Raftul
Denisei
J.M. Coetzee
Viața și
vremurile
lui Michael K
roman
HUMANITAS
fiction

J.M. COETZEE

Viaţa şi vremurile lui Michael K

Traducere din engleză de
EDUARD BUCESCU

HUMANITAS
fiction

Războiul este părintele şi regele tuturor.
Pe unii îi adevereşte ca zei, pe alţii, ca oameni.
Pe unii îi înrobeşte, pe alţii îi eliberează.

PARTEA ÎNTÂI

Primul lucru pe care l-a observat moaşa la Michael K în clipa în care l-a ajutat să iasă din pântecele mamei sale în lume a fost că avea buză de iepure. Buza îi era încreţită ca pielea melcului, iar nara stângă se căsca mai mult decât cealaltă. Tăinuind copilul pentru o clipă de mama lui, moaşa s-a chinuit să-i deschidă gura nu mai mare decât un mugure de floare şi a răsuflat uşurată când a găsit cerul gurii intact.

Mamei i-a spus:

— Ar trebui să te bucuri, aduc noroc la casa omului.

Însă Annei K nu i-au plăcut încă din primul moment gura aceea care nu se închidea şi peticul roz de carne vie pe care îl scotea la iveală. O apuca tremuratul numai gândindu-se că aşa ceva putuse să crească în ea vreme de atâtea luni. Copilul nu putea să sugă de la sân şi plângea de foame. Mama lui încerca atunci cu biberonul, iar când copilul nu mai putea să sugă nici din sticlă, îl hrănea cu linguriţa, pierzându-se cu firea când micuţul se îneca, împroşca lapte peste tot şi se punea pe plâns.

— O să se închidă când creşte mai mare, tot promitea moaşa.

Dar buza nu s-a închis, sau nu s-a închis suficient, şi nici nasul nu s-a îndreptat.

A luat copilul cu ea la lucru şi a continuat să facă asta chiar şi după ce a crescut. Îl ţinea departe de alţi copii, pentru că zâmbetele şi şuşotelile lor o făceau să sufere. Ani la rând, Michael K a stat pe o pătură, privindu-şi mama lustruind podelele în casele altor oameni şi învăţând să tacă.

Din cauza beteşugului, dar şi pentru că era cam încet la minte, Michael a fost retras de la şcoală după o scurtă perioadă de probă şi dus la Huis Norenius, în Faure, unde, pe cheltuiala statului, şi-a petrecut restul copilăriei în compania altor sărmani micuţi suferinzi, învăţând cititul, scrisul, socotitul, dar şi să mătură şi să frece podelele, să

facă patul, să spele vase, să împletească coşuri, să sape şi să facă treburi de tâmplar. La cincisprezece ani a plecat de la Huis Norenius şi s-a înscris în Departamentul Parcuri şi Grădini, administrat de municipalitatea oraşului Cape Town, ca grădinar de gradul 3(b). După trei ani, a lăsat şi Departamentul Parcuri şi Grădini şi, după o perioadă de şomaj, timp în care stătea toată ziua în pat privindu-şi mâinile, s-a angajat ca paznic de noapte la toaletele publice din Piaţa Greenmarket. Într-o vineri seara, târziu, pe când se întorcea acasă de la lucru, a fost atacat în metrou de doi bărbaţi care l-au bătut, i-au luat ceasul, banii, pantofii şi l-au lăsat zăcând buimac, cu o tăietură adâncă pe braţ, un deget scrântit şi două coaste rupte. După acest incident, a renunţat la serviciul de noapte şi s-a întors la Parcuri şi Grădini, unde a avansat, încetul cu încetul, până la funcţia de grădinar de gradul 1.

Din cauza felului în care arăta, K nu avea prietene. Se simţea în largul său când era singur. Ambele slujbe l-au deprins cu singurătatea, deşi jos, la toalete, simţise în permanenţă apăsarea luminii puternice a neonului, care făcea faianţa aceea albă să lucească şi să dea naştere unui spaţiu fără umbre. Parcurile pe care le prefera erau cele cu pini înalţi şi alei întunecoase tăiate printre tufişuri de crini africani. Câteodată, sâmbăta, nu auzea semnalul de încetare a lucrului şi continua să muncească singur toată după-amiaza. Duminica dimineaţa dormea până târziu, iar după-amiaza îşi vizita mama.

Într-o dimineaţă târzie de iunie, pe când avea treizeci şi unu de ani, lui Michael K i-a fost adus un mesaj în timp ce aduna frunzele cu grebla în parcul De Waal. Mesajul era de la mama lui, dar scris de altcineva; era anunţat că fusese externată din spital şi dorea ca el să vină să o ia. K şi-a pus jos uneltele, şi a mers cu autobuzul până la spitalul Somerset, unde şi-a găsit mama stând pe o bancă, la intrare, scăldată într-un petic de lumină. Era îmbrăcată

cu hainele de stradă, numai pantofii erau puşi deoparte. Când şi-a văzut fiul, a început să plângă, ducându-şi mâna la faţă, să nu o vadă ceilalţi pacienţi şi vizitatori.

Luni în şir, Anna K a avut braţele şi picioarele umflate rău de tot; de curând, şi burta începuse să i se umfle. Când a fost internată în spital, nu mai putea să meargă şi de-abia mai respira. Petrecuse cinci zile întinsă pe un pat aşezat în hol, printre zeci de oameni înjunghiaţi, bătuţi, împuşcaţi, care o ţineau trează toată noaptea cu zgomotele pe care le făceau, lăsată de izbelişte de asistentele care nu aveau vreme să înveselească o bătrână, în timp ce peste tot în jur erau atâţia tineri care îşi dădeau ultima suflare în chinuri. Cum a ajuns la spital, a fost adusă în simţiri cu ajutorul unui tub de oxigen, şi apoi i-au tot făcut injecţii şi i-au tot dat pastile, ca să i se dezumfle trupul. Dar când avea nevoie de o ploscă, arareori era cineva prin preajmă care să i-o aducă. Nu avea capot. Odată, pe când mergea la toaletă orbecăind prin întuneric, a fost oprită de un bătrân într-o pijama cenuşie, care i-a vorbit urât şi s-a dezbrăcat în faţa ei. Nevoile trupului ajunseseră motiv de chinuri groaznice pentru ea. Când asistentele o întrebau despre medicamente, ea spunea că le-a luat, dar adesea minţea. Apoi, deşi nu i se mai tăia răsuflarea, picioarele au început să o mănânce cumplit, încât trebuia să îşi ţină mâinile imobilizate sub greutatea propriului trup, înfrângându-şi astfel dorinţa de a se scărpina. În ziua a treia se ruga deja de toată lumea să fie trimisă acasă, deşi se vede treaba că n-o băga nimeni în seamă. Aşa că, atunci când au podidit-o lacrimile, în ziua a şasea, plângea de uşurare, fericită că scăpa din acest infern.

La recepţie, Michael K a cerut un scaun cu rotile, dar a fost refuzat. Ducându-i poşeta şi pantofii, a sprijinit-o pe mama lui tot drumul acela de cincizeci de paşi până la staţia de autobuz. Acolo se formase o coadă lungă. Orarul lipit de stâlp promitea câte un autobuz la fiecare

cincisprezece minute. Au aşteptat preţ de o oră, timp în care umbrele s-au mărit, şi vântul a devenit mai rece. Nemaiputând să stea în picioare, Anna K s-a întins pe jos, cu spatele rezemat de un perete, întocmai ca o cerşetoare, în timp ce Michael îi ţinea locul la coadă. Când a venit autobuzul, nu mai erau locuri libere. Michael se ţinea de o bară şi o strângea pe mama lui la piept, de teamă să nu se dezechilibreze. Era trecut de ora cinci când au ajuns în cămăruţa ei din Sea Point.

Vreme de opt ani, Anna K fusese angajată ca servitoare în casa unui producător de galanterie de damă ieşit la pensie, care locuia împreună cu soţia într-un apartament de cinci camere în Sea Point, cu vedere la Oceanul Atlantic. Contractul prevedea ca ea să vină la ora nouă dimineaţa şi să stea până la opt seara, cu o pauză de trei ore la prânz. Lucra pe rând, când cinci, când şase zile pe săptămână. Avea un concediu plătit, de două săptămâni, şi o cameră a ei în acelaşi bloc. Salariul era bunicel, angajatorii erau oameni înţelegători, de lucru se găsea cu greu în vremurile acelea, aşa că Anna K nu avea nimic de obiectat. Cu un an în urmă însă, au început s-o apuce ameţelile şi simţea ceva ca o apăsare în coşul pieptului, de fiecare dată când se apleca. Apoi s-a îmbolnăvit de hidropizie. Familia Buhrmann a păstrat-o la bucătărie, i-a micşorat salariul cu o treime şi a angajat o femeie mai tânără să vadă de gospodărie. A fost lăsată să locuiască în continuare în cămăruţa ei, pe care o deţinea familia Buhrmann. Hidropizia s-a agravat. Săptămâni întregi înainte de a se interna în spital, fusese ţintuită la pat, incapabilă să muncească. Trăia cu groaza că familia Buhrmann nu va tolera o veşnicie această situaţie.

Camera ei de sub scări, pe Côte d’Azur, fusese iniţial menită să adăpostească aparatul de aer condiţionat, care însă nu a mai fost niciodată instalat. Pe uşă era un semn: craniul cu cele două oase încrucişate, pictat în roşu, şi

dedesubt scria PERICOL – GEVAAR – INGOZI. Nu avea curent electric şi nici aerisire, aşa că aerul era mereu închis. Michael i-a deschis uşa mamei sale, a aprins o lumânare şi a ieşit în timp ce ea se pregătea de culcare. A petrecut cu ea această primă seară după externarea ei, ca şi toate serile din săptămâna care a urmat: îi încălzea supa la plita cu petrol lampant, avea grijă pe cât putea ca ei să-i fie bine, făcea orice altceva era nevoie şi o consola mângâindu-i braţele când se punea pe plâns în hohote. Într-o seară, autobuzele din Sea Point nu au mai circulat, şi el a trebuit să petreacă noaptea în camera ei, dormind îmbrăcat pe un preş. S-a trezit înfrigurat în toiul nopţii. Cum nu mai putea dormi, şi nici pleca, pentru că se dăduse stingerea, a stat tremurând pe un scaun până în zori, în timp ce mama lui gemea şi sforăia.

Lui Michael K nu îi plăcea această apropiere fizică dintre ei doi, pe care era obligat să o îndure în nopţile lungi petrecute în cămăruţă. Îl tulbura vederea picioarelor umflate ale mamei sale şi îşi ferea privirea când o ajuta să se dea jos din pat. Coapsele şi braţele îi erau acoperite cu urme de zgârieturi (o vreme chiar a purtat mănuşi noaptea). Dar nu s-a eschivat de la nimic, deoarece considera că este de datoria lui să fie alături de ea. Întrebarea care îl frământase cu mulţi ani în urmă, pe când stătea în spatele magaziei cu biciclete de la Huis Norenius, şi anume de ce a venit el pe lume, avea, în fine, un răspuns: venise pe lume ca să aibă grijă de mama lui.

Nimic din ce-i spunea fiul ei nu îi risipea Annei K temerile cu privire la ce s-ar putea întâmpla dacă şi-ar pierde camera. Nopţile petrecute printre muribunzi, pe holurile spitalului Somerset, îi dăduseră de înţeles cât de indiferentă poate să fie lumea la boala dezgustătoare a unei bătrâne în vreme de război. Cum nu putea munci, vedea ea bine că singurele motive graţie cărora nu ajunsese încă în plină stradă erau bunăvoinţa îndoielnică a

familiei Buhrmann, loialitatea unui fiu anost şi, în ultimă instanţă, economiile pe care le păstra într-o poşetă vârâtă într-o valiză sub pat, în două portofele, unul pentru banii în monedă nouă, celălalt pentru banii în monedă veche, acum devalorizaţi, pe care, neîncrezătoare, nu a vrut să-i preschimbe.

Aşa încât, atunci când Michael a ajuns acasă într-o seară şi i-a tot vorbit despre concedierile de la Parcuri şi Grădini, a început să rumege în minte o idee la care până în acel moment doar visase aşa, într-o doară: cum să facă să părăsească acest oraş care nu mai avea ce să-i ofere, şi să se întoarcă la ţară, locul acela liniştit în care copilărise.

Anna K se născuse la o fermă din districtul Prince Albert. Tatăl ei avea o fire labilă şi probleme cu băutura. În primii ei ani de viaţă s-au tot mutat de la o fermă la alta. Mama ei fusese spălătoreasă şi bucătăreasă. Anna o ajuta. Mai târziu, s-au mutat în oraşul Oudtshoorn, unde Anna a mers o vreme la şcoală. După ce a născut ea însăşi primul ei copil, a venit la Cape Town. Apoi a urmat un al doilea copil, cu un alt bărbat, apoi un al treilea, care a murit, apoi Michael. Anii dinainte de Oudtshoorn au rămas cei mai fericiţi în amintirea ei, o perioadă de căldură şi belşug. Îşi amintea cum stătea în praf, în coteţ, în vreme ce găinile cloncăneau şi scurmau pământul, îşi amintea cum căuta ouă pe sub tufişuri. Stând în pat, în cămăruţa ei cu aer închis, în lungi după-amieze de iarnă, în timp ce apa de ploaie se prelingea uşor înăuntru de pe scările de afară, visa să scape de violenţa asta nechibzuită, de autobuzele aglomerate, de cozile la mâncare, de vânzătorii ambulanţi, de hoţi şi cerşetori, de sirene în timpul nopţii, de starea de asediu, de frig şi umezeală, şi să se întoarcă la ţară, unde, dacă era să moară, măcar murea sub cerul albastru.

În planul pe care i l-a zugrăvit lui Michael, n-a rostit o vorbă despre moarte. I-a propus să plece de la Parcuri şi Grădini înainte să fie concediat, şi să plece amândoi cu

trenul spre districtul Prince Albert, unde ea urma să închirieze o cameră, în timp ce el căuta de lucru la vreo fermă. Dacă locuinţa lui avea să fie destul de încăpătoare, ea avea să stea cu el şi să vadă de treburile casei. Dacă nu, el o va vizita la sfârşit de săptămână. Ca să-i arate că are intenţii serioase, l-a pus să scoată valiza de sub pat şi i-a numărat în faţă banii în bancnote noi, pe care, spuse ea, îi pusese deoparte chiar cu acest scop.

S-ar fi aşteptat ca Michael să o întrebe cum îşi închipuia ea că un orăşel de provincie avea să primească doi străini, dintre care o bătrână bolnavă. Pregătise un răspuns chiar şi pentru asta. Dar Michael nu s-a îndoit de ea nicio clipă. Tot aşa cum crezuse în toţi anii cât a stat la Huis Norenius că mama lui l-a lăsat acolo cu un motiv anume, care, chiar dacă îi era neclar atunci, avea să se limpezească, a acceptat acum fără cârtire acest plan înţelept. N-a avut ochi pentru bancnotele împrăştiate pe plapumă, el îşi imagina deja o căsuţă văruită în întinsa savană africană, cu fuiorul de fum încolăcindu-se afară pe coş, o vedea stând la poartă pe mama, sănătoasă şi veselă, gata să-l întâmpine după o zi lungă de muncă.

Michael nu s-a prezentat la lucru în dimineaţa următoare. Cu banii mamei sale, împărţiţi în două teancuri şi îndesaţi în şosete, şi-a croit drum până la gară, la casa de bilete. Acolo, vânzătorul i-a spus că i-ar da bucuros două tichete pentru Prince Albert sau cel mai apropiat loc pe aceeaşi rută (nu înţelegea bine dacă este vorba de Prince Albert sau Prince Alfred), dar K nu se putea aştepta să urce în tren fără o rezervare prealabilă şi un permis care să-i dea voie să părăsească autoproclamata zonă securizată a peninsulei Capul Bunei Speranţe. Singura rezervare pe care i-o putea face era pentru optsprezece august, adică peste două luni. K a insistat că doreşte să plece mai devreme, dar în zadar: starea de sănătate a mamei lui nu reprezenta un motiv special, i-a zis

funcţionarul; dimpotrivă, l-a sfătuit să nu aducă vorba deloc despre acest lucru.

De la gară, K s-a dus în piaţa Caledon şi a stat două ore la coadă, în spatele unei femei cu un copil mic, ce se smiorcăia întruna. I s-au dat două seturi de formulare, unul pentru mama lui, şi celălalt pentru el.

— Prinde cu o agrafă rezervările la tren, alături de formularele albastre, şi du-le la camera E-5, i-a zis poliţista de la ghişeu.

Când ploua, Anna K îndesa un prosop vechi pe lângă pragul uşii, să nu lase apa să se infiltreze înăuntru. Camera mirosea a Dettol şi a pudră de talc.

— Mă simt ca o broască sub o piatră în locul ăsta, suspină ea. Nu mai am răbdare până în august.

Şi-a acoperit faţa şi a rămas aşa, tăcută. După o vreme, K a simţit că nu mai are aer. S-a dus la magazinul din colţ. Nu mai aveau pâine.

— N-avem nici pâine, nici lapte, i-a zis vânzătorul. Vino mâine.

A cumpărat biscuiţi şi lapte condensat, apoi s-a aşezat sub un cort şi a privit stropii de ploaie căzând. Ziua următoare a luat formularele de la camera E-5. I s-a spus că permisele urmau să fie expediate prin poştă la timpul cuvenit, după ce cererile aveau să fie trimise la poliţia din Prince Albert şi aprobate.

S-a întors în parcul De Waal şi a aflat, cum se şi aştepta de altfel, că va fi concediat la sfârşitul lunii.

— Nu contează, i-a răspuns şefului de echipă, oricum plecăm, mama şi cu mine.

Şi-a amintit de vizitele mamei sale la Huis Norenius. Câteodată aducea nalbe, câteodată biscuiţi cu ciocolată. Se plimbau împreună pe terenurile de joacă, apoi se duceau în sala de festivităţi, să bea un ceai. În zilele în care vizitele erau permise, băieţii purtau costumele lor cele bune, de culoare kaki, şi sandalele maronii. Unii băieţi nu

aveau părinţi, sau fuseseră uitaţi cu desăvârşire.

— Tata a murit, iar mama lucrează, avea el obiceiul să spună.

Se cuibărea într-un colţ al camerei, pe un morman de perne şi pături, petrecându-şi serile pe întuneric, ascultând respiraţia mamei sale. Ea dormea din ce în ce mai mult. Câteodată adormea şi el în culcuşul improvizat şi pierdea autobuzul. Se trezea dimineaţa cu durere de cap. În timpul zilei hoinărea pe străzi. Totul rămăsese suspendat în timp ce aşteptau permisele acelea care nu mai veneau.

Într-o duminică dimineaţa, foarte devreme, a dat o raită prin parcul De Waal şi a spart lacătul de la magazia în care îşi ţineau grădinarii uneltele. A luat câteva scule şi o roabă, pe care a împins-o până în Sea Point. Meşterind pe o alee din spatele blocurilor, a spart în bucăţi o ladă veche şi a încropit un fel de platformă de aproape un metru pătrat, cu o spetează, pe care a legat-o cu sârmă de roabă. Apoi a încercat să-şi convingă mama să iasă la o plimbare.

— Aerul o să-ţi facă bine, spuse el. N-o să te vadă nimeni, e trecut de ora cinci, străzile sunt pustii.

— Oamenii pot să mă vadă de la ferestre, răspunse ea. Nu vreau să mă dau în spectacol.

A doua zi, se îndupleca. Cu haina pe ea şi pălăria pe cap, ieşi târşâindu-şi papucii din picioare, dând bineţe după-amiezii târzii şi mohorâte, şi l-a lăsat pe Michael să o aşeze mai bine în roabă. A plimbat-o pe strada Plajei, şi apoi tot înainte, până la promenada pavată care se întindea de-a lungul falezei. Nu era nimeni prin preajmă, cu excepţia unui cuplu de oameni în vârstă care plimbau un căţel. Anna K se ţinea strâns de partea laterală a platformei, inspirând briza rece, în vreme ce fiul ei o împinse vreo sută de metri de-a lungul promenadei, apoi se opri, pentru ca ea să vadă valurile spărgându-se de stânci, a mai înaintat o sută de metri, s-a oprit din nou şi, în cele din urmă, a

purtat-o înapoi. A fost uimit să constate cât de grea era mama sa şi cât de instabilă era roaba. La un moment dat, s-a înclinat foarte tare, fiind la un pas să se răstoarne.

— Îţi face bine să tragi aer proaspăt în plămâni.

După-amiaza următoare a plouat, aşa că au rămas în casă.

S-a gândit să construiască un cărucior de mână, cu o cutie în interior, fixată pe două roţi de bicicletă, dar nu izbutea să-şi dea seama de unde ar putea face rost de o osie.

Apoi, într-o după-amiază târzie, în ultima săptămână din iulie, un jeep militar care gonea pe strada Plajei a lovit un tânăr care traversa drumul, proiectându-l printre vehiculele parcate pe marginea trotuarului. Chiar şi jeepul a ieşit de pe carosabil şi s-a oprit în peluzele năpădite de buruieni de la marginea plajei Côte d'Azur, iar acolo, cei doi pasageri ai maşinii au avut de furcă cu prietenii furioşi ai celui rănit. S-a pornit o încăierare şi, în curând, s-a adunat mulţimea. Maşinile parcate au fost avariate şi împinse de-a curmezişul, în stradă. Sirenele anunţau stingerea, dar nimeni nu le dădea importanţă. O ambulanţă care a sosit escortată de motociclete a virat brusc la nici doi paşi de baricadă şi a plecat în trombă, urmată de o ploaie de pietre. Apoi, de la balconul unui apartament situat la etajul al patrulea, cineva a început să tragă cu revolverul. Lumea ţipa şi se năpustea care încotro, să se adăpostească, risipindu-se prin blocurile ce dau spre plajă, alergând pe coridoare, izbind în uşi, spărgând ferestrele şi becurile. Bărbatul înarmat a fost târât afară din ascunzătoare, lovit cu picioarele până şi-a pierdut cunoştinţa, şi izbit de caldarâm. Unii locatari ai apartamentelor au ales să rămână în întuneric, în spatele uşilor zăvorâte, alţii au luat-o la goană pe străzi. Unei femei, prinsă la capătul unui coridor, i-au sfâşiat hainele de pe ea. Cineva a alunecat pe o scară de incendiu şi şi-a

luxat glezna. Uşile erau sparte, şi apartamentele jefuite. În apartamentul de deasupra cămăruţei Annei K, vandalii au sfâşiat perdelele, au strâns toate hainele la un loc, au spart mobila şi au aprins un foc de tabără, care, deşi nu s-a extins, scotea nori groşi de fum. Pe peluzele de lângă Côte d'Azur, Côte d'Or şi Copacabana, o gloată din ce în ce mai numeroasă de vandali, dintre care unii aveau grămezi de obiecte furate la picioare, a aruncat cu pietre din grădină spre ferestrele care dădeau către faleze, până nu a mai rămas niciun ochi de geam intact.

O dubă de poliţie, cu girofaruri albastre, s-a oprit pe promenadă, la cincizeci de metri depărtare. A izbucnit o rafală de focuri trase cu un pistol automat, căreia i s-a răspuns, dindărătul baricadei de maşini, cu alte focuri. Duba s-a îndepărtat în grabă, în vreme ce gloata s-a retras pe strada Plajei, printre ţipete şi răcnete. După vreo alte douăzeci de minute, când întunericul se lăsase deja, au sosit în forţă poliţia şi brigăzile mobile. Au ocupat blocurile afectate etaj cu etaj, şi nu au întâmpinat nicio rezistenţă din partea duşmanului care fugea mâncând pământul pe aleile lăturalnice. O vandală care nu reuşise să fugă îndeajuns de repede, a fost împuşcată pe loc. De pe străzile din împrejurimi, poliţia aduna bunurile abandonate, pe care le punea în mormane pe peluze. Acolo, noaptea târziu, proprietarii cotrobăiau la lumina lanternelor, încercând să recupereze ceea ce le aparţinea. La miezul nopţii, când operaţiunea era pe punctul de a fi declarată încheiată, a fost descoperit un insurgent cu un glonţ în plămân, ghemuit într-un colţ întunecat al unui gang situat pe aceeaşi stradă. Au fost puşi gardieni care să asigure paza peste noapte, şi majoritatea forţelor poliţieneşti s-au retras. În primele ore ale dimineţii, s-a înteţit vântul şi a început să plouă cu găleata. Ploaia lovea în ferestrele sparte care dădeau spre Côte d'Or, Côte d'Azur, Copacabana, dealurile Egremont şi Malibu,

ferestre care până atunci oferiseră o privelişte ferită de intemperii asupra drumurilor navigabile spre şi dinspre Capul Bunei Speranţe. Ploaia biciuia perdelele, uda covoarele şi, în unele cazuri, inunda podelele.

În tot acest timp, Anna K şi fiul ei au stat ghemuiţi în cămăruţa lor de sub scări, au păstrat o tăcere mormântală şi nu s-au clintit din loc nici când au simţit fumul, nici chiar când au auzit bocanci grei tropăind încoace şi încolo sau când cineva a încercat uşa încuiată, zăngănind clanţa cu putere. Nu aveau de unde să ştie că vacarmul, ţipetele, focurile de armă şi zgomotul de sticlă spartă nu s-au răspândit mai departe de câteva blocuri din jur; cum stăteau ei unul lângă altul pe pat, neîndrăznind nici să sufle o vorbă, erau din ce în ce mai convinşi că războiul ajunsese până în Sea Point şi că îi surprinsese în locul acela. Trecuse de miezul nopţii când mama lui a aţipit în cele din urmă, dar Michael stătea cu urechile ciulite, cu ochii aţintiţi asupra fâşiei de lumină care se răsfrângea pe sub pragul uşii, respirând încet. Când mama lui a început să sforăie, el a prins-o de umăr, făcând-o să înceteze.

Stând aşa, în capul oaselor, sprijinit de zid, a adormit în cele din urmă. Când s-a trezit, raza de lumină care se strecura pe sub prag era mai puternică. A deschis uşa şi a ieşit tiptil. Holul era plin de cioburi de sticlă. La intrarea în bloc, doi soldaţi care purtau cască pe cap stăteau pe şezlonguri, cu spatele la el, uitându-se lung la ploaie şi la marea cenuşie. K s-a furişat înapoi în camera mamei sale şi s-a culcat pe covoraş.

Mai târziu în cursul aceleiaşi zile, când chiriaşii de pe Côte d’Azur au început să se întoarcă pentru a face curăţenie, pentru a-şi aduna lucrurile sau pur şi simplu pentru a contempla distrugerile şi pentru a plânge, de îndată ce ploaia a încetat, K a pornit-o spre strada Oliphant, din Green Point, spre misiunea Sfântul Iosif, unde, înainte, putea găsi o cană de supă şi un pat în care

să doarmă peste noapte, fără să-i pună nimeni nicio întrebare, şi unde spera să-i găsească mamei sale adăpost pentru o vreme, departe de blocul devastat. Dar statuia de ipsos a Sfântului Iosif, cu tot cu barbă şi toiag, dispăruse, placa de bronz de la intrare fusese dată jos, iar ferestrele aveau obloanele trase. A bătut la cea mai apropiată uşă şi a auzit podeaua scârţâind, dar nu i-a răspuns nimeni.

Traversând oraşul în drum spre serviciu, K se ciocnea în fiecare zi de o armată de oameni fără adăpost, de o sărăcie lucie, care în ultimii ani se mutaseră pe străzile din cartierul central, cerşind, tâlhărind sau făcând coadă la agenţii de asistenţă socială ori, pur şi simplu, stând pe coridoare în instituţiile publice, ca să se încălzească, sau cuibărindu-se noaptea prin depozitele pustiite din preajma cheiurilor ori prin blocurile abandonate, situate dincolo de strada Bree, pe unde poliţia nu se aventura niciodată pe jos. Cu un an înainte ca autorităţile să impună în cele din urmă controale privind migraţia populaţiei dintr-o regiune în alta, zona metropolitană Cape Town fusese invadată de oameni de la ţară, veniţi în căutare de lucru. Nu aveau nici ce munci, nici unde sta. Dacă se vor pierde în marea aceea de guri flămânde, se gândea K, ce şanse vor avea el şi mama lui? Câtă vreme putea continua să o împingă într-o roabă pe străzi, cerşind mâncare? A hoinărit pierdut toată ziua, şi s-a întors în cămăruţă ursuz. La masa de seară a adus supă, pesmeţi şi sardele în conservă, ascunzând plita după o pătură, pentru ca lumina ei să nu atragă cumva atenţia asupra lor.

Toate speranţele celor doi se îndreptau spre permisul care le va înlesni plecarea din oraş. Dar cutia poştală a familiei Buhrmann, unde poliţia urma să trimită permisul, dacă avea de gând vreodată să-l trimită, era închisă cu lacătul. Şi, după noaptea jafului, Buhrmannii, în stare de şoc, plecaseră cu nişte prieteni, nelăsând vorbă când se vor întoarce. Aşa că Anna K l-a trimis pe fiul ei până la

apartament, cu sarcina precisă de a aduce cheia de la cutia poştală.

K nu mai fusese niciodată în apartament. L-a găsit vraişte. Într-o băltoacă formată de ploaia împinsă înăuntru, pe fereastră, de rafale puternice de vânt, zăceau bucăţi de mobilă, saltele găurite, cioburi de sticlă şi de oale, ghivece cu flori veştejite, cearşafuri şi covoare ude. Un mâl vâscos de făină, cereale, zahăr, rahat de pisică şi pământ i se lipea de pantofi. În bucătărie, frigiderul era răsturnat, cu motorul încă mergând, şi o spumă gălbuie se scurgea de pe balamalele uşii în apa de un centimetru, care băltea pe podeaua cu gresie. Rânduri întregi de borcane fuseseră azvârlite de pe rafturi; duhnea a vin. Pe peretele de un alb sclipitor, cineva scrisese cu praf de curăţat cuptorul: LA DRACU.

Michael a îndemnat-o pe mama lui să vină să vadă dezastrul cu ochii ei. Nu mai urcase de două luni. A rămas ţintuită locului pe un tocător, în pragul uşii de la camera de zi, cu ochii în lacrimi.

— De ce au făcut una ca asta? suspină ea.

Nu a vrut să intre în bucătărie.

— Aşa nişte oameni de treabă! adăugă ea. Nu ştiu cum o să treacă peste asta!

Michael a ajutat-o să se întoarcă în camera ei. Mama lui nu îşi mai găsea liniştea, întreba încontinuu oare unde stăteau Buhrmannii, cine avea să cureţe totul când se vor întoarce.

Michael a lăsat-o, şi s-a întors în apartamentul devastat. A îndreptat frigiderul, l-a golit, a măturat toată sticla spartă într-un colţ, a şters o parte din apa de pe podea. A umplut vreo şase saci de gunoi, şi i-a pus grămadă unul peste altul în faţa intrării. A pus deoparte tot ce mai era bun de mâncat. Nu şi-a dat osteneala să cureţe camera de zi, dar a agăţat cum a putut mai bine perdelele de tocurile ferestrelor care se căscau în afară. Nu fac toate astea

pentru bătrâni, îşi spunea el, ci pentru mama mea.

Era limpede că, până nu se reparau ferestrele şi nu se scoteau covoarele care duhneau deja, familia Buhrmann nu putea locui aici. Totuşi, ideea de a-şi însuşi apartamentul nu i-a venit decât atunci când a văzut baia.

— Doar pentru o noapte sau două, stărui el pe lângă mama lui, să poţi dormi şi tu singură. Până ne dăm seama ce avem de făcut. O să mut o canapea în baie. Dimineaţă pun totul la loc. Promit. Nici nu îşi vor da seama.

A mutat canapeaua în baie şi a pus peste ea cearşafuri şi feţe de masă. A acoperit fereastra cu o bucată de carton şi a aprins lumina. Curgea şi apă caldă: avea baie. Dimineaţa a şters toate urmele. A venit poştaşul. Nu era nimic de pus în cutia poştală a Buhrmannilor. Ploua. A ieşit afară şi s-a oprit sub refugiul din staţia de autobuz, privind cum cade ploaia. După-amiază, când devenise clar că familia nu avea să îşi facă apariţia nici în ziua aceea, s-a întors în apartament.

Ploua în fiecare zi. De la Buhrmanni nu sosea nicio veste. K a măturat toată apa murdară pe balcon şi a desfundat ţevile de scurgere. Deşi aerul pătrundea prin ferestrele sparte, mirosul de mucegai era tot mai greu de suportat. A curăţat duşumeaua de la bucătărie şi a dus sacoşele cu gunoi jos.

A început să îşi petreacă nu numai nopţile, ci şi zilele în apartament. Într-un dulap din bucătărie a descoperit câteva teancuri de reviste. Stătea tot timpul întins pe pat sau în baie, frunzărind revistele şi zăbovind asupra imaginilor cu femei frumoase şi mâncăruri apetisante. Era îndeosebi captivat de imaginile cu feluri de mâncare. I-a arătat mamei sale o poză cu o fleică de porc, care lucea de rumenă ce era, garnisită cu cireşe şi felii de ananas, prezentată alături de un castron cu zmeură şi frişcă şi de o tartă cu agrişe.

— Oamenii nu mai mănâncă aşa, i-a spus mama sa.

Dar el nu a fost de acord.

— Porcii nu ştiu că este război, zise el. Nici ananaşii. Mâncarea continuă să crească, şi cineva trebuie s-o mănânce.

S-a întors la căminul în care locuia şi şi-a achitat chiria restantă.

— Am renunţat la slujbă, i-a spus paznicului. Mama şi cu mine mergem la ţară, să fim cât mai departe de toate grozăviile astea. Aşteptăm doar permisul ca să plecăm.

Şi-a luat bicicleta şi valiza. S-a oprit la un depozit de fier vechi şi a cumpărat o tijă de oţel de un metru lungime. Roaba cu scaunul acela improvizat dintr-o ladă veche zăcea acolo unde o lăsase, pe aleea din spatele blocurilor; acum reveni la planul său iniţial, de a folosi roţile bicicletei lui pentru a face o căruţă cu care să-şi scoată mama la plimbare. Dar, deşi rulmenţii alunecau uşor pe noul ax, nu avea cum să împiedice roţile să iasă atunci când se învârteau. Ore în şir s-a chinuit în zadar să facă scoabe din sârmă, după care s-a lăsat păgubaş. „O să-mi vină mie vreo idee”, şi-a spus şi a lăsat bicicleta demontată pe podeaua din bucătăria familiei Buhrmann.

Printre resturile din salon se găsea şi un radio cu tranzistor. Acul era blocat la capătul scalei, bateriile erau slabe, şi nu trecu mult timp până când renunţă să tot învârtă butoanele. Cotrobăind însă prin sertarele din bucătărie, a găsit un cablu care i-a permis să conecteze radioul la priză. Aşa că acum putea să se întindă în baie pe întuneric şi să asculte muzică din cealaltă cameră. Câteodată asta îl adormea. Se trezea adesea dimineaţa, cu muzica încă mergând; alteori, camera răsuna de voci bălmăjind într-o limbă din care nu înţelegea o iotă, deşi mai prindea din zbor nume de locuri îndepărtate: Wakkerstroom, Pietersburg, King William’s Town. Uneori se pomenea fredonând într-o doară.

După ce a terminat de frunzărit toate revistele, a

continuat cu ziarele vechi de sub chiuveta de la bucătărie. Erau aşa de vechi, încât nu-şi mai amintea de niciunul dintre evenimentele consemnate acolo, deşi a recunoscut câţiva jucători de fotbal. UCIGAŞUL DIN KHAMIESKROON PRINS, spunea un titlu deasupra unei imagini cu un om în cătuşe, care purta o cămaşă albă ruptă peste tot, flancat de doi poliţişti cu o înfăţişare severă. Deşi era puţin gârbovit din cauza cătuşelor, ucigaşul din Khamieskroon privea spre aparat cu un zâmbet care lui K îi păru să trădeze un sentiment ascuns de mulţumire. Dedesubt, era o altă imagine: o mitralieră cu bandulieră fotografiată pe un fundal alb, având ca titlu „Arma ucigaşului”. K lipi pagina cu articolul pe uşa de la frigider; zile în şir, când îşi ridica privirea, oprindu-se din meşterit la roţi, ochii lui îi întâlneau pe cei ai bărbatului din Khamieskroon, Dumnezeu ştie pe unde o fi venind locul ăsta.

Cum nu ştia ce să mai facă, a încercat să usuce cărţile îmbibate de apă ale Buhrmannilor, agăţându-le de o frânghie întinsă de-a lungul camerei de zi. Dar treaba asta lua prea mult timp, şi în curând s-a plictisit. Niciodată nu-i plăcuseră cărţile, şi nu găsea nimic captivant în tot soiul de poveşti cu soldaţi, fie ei bărbaţi sau femei cu nume precum Lavinia. Avea totuşi răbdare să desprindă foile lipite ale cărţilor cu fotografii făcute în insulele din Marea Ionică, Spania maură, Finlanda cu lacurile ei, Bali şi alte locuri din lume.

Într-o dimineaţă, Michael K a sărit în sus de spaimă când a auzit că cineva forţează încuietoarea de la uşă, şi s-a pomenit faţă în faţă cu patru bărbaţi în salopete, care au năvălit înăuntru fără să se sinchisească de el şi s-au pornit să golească apartamentul de tot ce le venea la mână. S-a grăbit să ia din drum piesele de la bicicletă. Mama lui şi-a pus pe fugă capotul şi l-a oprit pe unul dintre bărbaţi pe scară.

— Unde e şeful? Unde e domnul Buhrmann? a întrebat ea.

Omul a ridicat din umeri. K a coborât în stradă şi a vorbit cu şoferul dubei.

— Veniţi din partea domnului Buhrmann? a întrebat el.

— Tu ce crezi, omule? a răspuns şoferul.

Michael şi-a ajutat mama să urce înapoi în pat.

— Ce nu înţeleg eu e de ce nu îmi spun nimic, se tângui ea. Ce ar trebui să fac dacă cineva bate la uşă şi îmi zice să evacuez camera imediat, pentru că îi trebuie să îşi instaleze acolo servitorii? Unde să mă duc?

Mult timp a stat lângă ea, mângâindu-i braţele şi ascultând-o cum se jeluieşte. Apoi a luat roţile de la bicicletă, ţeava din oţel şi uneltele, a ieşit afară pe alee, a căutat un loc însorit şi a început din nou să-şi bată capul cu roţile, încercând să le monteze în aşa fel, încât să nu iasă de pe ax când se învârtesc. A muncit toată după-amiaza; când s-a înserat, reuşise cu greu, cu o lamă de bomfaier, să facă o incizie la capetele barei, prin care a introdus sârmă, urmând să închidă bara la extremităţi cu şaibe de doi centimetri şi jumătate. Cu roţile fixate între şaibe, nu mai rămânea decât să facă noduri la firele de sârmă, să le ţină lipite strâns, şi problema părea ca şi rezolvată. De-abia dacă a mâncat sau a băut ceva în noaptea aceea, atât era de prins de ceea ce făcea, şi a dorit să-şi vadă nestingherit de treabă. Dimineaţa a spart scaunul de la vechea roabă şi a făcut din el o cutie mai mică, închisă pe trei laturi, cu două mânere lungi, pe care a legat-o, tot cu sârmă, de tijă. Acum avea o ricşă micuţă, care, deşi nu era nici pe departe foarte zdravănă, putea să facă faţă greutăţii mamei lui; şi, în aceeaşi seară, când un vânt rece dinspre nord-vest zorise pe toată lumea în case, în afară de câţiva hoinari mai temerari, a putut să o scoată din nou pe mama lui, încotoşmănată într-o haină şi o pătură, la o plimbare pe faleză, lucru care i-a readus

zâmbetul pe buze.

Acum era momentul potrivit. Nici nu s-au întors bine în cameră, că el s-a şi pornit să îi expună planul la care se tot gândea de când începuse lucrul la prima roabă. Îşi iroseau timpul aşteptând permisele, spuse el. Permisele nu aveau să vină niciodată. Şi fără ele nu puteau pleca cu trenul. Acum riscau să fie evacuaţi în orice clipă. Aşa că, nu era mai înţelept ca ea să-i îngăduie lui s-o ducă cu căruţa până în districtul Prince Albert? Doar văzuse cu ochii ei că era confortabil să stai în căruţă. Umiditatea nu-i făcea bine, nici grijile nesfârşite legate de viitor. Odată ajunşi acolo, avea să se însănătoşească repede. Avea să le ia cel mult o zi sau două pe drum. Oamenii erau binevoitori, aşa că se vor opri şi îi vor lua cu maşina.

Ore întregi s-a tocmit cu ea, mirându-se singur de dibăcia argumentelor sale. Cum putea să se aştepte ca ea să doarmă sub cerul liber în miezul iernii? obiectă femeia. Dar el răspunse pe dată: cu puţin noroc, puteau ajunge la Prince Albert într-o singură zi – la urma urmei, nu era decât o călătorie de cinci ore cu maşina. Dar ce avea să se întâmple dacă va ploua? stărui ea cu întrebările. Va pune un coviltir peste căruţă, răspunse el. Şi dacă-i oprea poliţia? Cu siguranţă că poliţia avea alte lucruri mai bune de făcut decât să oprească doi oameni fără vină care nu doreau altceva decât să-şi croiască drum cât mai repede afară dintr-un oraş supraaglomerat.

— De ce ar vrea poliţia cu tot dinadinsul ca noi să ne petrecem nopţile ascunzându-ne tot timpul sau să cerşim şi să enervăm pe toată lumea?

Atât de convingător a fost, încât, în cele din urmă, Anna K a cedat stăruinţelor lui, dar numai cu două condiţii: ca el să mai meargă o dată la poliţie, să afle tot ce putea despre permisele care nu mai ajungeau şi ca ea să se pregătească pentru călătorie fără a fi zorită. Michael a încuviinţat cu bucurie.

În dimineaţa următoare, în loc să mai aştepte autobuzul despre care nu ştia sigur că avea să mai sosească, Michael merse cu paşi grăbiţi de la Sea Point până în centru, pe strada principală, mulţumit că inima îi este sănătoasă, şi picioarele puternice. Erau deja zeci de oameni care aşteptau în dreptul unui panou pe care scria HERVESTIGING – SCHIMBARE DE DOMICILIU; a trecut o oră până a ajuns la ghişeu, unde s-a trezit faţă în faţă cu o poliţistă cu ochi încercănaţi.

A întins cele două bilete de tren.

— Vreau să vă întreb dacă s-a rezolvat cu permisele. Ea a întins bine-cunoscutele formulare către el.

— Completaţi formularele şi mergeţi cu ele la biroul E-5. Să aveţi biletele şi adeverinţele de rezervare la dumneavoastră.

După care aruncă o privire peste umărul lui K, la persoana din spate:

— Da, poftiţi!

— Nu, spuse K, străduindu-se să-i capteze din nou atenţia, m-am înscris deja pentru permis. Tot ce vreau să ştiu este dacă a venit.

— Înainte să vi se elibereze permisul, vă trebuie o rezervare! Aveţi rezervare? Pentru ce dată este?

— Optsprezece august. Dar mama mea…

— Optsprezece august este peste o lună! Dacă v-aţi înscris pentru permis, şi cererea v-a fost aprobată, permisul va veni, va fi expediat la adresa dumneavoastră! Următorul!

— Dar tocmai asta vreau să ştiu! Pentru că, dacă permisul nu vine, trebuie să-mi fac alte planuri. Mama e bolnavă…

Poliţista a lovit cu palma în tejghea, să-i taie avântul.

— Îmi pierd timpul de pomană cu tine aici. Îţi mai spun o singură dată, *dacă cererea a fost aprobată*, *va veni!* Nu vezi toţi oamenii ăştia care aşteaptă la rând? Nu pricepi?

Eşti cumva idiot? *Următorul!*

S-a proptit în tejghea şi a aruncat o privire vădit furioasă peste umărul lui K:

— *Da, tu, următorul!*

Dar K nu se clinti din loc. Respira repede şi se holba năuc. Poliţista se întoarse în silă cu spatele la individul ăsta a cărui mustaţă subţire nu reuşea să ascundă bucata de carne vie din dreptul buzei.

— *Următorul!* a mai zis o dată.

Dimineaţa următoare, cu un ceas înainte de ivirea zorilor, K şi-a trezit mama şi, în timp ce ea se îmbrăca, a încărcat căruţa, căptuşind cutia în care avea să stea femeia cu pături şi perne, şi legând valiza de osii cu o funie. Căruţa avea acum un coviltir dintr-o folie neagră de plastic, fiind asemenea unui cărucior înalt. Când l-a văzut mama lui, s-a oprit şi a clătinat din cap:

— Nu ştiu ce să zic, chiar nu ştiu, îngăimă ea.

A trebuit să o convingă să urce, lucru care i-a luat mult timp. Căruţa nu era, la drept vorbind, destul de încăpătoare, după cum şi-a dat şi el imediat seama. Rezista la greutatea mamei lui, dar femeia trebuia să stea cocoşată sub coviltir, neputându-şi mişca nici mâinile, nici picioarele. Peste picioare i-a întins o pătură, apoi a îngrămădit deasupra un pachet cu mâncare, maşina de gătit şi o sticlă cu petrol lampant, toate îndesate într-o cutie, haine şi alte mărunţişuri. La apartamentul vecin pâlpâi o lumină. Se puteau auzi valurile spărgându-se de stânci.

— Doar o zi sau două, şopti el, şi vom fi acolo. Dacă poţi, încearcă să nu te mişti prea mult dintr-o parte în alta.

Ea încuviinţă din cap, dar îşi îngropă faţa în mâinile învelite în mănuşi de lână. Michael se aplecă spre mama lui:

— Vrei sa rămâi, mamă? veni întrebarea lui. Dacă vrei să rămânem, putem să rămânem.

Ea clătină din cap, semn că nu dorea asta. Aşa că el îşi îndesă bereta peste urechi, ridică mânerele şi porni cu căruţa pe drumul învăluit în ceaţă.

A ales traseul cel mai scurt, pe lângă zona distrusă din jurul vechilor rezervoare de combustibil, unde de-abia începuse demolarea clădirilor arse complet, pe lângă ciocurile şi depozitele cu pereţi înnegriţi, care fuseseră preluate în ultimul an de bandele de stradă. Nu au fost opriţi nicăieri. De fapt, puţini dintre cei care circulau la ora aceea atât de matinală catadicseau să le arunce vreo privire. Fel de fel de mijloace de transport care mai de care mai ciudate apăreau pe străzi: cărucioare de cumpărături echipate cu ghidon, triciclete cu cutii pe osia din spate, coşuri cocoţate pe căruţuri, lăzi din şipci montate pe roţi, roabe de toate dimensiunile. Un măgar se vindea cu optzeci de ranzi în monedă nouă, o căruţă cu anvelope, cu peste o sută.

K a mers cu paşi grăbiţi, oprindu-se la fiecare jumătate de oră să-şi frece mâinile îngheţate şi să-şi mişte umerii care-l dureau întruna. Din clipa în care a ajutat-o pe mama lui să se aşeze în căruţă în Sea Point, şi-a dat seama că osia era descentrată, că se deplasase prea în spate din pricina bagajului îngrămădit în faţă. Acum, cu cât mama lui se cuibărea mai bine în spatele cutiei, încercând să se facă pe cât cu putinţă comodă, cu atât se pomenea Michael nevoit să ridice o greutate din ce în ce mai mare. Încercă să rămână cu zâmbetul pe buze, ca să ascundă efortul pe care îl făcea.

— Nu trebuie decât să ieşim la drum deschis, zise el gâfâind, şi apoi cu siguranţă va opri cineva să ne ia.

La amiază, treceau prin sinistra zonă industrială Paarden Eiland. Câţiva muncitori stăteau cocoţaţi pe un zid şi mâncau sendvişuri, în timp ce îi priveau pe cei doi înaintând în linişte. SEMNALIZARE ÎN CAZ DE ACCIDENT stătea scris pe perete, la picioarele lor, cu litere negre,

spălăcite. K simţea cum îi amorţesc braţele, dar s-a mai târât aproape un kilometru. Când drumul lor s-a intersectat cu Black River Parkuray, şi-a ajutat mama să iasă din căruţă şi să se aşeze pe iarba de sub pod. Au mâncat de prânz. Era uimit de cât de pustii erau drumurile. Era atâta linişte, încât se putea auzi cântecul păsărilor. Se întinse pe iarba deasă şi închise ochii.

A fost trezit de un huruit care umplea văzduhul. La început, s-a gândit că trebuie să fie vreun tunet îndepărtat. Dar zgomotul a devenit din ce în ce mai asurzitor, venind în reprize de deasupra, de la capătul podului. Din partea dreaptă, dinspre oraş, s-au ivit patru motociclişti în uniformă, care conduceau cu viteză redusă, cu mitralierele prinse la spate, urmaţi de o maşină blindată, cu un trăgător la turelă. Apoi a urmat un convoi lung şi pestriţ de maşini grele, cele mai multe, camioane fără nicio încărcătură. K s-a apropiat tiptil de mama lui, s-a aşezat alături de ea, şi au privit împreună vacarmul care cuprinsese văzduhul, făcându-l insuportabil de apăsător, ca de plumb. Au trecut câteva minute bune înainte ca întreaga procesiune să se facă nevăzută. Ariergarda era asigurată de zeci de automobile, dube şi camioane uşoare, urmate de un camion militar de culoarea măslinelor verzi, cu o capotă din pânză, sub care au întrezărit soldaţi cu caschete pe cap, aşezaţi pe câte două rânduri. La urmă veneau alţi doi motociclişti.

Unul dintre motocicliştii din avangardă aruncase o privire stăruitoare către K şi mama lui în timp ce trecea. Acum, ultimii doi motociclişti s-au desprins din convoi. Unul s-a oprit la marginea drumului, celălalt a înaintat până la spaţiul verde pe care stăteau cei doi. Şi-a ridicat viziera şi le-a zis:

— Este interzisă oprirea pe autostradă.

S-a uitat la roabă şi a trecut în revistă conţinutul dintr-o privire.

— Este vehiculul vostru?

K încuviinţă printr-o mişcare a capului.

— Unde mergeţi?

R îngăimă ceva, îşi drese glasul şi vorbi din nou:

— În districtul Prince Albert, în Karoo.

Motociclistul a fluierat, a scuturat uşor roaba, după care s-a întors la însoţitorul lui şi i-a zis ceva. Apoi a revenit la K:

— Mai jos, pe drum, exact la cotitură, este un punct de control. Vă opriţi la punctul de control şi prezentaţi permisele. Aveţi permis să părăsiţi peninsula?

— Da.

— Nu puteţi părăsi peninsula fără permis. Mergeţi la punctul de control şi prezentaţi permisul şi documentele. Şi încă ceva: dacă mai vreţi să vă opriţi pe autostradă, mergeţi la cincizeci de metri depărtare de drum. Aşa sună legea: cincizeci de metri, pe oricare latură a drumului. Dacă vă opriţi mai aproape, puteţi fi împuşcaţi, fără niciun avertisment, fără să vă mai întrebe nimeni nimic. Înţeles?

K încuviinţă din nou. Cei doi soldaţi s-au urcat pe motociclete şi au pornit huruind după convoi. K nu a putut să-şi privească mama în ochi.

— Ar fi trebuit să alegem un drum mai puţin circulat, spuse.

S-ar fi putut întoarce îndată, dar, cu riscul de a fi umilit a doua oară, a ajutat-o pe mama lui să urce în roabă şi a continuat să meargă până la vechile hangare, unde, într-adevăr, era un jeep parcat la marginea drumului, şi alături, trei soldaţi pregăteau ceai la o plită. Toate rugăminţile lui au fost în zadar.

— Aveţi permis, da, sau nu? îi cerea întruna caporalul-şef. Nu mă interesează cine eşti, cine e maică-ta, dacă nu aveţi permis, nu puteţi părăsi zona, scurt pe doi.

K se întoarse către mama lui. De sub coviltirul negru, ea se uita cu o privire inexpresivă la tânărul soldat. Acesta

din urmă începuse să gesticuleze:

— Nu-mi mai toca nervii, strigă. Fă rost de permisul ăla odată, şi te las să treci.

Îl privi pe K ridicând mânerele roabei şi făcând cale întoarsă. Una dintre roţi începuse să se mişte.

Se aşternuse deja întunericul când au trecut de semaforul care îi anunţa că ajunseseră la capătul străzii Plajei. Grămezile de obiecte care blocaseră drumul în timpul asediului blocurilor fuseseră mutate pe peluze. Cheia era încă în uşa apartamentului de sub scară. Camera era aşa cum o lăsaseră, măturată cu grijă pentru următorul ocupant. Anna K s-a întins pe salteaua goală, aşa îmbrăcată cum era, cu haina şi cu pantofii; Michael a adus toate lucrurile înăuntru. Ploaia le udase pernele.

— O să încercăm din nou peste o zi sau două, mamă, şopti el.

Dar ea clătină din cap, cum că nu aveau nicio şansă.

— Mamă, permisul n-o să vină, spuse el din nou. O să încercăm iarăşi, dar data viitoare o luăm pe drumuri lăturalnice. Nu pot bloca toate ieşirile.

S-a aşezat lângă ea pe saltea şi a rămas aşa, cu mâna pe braţul ei, până când femeia a adormit; apoi a urcat scările, să doarmă pe podeaua din casa familiei Buhrmann.

Peste două zile, au pornit din nou, plecând din Sea Point cu un ceas înainte de ivirea zorilor. Nu mai aveau însufleţirea de la prima tentativă. K ştia acum că s-ar putea să petreacă multe nopţi pe drum. Mai mult, mama sa îşi pierduse orice chef de a călători către locuri îndepărtate. Se plângea de dureri în coşul pieptului şi stătea ţeapănă şi posacă în cutie, sub apărătoarea de plastic pe care K o fixase cu ace deasupra ei, ca s-o ferească de aversele puternice. Cu pas hotărât, cu cauciucurile scârţâind pe asfaltul ud, a urmat o rută nouă, prin centrul oraşului, de-a lungul străzii Sir Lowry şi al Main Road, peste podul de cale ferată Mowbray, şi a trecut de fostul spital de copii de

pe vechea stradă Klipfontein. Aici s-au oprit să mănânce, despărţiţi doar de un gard culcat la pământ de pâlcurile de cocioabe din carton şi fier vechi ridicate de-a lungul aleilor de pe terenul de golf. După masă, K s-a aşezat la marginea drumului, strângând-o pe maică-sa la piept, făcând cu mâna şi încercând să oprească maşinile care treceau. Erau foarte puţine. Trei camioane uşoare au gonit unul după altul, cu plasă de sârmă pe faruri şi geamuri. A urmat o căruţă destul de curată, caii murgi având legate mănunchiuri de clopoţei la harnaşament. În spate, o ceată de copii rânjea şi făcea fel de fel de semne către cei doi. Apoi, după ce destul de multă vreme nu a mai trecut nicio maşină, un camion a oprit în dreptul lor, şoferul oferindu-se să-i ducă până la fabrica de ciment, ba chiar ajutându-l pe K să urce roaba în remorcă. Stând acum în siguranţă în cabină, unde era cald şi uscat, uitându-se pe fereastră cu coada ochiului şi numărând kilometrii parcurşi, K o înghionti pe femeie şi primi drept răspuns un zâmbet strâmb.

Cam atât le-a fost norocul în ziua aceea. Au aşteptat preţ de un ceas în afara fabricii de ciment, dar, deşi era un flux constant de trecători şi biciclişti, singurele vehicule care treceau erau camioanele cu deşeuri. Soarele stătea să apună, iar vântul devenea tot mai tăios, când K şi-a pus din nou căruţa în mişcare şi a pornit la drum. Se gândea că probabil e mai bine atunci când nu depinzi de nimeni. După prima călătorie, deplasase osia cu cinci centimetri înainte; acum că pornise la drum, căruţa era uşoară ca un fulg. Cum mergea el repede şi cu paşi mărunţi, a depăşit un om care împingea o roabă încărcată cu vreascuri, şi l-a salutat din cap în timp ce trecea. În cabina ei mică şi întunecoasă, mama lui stătea dreaptă ca lumânarea, prinsă între laturile înalte ale cutiei; avea ochii închişi şi capul aplecat înainte.

Lumina palidă a lunii răzbătea deja prin ceaţă şi nori

când, la un kilometru depărtare de drumul principal, K s-a oprit, a ajutat-o pe mama lui să coboare şi a pătruns în desişul lăstărişului din Port Jackson, în căutarea unui adăpost pentru noapte. În această zonă cu vegetaţie pitică, cu rădăcini răzleţe, pământ reavăn şi mirosuri pătrunzătoare de putregai, niciun locşor nu era ferit de stihiile naturii. S-a întors la marginea drumului, tremurând.

— Nu e foarte frumos, îi spuse mamei sale, dar va trebui să ne mulţumim cu atât noaptea asta.

A ascuns căruţa cât s-a priceput de bine; sprijinind-o pe maică-sa cu o mână, şi cu cealaltă cărând valiza, a revenit bâjbâind în mijlocul tufişurilor.

Au îmbucat mâncare rece şi s-au întins pe un strat de frunze umede, care le-a udat hainele până la piele. La miezul nopţii, a început să plouă mărunţel. S-au cuibărit cum au putut mai bine sub un arbust, în timp ce ploaia se prelingea pe pătura pe care o ţineau deasupra capetelor. Când pătura s-a făcut leoarcă, Michael s-a târât de-a buşilea până la căruţă şi a adus coviltirul de plastic. A rezemat capul mamei sale de umărul lui şi i-a auzit respiraţia sacadată. Pentru prima oară, şi-a dat seama că ea încetase să se mai plângă, şi lucrul acesta ar fi putut fi o consecinţă a faptului că obosise sau că, pur şi simplu, nu-i mai păsa.

Intenţia lui fusese să pornească devreme la drum, să ajungă la bifurcaţia către Stellenbosch şi Paarl înainte să se lumineze. Dar în zori, mama lui dormea încă lipită de el, şi nu a vrut cu niciun chip să o trezească. Aerul s-a încălzit treptat şi, în cele din urmă, a aţipit şi el. Aşa se face că era deja târziu când a ajutat-o pe maică-sa să iasă din lăstăriş. Pe marginea drumului, în timp ce-şi împachetau aşternuturile ude leoarcă, au fost atacaţi de o pereche de trecători, care, dând peste un bărbat firav şi o bătrână într-un loc izolat, s-au gândit că ar putea să-i uşureze de

bunurile pe care le aveau, fără să se teamă că i-ar paşte vreo pedeapsă. Ca să-şi facă intenţia cunoscută, într-o clipă, unul dintre străini scoase din mâneca hainei un briceag, în timp ce al doilea înhăţă valiza. De cum a zărit lama briceagului, K a avut dinaintea ochilor imaginea unei noi umilinţe pe care trebuia să o îndure în faţa mamei sale, se şi vedea târându-se înapoi spre camera din Sea Point, împingând la căruţă, stând pe un covor cu mâinile la urechi, îndurând zile în şir povara tăcerii mamei lui. S-a dus la căruţă şi a pus mâna pe singura armă pe care o avea, bucata de lemn de patruzeci de centimetri pe care o tăiase cu ferăstrăul din bara osiei. Rotind-o în aer în timp ce-şi păzea faţa cu braţul stâng, s-a repezit spre tânărul cu briceag, care se îndepărtă de el, dându-i încă târcoale, dar apropiindu-se, ce-i drept, de însoţitorul său. În vremea asta, Anna K umplea văzduhul de ţipete. Străinii s-au retras. Fără să zică vreun cuvânt, aruncând în continuare priviri mânioase şi ameninţând cu bara, K a recuperat valiza şi a ajutat-o pe femeie, care tremura ca varga, să urce în căruţă, în timp ce străinii zăboveau la nici douăzeci de paşi depărtare. Apoi a tras căruţa cu spatele, până când a ajuns înapoi la drum, şi încet-încet s-a îndepărtat de ei. O vreme, străinii i-au urmărit, cel cu cuţitul rostind cu foc tot felul de obscenităţi şi ameninţări la adresa lui K. În cele din urmă, s-au făcut nevăzuţi în spatele tufişurilor, la fel de repede cum şi apăruseră.

Nu erau maşini pe autostradă, doar o mulţime de oameni plimbându-se pe unde nu mai călcase nimeni înainte, pe mijlocul drumului, în haine de sărbătoare. La marginea şoselei, buruienile încâlcite creşteau înalte, până la piept; asfaltul era crăpat, şi iarba mijise prin fisuri. K a ajuns din urmă trei copii, trei surori îmbrăcate în rochiţe roz identice, care se îndreptau spre biserică. Au privit pe furiş în micuţa cabină a doamnei K şi au început să pălăvrăgească cu ea. Pe ultima porţiune de drum, înainte

ca Michael să cotească spre Stellenbosch, fata cea mare a mers ţinând-o de mână pe doamna K. Când s-au despărţit, doamna K a scos portmoneul şi i-a dat fiecărei fetiţe câte o monedă.

Copiii le spuseseră că duminica nu trece niciun convoi; dar pe drumul spre Stellenbosch au fost depăşiţi de un convoi de fermieri, un şir de camionete şi autoturisme precedate de un camion blindat, cu o plasă foarte grea, în a cărui remorcă stăteau doi oameni cu mitraliere automate, supraveghind zona. K s-a dat deoparte cât au trecut maşinile. Pasagerii le-au aruncat priviri curioase, copiii arătând cu degetul şi spunând lucruri pe care nu le-a putut auzi.

Podgorii desfrunzite se întindeau în toate părţile. Un stol de vrăbii s-a ivit ca din senin, s-a aşezat pentru o clipă pe tufişurile din jur, după care şi-a luat iute zborul. Peste câmpuri se auzeau clopote de biserici. Pe K l-au năpădit amintiri legate de Huis Norenius, cum şedea el în capul oaselor în patul de la infirmerie, lovind perna şi privind jocul prafului într-o rază de soare.

Era deja întuneric atunci când a ajuns, în cele din urmă, la Stellenbosch. Străzile erau goale, şi un vânt rece bătea în rafale. Nu se gândise unde vor dormi. Mama sa tuşea; după fiecare acces de tuse rămânea fără aer. S-a oprit la o cafenea şi a cumpărat pateuri condimentate. El a mâncat trei, ea unul. Nu avea poftă de mâncare.

— N-ar trebui să mergi la un doctor? întrebă el. Ea clătină din cap în semn că nu şi îşi lovi coşul pieptului:

— Am doar o uscăciune în gât, spuse ea.

Părea să creadă că vor ajunge în districtul Prince Albert peste o zi sau două, şi el nu a vrut să o dezamăgească.

— Nu mai ţin minte numele exact al fermei, adăugă ea, dar putem întreba, lumea va şti cu siguranţă. Era un coteţ lipit de un perete al casei, un coteţ lung şi o pompă de apă sus pe deal. Casa noastră era pe o pantă a dealului. Erau

cactuşi afară, la uşa din spate. Ăsta e locul pe care trebuie să-l cauţi.

Au înnoptat pe o alee, dormind pe un strat de cartoane presate. Michael a proptit un carton lung, aşezându-l ca pe un acoperiş deasupra patului lor, dar o rafală de vânt l-a luat. Mama lui a tuşit toată noaptea, ţinându-l treaz. La un moment dat, a trecut încet pe stradă o dubă a unei patrule aflate în misiune, şi Michael a trebuit să astupe gura mamei sale cu mâna.

Când se crăpa de ziuă, a ajutat-o să se urce din nou în căruţă. Capul femeii atârna, iar el nu ştia unde se află. A oprit prima persoană pe care a văzut-o şi a întrebat care este drumul către spital. Anna K nu mai putea sta în capul oaselor şi, pentru că se tot prăbuşea, Michael se chinuia să ţină căruţa drept, să nu se răstoarne. Avea febră şi respira cu dificultate.

— Am gâtul atât de uscat, şopti ea. Însă tusea ei era umedă.

În spital, a stat alături de ea, sprijinind-o până i-a venit rândul la consultaţie. Când a văzut-o imediat după aceea, era întinsă pe o targă într-o mare de alte tărgi, inconştientă, cu un tub vârât în nas. Neştiind ce să facă, s-a tot învârtit pe coridor, până când a fost poftit afară. A petrecut după-amiaza în curte, în aerul încălzit uşor de soarele de iarnă. S-a strecurat de două ori înăuntru, să verifice dacă luaseră targa. A treia oară, a mers tiptil până la căpătâiul mamei lui şi s-a aplecat peste ea. Nu i-a auzit respiraţia. Cu inima strânsă de frică, s-a repezit la asistenta de la recepţie şi a apucat-o de mânecă.

— Vă rog, veniţi să vedeţi, repede! spuse.

Dar asistenta se eliberă din strânsoare.

— Cine eşti? întrebă ea printre dinţi.

L-a urmat până la targă şi i-a luat pulsul mamei sale, uitându-se în gol. Apoi, fără să scoată un cuvânt, s-a întors la recepţie. K a rămas în faţa ei ca un câine mut, privind-o

în timp ce scria ceva. S-a întors către el:

— Acum ascultă-mă tu pe mine, şopti ea încordată. Vezi toţi oamenii ăştia de aici? Arătă către coridor şi către saloane. Toţi aşteaptă să fie trataţi. Lucrăm douăzeci şi patru de ore pe zi ca să putem avea grijă de ei. Când termin tura, nu, ascultă-mă, nu pleca! – acum ea îl trăgea de mânecă înapoi, ridicând tonul şi apropiindu-şi faţa atât de mult de a lui, încât el putea vedea lacrimi de furie în colţul ochilor ei – când termin tura, sunt aşa de obosită, că nici nu mai pot să mănânc, adorm încălţată. Sunt doar un om şi eu. Nu doi, nici trei, doar unul singur. Înţelegi, sau este prea greu de priceput pentru tine?

K îi evită privirea.

— Îmi pare rău, îngăimă el, neştiind ce să mai zică, şi s-a întors în curte.

Valiza rămăsese la mama lui. Nu avea bani la el, cu excepţia restului primit după ce cumpărase cina din seara precedentă. Şi-a luat o gogoaşă şi a băut apă de la robinet. S-a plimbat pe străzi, cufundându-şi tălpile în stratul gros de frunze uscate de pe caldarâm. A găsit un parc şi s-a aşezat pe o bancă, uitându-se lung la cerul de un albastru spălăcit, prin crengile desfrunzite. O veveriţă a chiţăit, şi Michael a tresărit. Îngrijorat dintr-odată că cineva ar fi putut să-i fure căruţa, s-a grăbit înapoi spre spital. Căruţa era acolo unde o lăsase, în parcare. A luat păturile, pernele şi plita, dar nu ştia unde să le ascundă.

La ora şase a văzut că asistentele din tura de zi plecau, şi asta i-a dat ghes să se strecoare iarăşi înăuntru. Mama lui nu mai era în hol. La recepţie a întrebat unde o putea găsi, şi a fost direcţionat către o aripă îndepărtată a spitalului, unde nimeni nu ştia despre cine vorbeşte. S-a întors la recepţie şi i s-a spus să revină a doua zi dimineaţa. A întrebat dacă ar putea dormi peste noapte pe una dintre băncile de pe hol, dar a fost refuzat.

A înnoptat pe alee, cu capul într-o cutie de carton. A

avut un vis: se făcea că mama lui venise în vizită la el, la Huis Norenius, cu un pachet cu mâncare.

— Căruţa merge prea încet, spunea ea în vis, vine Prinţul Albert să mă ia.

Pachetul era neobişnuit de uşor. S-a trezit atât de înţepenit de frig, încât nici nu-şi putea întinde picioarele să şi le dezmorţească. În depărtare, un ceas bătea ora trei sau poate patru. Stelele străluceau pe cerul senin. Era surprins că visul nu-i lăsase nicio urmă de tristeţe. Înfăşurat într-o pătură, s-a plimbat mai întâi încoace şi încolo pe alee, apoi a hoinărit pe străzi, uitându-se la vitrinele slab luminate ale magazinelor în care, de după grilaje în carouri, manechinele îşi etalau ţinutele de primăvară.

Când în cele din urmă a fost lăsat să intre, şi-a găsit mama în secţia pentru femei, dar ea nu mai purta haina neagră, ci un halat alb, de spital. Stătea întinsă cu ochii închişi şi cu tubul în nas. Colţurile gurii îi atârnau în jos, faţa i se zbârcise, chiar şi pielea de pe braţe părea încreţită. I-a strâns mâna, dar mama lui nu a reacţionat în niciun fel. Erau patru rânduri de paturi în salon cu mai puţin de treizeci de centimetri spaţiu între ele; nu se putea aşeza nicăieri.

La ora unsprezece, o infirmieră a adus ceai şi a lăsat o ceaşcă la căpătâiul mamei lui, împreună cu un biscuit, pe farfurioară. Michael i-a ridicat capul şi i-a ţinut ceaşca în dreptul buzelor, dar ea nu a băut. A aşteptat îndelung, timp în care stomacul îi ghiorţăia, şi ceaiul se răcise complet. Apoi, înainte ca infirmiera să se întoarcă, a dat pe gât ceaiul şi a înfulecat biscuitul.

A inspectat tabelul de la capătul patului, dar n-a putut să-şi dea seama dacă în el erau trecute datele mamei lui sau ale altcuiva.

Pe hol a oprit un om îmbrăcat într-un halat alb şi a cerut de lucru:

— Nu vreau bani, a spus el, doar ceva de făcut. Să şterg podeaua, sau ceva de genul ăsta. Sau să fac curat în grădină.

— Du-te şi întreabă la biroul de jos, răspunse omul şi plecă aproape făcându-i vânt.

K nu a găsit biroul cu pricina.

Un bărbat din curtea spitalului intră în vorbă cu el.

— Ai venit să-ţi scoată copcile? întrebă el.

K dădu din cap în semn că nu. Bărbatul îl privi lung. Apoi i-a spus o poveste interminabilă despre un tractor care s-a răsturnat peste el, i-a zdrobit piciorul şi i-a fracturat şoldul, i-a mai zis despre tijele pe care i le-au introdus doctorii în oase, tije de argint, care nu ruginesc niciodată. Mergea cu ajutorul unui baston de aluminiu, care se îndoia într-un mod bizar la capăt.

— Nu ştii unde aş putea găsi ceva de mâncare? întrebă K. N-am mai mâncat de ieri.

— Omule, veni răspunsul, de ce nu te duci să iei câte o plăcintă pentru fiecare?

Şi-i dădu o monedă de jumătate de rand.

K s-a dus la brutărie şi s-a întors cu două plăcinte cu carne de pui. S-a aşezat lângă prietenul lui, pe bancă, şi s-a pus pe mâncat. Plăcinta era atât de gustoasă, că i-au dat lacrimile. Bărbatul îi tot împuia capul cu poveşti despre sora lui şi accesele ei incontrolabile de frisoane. K asculta cântecul păsărilor din copaci şi încerca să îşi aducă aminte când mai fusese atât de fericit.

A petrecut o oră la căpătâiul mamei sale în cursul după-amiezii, şi încă o oră seara. Faţa ei era cenuşie, şi abia dacă îi putea auzi respiraţia. La un moment dat, şi-a mişcat falca; fascinat, K a privit dâra aceea de salivă apărând şi dispărând între buzele ei ofilite. Părea să şoptească ceva, dar nu şi-a putut da seama ce. Asistenta, care i-a şi cerut să plece, i-a spus că îi fuseseră administrate sedative.

— Pentru ce? a întrebat K.

A furat ceaiul mamei sale şi pe cel al bătrânei de lângă ea, dând pe gât cele două ceşti asemenea unui câine vinovat, în vreme ce infirmiera stătea cu spatele la el.

Când s-a întors pe alee, a descoperit că îi fuseseră luate cutiile de carton. A petrecut noaptea pe pragul unei case mai îndepărtate de stradă. Pe o plăcuţă de bronz de deasupra scria: LE ROUX & HATTINGH – PROCURORI. S-a trezit când poliţia a făcut un raid prin zonă, dar a adormit din nou imediat după aceea. Nu fusese la fel de frig ca în noaptea precedentă.

Locul mamei lui era acum ocupat de o femeie ciudată, cu capul înfăşurat în bandaje. K stătea la capătul patului şi o privea fix. Poate am nimerit într-o altă secţie, se gândi el. A oprit o asistentă:

— Mama mea… era aici ieri…

— Întrebaţi la recepţie, răspunse ea.

— Mama dumneavoastră a decedat noaptea trecută, l-a informat doctoriţa. Am făcut tot ce ne-a stat în puteri pentru a-i salva viaţa, dar era foarte slăbită. Am vrut să vă contactăm, dar nu ne-aţi lăsat niciun număr.

S-a aşezat pe un scaun dintr-un colţ.

— Doriţi să daţi un telefon? întrebă doctoriţa.

Mai mult ca sigur că ăsta era un mesaj codificat, dar nu avea habar ce putea să însemne. Făcu semn din cap că nu.

Cineva i-a adus o ceaşcă de ceai, pe care l-a băut. Oamenii care se învârteau prin preajmă îl neliniştea, îşi împreună mâinile şi privi fix în jos, înspre picioare. Oare oamenii ăştia aşteptau ca el să zică ceva? Îşi frământa întruna mâinile, ba strângându-le, ba dându-le drumul, nervos.

L-au dus jos, să-şi vadă mama. Stătea întinsă, cu braţele pe lângă corp, şi purta încă halatul cu inscripţia KPA-CPA pe piept. Tubul dispăruse. O vreme s-a uitat la ea; apoi nu mai ştia unde să-şi întoarcă privirea.

— Mai aveţi şi alte rude? întrebă asistenta de la

recepţie. Doriţi să le daţi un telefon? Doriţi să le telefonăm noi?

— Nu contează, a spus K şi s-a dus să se aşeze iar pe scaunul din colţ.

După o vreme, a rămas singur, şi a stat aşa până la amiază, când cineva i-a adus o tavă cu mâncare de spital, şi el s-a pus pe înfulecat.

Stătea încă în colţul lui, când a venit un bărbat în costum şi cravată, să discute cu el. Care era numele mamei lui, vârsta, domiciliul, confesiunea religioasă? De ce se afla în Stellenbosch? Avea K actele ei de călătorie?

— O duceam acasă, răspunse K. Era frig acolo unde locuia, în Cape Town, ploua tot timpul, nu îi făcea bine. O duceam într-un loc în care se putea înzdrăveni. Nu aveam de gând să ne oprim în Stellenbosch.

După care a început să se teamă că dezvăluise prea multe lucruri, aşa că a refuzat să mai răspundă la alte întrebări. Omul s-a lăsat păgubaş şi a plecat. S-a întors după o vreme, s-a aşezat pe vine în faţa lui K şi l-a întrebat:

— Ai stat vreodată într-un azil, într-o instituţie pentru persoane cu handicap sau în vreun adăpost? Ai avut vreodată o slujbă pentru care ai primit remuneraţie?

K nu dorea să răspundă.

— Semnează aici, spuse omul şi îi întinse o hârtie, arătându-i cu degetul unde anume.

Dar K a dat din cap în semn că nu vrea, şi omul a semnat chiar el în locul lui.

S-au schimbat turele, iar K a pornit să hoinărească prin parcare. Se plimba agale şi privea în sus, la cerul senin de noapte. Apoi s-a reîntors la scaunul lui din colţ. Nu i s-a spus să plece. Mai târziu, când nu mai era nimeni prin preajmă, a coborât să-şi caute mama. Nu a găsit-o, sau poate că uşa care ducea la ea era încuiată. S-a suit într-un coş foarte mare, din sârmă, în care fuseseră puse rufele murdare, şi a dormit acolo, încolăcit ca o pisică.

A doua zi după moartea mamei lui a venit la el o asistentă pe care nu o mai văzuse până atunci.

— Vino, Michael, e timpul să pleci.

A urmat-o până în hol, la recepţie. Acolo îl aştepta valiza, împreună cu două pachete învelite în hârtie maronie.

— Am împachetat toate hainele mamei tale şi toate bunurile ei şi le-am pus în valiză, rosti asistenta necunoscută. O poţi lua acum.

Purta ochelari; vorbea ca şi cum ar fi citit cuvintele de pe un bilet. K a observat că fata de la recepţie îi privea cu coada ochiului.

— Pachetul acesta, continuă asistenta, conţine cenuşa mamei tale. Mama ta a fost incinerată azi-dimineaţă, Michael. Dacă doreşti, noi putem să ne ocupăm de rămăşiţele ei pământeşti aşa cum se cuvine, dacă nu, poţi să le iei cu tine.

Atinse cu vârful degetului pachetul cu pricina. Ambele pachete erau îngrijit sigilate cu bandă adezivă maronie; cel cu cenuşa era mai mic.

— Ai vrea să ne îngrijim noi de el? întrebă ea. Îl mângâia uşor cu degetul. K refuză clătinând din cap.

— Iar în pachetul ăsta, continuă ea, împingând hotărât a doua cutie către el, am pus nişte lucruri pe care poate ai să le găseşti de folos, nişte haine şi articole de toaletă.

S-a uitat candid în ochii lui şi i-a zâmbit. Fata de la recepţie s-a întors la maşina de scris.

Aşadar, există un loc pentru incinerare, se gândi K. Vedea deja bătrânele din secţie înghiţite una după alta de gura în flăcări a cuptorului, cu mâinile deoparte, fierbinţeala muşcând nemilos şi lacom din buzele şi din ochii lor. Mai întâi se aprindea părul într-o vâlvătaie, după care ardea şi se mistuia întreg trupul, până la ultimul oscior. Şi asta se întâmpla tot timpul.

— De unde să ştiu? întrebă el.

— De unde să ştii ce? întrebă asistenta la rândul ei.

K arătă nervos spre cutie.

— De unde să ştiu? repetă el.

Ea a refuzat să răspundă, sau poate nu a înţeles.

În parcare a rupt ambalajul pachetului celui mare. Înăuntru erau un aparat de ras, un săpun, un prosop de mâini, o haină albă cu trese castanii pe umăr, o pereche de pantaloni negri şi o beretă neagră, cu o insignă lucioasă din metal, pe care scria AMBULANŢA SF. IOAN.

I-a întins hainele fetei de la recepţie. Asistenta cu ochelari dispăruse.

— De ce îmi daţi astea? se interesă el.

— Nu mă întreba pe mine, spuse fata. Poate că le-a lăsat cineva. Nu-şi ridică privirea către el.

A aruncat săpunul şi aparatul de ras şi s-a gândit să arunce şi hainele, dar nu a făcut-o. Propriile lui haine începuseră să miroasă.

Deşi nu mai avea nicio treabă la spital, îi venea greu să se desprindă de locul acela. Ziua împingea căruţul pe străzile din împrejurimi; noaptea dormea pe sub podeţe, prin tufişuri, pe alei. I se părea ciudat că toţi copiii veneau acasă pe biciclete de la şcoală după-amiaza, claxonând şi întrecându-se unii cu alţii. I se părea ciudat că oamenii mâncau şi beau, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat. O vreme tot căută de lucru prin grădini, dar ajunse să se codească din cauza silei cu care îl întâmpinau locatarii, nesimţindu-se obligaţi să se milostivească de el. Când ploua, se furişa sub cărucior. Erau perioade lungi când se uita la mâinile lui, cu mintea golită de orice gând.

A intrat în tovărăşia oamenilor care dormeau sub podul de cale ferată şi vânau terenul viran din spatele magazinului de băuturi de pe strada Andriga. Câteodată, le împrumuta căruciorul. Într-un acces de generozitate, a cedat plita. Apoi, într-o noapte, cineva a încercat să-i tragă valiza de sub cap în timp ce dormea. A avut loc o

încăierare, după care s-a mutat.

Odată, o dubă a poliţiei a oprit lângă el pe stradă, şi doi poliţişti au ieşit să-i inspecteze căruţul. Au deschis valiza şi i-au scotocit interiorul. Au rupt ambalajul de hârtie al celui de-al doilea pachet. Înăuntru era o cutie de carton, iar în cutie o pungă de plastic plină cu cenuşă. Era prima dată când o vedea. A întors privirea în altă parte.

— Ce e aici? a întrebat poliţistul.

— E cenuşa mamei mele, a răspuns K.

Poliţistul a trecut gânditor pachetul dintr-o mână în cealaltă şi a făcut un comentariu către prietenul său, pe care K nu l-a auzit.

Ore în şir stătea peste drum de spital. Era mai mic decât păruse odată, doar o clădire lungă şi joasă, cu acoperiş din ţiglă roşie.

Nu mai ţinea cont de ora la care se dădea stingerea. Nu credea că i se putea întâmpla ceva rău; şi chiar dacă i s-ar fi întâmplat ceva, nu ar mai fi contat. Îmbrăcat cum era în hainele lui noi, cu sacoul alb, pantalonii negri şi bereta, împingea căruţul oriunde şi oricând i se năzărea. Câteodată îl cuprindea nepăsarea. Se simţea mai slăbit decât înainte, dar nu bolnav. Mânca o dată pe zi, cumpărând gogoşi sau plăcinte cu banii din poşeta mamei sale. Găsea o adevărată plăcere în a cheltui fără să câştige în schimb nimic; nu-l interesa câtuşi de puţin că banii se duceau repede.

A rupt o fâşie neagră din căptuşeala hainei mamei sale şi şi-a prins-o în jurul braţului. Dar îşi dădea seama că nu-i simte lipsa, nu mai mult decât îi simţise lipsa când trăia.

Neavând nimic de făcut, dormea din ce în ce mai mult. A aflat astfel că putea să doarmă oriunde, oricând, în orice poziţie: pe trotuar, în miezul zilei, cu oamenii dând în permanenţă peste el; sprijinit de un zid, cu valiza între picioare. Somnul i se insinua în minte ca o ceaţă inofensivă, şi el nu dorea deloc să i se împotrivească. Nu

visa nimic.

Într-o zi, i-a dispărut roaba. Pierderea nu l-a afectat deloc.

Se părea că va trebui să mai stea în Stellenbosch o bucată de vreme. Nu avea încotro. Zilele treceau poticnit pe lângă el, şi adesea le pierdea şirul.

Se plimba într-o zi pe strada Banhoeki, cum făcea câteodată, cu valiza după el. Era o dimineaţă ceţoasă şi mohorâtă. A auzit zgomotul de copite al unui cal care tropăia în spatele său: mai întâi a simţit mirosul de bălegar proaspăt, apoi a fost depăşit încet de o căruţă verzuie şi foarte veche, fără trape, care căra gunoiul din oraş. Căruţa era trasă de un cal Clydesdale şi condusă de un bătrân într-o haină de ploaie neagră. O vreme, au mers alături. Apoi bătrânul a făcut un semn din cap; K a şovăit o clipă, dar, după ce a scrutat zările şi a văzut drumul lung şi drept care se pierdea în ceaţă, a găsit de cuviinţă că, la urma urmei, nu avea niciun motiv să refuze. Aşa că săltă în căruţă şi luă loc lângă bătrân.

— Mulţumesc, i-a zis. Îţi dau bucuros o mână de ajutor dacă ai nevoie.

Dar bătrânul nu avea nevoie de ajutor, nici chef de vorbă nu prea avea. L-a lăsat pe K la vreo doi kilometri după ce au trecut de o culme, şi a cotit pe un drum prăfuit de ţară, pe un povârniş. K a mers toată ziua, şi noaptea a dormit într-un crâng de eucalipţi, cu vântul urlând printre crengile de deasupra lui. La amiază, ziua următoare, a ocolit oraşul Paarl, îndreptându-se spre nord, pe drumul naţional. S-a oprit numai când a zărit primul punct de control şi a aşteptat furişat, până s-a asigurat că nimeni care mergea pe jos nu era interogat.

De câteva ori, a fost depăşit de lungi convoaie de vehicule, cu escorte armate. De fiecare dată părăsea drumul şi stătea deoparte, la o distanţă apreciabilă, neîncercând să se ascundă, ţinând mâinile la vedere, cum

observase că fac şi alţi oameni.

A dormit pe marginea drumului şi s-a trezit ud de rouă. În faţă, drumul şerpuia la deal şi se pierdea în ceaţă. Păsările zburau repede dintr-un tufiş în altul, iar ciripitul lor se auzea înăbuşit. Căra valiza pe un băţ, pe umăr. Nu mâncase de două zile; cu toate acestea, părea că rezistenţa lui nu avea limite.

După aproape doi kilometri, a văzut o flacără pâlpâind în ceaţă şi a auzit voci. Când s-a apropiat, mirosul de şuncă prăjită i-a făcut stomacul să chiorăie. Câţiva oameni stăteau în jurul uni foc şi se încălzeau. Când l-au văzut apropiindu-se, s-au oprit din vorbă şi au rămas holbându-se la el. Şi-a atins bereta cu degetul, dar nimeni nu i-a răspuns la salut. S-a îndepărtat de ei, a mai trecut pe lângă un foc aprins la marginea drumului, a depăşit şi o coloană de vehicule parcate foarte aproape una în spatele alteia, cu farurile aprinse, şi apoi a ajuns la locul unde se înfăţişa motivul pentru care opriseră toate maşinile. Un camion cu remorcă, vopsit într-un albastru spălăcit, care aducea mai degrabă a coajă de ou la culoare, zăcea răsturnat pe o parte, cu roţile din spate atârnând pe buza prăpastiei. Cabina arsese în întregime, iar remorca era înnegrită de fum. Un alt camion, încărcat cu saci, se ciocnise cu maşina făcută praf, şi dâre albe de făină marcau drumul. În faţă, de la curbă şi până hăt departe, cât putea cuprinde K cu privirea, maşinile din restul convoiului stăteau oprite una după alta. Se auzeau două aparate de radio potrivite pe posturi diferite; de undeva din depărtare se auzea şi behăitul oropsit al oilor. Pentru o clipă, K s-a gândit să se oprească şi să-şi umple buzunarele cu făina vărsată, dar nu era sigur ce va face apoi cu ea. A depăşit toate maşinile, a trecut cu greu şi de camionul plin cu oi, care erau atât de înghesuite, încât unele dintre ele stăteau doar pe picioarele din spate. În fine, a lăsat în urmă şi un grup de soldaţi adunaţi în jurul unui foc, care nu-i dădură nicio

atenţie. La capătul convoiului, două semnale luminoase clipeau constant, şi mai departe, o găleată cu smoală ardea în mijlocul drumului, nesupravegheată.

De îndată ce a lăsat în urmă convoiul, K a răsuflat uşurat, gândindu-se că scăpase; dar la următoarea curbă a drumului, un soldat într-o uniformă de camuflaj a răsărit dintre tufişuri, ţintuindu-l cu o puşcă automată, îndreptată spre inimă. K a rămas pe loc. Soldatul a lăsat arma jos, şi-a aprins o ţigară, a tras un fum şi a ridicat din nou puşca. K se gândea că acum era îndreptată spre faţă sau gât.

— Deci, cine eşti? întrebă soldatul. Unde crezi că te duci aşa?

Deşi K era gata să răspundă, soldatul i-a luat-o înainte:

— Scoate, i-a zis. Hai, arată ce ai înăuntru.

Erau destul de departe de convoi, cu toate că frânturi vagi de melodii răzbăteau până la ei. K a coborât valiza de pe umeri şi a deschis-o. Soldatul i-a făcut semn să se dea la o parte, a strâns ţigara între degete până s-a stins şi, cu o singură mişcare, a răsturnat valiza. Tot conţinutul ei era acum întins pe jos: papucii albaştri din postav, pantalonii bufanţi, albi ai mamei sale, cutia din plastic roz, cu loţiune de calamină, sticluţa cafenie cu medicamente, poşeta maronie imitând pielea, baticul cu flori, baticul tivit cu scoici, haina neagră de lână, cutia de bijuterii, fusta maronie, bluza verde, pantofii, articolele de lenjerie, pachetele învelite în hârtie maro, pachetul învelit într-o pungă albă, cutia de cafea care zăngăni pe jos, pudra de talc, batiste, scrisori, fotografii, cutia cu cenuşă. K nu schiţă niciun gest.

— De unde ai furat toate astea? întrebă soldatul. Eşti hoţ, aşa-i? Un hoţ care se ascunde în munţi.

Împinse poşeta cu bocancul.

— Scoate ce ai înăuntru.

Făcu la fel cu recipientul de cafea şi cutia de bijuterii. Împinse cu piciorul şi cealaltă cutie.

— Scoate, zise, şi se dădu înapoi.

K a deschis cutia de cafea. Înăuntru erau inele de agăţat perdelele. Le-a vărsat în căuşul palmei, i le-a întins, apoi le-a turnat înapoi în cutie şi a închis-o. A deschis şi cutia de bijuterii şi i-a întins-o. Inima i se zbătea în piept. Soldatul a împrăştiat pe jos conţinutul, a cules o broşă şi s-a dat înapoi. Zâmbea. K a închis cutia. A desfăcut poşeta şi i-a întins-o şi pe-asta. Soldatul i-a făcut un semn, şi K a golit-o, răsturnând totul pe jos. Erau înăuntru o batistă, un pieptene şi o oglindă, o cutiuţă cu pudră şi cele două portmonee. Soldatul a arătat cu degetul spre ele, şi K i le-a dat. Le-a vârât în buzunarul de la tunică.

K şi-a lins buzele.

— Nu sunt banii mei, spuse cu voce gravă. Sunt banii mamei mele, a muncit pentru ei.

Nu era adevărat: mama lui era moartă, nu mai avea nevoie de bani. Şi totuşi. Tăcere.

— La ce crezi tu că e bun războiul? zise K. Ca să iei banii oamenilor?

— *La ce crezi tu că e bun războiul,* repetă soldatul, bătându-şi joc de felul în care K îşi mişca buzele atunci când vorbea. Băi, hoţule, ia ai grijă cum vorbeşti. Ai putea să zaci în tufişurile astea cu muştele roind peste tine. Nu-mi vorbi mie de război. Îndreptă puşca spre cutia cu cenuşă.

— Scoate, zise el.

K a scos capacul şi a întins cutia. Soldatul se uită atent la punga de plastic.

— Ce e chestia asta? întrebă.

— Cenuşă, zise K.

Vocea îi era mai hotărâtă acum.

— Deschide, spuse soldatul.

K a desfăcut cutia. Soldatul a luat cenuşă între degete şi a mirosit precaut.

— Dumnezeule! exclamă.

Privirea lui o întâlni pe a lui K.

K a îngenuncheat şi a strâns lucrurile, punându-le din nou în valiză. Soldatul stătea alături.

— Pot să plec acum? întrebă K.

— Actele sunt în ordine, poţi să pleci, spuse soldatul. K a ridicat toiagul cu valiza şi l-a proptit pe umăr.

— Stai un moment, spuse soldatul. Lucrezi pentru ambulanţă, sau ceva de genul ăsta?

K clătină din cap în semn că nu.

— Un moment, un moment, zise soldatul.

Luă unul dintre portmoneele din buzunar, scoase o bancnotă cafenie de zece ranzi din sulul de hârtii şi o aruncă înspre K.

— Bacşiş, spuse. Să-ţi cumperi o îngheţată.

K s-a întors şi a cules bancnota de pe jos. Apoi a pornit din nou la drum. După câteva minute, soldatul s-a făcut nevăzut în ceaţă.

Nu socotea că fusese laş. Cu toate acestea, mai târziu s-a gândit că nu mai avea niciun rost să păstreze valiza acum. S-a căţărat pe un povârniş şi a lăsat-o acolo, în boscheţi; a păstrat doar haina neagră, ca să-i ţină de cald, şi cutia cu cenuşă. A scos capacul şi a lăsat cutia deschisă, ca ploaia să cadă pe cenuşă, soarele s-o zvânte, insectele să roadă în voie, fără nicio opreliştе.

Convoaiele din nord erau, fără îndoială, oprite, de vreme ce avea drumul întreg la dispoziţie. După-amiaza târziu a zărit tunelul care trecea prin inima muntelui şi postul de pază de la intrarea dinspre sud. A părăsit drumul, a luat-o pe povârniş şi şi-a croit drum printre tufişurile dese şi ude. La căderea nopţii, ajunsese deja pe coama de unde se vedeau Elandsrivier şi drumul spre nord. Se auzeau babuini hăulind în depărtare. A dormit sub un ciot de stâncă ieşit din zidul rocii, învelit în haina mamei lui, cu un băţ alături. În zori a pornit-o din nou la drum, făcând un ocol mare până jos, în vale, ca să evite podul rutier.

Tocmai trecea şi primul convoi din dimineaţa aceea.

A mers toată ziua, ţinându-se departe de drum pe cât cu putinţă. Şi-a petrecut noaptea într-un bungalou aflat într-un colţ de teren năpădit de buruieni, cu stâlpi de rugby, despărţit de stradă printr-un şir de eucalipţi. Ferestrele casei erau sparte, uşa scoasă din balamale. Podeaua era acoperită cu cioburi, ziare vechi şi mormane de frunze aduse de vânt. Prin crăpăturile pereţilor creştea iarbă ofilită; se adunaseră melci pe sub conductele de apă. Acoperişul însă era intact. A măturat într-un colţ o grămadă de frunze şi de ziare, ca să-şi facă un culcuş. A dormit cu întreruperi, trezit de vântul năprasnic şi rafalele de ploaie.

Ploua încă atunci când s-a sculat. Ameţit de foame, s-a oprit în prag, uitându-se lung la terenul îmbibat de apă, la copacii uzi şi la dealurile din spate, învăluite în ceaţa cenuşie. Preţ de o oră a aşteptat să se domolească ploaia, după care şi-a ridicat gulerul hainei şi a pornit-o printre rafale. La celălalt capăt al terenului, s-a căţărat pe un gard de sârmă ghimpată şi a intrat într-o livadă de meri, năpădită de ierburi şi buruieni. Fructe mâncate de viermi zăceau pe jos peste tot; fructele rămase pe crengi erau pipernicite şi infestate. A rămas în picioare, cu bereta trasă bine peste urechi şi bătătorită de ploaia grea, şi cu haina neagră atârnându-i de trup ca un rând de piele în exces, şi s-a pus pe mâncat, apucând ici şi colo bucăţi bune de pulpă, mestecând repede ca un iepure, cu privirea goală.

A înaintat prin livadă. Totul trăda faptul că era prost întreţinută. Chiar începuse să creadă că se găsea pe un tărâm părăsit, când deodată merii au făcut loc unei poieni la capătul căreia a zărit nişte acareturi de cărămidă, acoperişul de stuf şi pereţii văruiţi ai unei ferme. În poiană erau straturi de legume bine îngrijite: conopidă, morcovi, cartofi. A ieşit de la adăpostul copacilor direct în ploaia

torenţială, s-a pus în patru labe şi a început să culeagă morcovi galbeni, nu îndeajuns de copţi, din pământul moale şi jilav. E pământul lui Dumnezeu, se gândi, nu sunt un hoţ. Totuşi, parcă auzea deja o bubuitură şi vedea un glonţ îndreptându-se spre el de la o fereastră din spatele casei, îşi închipuia deja cum un alsacian cât uşa se repede nebuneşte la el să-l atace. Când şi-a umplut buzunarele, s-a ridicat neliniştit. În loc să ia frunzele de la morcovi cu el şi să le împrăştie pe sub copaci, aşa cum plănuise iniţial, le-a lăsat acolo, printre straturi.

Noaptea, ploaia a stat. Dimineaţa, a pornit-o din nou la drum, cu hainele ude şi stomacul umflat de mâncare crudă. Când auzea uruitul vreunui convoi apropiindu-se, se strecura în tufişuri, deşi se întreba dacă acum, cu hainele lui murdare, în felul în care arăta, istovit şi slab, numai piele şi os, n-ar fi trecut de el fără să se sinchisească, luându-l drept un vagabond din cine ştie ce fundătură, plecat de capul lui, prea sărac cu duhul ca să ştie că este nevoie de acte pentru a merge pe şosea, prea adâncit în apatie pentru a face vreun rău cuiva. Unui convoi escortat de motociclişti, maşini blindate şi camioane cu băieţi purtând uniformă soldăţească şi cască, i-a luat cinci minute să treacă. Privi totul cu mare atenţie din ascunzătoarea lui; artileristul din ultima maşină, înfofolit cu un fular, o şapcă de lână şi nişte ochelari mari pe nas, păru pentru o clipă că se uită drept în ochii lui, înainte să fie purtat mai departe, spre Boland.

A dormit sub un podeţ. La ora nouă în dimineaţa următoare, vedea deja coşurile caselor şi stâlpii de electricitate din Worcester. Nu mai era singur pe stradă, s-a trezit într-un şir răzleţ de trecători. Trei tineri l-au depăşit mergând iute, lăsând în urma lor aburii respiraţiei.

La marginea oraşului, drumul era blocat, primul blocaj pe care îl vedea de la Paarl, cu maşini de poliţie şi oameni îngrămădiţi în jurul lor. A şovăit un moment. La stânga

erau case, la dreapta, o cărămidărie. Singura cale de scăpare era să se întoarcă: a luat-o înainte, grăbit.

— Ce vor? o întrebă şoptit pe femeia din faţă, care stătea la coadă.

Ea s-a uitat la el, şi-a întors privirea şi nu a spus nimic.

Era rândul lui. A întins actele. Din capul şirului, unde se afla acum, între două camioane ale poliţiei, îi zărea pe cei care trecuseră de punctul de control. Zări însă într-o parte şi un grup de oameni tăcuţi, doar bărbaţi, păziţi de un poliţist cu un câine alături. Poate dacă fac pe prostul, se gândi, mă lasă să trec.

— De unde eşti?

— Din Prince Albert. Avea gura uscată. Mă duc acasă în Prince Albert.

— Permisul?

— L-am pierdut.

— Bun. Aşteaptă acolo.

Poliţistul indică un loc cu bastonul de cauciuc.

— Nu vreau să stau. Nu am timp, zise K încet.

Mirosiseră cumva că îi era teamă? Cineva l-a apucat de braţ. S-a împotrivit ca un animal care simte că va fi măcelărit. Cineva din spatele lui, care stătea la coadă, întinse mâna cu actele. Nimeni nu îl asculta. Poliţistul cu câinele dădea din mâini nerăbdător. Îmbrâncit în faţă, K făcu ultimii paşi de bunăvoie, intrând astfel în captivitate, ceilalţi inşi vânzolindu-se şi dându-se la o parte, ferindu-se parcă să nu se contamineze. A strâns la piept cutia şi s-a uitat înapoi, drept în ochii galbeni ai câinelui.

Împreună cu alţi cincizeci de străini, K a fost dus la depoul de cale ferată, a primit o porţie de terci rece şi ceai. Apoi au fost îmbarcaţi cu toţii, ca o turmă, într-un vagon izolat, de pe o linie secundară. Uşile au fost închise, şi ei au aşteptat, supravegheaţi de un paznic înarmat, care purta uniforma negru-cafenie a poliţiştilor de la căile ferate, până când au mai venit alţi treizeci de prizonieri,

care au fost şi ei urcaţi în vagon.

La fereastră, lângă K, stătea un om mai în vârstă, îmbrăcat într-un costum. K l-a tras uşor de mânecă.

— Unde ne duc? îl întrebă.

Străinul îl cercetă atent şi ridică din umeri.

— Ce contează unde ne duc? zise. Sunt doar două variante: ori înainte, ori înapoi. Aşa fac toate trenurile.

A scos un tub de drajeuri şi i-a oferit unul lui K.

O locomotivă cu aburi a tras cu spatele pe linia secundară şi, după numeroase şuierături, zdruncinături şi ciocniri, a fost cuplată la vagon.

— Nord, rosti străinul. Touws River.

Dar, de vreme ce K nu a răspuns, şi-a pierdut repede interesul în privinţa lui.

Au ieşit de pe linia secundară şi au început să se deplaseze printre curţile din spatele caselor din Worcester, unde femeile întindeau rufele spălate, şi copiii stăteau cocoţaţi pe garduri şi făceau cu mâna, în timp ce trenul prindea treptat viteză. K se uita la liniile de telegraf care cădeau şi se ridicau întruna. Au trecut prin kilometri întregi de podgorii lăsate de izbelişte, deasupra cărora roiau ciorile; apoi locomotiva a început să duduie din toate încheieturile, pe măsură ce intrau în inima muntelui. K tremura. Simţea deja mirosul de transpiraţie şi mucegai care ieşea din hainele sale.

S-au oprit; un paznic a descuiat uşile şi, de îndată ce au ieşit, le-a fost clar motivul pentru care trenul făcuse haltă. Locomotiva nu mai putea înainta; calea ferată era acoperită de un morman imens de pietre şi argilă roşie, care alunecaseră de pe povârniş, lăsând o gaură adâncă în versantul dealului. Cineva a făcut o remarcă urmată de un hohot de râs.

De sus, de pe muntele de pietre desprinse, se putea vedea un alt tren, mult mai la vale pe calea ferată, pe celălalt sens; câţiva oameni trebăluiau ca într-un furnicar,

căznindu-se să coboare un excavator dintr-un camion, pe o platformă.

K s-a pomenit repartizat într-un grup de muncitori ce lucra la calea ferată, dislocată pe o distanţă apreciabilă în apropiere de locul blocajului. Toată după-amiaza, sub privirile vigilente ale unui supraveghetor şi ale unui paznic, el şi tovarăşii lui au trudit, mutând şinele încovoiate, întărind terasamentul căii ferate şi punând traversele. Seara, calea ferată era reparată până aproape de mormanul de pietre şi argilă care alunecaseră de pe povârniş, aşa că un camion gol se putea apropia de locul alunecării de teren. Au oprit lucrul ca să ia o mică gustare: pâine, gem şi ceai. Apoi, la lumina farurilor locomotivei, s-au urcat pe dâmbul de pământ şi au început să care argilă şi pietre cu lopata. La început, erau destul de sus încât să poată arunca lopeţile de pământ direct în camion; cum movila de pietriş scădea, muncitorii erau nevoiţi să ridice lopeţile pentru a ajunge până la bascula camionului. Când s-a umplut, locomotiva a tras camionul înapoi pe şine, şi aceeaşi oameni l-au golit pe întuneric.

Mai întremat de pauza de masă, K a fost curând cuprins din nou de oboseală. Depunea eforturi uriaşe pentru a ridica lopata; când stătea drept, îl înjunghia spatele şi părea că lumea se învârte în jurul lui. Muncea din ce în ce mai încet; după o vreme, s-a aşezat la marginea căii ferate, cu capul între genunchi. A rămas aşa un timp, nici el nu ştia cât. Zgomotele din jur erau din ce în ce mai estompate.

Cineva l-a lovit peste genunchi.

— Ridică-te, auzi o voce.

S-a ridicat în picioare şi l-a văzut, în lumina palidă, pe supraveghetorul echipei, în haină neagră şi cu beretă pe cap.

— De ce trebuie să lucrez aici? a întrebat K.

Îi vâjâia capul; lumea părea foarte departe, o percepea

ca pe un ecou. Supraveghetorul a înălţat din umeri:

— Fă ce ţi se spune, spuse el.

A ridicat băţul şi l-a împuns pe K în piept. Acesta din urmă şi-a luat iar lopata.

Au muncit până la miezul nopţii, mişcându-se ca nişte somnambuli. Îmbarcaţi înapoi în vagon, au dormit prăbuşiţi pe scaune sau întinşi pe podeaua goală, înghesuiţi unii în alţii. Ferestrele erau închise, ferindu-i astfel de frigul nemilos din nord, în timp ce afară paznicii băteau pământul în picioare de frig, tremurau, înjurau şi se strecurau în cabina mecanicului cu rândul, ca să-şi încălzească mâinile.

Obosit şi înfrigurat, K s-a întins, ţinând în mâini cutia cu cenuşă. Vecinul de culcuş s-a lipit de el şi l-a îmbrăţişat în somn. Crede că sunt soţia lui, se gândea K, soţia în patul căreia a dormit noaptea trecută. Se uită îndelung la fereastra aburită, dorind din tot sufletul ca noaptea să treacă mai repede. Mai târziu, a adormit; când paznicii au descuiat uşile dimineaţa, trupul îi era atât de amorţit, încât de-abia se putea ţine pe picioare.

Iar a avut parte de terci şi ceai. S-a pomenit stând lângă omul care-i vorbise în timpul călătoriei de la Worcester.

— Te simţi rău? îl întrebă el.

K dădu din cap în semn că nu.

— Nu vorbeşti, zise omul. M-am gândit că eşti bolnav.

— Nu sunt bolnav, spuse K.

— Atunci, nu mai fi atât de abătut. Asta nu e puşcărie. Nu e o sentinţă pe viaţă. E doar muncă silnică. Floare la ureche.

K nu a putut isprăvi porţia călâie de terci făinos. Paznicii şi cei doi supraveghetori se plimbau acum printre muncitori, lovind din palme şi înghiontindu-i să se ridice în picioare.

— N-ai nimic special, adăugă omul. Niciunul dintre noi nu are nimic special.

Îi arătă cu un gest al mâinii pe toţi: prizonieri, gărzi, supraveghetori. K răzui terciul rămas lipit de farfurie, îl aruncă pe jos şi se ridică în picioare. Supraveghetorul cu nasul coroiat trecu pe lângă ei, lovindu-şi pulpana hainei cu băţul.

— Curaj, spuse bărbatul, zâmbindu-i lui K şi bătându-l uşor pe umăr. Curând o să fii din nou liber!

Excavatorul fusese în sfârşit adus pe partea cealaltă a locului în care avusese loc alunecarea de teren şi muşca pământul fără întrerupere. La amiază, croise deja un pasaj de trei metri lăţime, şi echipajul specializat în depanare de la Touws River s-a putut strecura înăuntru, pentru a ridica şi a repune în poziţia corectă şinele de sub moloz. Trenul dinspre nord începu să scuipe fum. În uniforma lui albă de infirmier pe ambulanţă, ţinând în mână haina şi cutia, a urcat în vagon împreună cu ceilalţi oameni tăcuţi şi istoviţi. Nimeni nu l-a oprit. Trenul s-a îndepărtat încet, mergând spre nord pe singurele şine de cale ferată existente, cele două gărzi înarmate de la capătul vagonului cercetând atent drumul.

În timpul celor două ore cât a durat călătoria, K s-a prefăcut că doarme. La un moment dat, bărbatul care stătea lângă el, căutând probabil ceva de mâncare, a lovit cu cotul cutia pe care K o ţinea strâns între picioare, a luat-o şi a deschis-o. Văzând însă că nu e decât cenuşă înăuntru, a închis-o şi a împins-o înapoi. K a privit toată scena cu ochii întredeschişi, dar nu a intervenit.

Au fost daţi jos la Touws River la ora cinci după-amiaza. K stătea pe peron, neştiind ce avea să urmeze. Poate descopereau că urcase într-un tren greşit şi îl trimiteau înapoi la Worcester; sau poate aveau să-l închidă în acest loc sumbru şi bătut de vânturi, pentru că nu avea actele în regulă; sau poate că erau atât de multe situaţii de urgenţă pe calea ferată, atât de multe alunecări de teren, terasamente dislocate de ploi torenţiale, explozii nocturne

şi şine rupte, încât să fie nevoie de un grup de cincizeci de bărbaţi gata oricând să fie transportaţi la nord şi la sud de Touws River ani la rând, fără să fie plătiţi, hrăniţi doar cu terci şi ceai, numai cât să mai capete puţină putere. Dar, de fapt, cele două gărzi, după ce i-au escortat în afara peronului, le-au întors spatele fără să zică un cuvânt şi i-au lăsat pe terenul de zgură de lângă staţia de triaj, să-şi vadă în continuare de vieţile lor sfărâmate.

Fără să stea pe gânduri, K a traversat liniile de cale ferată, s-a strecurat printr-o gaură din gard şi a pornit-o pe poteca ce ducea de la gară spre oaza de benzinării, restaurante şi terenuri de joacă aflate la marginea drumului naţional. Culorile vesele de pe căluşei şi carusele se decojeau, iar benzinăriile fuseseră demult închise, doar o prăvălie micuţă, cu o reclamă Coca-Cola deasupra intrării şi o ladă de portocale uscate în vitrină, părea să fie încă deschisă. K a ajuns la uşă, chiar a păşit în magazin, când o bătrânică în negru s-a repezit la el cu braţele întinse. Până să se dezmeticească, femeia l-a împins afară cu putere, trimiţându-l dincolo de prag, şi i-a închis uşa în faţă cu zăngănit puternic de zăvoare. S-a uitat încordat prin geam şi a ciocănit; a scos la iveală bancnota de zece ranzi, să arate că este om de bună credinţă, dar bătrâna, fără să îi arunce nici măcar o singură privire, a dispărut în spatele tejghelei înalte. Alţi doi bărbaţi, care călătoriseră cu acelaşi tren şi care îl urmaseră pe K, au văzut felul în care a fost respins. Unul dintre ei a aruncat furios un pumn de pietriş în fereastră, după care au făcut calen-toarsă.

K a rămas pe loc. În spatele raftului cu cărţi broşate, printre dulciurile expuse în borcane de sticlă, vedea încă materialul negru al rochiei. Şi-a ferit ochii cu mâinile şi s-a pus pe aşteptat. Nu se auzea nimic, decât vântul măturând savana şi scârţâitul reclamei de deasupra. După o vreme, bătrâna şi-a ridicat capul peste tejghea şi i-a întâlnit

privirea lui K. Purta ochelari cu rame negre şi subţiri; părul ei sur era strâns la spate. Pe rafturi, în spatele ei, se zăreau conserve de mâncare, pachete de făină şi zahăr, detergenţi. Pe podea, în faţa tejghelei, se afla un coş de lămâi. K a ţinut bancnota lipită de geam, deasupra capului, dar femeia nu s-a clintit din loc.

A încercat robinetul de apă de lângă una dintre pompele de benzină, dar nu curgea nimic. A băut de la un robinet din spatele magazinului. Îndărătul benzinăriei erau zeci şi zeci de carcase de maşini. A încercat multe portiere până a găsit una deschisă. Scaunele din spate fuseseră scoase, dar era prea obosit pentru a continua să caute. Soarele apunea dincolo de munţi, norii căpătau o nuanţă portocalie. A tras uşa după el, s-a întins pe podeaua concavă şi prăfuită a maşinii, cu cutia sub cap, şi a adormit imediat.

Dimineaţa, magazinul era deschis. Un bărbat înalt, în haine de culoare kaki, era la tejghea, iar de la el, fără nicio problemă, K a cumpărat trei conserve de fasole în sos de roşii, un pachet de lapte praf şi chibrituri. S-a retras în spatele benzinăriei şi a făcut un foc. După ce a pus la încălzit una dintre conserve, şi-a turnat lapte praf în palme şi l-a lins. Sătul, a luat-o din loc târşâindu-şi picioarele, mergând pe autostradă cu soarele de-a dreapta. A mers hotărât toată ziua. Nu te puteai ascunde nicăieri în acest peisaj şters, acoperit de tufe şi pietriş. Convoaie treceau în ambele direcţii, dar nu le băga în seamă. La amurg, a părăsit drumul, a sărit un gard şi a găsit un loc în albia uscată a unui râu, numai bun pentru a-şi petrece noaptea. A făcut un foc şi a mâncat a doua conservă de fasole. A dormit lângă tăciuni, fără să se sinchisească de zgomotele nopţii, de foşnetul frunzelor sau de sunetul prundişului răscolit de vânt.

Acum, că trecuse de gard, a găsit că era mult mai liniştitor să meargă prin sălbăticie. A umblat toată ziua.

Chiar înainte să se întunece, a avut noroc şi a răpus o turturea cu o piatră, tocmai când aceasta se cuibărea într-un salcâm ţepos. I-a sucit gâtul, a curăţat-o de pene, a fript-o într-o frigăruie de sârmă şi a mâncat-o cu ultima conservă de fasole.

Dimineaţa, a fost trezit brusc de un ţăran în vârstă, îmbrăcat într-o haină militară zdrenţăroasă, de culoare cafenie. Cu o violenţă de neînţeles, l-a avertizat să plece numaidecât.

— N-am făcut decât să dorm aici, obiectă K.

— Vezi-ţi de drum şi n-o căuta cu lumânarea! spuse bătrânul. Dacă te găsesc aici, în savană, te împuşcă! Ne faci numai probleme! Acum pleacă!

K l-a întrebat pe unde s-o ia, dar bătrânul îi tot făcea semne să plece, după care a început să arunce ţărână cu piciorul peste cenuşa rămasă în urma focului. K s-a retras şi, vreme de o oră, s-a tot târât pe autostradă; apoi, simţindu-se în siguranţă, a sărit din nou gardul.

Dintr-o troacă aflată lângă un stăvilar, a adunat nişte boabe de porumb strivite şi făină de oase, cât să intre într-o jumătate de cutie de conservă, le-a fiert în apă şi a mâncat păsatul acela zgrunţuros. Şi-a umplut şi bereta cu mâncare, gândindu-se: în cele din urmă, trăiesc de pe urma pământului.

Uneori, singurul sunet pe care îl auzea era zgomotul pe care îl făceau cracii pantalonilor săi frecându-se unul de altul. Dintr-o parte în alta a orizontului, ţinutul era gol. A urcat pe un deal, s-a întins pe spate şi a ascultat liniştea, simţind cum căldura soarelui îi pătrunde până în măduva oaselor.

Trei vietăţi ciudate, nişte căţei cu urechi mari, au sărit dintr-un tufiş şi au luat-o la goană.

Aş putea să trăiesc aici pentru totdeauna, se gândi el, sau până mor. Nu s-ar întâmpla nimic, fiecare zi ar fi la fel ca cea dinaintea ei, nu ar fi nimic de zis. Neliniştea care îl

chinuise cât timp mersese pe stradă începea să îi dea pace. Uneori, cum umbla el aşa, nici nu ştia dacă este treaz sau dacă doarme. Înţelegea de ce oamenii se retrăseseră aici şi îşi ridicaseră garduri care împrejmuiau kilometri întregi de tăcere; înţelegea că ei doreau să lase moştenire copiilor şi nepoţilor privilegiul de a fi înconjuraţi de linişte pentru totdeauna (deşi nu-i era clar cu ce drept puteau ei face asta); se întreba dacă nu cumva mai erau nişte cotloane, unghere sau culoare uitate între garduri, teren care să nu aparţină încă nimănui. Poate că dacă cineva zbura destul de sus, se gândea el, ar fi fost în stare să le zărească.

Două avioane au brăzdat cerul de la sud la nord, lăsând în urmă dâre de fum care s-au risipit încet, cu un zgomot ce îi aducea aminte de valurile mării.

Soarele asfinţea în vreme ce el urca ultimele culmi de la marginea oraşului Laingsburg; când a trecut podul şi a ajuns pe larga stradă principală, lumina era deja de un purpuriu-închis. A trecut de benzinării, magazine, restaurante, toate închise. Un câine a început să latre şi a ţinut-o tot aşa. Alţii i s-au alăturat. Străzile erau întunecate.

Stătea în faţa unei vitrine slab luminate, în care erau etalate articole de îmbrăcăminte pentru copii, când cineva a trecut prin spatele lui, s-a oprit şi s-a întors.

— Când bate clopotul înseamnă că s-a dat stingerea, auzi o voce. Mai bine nu ai rămâne pe stradă.

K s-a întors. A văzut un bărbat mai tânăr decât el, care purta un trening verde-auriu şi care căra o cutie de scule din lemn. Nu şi-a dat seama ce văzuse străinul la el.

— Te simţi bine? întrebă tânărul.

— Nu vreau să mă opresc din drum, răspunse K. Mă duc la Prince Albert, şi mai am cale lungă până acolo.

Dar, în cele din urmă, a mers acasă cu străinul şi a dormit acolo, după ce a mâncat supă şi clătite. Avea trei copii. Tot timpul cât a mâncat, cel mai mic dintre ei, o

fetiţă care stătea în poala mamei sale, s-a holbat la el şi, deşi mama i-a şoptit ceva la ureche, nu a vrut să-şi dezlipească privirea de la locul în care stătea K. Ceilalţi doi copii mai mari nu şi-au ridicat privirile din farfurii. După un moment de ezitare, K a vorbit despre călătoria lui:

— Am întâlnit un om deunăzi, spuse, care mi-a zis că îi împuşcă pe oamenii pe care-i prind pe terenurile lor.

Prietenul lui dezaprobă, clătinând din cap:

— Nu am auzit niciodată despre aşa ceva, rosti el. Oamenii trebuie să se ajute între ei, eu asta cred.

K aşteptă ca aceste cuvinte să-i pătrundă adânc în suflet. Oare eu cred în întrajutorarea oamenilor? se întrebă el. Probabil că i-ar ajuta pe semenii lui, sau poate că nu, nu avea cum să ştie dinainte, totul era posibil. Nu părea să aibă un crez anume, cel puţin nu în această privinţă. Poate că eu sunt pământul cel sterp, în care nu rodeşte sămânţă, gândi el.

Când s-a stins lumina, K a ascultat mult timp agitaţia micuţilor, al căror pat îl luase el şi care dormeau acum pe o saltea întinsă pe podea. S-a trezit o dată în timpul nopţii, cu senzaţia că a vorbit în somn, dar se părea că nimeni nu îl auzise. Când s-a trezit din nou, lumina era aprinsă şi părinţii îşi pregăteau copiii de şcoală, încercând să-i potolească de dragul oaspetelui. Jenat, şi-a tras pantalonii pe el pe sub aşternut şi a ieşit afară. Stelele străluceau încă, iar la răsărit, o lumină roz colora zările.

Băiatul a venit să-l poftească la micul dejun. La masă, a simţit din nou impulsul de a vorbi. S-a ridicat încordat, ţinându-se de marginea mesei. Avea inima plină de recunoştinţă, dorea să mulţumească, dar până la urmă, nu i-au venit pe limbă cuvintele potrivite. Copiii se uitau lung la el; s-a lăsat tăcerea; părinţii şi-au întors privirile în altă parte.

Cei doi copii mai mari au fost instruiţi să meargă cu el până la bifurcaţia către Seweweekspoort. La răscrucea

drumurilor, înainte să se despartă, băiatul vorbi:

— Asta e cenuşa? întrebă el.

K încuviinţă din cap.

— Vrei să vezi? întrebă el, oferindu-se să-i arate. A deschis cutia şi a dezlegat punga de plastic. Mai întâi, a mirosit cenuşa băiatul, apoi şi sora lui a făcut întocmai.

— Ce o să faci cu ea? întrebă din nou băiatul.

— O duc în locul în care s-a născut mama cu mult timp în urmă, rosti K. Asta a vrut ea să fac.

— Au ars-o? spuse băiatul.

K vedea deja văpaia care mistuia totul.

— N-a simţit nimic, răspunse, în momentul acela era deja numai spirit.

I-au trebuit trei zile să parcurgă distanţa de la Laingsburg până la Prince Albert, urmând un drum prăfuit de ţară, făcând ocoluri largi în jurul fermelor, încercând să trăiască doar cu ce îi putea oferi savana, dar fiind lihnit de foame mai tot timpul. Odată, când era căldura mai mare, s-a dezbrăcat şi s-a cufundat într-un lac de lângă o fermă părăsită. Altă dată, a fost chemat în dreptul drumului de către un fermier care conducea un tractor uşor. Dorea să ştie unde merge.

— La Prince Albert, răspunse K, să-mi vizitez familia. Dar accentul lui era ciudat, şi era clar că pe fermier nu îl mulţumise răspunsul.

— Urcă, i-a zis, dar K nu a vrut.

— Urcă, a repetat fermierul, te duc cu tractorul.

— Nu e nevoie, a zis K şi a mers mai departe. Tractorul s-a îndepărtat într-un nor de praf, şi K, de îndată ce a părăsit drumul, a coborât în valea unui râu şi s-a ascuns acolo până la căderea nopţii.

Gândindu-se apoi la fermier, nu mai ţinea minte decât pălăria de caftan şi degetele cioturoase care îi făceau semn să urce. Pe fiecare falangă avea păr blond, ca un fel de puf. Toate amintirile lui păreau să fie cioburi ale unui

întreg făcut ţăndări, nu întregul în sine.

În dimineaţa celei de-a patra zile, se aşezase pe un deal, privind soarele înălţându-se deasupra oraşului despre care era, în fine, convins că este Prince Albert. Cocoşii cântau; lumina licărea la ferestrele caselor; un copil mergea pe lunga stradă principală, cu doi măgari. Nicio urmă de mişcare în văzduh. Cum cobora dealul înspre oraş, a început să perceapă o voce de bărbat, care îi ieşea în întâmpinare şi rostea un monolog nesfârşit şi monoton. Nu pricepea de unde vine. Mirat, s-a oprit să asculte. Să fie oare vocea prinţului Albert? se întrebă. Credeam că prinţul Albert a murit. A încercat să desluşească niscaiva cuvinte, dar, deşi vocea cuprinsese văzduhul, ca un abur de ceaţă sau ca o mireasmă, cuvintele – dacă erau cuvinte şi dacă nu cumva vocea nu îngâna sau nu cânta pur şi simplu nişte sunete –, cuvintele aşadar erau rostite prea încet sau prea suav pentru a putea fi înţelese. După o vreme, vocea s-a domolit, lăsând loc unei mici fanfare care se auzea în depărtări.

K a luat-o pe şoseaua care intra în oraş dinspre sud. A trecut de moara veche şi de grădinile îngrădite. Doi câini roşu-închis se agitau încoace şi încolo după un gard, lătrând întruna, foarte porniţi să îi vină de hac. Câteva case mai încolo, o femeie tânără era îngenuncheată lângă o pompă de apă, afară din curte, şi spăla un vas. S-a uitat peste umăr la el; K şi-a atins bereta cu degetul, dar ea şi-a întors privirea în altă parte.

Erau magazine pe ambele laturi ale străzii: o brutărie, o cafenea, un magazin de îmbrăcăminte, o agenţie bancară, un atelier de sudură, un magazin cu de toate, garaje. Un grilaj de oţel era tras pe uşa de la intrarea în magazinul universal. K s-a aşezat pe trepte, cu spatele la el, şi a închis ochii, pentru că lumina soarelui era foarte puternică. Am ajuns, se gândi. În cele din urmă.

După o oră, era încă acolo, adormise cu gura deschisă.

Copiii se strânseseră în jurul lui, şuşotind şi hlizindu-se. Unul dintre ei i-a ridicat uşor bereta, şi-a pus-o pe cap şi şi-a strâmbat gura, încercând să-l imite pe K. Prietenii lui râseră zgomotos. Îi puse bereta înapoi pe cap lui K, mai degrabă i-o aruncă pe creştet; acum stătea pieziş. Apoi încercă să-i smulgă cutia, dar K o ţinea strâns, cu amândouă mâinile.

Vânzătorul a sosit cu cheile; copiii s-au răspândit care-ncotro, şi când bărbatul a început să ridice grilajul, K s-a trezit.

Interiorul magazinului era întunecos şi în neorânduială. Căzi din fier galvanizat şi roţi de bicicletă atârnau de tavan, alături de cordoane de ventilatoare şi ţevi de radiatoare; se găseau acolo cutii de cuie şi piramide de găleţi din plastic, rafturi întregi de conserve de mâncare, medicamente, dulciuri, îmbrăcăminte pentru copii, băuturi reci.

K a mers până la tejghea.

— Domnul Vosloo, sau domnul Visser, spuse. Acestea erau numele pe care mama lui şi le amintise din trecut. Caut un domn Vosloo, sau un domn Visser, care este fermier.

— Doamna Vosloo, spuse vânzătorul. Asta vrei să zici? Doamna Vosloo de la hotel? Nu există niciun domn Vosloo.

— Domnul Vosloo, sau domnul Visser, care a fost fermier acum mult timp, pe acesta îl caut. Nu ştiu numele sigur, dar dacă găsesc ferma, precis o voi recunoaşte.

— Nu există niciun Vosloo sau Visser care să fie fermier. Poate vrei să spui Visagie? Ce treabă ai cu Visagie?

— Trebuie să duc ceva acolo. A scos cutia.

— Atunci, ai bătut tot drumul de pomană. Nu mai stă nimeni la Visagie acasă, locul e părăsit de ani de zile. Eşti sigur că pe ei îi cauţi? Au plecat acum mult timp.

K a cerut un pachet de biscuiţi cu ghimbir.

— Cine te-a trimis aici? întrebă vânzătorul. K s-a făcut că

nu înţelege. Ar fi trebuit să trimită pe cineva care ştie ce face. Spune-le asta când îi vezi.

K mormăi ceva şi plecă. Se tot plimba pe stradă, întrebându-se unde să mai încerce, când unul dintre copii veni alergând după el.

— Domnu', pot să-ţi spun unde e casa Visagieilor! strigă el.

K se opri din drum.

— Dar e goală, nu stă nimeni acolo, adăugă copilul.

I-a dat indicaţii, zicându-i lui K să o ia spre nord, pe drumul către Kruidfontein, şi apoi spre est, pe un drum de ţară, de-a lungul văii Moordenaarsrivier.

— Cât de departe este ferma de strada principală? întrebă K. Este mult de mers, sau nu?

Băiatul nu ştia precis, nici colegii lui.

— Te abaţi de la drumul principal la indicator, zise. Casa lor este chiar la poalele munţilor, e destul de departe dacă o iei pe jos. K le dădu bani de dulciuri.

Se făcuse amiază când a ajuns la indicator şi a luat-o pe o potecă ce ducea spre nişte şesuri cenuşii, cu un aer dezolant. Soarele era la asfinţit, când a urcat o culme şi a zărit o casă joasă, cu pereţii văruiţi, dincolo de care câmpurile denivelate făceau loc dealurilor şi povârnişurilor abrupte şi întunecoase ale munţilor. S-a apropiat de casă şi i-a dat un ocol. Obloanele erau trase, şi un porumbel sălbatic zbură înăuntru printr-o gaură din dreptul unui fronton care se năruise, scoţând la iveală bârnele şi tabla galvanizată îndoită de pe acoperiş. O foaie de tablă desprinsă se legăna încetişor în bătaia vântului. În spatele casei era o grădină în care nu creştea nimic. Nu se afla prin preajmă nicio casă veche în stil vagon, aşa cum îşi imaginase, ci doar o magazie din lemn şi fier şi, lipit de ea, un coteţ gol cu fâşii de plastic galben legănându-se prin ochiurile de sârmă ale gardului care îl împrejmuia. Pe dâmbul din spatele casei era o pompă de apă fără robinet.

Departe, undeva în câmp, scânteia morişca unei alte pompe.

Şi uşile din faţă, şi cele din spate erau încuiate. A tras cu putere de un oblon, şi cârligul care îl ţinea închis s-a desprins. Şi-a pus mâna streaşină la ochi şi a privit cu atenţie prin fereastră, dar nu a putut zări nimic.

Când a intrat în magazie, o pereche de rândunele speriate şi-au luat zborul afară. O grapă acoperită de praf şi de pânze de păianjen ocupa mai toată podeaua. Neputând să vadă mai nimic în întunericul dinăuntru, inspirând un miros puternic de petrol lampant, lână şi smoală, a orbecăit de-a lungul pereţilor, printre cazmale şi târnăcoape, rămăşiţe de ţevi, sârme făcute sul, cutii cu sticle goale, până a dat peste o grămadă de saci goi de furaj, pe care i-a târât afară, i-a scuturat de praf şi i-a întins, făcându-şi din ei un fel de culcuş pe trepte.

A mâncat apoi biscuiţii pe care îi cumpărase. Mai avea încă jumătate din bani, dar nu-i mai foloseau la nimic. Se întuneca. Se auzi fâlfâit de aripi de lilieci sub streaşină. S-a întins pe pat, ascultând zgomotele nopţii din văzduh, văzduh mult mai încărcat decât în timpul zilei. Am ajuns, se gândi. Sau, cel puţin, am ajuns undeva. A adormit.

Primul lucru pe care l-a descoperit dimineaţa a fost că nişte capre alergau prin fermă. O turmă de douăsprezece sau paisprezece animale s-a ivit de după casă şi a traversat curtea agale, condusă de un ţap bătrân, cu coarne răsucite. K s-a ridicat în capul oaselor să le privească, iar caprele au tresărit şi au tropăit la vale, pe potecă, până la albia râului. Au dispărut într-o clipă. K se aşezase şi îşi lega şireturile pantofilor în tihnă, când şi-a dat seama că aceste dobitoace cu părul lung, care fornăiau tot timpul, ca orice alte vieţuitoare de teapa lor, trebuiau prinse, omorâte, tăiate şi mâncate, dacă dorea să supravieţuiască. Înarmat cu un briceag, a luat-o la goană după capre. A petrecut toată ziua urmărindu-le. La început speriate, s-au

obişnuit repede cu omul care alerga după ele; cum soarele era din ce în ce mai dogoritor, se opreau uneori şi îi permiteau să se apropie la câţiva paşi de ele, înainte de a o porni din nou la fugă relaxate. În astfel de momente, furişându-se până foarte aproape de turmă, K simţea cum tremură din tot trupul. Era greu de crezut că ajunsese un sălbatic pornit la vânătoare cu un cuţit în mână. Nici nu putea trece peste teama că poate atunci când va înjunghia vreo capră în gâtul cu pete maronii şi albe, lama briceagului va ricoşa şi se va tăia la mână. Apoi caprele o luau iarăşi din loc, iar pentru a rămâne cu moralul ridicat, era nevoit să îşi repete: Caprele astea se gândesc la multe lucruri, eu nu am decât un singur gând, aşa că până la urmă, singurul meu gând va sfârşi prin a fi mai puternic decât gândurile lor multe. A încercat să mâne caprele aproape de un gard, dar ele scăpau mereu.

De fapt, a descoperit că animalele îl obligau să se învârtă în cerc, în jurul pompei şi al zăgazului pe care le observase de la fermă cu o zi în urmă. De aproape, constată că apa stătea să se reverse peste puţul pătrat din beton. Pe o suprafaţă de mulţi metri în jurul lui era mocirlă şi o vegetaţie de baltă luxuriantă şi, de cum se apropia, auzea broaşte sărind în apă. Numai după ce a băut s-a întrebat de unde această vegetaţie bogată şi dacă cineva are grijă ca puţul să fie în permanenţă plin. Mai târziu în după-amiaza aceea, cum se încăpăţâna să urmărească dobitoacele, în timp ce caprele mergeau agale înaintea lui, ţopăind de la un petic de umbră la altul, a găsit răspunsul: s-a iscat un vânt uşor, roata a scârţâit şi s-a pus în mişcare, dinspre pompă a venit un huruit uscat, apoi s-a prelins din ţeavă un fir intermitent de apă.

Înfometat şi istovit, prea înverşunat pentru a mai putea renunţa acum, temându-se că îşi va pierde prada în timpul nopţii, şi-a adus sacii, şi-a făcut un culcuş direct pe pământ, sub luna plină, cât mai aproape de capre, şi a

dormit un somn chinuit şi întrerupt. A fost trezit în mijlocul nopţii de caprele care pleoscăiau şi fornăiau în timp ce beau apă. Ameţit în continuare de oboseală, s-a ridicat şi s-a îndreptat către ele împleticindu-se. Pentru o clipă, s-au îngrămădit una în alta, întorcându-se spre el pentru a-l înfrunta, cu picioarele în apa adâncă. Apoi, când a plonjat în bazin după ele, s-au risipit în toate direcţiile, alarmate deodată. Una dintre ele s-a împiedicat şi a alunecat chiar la picioarele lui, agitându-se ca peştele pe uscat, pentru a-şi recăpăta echilibrul. K s-a aruncat cu toată greutatea corpului lui peste ea. Trebuie să fiu dur, s-a gândit, trebuie să duc la bun sfârşit ce am început, fără să mă înduplec. Simţea sub el cum capra ridică disperată picioarele din spate; behăia întruna cuprinsă de teroare şi se smucea spasmodic din tot trupul. K a încălecat pe ea, i-a apucat gâtul între mâini şi a strâns cu sete, cu toată forţa, ţinându-i capul sub apă, în nămolul de pe fundul apei. Capra se zvârcolea, dar genunchii lui îi prinseseră trupul ca într-o menghină. A fost un moment în care zvârcolirile caprei s-au domolit, şi el a fost tentat să îi dea drumul din strânsoare. Dar impulsul a trecut repede. Capra nu mai fornăia şi nu mai tremura de mult timp, însă el tot o ţinea cu capul în mâl. Numai când au început să-i amorţească mâinile şi picioarele, s-a ridicat în capul oaselor şi s-a târât afară din apa rece.

Tot restul nopţii nu a putut dormi, ci s-a învârtit de colo-colo în hainele ude, clănţănind din dinţi, în vreme ce luna traversa cerul. În zori, când s-a luminat îndeajuns încât să vadă, s-a întors la fermă şi, fără să mai stea pe gânduri, a spart un ochi de geam cu cotul. După ce a căzut şi ultimul ciob şi s-a stins şi ultimul zgomot, liniştea şi-a reintrat în drepturi. A tras puternic de mânerul înţepenit şi a deschis larg fereastra. A colindat toate camerele. În afară de nişte piese mari de mobilier – dulapuri, paturi, şifoniere – nu mai era nimic. Încălţămintea lui lăsa urme pe podeaua prăfuită.

Când a intrat în bucătărie, a auzit fâlfâit agitat de aripi, câteva păsări au zburat prin gaura din acoperiş. Erau excremente peste tot; bucăţi de zidărie zăceau într-un morman lipit de peretele cel mai îndepărtat, acolo unde frontonul se năruise. Din moloz crescuse o plăpândă floare de câmp.

În bucătărie era o debara micuţă. K a deschis fereastra şi a dat deoparte obloanele. De-a lungul unui perete se afla un şir de cutii de lemn, toate goale, cu excepţia uneia care conţinea ceva ce aducea a nisip şi excremente de şoareci. Pe o etajeră erau obiecte de bucătărie, piese disparate din diverse seturi, căni de plastic, borcane de sticlă, toate acoperite de praf şi pânze de păianjen. Pe o altă etajeră se găseau sticle de ulei şi oţet pe jumătate goale, borcane cu glazură de zahăr şi lapte praf şi trei borcane cu dulceaţă. K a deschis unul, a îndepărtat stratul protector de ceară de lumânare şi a înfulecat ceva cu gust de caise. Dulceaţa fructelor care îi persista pe limbă, amestecată cu mirosul de nămol care se ridica din hainele lui ude, i-a dat o stare de greaţă. A luat borcanul afară şi, la lumina soarelui, a mâncat restul mai încet.

A traversat cei aproape doi kilometri de savană înapoi până la dig. Deşi aerul era cald, încă tremura.

Spinarea plină de noroi a caprei ieşea din apă. K îşi croi cu greu drum prin mâl şi, cu toată puterea pe care o mai avea în trup, scoase cadavrul afară din puţ, trăgându-l de picioarele din spate. Avea gura deschisă şi i se vedeau dinţii, ochii galbeni erau larg deschişi, un firicel de apă îi curgea din gură. Era o capră tânără. Senzaţia urgentă de foame care îi dăduse ghes ieri dispăruse. Îl dezgusta numai gândul că trebuia să taie şi să devoreze chestia asta respingătoare, cu părul ud şi încâlcit. Restul caprelor stăteau pe o movilă la oarecare distanţă, cu urechile ciulite înspre el. Îi venea greu să creadă că petrecuse toată ziua urmărindu-le cu un cuţit în mână, ca un descreierat. Se

vedea călărind capra şi afundându-i capul în nămol până la ultima suflare, în lumina lunii; tremura de groază. Ar fi vrut să o îngroape undeva şi să uite tot incidentul; sau, şi mai bine, ar fi vrut să pocnească animalul pe spate, capra să se ridice brusc în picioare şi să gonească alături de *suratele ei.* I-au trebuit ore întregi ca să târască cadavrul până la casă. Nu avea cum să descuie uşile; a fost nevoit sa o ridice şi să o bage înăuntru printr-o fereastră, ca s-o ducă la bucătărie. Apoi s-a gândit că ar fi curată prostie să măcelărească animalul acolo, aşa că l-a tras din nou afară. Avea senzaţia că nu mai înţelegea de ce a bătut sute de kilometri, şi o vreme a trebuit să meargă încoace şi încolo, acoperindu-şi faţa cu mâinile, ca să-şi revină.

Nu mai curăţase niciodată un animal. Nu avea nimic la îndemână decât briceagul. I-a spintecat burta şi şi-a vârât braţul prin despicătură. Se aştepta să afle sânge cald, dar nu a simţit decât ceva cleios, rece şi umed, ca noroiul dintr-o mocirlă. A smuls cu putere, şi măruntaiele albastre, roz şi purpurii i-au căzut la picioare. A trebuit să tragă carcasa la o oarecare distanţă de grămada de organe, ca să poată continua. A jupuit din piele cât a putut, dar nu a reuşit să îi taie capul şi picioarele până nu a găsit în magazie un ferăstrău cu coardă. În cele din urmă, carcasa jupuită, pe care a atârnat-o de tavan în debara, părea cu mult mai mică decât mormanul de rămăşiţe pe care l-a îndesat într-un sac şi l-a îngropat într-un colţ din fundul grădinii. Mâinile şi mânecile îi erau pline de sânge; nu era apă prin preajmă. S-a curăţat cu nisip, dar muştele încă îi mai dădeau târcoale când se întorcea spre casă.

A curăţat cuptorul şi a făcut un foc. Nu a găsit niciun vas pentru gătit. A tăiat o pulpă şi a ţinut-o deasupra flăcării până s-a pârlit şi a început să picure zeamă din ea. A mâncat fără nicio plăcere, gândindu-se doar la ce va face după ce va termina capra.

Era convins că răcise. Îşi simţea pielea fierbinte şi

uscată, îl durea capul, înghiţea cu dificultate. S-a dus la puţ cu câteva borcane de sticlă, să le umple cu apă. La întoarcere, l-au părăsit brusc puterile şi a fost nevoit să se aşeze. Cum stătea el pe câmpul gol, cu capul între genunchi, s-a lăsat în voia închipuirilor şi s-a văzut întins pe un pat curat, cu aşternuturi albe şi apretate. A tuşit, iar tusea, care s-a risipit în văzduh fără ecou, semăna cu un ţipăt de bufniţă. Deşi îl durea gâtul, a mai scos o dată acelaşi sunet. Îşi auzea pentru prima dată vocea, de când era în Prince Albert. Se gândi: Aici pot să scot ce sunete vreau.

La căderea nopţii, avea deja febră. Şi-a târât patul din saci în camera din faţă şi a dormit acolo. A visat că era în dormitorul de la Huis Norenius, într-un întuneric beznă. Când a întins mâna, a atins un capăt de la scheletul metalic al patului; dinspre saltea venea un miros de urină veche. Nedorind să se mişte, de teamă să nu trezească băieţii care dormeau peste tot în jur, stătea cu ochii deschişi, să nu cadă din nou pradă mrejelor şi pericolelor ascunse ale somnului. E ora patru, îşi zicea, la ora şase va fi lumină. Oricât de mult s-ar fi străduit, nu reuşea să distingă fereastra. Pleoapele îi cădeau greoaie. Mă scufund, se gândea.

Dimineaţa, s-a simţit mai întremat. S-a încălţat şi a colindat prin casă. Pe un şifonier a găsit o valiză, dar înăuntru nu erau decât jucării sparte şi piese dintr-un joc de puzzle. Nu era nimic în casă care să îi fie de folos, nimic din ce i-ar fi putut da vreun indiciu referitor la motivele pentru care familia Visagie, proprietara fermei, plecase între timp.

Bucătăria şi cămara răsunau de bâzâitul muştelor. Deşi nu avea poftă de mâncare, a aprins un foc şi a fiert puţină carne de capră într-o cutie de marmeladă. A găsit frunze de ceai într-un borcan în debara; şi-a făcut ceai şi s-a întins din nou în pat. Începuse să tuşească.

Cutia cu cenuşă aştepta într-un colţ, în camera de zi. Spera că mama lui, care era atât în cutie, cât şi în afara ei, de vreme ce acum era un spirit eliberat în văzduh, se simţea mai împăcată, fiind mai aproape de pământul ei natal.

Simţea o plăcere nespusă lăsându-se în voia bolii. A deschis toate ferestrele şi a ascultat porumbeii şi liniştea. A aţipit şi s-a trezit târziu în timpul zilei. Când soarele de după-amiază bătea chiar deasupra lui, a închis obloanele.

Seara delira iar. Se căznea să traverseze un teren arid, care se tot clătina şi amenința să îl arunce dincolo de fruntariile lui. S-a întins pe jos, şi-a vârât degetele în ţărână şi a simţit că se prăvăleşte în întuneric.

După două zile, crizele de frisoane şi febra au luat sfârşit, după încă o zi, a dat semne de însănătoşire. Capra din cămară începuse să duhnească. Lecţia, dacă o fi vreo lecţie de învăţat din întâmplările pe care le trăim, era să nu mai ucidă animale atât de mari. Şi-a cioplit un băţ în formă de y şi, cu limba de la nişte pantofi vechi, împreună cu câteva fâşii de cauciuc de la o cameră de maşină, a confecţionat o praştie cu care să doboare păsări din copaci. A îngropat resturile de carne de capră.

A explorat cocioabele cu o singură cameră înşirate pe deal, în spatele casei. Erau construite din cărămidă şi mortar, cu podea de ciment şi acoperiş de fier. Nu aveau cum să aibă mai mult de cincizeci de ani vechime. Dar la câţiva metri depărtare, un mic dreptunghi de cărămizi de lut decolorate răsărea din pământ. Aici se născuse oare mama lui, într-o grădină de peri ţepoşi? A adus cutia cu cenuşă din casă, a pus-o în mijlocul dreptunghiului şi a aşteptat. Nu ştia ce să facă; nu se întâmpla nimic. Un gândac a traversat peticul de cărămizi. Bătea vântul. Era doar o cutie de carton care stătea în soare, pe un petic de cărămidă arsă, nimic mai mult. Pare-se că mai era ceva de făcut, dar nu-şi putea închipui ce.

A mers de-a lungul gardului care împrejmuia ferma, fără să descopere niciun semn care să trădeze faptul că ar avea vecini. Într-o troacă acoperită cu o folie de tablă a găsit nutreţ pentru oi, în stare de descompunere. A luat o mână de boabe de porumb şi le-a pus în buzunar. S-a întors la pompă şi a cercetat-o atent, până a descoperit cum funcţionează stăvilarul. A lipit cablul rupt şi a meşteşugit roata, să nu se mai învârtă bezmetic în gol.

Deşi continua să doarmă în casă, nu se simţea în largul lui acolo. Hoinărind dintr-o cameră într-alta, i se părea că este la fel de lipsit de consistenţă ca aerul. Cânta pentru sine însuşi şi auzea ecoul propriei sale voci lovindu-se de pereţi şi de tavan. Şi-a mutat patul în bucătărie, unde, cel puţin, putea să vadă stelele prin gaura din acoperiş.

Zilele şi le petrecea la baraj. Într-o dimineaţă, şi-a dat jos toate hainele şi le-a spălat, stând în apă până la piept şi lovindu-le de perete; restul zilei şi l-a petrecut moţăind la umbra unui copac, în timp ce hainele se uscau.

Venise vremea ca mama lui să se întoarcă în pământ. A încercat să sape o groapă pe culmea unui deal, la vest de puţ, dar, la o adâncime de numai doi centimetri, cazmaua a dat de o stâncă tare. Aşa că s-a mutat la marginea unui teren care fusese odinioară cultivat, mai jos de baraj, şi a săpat o groapă mică, de un cot. A pus pachetul cu cenuşă înăuntru şi a apucat să arunce prima lopată cu ţărână peste el. Apoi l-au cuprins presimţiri neliniştitoare. A închis ochii şi s-a concentrat, sperând că o voce îi va vorbi şi îl va asigura că ceea ce face este bine – vocea mamei lui, dacă mai avea aşa ceva sau o voce oarecare sau chiar propria lui voce, cum o auzea uneori spunându-i ce să facă. Dar nu se făcu auzit niciun glas. Aşa încât a scos pachetul din groapă, asumându-şi toată responsabilitatea pentru acest gest, şi s-a pus să cureţe un petic de pământ de câţiva metri pătraţi în mijlocul câmpului. Acolo, aplecându-se mult de tot, astfel încât cenuşa fină să nu fie luată de

vânt, a împrăştiat-o pe pământ, după care a răscolit ţărâna cu lopata.

Acesta era începutul vieţii lui de cultivator. Pe un raft, în magazie, găsise un pachet de seminţe de dovleac, dintre care pe unele le prăjise şi le mâncase deja în dorul lelii. Mai avea şi boabele de porumb, iar de pe podeaua cămării culesese chiar un bob de fasole. Într-o săptămână a curăţat terenul de lângă puţ şi a repus în funcţiune sistemul de şanţuri care servea la irigarea lui. Apoi a plantat pe o bucată mică de pământ dovleci, şi pe alta, porumb; la o oarecare distanţă de malul râului, unde trebuia să care apă el însuşi, a plantat bobul de fasole, aşa încât, dacă creştea, s-ar fi căţărat pe salcâmii ţepoşi.

Supravieţuia hrănindu-se cu păsările pe care le omora cu praştia. Zilele lui erau împărţite între această formă de vânătoare, pe care o practica în apropierea casei, şi cultivarea pământului. Cea mai mare plăcere a lui era ca la asfinţit, când dădea drumul la robinetul din peretele digului, să vadă pârâiaşul de apă care curgea prin şanţuri şi uda pământul, schimbându-i culoarea din cafeniu în maro-închis. Asta pentru că sunt grădinar, cugetă el, asta mi-e firea. A ascuţit tăişul cazmalei cu o piatră, să savureze mai bine momentul în care despica bulgării de ţărână. Instinctul de a planta înviase în sufletul lui; acum, în numai câteva săptămâni, simţea că parcă începe o nouă viaţă, legată strâns de peticul de pământ pe care se pornise să-l cultive şi de seminţele pe care le plantase.

Erau momente, mai ales dimineaţa, când îl cuprindea o bucurie nespusă la gândul că el singur, neştiut de nimeni, făcea ca această fermă părăsită să reînflorească. Dar bucuria era uneori urmată de un sentiment dureros, legat oarecum de viitor; atunci, numai munca susţinută îl ajuta să nu se mâhnească.

Sonda, pompată doar cu ajutorul vântului, dădea numai un firicel subţire şi intermitent de apă. Devenise dorinţa

cea mare a lui K să poată recapta curentul de apă de sub pământ. Pompa numai atât cât avea nevoie pentru grădină, lăsând nivelul apei din zăgaz să coboare la doar câţiva centimetri şi privind, fără să se neliniştească, cum seca mlaştina, cum se întărea noroiul, cum se ofilea iarba şi cum broaştele mureau cu burta în sus. Nu ştia cum se alimentează apele subterane, dar ştia că nu e bine să fii risipitor. Nu îşi dădea seama ce zăcea la picioarele lui, dacă era un lac, o apă curgătoare, o imensă mare subterană sau un bazin atât de adânc, încât nu avea fund. De fiecare dată când dădea drumul la stăvilar, iar roata se învârtea şi curgea apa, i se părea că trăieşte un miracol. Se sprijinea de peretele puţului, închidea ochii şi îşi plimba degetele prin pârâiaş.

Trăia ghidându-se după răsăritul şi apusul soarelui, ca într-o buclă atemporală. Cape Town, războiul şi toată călătoria lui până la fermă cădeau, încetul cu încetul, în uitare.

Apoi, într-o zi, întorcându-se acasă la amiază, a văzut uşa din faţă larg deschisă şi, în vreme ce stătea ţintuit locului încă buimac, cineva a apărut dinăuntru la lumina zilei, un tânăr palid şi plinuţ, într-o uniformă kaki.

— Munceşti aici? au fost primele cuvinte ale străinului. Stătea în capul scărilor, ca şi cum ar fi fost proprietarul casei. K nu a avut de ales şi a încuviinţat din cap.

— Nu te-am mai văzut, spuse străinul. Ai grijă de fermă?

K încuviinţă din nou.

— Când s-a năruit bucătăria în halul ăsta? întrebă tânărul.

K se poticni, încercând să-şi găsească cuvintele. Străinul nu-şi mută nicio clipă privirea de la gura strâmbă a lui K. Apoi vorbi din nou:

— Nu ştii cine sunt, nu-i aşa? spuse. Sunt nepotul lui Visagie, şeful cel mare.

K şi-a mutat sacii din bucătărie într-una dintre

cocioabele de pe deal şi i-a cedat casa noului Visagie. Simţea cum este cuprins de acea deznădejde tâmpă care îi era atât de familiară şi pe care încerca să şi-o înăbuşe. Poate că va sta doar o zi sau două, se gândi, când va vedea că nu e nimic mai acătării pe aici. Poate că lui îi va fi sortit să plece, şi mie să rămân.

Dar se vedea treaba că nepotul nu putea pleca. În aceeaşi seară, când K a făcut un foc sus pe deal şi frigea doi porumbei de pădure pentru cină, nepotul a apărut din întuneric şi s-a ţinut de el atât de mult, încât K s-a simţit obligat să-i ofere o porţie. A mâncat cu poftă, se vedea că îi era foame. Nu era îndeajuns pentru amândoi. Apoi tânărul i-a spus povestea lui.

— Când mergi în Prince Albert, aş vrea să ai grijă să nu spui nimănui că sunt aici, începu el.

S-a vădit că, de fapt, dezertase din armată. Se strecurase afară dintr-un tren militar staţionat pe o linie secundară la Kruidfontein, cu o noapte în urmă, şi mersese prin câmp toată noaptea, ajungând în cele din urmă la ferma pe care şi-o amintea din zilele copilăriei.

— Familia noastră petrecea fiecare Crăciun aici, spuse. Neamurile continuau să vină şi nu se mai opreau, până ziceai că o să plesnească toată casa din încheieturi. N-am mai văzut aşa chiolhane cum erau pe vremea aceea. Zile la rând, bunica umplea masa de mâncare, numai bunătăţi, aşa cum se gătesc la ţară, şi noi mâncam până la ultima firimitură. Miel de Karoo, cum nu mai găseşti acum.

K stătea pe călcâie, scormonind focul, neauzind mai nimic şi cugetând: Ce idee pe mine să cred că ferma asta era ca o insulă fără stăpân. Acum aflu adevărul. Acum îmi învăţ lecţia.

Între timp, cu cât vorbea mai mult, cu atât nepotul devenea mai vehement. Era anemic, zicea, avea inima slabă, scria în fişa medicală negru pe alb, nimeni nu putea nega asta, şi totuşi îl trimiteau pe front. Redistribuiau

sarcinile care le reveneau funcţionarilor şi îi trimiteau la război. Chiar credeau că se pot dispensa de funcţionari? Credeau că pot duce războiul fără un casier? Dacă veneau să îl caute, poliţia civilă sau poliţia militară, ca să-l ia înapoi şi să-l dea drept exemplu de ce păţesc dezertorii, K trebuia să rămână mut. Trebuia să facă pe prostul şi să nu dezvăluie nimic. Între timp, nepotul urma să îşi facă o ascunzătoare. Cunoştea bine ferma, va găsi el un loc în care poliţiştilor nici prin gând să nu le treacă să caute. Ar fi mai bine dacă nici K nu ar şti ascunzătoarea. Putea K să găsească un ferăstrău? Avea nevoie de unul, dorea să înceapă lucrul imediat, în dimineaţa următoare. K a fost de acord să caute. Urmă o lungă tăcere.

— Asta e tot ce mănânci? întrebă nepotul. K dădu din cap că da.

— Ar trebui să plantezi cartofi, adăugă nepotul. Cartofi, ceapă, porumb, aici creşte orice, dacă-i dai destulă apă. E sol bun. Mă mir că nu cultivi câteva legume pentru tine jos, lângă puţ.

Dezamăgirea trecu prin inima lui K ca un pumnal. Chiar şi despre baraj ştia, aşadar.

— Mare noroc au avut bunicii mei să te găsească, continuă nepotul cu turuitul. Cu greu mai găseşti azi slujitori buni pentru fermă. Cum te numeşti?

— Michael, veni răspunsul. Se întunecase de-acum.

Nepotul se ridică nesigur.

— Nu ai o lanternă? întrebă el.

— Nu, a zis K şi l-a urmărit cu privirea croindu-şi drum la vale, în lumina lunii.

A venit dimineaţa, şi nu mai avea nimic de făcut.

Nu putea merge la puţ fără să îşi dea de gol grădina. A stat în picioare, lipit de zidul casei, simţind cum soarele îi încălzeşte trupul, simţind cum trece timpul, până a venit din nou nepotul, urcând dealul. Are cu zece ani mai puţin decât mine, se gândi K. Urcuşul i-a îmbujorat obrajii.

— Michael, nu e nimic de mâncare! se plânse nepotul. Nu mergi niciodată la magazin?

Fără să mai aştepte un răspuns, a deschis uşa camerei şi a cercetat interiorul. Părea că vrea să comenteze ceva, dar apoi s-a oprit.

— Cât te plătesc, Michael? întrebă.

Crede că sunt de-a dreptul idiot, se gândi K. Crede că sunt vreun idiot care doarme pe podea ca un animal şi se hrăneşte cu păsări şi şopârle şi nu ştie nici măcar cum arată banii. Se uită la insigna de pe bereta mea şi se întreabă ce copil mi-a dat-o de pomană.

— Doi ranzi, răspunse K. Doi ranzi pe săptămână.

— Şi ce veşti ai de la bunicii mei? Nu trec niciodată pe aici, în vizită?

K tăcu.

— De unde vii? Nu eşti de prin părţile astea, nu-i aşa?

— Am fost peste tot, spuse K. Am fost şi în Cape Town.

— Nu sunt oi la fermă? întrebă nepotul. Nu sunt capre? Parcă am văzut nişte capre ieri, vreo douăsprezece, în spatele digului.

Se uită la ceas:

— Hai să găsim caprele.

K şi-a adus aminte de capra din mâl.

— Alea sunt capre care s-au sălbăticit. N-o să le prinzi niciodată.

— Le prindem la puţ. Reuşim noi cumva.

— Caprele vin la baraj noaptea, spuse K. Ziua stau în savană.

Se gândi: un soldat fără pistol; un băiat în căutare de aventuri; pentru el, ferma este doar un loc de aventură. Apoi spuse:

— Lasă caprele, am să-ţi aduc eu ceva de mâncare.

Aşa că, în vreme ce dinspre casă se auzea hârşâitul ferăstrăului, K a luat praştia şi a coborât la râu, iar într-o oră ucisese trei vrăbii şi un porumbel. A adus păsările

moarte la intrare şi a bătut la uşă. Nepotul, dezbrăcat până la brâu şi lac de sudoare, îi ieşi în întâmpinare.

— Foarte bine, zise. Le poţi curăţa repede? Ţi-aş fi foarte recunoscător.

K ridică cele patru păsări moarte, cu ghearele încâlcite între ele. O bobiţă de sânge adăsta pe ciocul uneia dintre vrăbii.

— Atât de mici, că nici nu apuci să le simţi gustul când le mănânci, spuse. Pentru nimic în lume nu te-ai murdări, nici măcar un deget n-ai mişca.

— Ce dracu înseamnă asta? sări nepotul lui Visagie. Ce naiba vrei să spui? Dacă ai ceva de spus, spune! Lasă-le jos, am eu grijă de ele!

Aşa că K puse cele patru păsări pe prag, la intrare, şi plecă.

Primele frunzuliţe de dovlecei scoteau capul din pământ, una câte una. K a deschis stăvilarul pentru ultima dată şi a privit cum apa curge încet pe câmp, înnegrind pământul. Acum, când au mai mare nevoie de mine, se gândi, trebuie să îmi părăsesc copiii. A închis stăvilarul şi a strâns de robinet, până ce s-a înţepenit de tot, oprind apa care curgea în troaca din care beau caprele.

A adus cu el patru borcane cu apă şi le-a pus pe trepte. Nepotul, care între timp îşi pusese cămaşa pe el, stătea cu mâinile în buzunare şi privea în zare. După o îndelungă tăcere, începu să vorbească:

— Michael, rosti el, nu eu te plătesc, deci nu pot să te dau afară de la fermă aşa, pur şi simplu. Dar trebuie să lucrăm împreună, altfel... îşi întoarse privirea către K.

Cuvintele, orice ar fi însemnat: acuzaţie, ameninţare, reproş, păreau să-l înăbuşe pe K. Nu e decât o toană de-a ta, îşi spuse, fii calm. Cu toate acestea, simţi iarăşi cum o stare de neputinţă imbecilă i se strecoară în suflet, ca aburii de ceaţă. Nu ştia ce să-şi mai facă la faţă. Se tot freca pe gură şi se holba la cizmele cafenii ale nepotului,

zicându-şi: Nu se mai vând astfel de cizme în ziua de astăzi. Încercă să se concentreze asupra acestui gând, să se potolească.

— Vreau să te duci în Prince Albert în locul meu, Michael, spuse nepotul. Am să-ţi dau o listă de lucruri pe care le vreau şi bani. Am să-ţi dau şi ceva pentru tine. Numai să nu vorbeşti cu nimeni. Nu spune că m-ai văzut, nu spune pentru cine iei lucrurile. Mai bine nu spui că le iei pentru cineva. Şi nu cumpăra totul de la acelaşi magazin. Ia jumătate de la Van Rhyn şi jumătate de la cafenea. Nu te opri şi nu vorbi – zi-le că eşti grăbit. Mă înţelegi?

Sper să nu mă rătăcesc, se gândi K. A încuviinţat. Nepotul continuă:

— Michael, vorbim acum ca de la om la om. Suntem în război, mor oameni. Ei bine, eu nu mă războiesc cu nimeni. Am făcut pace. Înţelegi? Eu fac pace cu toată lumea. Nu e niciun război aici, la fermă. Tu şi cu mine putem trăi aici liniştiţi, până se împacă toţi, peste tot. Nimeni nu ne va deranja. Se va face pace în curând. Michael, eu am lucrat într-o casierie, ştiu ce se întâmplă. Ştiu câţi oameni între unşpe şi şaizeci şi trei de ani fug în fiecare lună, cu domiciliul neştiut, cu plata salariului oprită, cu cazierul deschis. Înţelegi ce vreau să spun? Ţi-aş putea da cifre care să-ţi demonstreze. Nu sunt singurul. În curând, nu o să mai aibă bărbaţi, ascultă ce-ţi spun, nu o să mai aibă suficienţi oameni care să-i depisteze pe cei ce fug! Asta e o ţară mare! Uită-te în jur! O groază de locuri în care te poţi duce! O groază de locuri în care poţi să te ascunzi! Vreau doar să mă dau la fund pentru o vreme. O să se lase repede păgubaşi. Sunt doar un peşte mic într-un ocean. Dar am nevoie de cooperare din partea ta, Michael. Trebuie să mă ajuţi. Altfel, niciunul dintre noi nu are viitor. Înţelegi cum stă treaba?

Prin urmare, K a plecat de la fermă cu lista de lucruri de

care nepotul avea nevoie şi cu patruzeci de ranzi. A găsit o conservă goală pe drum şi, la poarta fermei, a îngropat banii în cutie, sub o piatră. Apoi a luat-o pe câmp, cu soarele la stânga, evitând orice zonă locuită. După-amiaza, a început urcuşul, până când casele albe şi curate din Prince Albert s-au făcut mici de tot, cum le privea el de sus, înspre vest. Tot mergând pe povârnişuri, a înconjurat oraşul pe la periferie, până a dat de drumul care ducea la Swartberg. A hoinărit pe dealuri prin întuneric, purtând haina mamei lui, să se ferească de frig.

Când ajunse foarte sus deasupra oraşului, căută un loc în care să doarmă şi a găsit o peşteră care fusese folosită înainte de excursionişti, judecând după urmele lăsate. Nişte pietre fuseseră îngrămădite lângă locul în care se făcuse focul, şi un strat de frunze uscate de lămâiţă, cu o mireasmă plăcută, erau împrăştiate pe jos. A făcut un foc şi a fript o şopârlă pe care o ucisese cu o piatră. Bolta cerului căpătă o nuanţă de un albastru-închis şi au răsărit stelele. S-a încolăcit, şi-a vârât mâinile în mânecile hainei şi, uşor-uşor, l-a cuprins somnul. Deja îi venea greu să creadă că el chiar cunoscuse pe cineva care era nepotul lui Visagie şi care încercase să-l transforme într-un fel de servitor personal. Într-o zi sau două, îşi zise, va uita de băiat şi îşi va aduce aminte numai de fermă.

Se gândi la frunzele de dovleac care scoseseră capul din pământ. Mâine va fi ultima lor zi, îşi zise el: în ziua următoare se vor ofili, după care vor muri, în timp ce eu sunt aici, în munţi. Poate că dacă aş lua-o din loc la răsărit şi aş alerga toată ziua, nu ar fi prea târziu, şi aş putea să le salvez, pe ele şi toate seminţele care vor muri sub pământ, deşi nu ştiu asta, şi care nu vor vedea niciodată lumina zilei. Exista un fel de cordon ombilical, plăsmuit din gingăşie, care se întindea de la el până la peticul de pământ de lângă dig şi care trebuia neapărat rupt. I se părea că acest cordon trebuie tăiat de mai multe ori, să nu

crească la loc.

A petrecut o zi trândăvind, stând la gura peşterii şi contemplând vârfurile îndepărtate ale munţilor, pe care mai erau încă petice de zăpadă. Îi era foame, dar nu s-a clintit de acolo. În loc să asculte cum îi chiorăie stomacul, s-a pus să asculte tăcerea deplină şi măreaţă din jurul lui. A adormit uşor şi a visat că alerga iute ca gândul pe un drum liber, cu căruţa plutind în spatele lui, pe nişte roţi care de-abia atingeau pământul.

Pereţii văii erau atât de înalţi şi de abrupţi, încât soarele nu se ivi până la prânz şi dispăruse deja după culmile vestice pe la jumătatea amiezii. Îi era frig tot timpul. Aşa că a mers mai sus, urcând panta în zigzag, până când drumul care şerpuia prin trecătoare se făcu nevăzut, şi a avut în faţă câmpia întinsă din Karoo, cu Prince Albert departe, mult mai jos. A găsit o nouă peşteră şi a tăiat nişte crengi de tufişuri, ca să le pună pe jos. S-a gândit: acum am ajuns cu adevărat departe; sigur, nimeni nu va fi îndeajuns de nebun să traverseze toate câmpurile şi toţi munţii ăştia, să scotocească pietrele ca să mă găsească. Acum, că nimeni în lume nu ştie unde mă aflu, socotesc că într-adevăr mi s-a pierdut urma.

Lăsase totul înapoi. Când s-a trezit dimineaţa, avea în faţă ziua, în plinătatea ei, ca un bloc de piatră; nu mai era fragmentată în nenumărate activităţi. Se vedea ca o termită care îşi croieşte drumul sfredelind coridoare în piatră. Aparent, nu avea nimic de făcut decât să trăiască. Stătea complet nemişcat, aşa încât nu l-ar fi surprins dacă păsările şi-ar fi curmat zborul, aşezându-se pe umerii lui.

Dacă îşi încorda atenţia, vedea uneori un punct, de fapt un vehicul care se târa încet pe strada principală a oraşului de jucărie de pe câmpia de jos. Dar nici în zilele cele mai liniştite nu răzbătea niciun zgomot până la el, afară de foşnetul insectelor pe pământ sau bâzâitul muştelor care nu îl uitaseră sau sângele care-i zvâcnea în

tâmple.

Nu ştia ce avea să urmeze. Povestea vieţii lui nu fusese niciodată una prea interesantă; de obicei, era cineva care să-i spună ce să facă în continuare, dar acum nu era nimeni în preajmă, şi se părea că cel mai bun lucru era să aştepte.

Gândurile i se întorceau la parcul Wynberg, unul dintre locurile în care muncise înainte. Îşi amintea de tinerele mame care îşi aduceau copiii să se joace la leagăne, de cuplurile care stăteau întinse la umbra copacilor, de raţele sălbatice cu pete verzi şi maronii de pe heleşteu. Mai mult ca sigur că iarba nu încetase să crească în parcul Wynberg doar pentru că era război, iar frunzele nu încetaseră să cadă. Tot timpul va fi nevoie de oameni care să tundă iarba şi să măture frunzele. Dar nu mai era sigur că dorea să trăiască din nou printre pajiştile verzi şi stejari. Când se gândea la parcul Wynberg, avea în minte mai degrabă un pământ vegetal decât unul mineral, compus din frunzele putrede căzute cu un an şi cu doi ani în urmă, şi tot aşa, până la începuturile timpului, un pământ atât de moale, că puteai să sapi întruna, fără să dai de ceva tare dedesubt; puteai să sapi până ajungeai în centrul pământului din parcul Wynberg şi, în tot acest răstimp, pământul ar fi rămas răcoros, umed, moale şi de o culoare întunecată. Mi-am pierdut dragostea pentru tipul ăsta de sol, cugetă el, nu mai ţin morţiş să simt acest pământ între degete. Nu mai vreau solul maroniu sau verzui, ci pe cel galben şi roşiatic, nu pe cel jilav, ci pe cel uscat, nu pe cel închis la culoare, ci pe cel deschis, nu pe cel moale, ci pe cel mai tare. Mă schimb, îşi zise, mă fac alt om, asta dacă există două tipuri de oameni. Dacă cineva m-ar tăia, se gândi întinzându-şi încheieturile şi uitându-se la ele, n-ar mai ţâşni sângele, ci s-ar prelinge doar, iar după câteva picături, rana s-ar usca şi s-ar vindeca. Mă fac tot mai mic, mai tare şi mai uscat pe zi ce trece. Dacă aş muri aici, la

gura peşterii, privind câmpia cu genunchii sub bărbie, vântul m-ar usca într-o singură zi, aş rămâne intact, ca cineva care se îneacă în nisipuri mişcătoare, în deşert.

În primele zile la munte s-a plimbat, a răsturnat pietre, a ciugulit din rădăcini şi bulbi. Odată, a răscolit un muşuroi de furnici şi a mâncat larve una câte una. Aveau gust de peşte. Dar acum nu mai făcea din căutatul mâncării şi al apei o aventură. Nu avea chef să exploreze noua lui lume. Nu şi-a transformat peştera în casă şi nu a ţinut evidenţa trecerii zilelor. Nu aştepta nimic în afară de priveliştea umbrelor piscurilor în fiecare dimineaţă, umbre care goneau spre el din ce în ce mai repede până ce, dintr-odată, se trezea scăldat în lumină. Căpătase obiceiul să stea la gura peşterii, uneori chiar întins, nemişcat ca o stană de piatră, prea obosit sau poate prea apatic pentru a face vreo mişcare. Câteodată dormea după-amiezi întregi. Se întreba dacă nu cumva trăia o stare de beatitudine. Într-o zi noroasă, după ce a plouat mult, au răsărit pe toată coasta muntelui nişte floricele plăpânde de culoare roz, flori fără frunze din câte se putea vedea. A mâncat câteva mănunchiuri şi l-a durut stomacul. Pe măsură ce zilele deveneau tot mai călduroase, pâraiele curgeau tot mai repede, dar K nu pricepea de ce. Când bea apa rece de munte, ducea dorul gustului amar al apei care curge pe sub pământ. Gingiile îi sângerau, dar îşi sugea sângele.

De mic copil, K îndurase foamea, ca toţi copiii de la Huis Norenius. Foamea îi transformase în animale, fiindcă îşi furau unii altora mâncarea din farfurie şi se căţărau pe gardul care împrejmuia bucătăria, să scormonească prin cutiile cu gunoi, în căutare de oase şi coji. Apoi, cu vârsta, dorinţele i se estompaseră. Oricare ar fi fost bestia care se zbătuse şi urlase tot timpul înăuntrul lui, acum era cu siguranţă lihnită de foame şi zăcea neputincioasă. Ultimii lui ani la Huis Norenius au fost cei mai buni, când nu erau băieţi mai mari care să-l chinuie şi când se putea furişa

liniştit în ascunzătoarea lui din spatele magaziei, unde era lăsat în pace. Unul dintre profesori avea meteahna de a-i pune pe toţi copiii din clasă să stea cu mâinile pe cap, cu buzele strâns lipite şi cu ochii închişi, în vreme ce el patrula printre rânduri, cu o riglă lungă. În timp, pentru K, poziţia aceasta îşi pierduse semnificaţia iniţială de pedeapsă şi devenise un prilej de reverie; îşi aducea aminte cum stătea cu mâinile pe cap, în după-amiezi fierbinţi, când porumbeii gângureau prin eucalipţi, acoperiţi doar de psalmodia monotonă a elevilor din alte clase, care recitau tabele, şi cum se lupta cu o toropeală plăcută care îl îmbia să aţipească. Acum, în faţa peşterii, îşi împreuna câteodată mâinile pe după ceafă, închidea ochii, îşi golea mintea, nemaidorind nimic şi nemaiaşteptând nimic.

Mai erau momente când îi revenea în minte nepotul Visagieilor în ascunzătoarea lui, oriunde ar fi fost aceasta, sub podea, în beznă, printre excremente de şoareci, sau închis într-un dulap din pod sau afară, după un tufiş, pe câmpul bunicului său. Se gândea la frumoasa pereche de cizme pe care o avea; părea o irosire de neiertat să fie purtate de cineva care trăia într-o văgăună.

Făcea un efort tot mai mare să nu îşi închidă ochii în faţa luminii puternice a soarelui. Simţea o palpitaţie care nu-i dădea pace; era ca şi cum suliţe de lumină îi străpungeau creierul. Apoi, nu a mai putut înghiţi nimic; chiar şi apa goală îi făcea greaţă. Într-o zi a fost atât de obosit, încât nu şi-a mai părăsit culcuşul din peşteră. Haina neagră nu-i mai ţinea de cald şi tremura întruna. Şi-a dat seama că ar putea muri, el sau trupul lui, era totuna, că ar putea zăcea aici până când muşchiul de pe pereţii peşterii şi tot ce vede dinaintea ochilor s-ar întuneca, şi-a dat seama că povestea vieţii lui s-ar putea sfârşi cu câteva oase care s-ar albi aici, în acest loc îndepărtat.

I-a luat o zi întreagă să se târască pe coasta muntelui şi

să coboare la vale. Picioarele îi erau slăbite, capul îi zvâcnea, ameţea de fiecare dată când se uita în jos şi trebuia să se ţină de pământ sau de iarbă până când îi trecea starea de năuceală. Când a ajuns la drum, valea se adâncise în umbră, iar când a intrat în oraş, tocmai murea şi ultima dâră de lumină de pe cer. A fost învăluit de mireasma de piersici în floare. Auzea şi o voce care venea din toate părţile, vocea calmă şi monotonă pe care o auzise în prima zi când a călcat în Prince Albert. S-a oprit la capătul străzii principale, printre grădinile verzi, neputând desluşi niciun cuvânt, deşi asculta cu atenţie; după o vreme, sunetul s-a contopit cu ciripitul păsărilor din copaci, şi apoi s-a pierdut încet, în muzică.

Nu era nimeni pe stradă. K şi-a făcut un culcuş pe pragul din faţa biroului familiei Volkska, punându-şi sub cap un preş de cauciuc pentru şters picioarele. Când frigul îi intră în oase, începu să tremure. A dormit agitat, cu întreruperi, cu fălcile încleştate din pricina durerii de cap. L-a trezit o lumină puternică, pe care nu a putut să o separe de visul în care era absorbit. Răspunse neclar la întrebările poliţiei, strigând şi gâfâind. „Nu!... Nu!... Nu!...” asta e tot ce a putut rosti, scuipând cuvântul ca pe o tuse din plămâni. Incapabili să priceapă ceva, scârbiţi de mirosul lui, poliţiştii i-au făcut vânt în dubă, l-au luat la secţie şi l-au închis într-o celulă cu alţi cinci bărbaţi, unde a început din nou să tremure şi să delireze în somn.

Dimineaţa, când au scos prizonierii afară să se spele şi să mănânce, K era lucid, dar nu se putea ţine pe picioare. I-a cerut scuze poliţistului de la uşă:

— Am crampe la picioare, spuse, o să treacă.

Poliţistul l-a chemat pe ofiţerul de serviciu. O vreme, cei doi au privit figura scheletică ce stătea cu spatele la zid şi îşi freca pulpele goale. Apoi, amândoi l-au luat pe sus pe K şi l-au dus în curte, unde s-a ghemuit în clipa în care a dat cu ochii de lumina strălucitoare a soarelui. I-au zis unui alt

prizonier să-i dea de mâncare. K a acceptat o porţie zdravănă de terci de porumb, dar nu a apucat să pună gura pe o lingură de mâncare, că l-a şi apucat greaţa.

Nimeni nu ştia de unde vine. Nu avea documente asupra lui, nici măcar un buletin. Pe actul de acuzaţie au scris: „Michael Visagie – CM – 40 – NFA – Şomer” şi a fost învinuit că a părăsit regiunea de care aparţinea fără să aibă autorizaţie sau vreun act de identitate, încălcând regulamentul şi afişându-se în public beat şi turbulent. Punându-i extenuarea şi incoerenţa pe seama intoxicării cu alcool, i-au permis să rămână în curte, în timp ce toţi ceilalţi prizonieri s-au întors în celule; apoi, la amiază, l-au încărcat într-o dubă şi l-au dus la spital. Acolo, a fost dezbrăcat şi a zăcut gol pe o targă, în timp ce o asistentă tânără l-a spălat, l-a bărbierit şi l-a îmbrăcat cu un halat alb. K nu a simţit nicio jenă.

— Spune-mi, te rog, întotdeauna am vrut să ştiu, cine a fost prinţul Albert? o întrebă el pe asistentă.

Ea nu i-a dat atenţie.

— Şi cine este prinţul Alfred? Nu există şi un prinţ Alfred?

A aşteptat ca asistenta să-i atingă faţa cu cârpa moale şi caldă; şi-a închis ochii, dorind stăruitor să simtă din nou această atingere.

Aşadar, acum dormea iar în aşternuturi curate, dar nu în principala secţie a spitalului, ci într-o aripă lungă, construită din lemn şi oţel, aflată în spatele spitalului, adăpostind, din câte putea el observa, numai copii şi bătrâni. Un şir de becuri atârna la capătul unor cabluri lungi, agăţate direct de grinzi şi legănându-se dezordonat.

Avea prins de un braţ un tub legat de o sticlă aflată pe un suport. Cu coada ochiului putea vedea, dacă dorea, cum scade nivelul lichidului oră de oră.

Când s-a trezit la un moment dat, o asistentă şi un poliţist stăteau în prag şi se uitau la el, şuşotind. Poliţistul

îşi ţinea chipiul sub braţ.

Soarele de după-amiază strălucea la fereastră. O muscă i s-a aşezat pe gură. A îndepărtat-o cu mâna. Aceasta i-a dat târcoale şi s-a aşezat din nou. K s-a lăsat păgubaş şi a simţit cum îl atingea insecta cu trompa ei rece şi minusculă.

A sosit un infirmier cu un cărucior. Toată lumea a primit câte o tavă, mai puţin K. Adulmecând mâncarea, a simţit cum îi lasă gura apă. Demult nu îi mai fusese foame. Inima nu-i prea dădea ghes să redevină subjugat foamei; însă spitalul, pare-se, era un loc al trupurilor, în care ele îşi strigau sus şi tare nevoile.

Soarele a asfinţit, apoi s-a lăsat noaptea. Cineva a aprins lumina în două dintre cele trei rezerve. K a închis ochii şi a adormit. Când s-a trezit, lumina era încă aprinsă. Cum stătea el de veghe, becurile au început să lumineze tot mai slab, până s-au stins de tot. Lumina lumii cădea pe podea în patru fâşii argintii, prin cele patru ferestre. Undeva în apropiere, scrâşnea un motor diesel. Becurile s-au reaprins, dar lumina era chioară. A adormit din nou.

Dimineaţa a reuşit să mănânce cereale pentru copii şi lapte, fără să vomite. S-a simţit suficient de înzdrăvenit să se ridice din pat, dar îi era ruşine să facă asta; însă numai până a văzut un bătrân care şi-a pus un halat peste pijama şi a ieşit din cameră. K s-a plimbat o vreme pe lângă pat, simţindu-se destul de ciudat în halatul acela lung.

În celălalt pat se afla un băiat cu un ciot de braţ bandajat.

— Ce s-a întâmplat? întrebă K. Băiatul a întors privirea şi nu a răspuns.

Numai de-aş putea să-mi găsesc hainele, se gândi K. Imediat aş pleca. Dar dulapul de lângă pat era gol.

A mâncat din nou la amiază.

— Mănâncă acum, cât mai poţi, spuse infirmierul care i-a adus de mâncare, marea foamete nu a venit încă.

Apoi a mers mai departe, împingând căruţul cu mâncare. Vorbele infirmierului i s-au părut ciudate. K îl urmări cu privirea în timp ce dădea ocol camerei. Din capătul secţiei, infirmierul parcă a simţit privirea lui K şi i-a zâmbit misterios, dar, când s-a întors să aducă tava, nu a mai spus nimic.

Soarele bătea cu putere, iar acoperişul de tablă al secţiei făcea atmosfera de nerespirat, ca într-un cuptor. K stătea cu picioarele întinse, moţăind. Se trezi dintr-o repriză de somn agitat şi dădu cu ochii de acelaşi poliţist şi de aceeaşi asistentă, amândoi stând la căpătâiul lui. A închis ochii; când i-a deschis din nou, plecaseră. S-a lăsat întunericul.

Dimineaţa următoare, o asistentă l-a condus până la o bancă din clădirea principală, unde a aşteptat o oră până când i-a venit rândul.

— Cum te simţi astăzi? l-a întrebat doctorul.

K a şovăit, neştiind ce să spună, şi doctorul nu a mai fost atent la el. I-a spus lui K să respire şi l-a consultat la plămâni. A căutat şi semne ale unei eventuale infecţii venerice. Toată treaba a durat două minute. A scris ceva în dosarul cafeniu de pe birou.

— Ai consultat vreodată un doctor pentru problema cu gura? l-a întrebat în timp ce scria.

— Nu, răspunse K.

— Se poate corecta problema asta, ştii? spuse doctorul, dar nu s-a oferit să o facă el.

K s-a întors la patul lui şi a aşteptat cu mâinile sub cap până când asistenta i-a adus hainele: izmene, o cămaşă kaki şi pantaloni scurţi. Hainele erau călcate frumos.

— Pune astea pe tine, a spus ea şi şi-a făcut de lucru în altă parte.

Stând în capul oaselor, K s-a îmbrăcat. Pantalonii îi erau prea largi. Când s-a ridicat, trebuia să ţină elasticul din talie cu mâna, să nu cadă.

— Sunt prea mari, se plânse el. Nu pot să îmi recuperez hainele mele?

— Vei primi hainele înapoi la plecare, răspunse ea.

Poliţistul l-a condus pe coridor până la recepţie, unde a luat în primire un pachet învelit în hârtie maronie. N-au schimbat nicio vorbă. În parcare aştepta o dubă albastră. K a rămas pe loc până au deschis uşa din spate; asfaltul de sub picioarele lui goale era atât de fierbinte, că a trebuit să ţopăie tot timpul.

Credea că va fi dus înapoi la secţia de poliţie, dar, în schimb, duba a traversat tot oraşul şi apoi a mers vreo cinci kilometri pe un drum de ţară, până la o tabără aflată în mijlocul câmpului. K observase dreptunghiul ocru al aşezării de la Jakkalsdrif încă de când era cocoţat în ascunzătoarea lui din munţi, dar se gândise că era un şantier. Niciun moment nu bănuise că ar fi vorba despre una dintre acele tabere de refugiaţi, că toate corturile şi clădirile nevopsite din lemn şi oţel ar adăposti oameni şi că perimetrul ei ar fi marcat de un gard de trei metri înălţime, cu un rând de sârmă ghimpată deasupra. Când a ieşit din dubiţă ţinându-se de pantaloni, s-a trezit urmărit cu privirea de vreo sută de locatari curioşi ai lagărului, adulţi şi copii, care stăteau de-a lungul gardului şi de-o parte şi de alta a intrării.

La poartă era o baracă micuţă, cu o tindă acoperită, pe care se vedeau două ghivece cu pământ, din care creşteau cactuşi verzui-cenuşii, aproape identici. Pe verandă aştepta un bărbat solid, într-o uniformă militară. K a recunoscut bereta albastră a celor din Corpul Libertăţii. Poliţistul l-a salutat şi s-au retras amândoi înăuntru.

Cu pachetul sub braţ, K a fost lăsat să îndure examinarea gloatei. La început s-a uitat lung în depărtare, apoi jos, la picioare. Nu ştia ce expresie să afişeze.

— De unde ai furat pantalonii ăia? a strigat cineva din mulţime.

— De pe frânghia lui Sarge! se auzi altă voce, şi a urmat un hohot de râs.

Apoi a ieşit din baracă un alt individ din Corpul Păcii. A descuiat poarta de la intrarea în colonie şi l-a condus pe K prin mulţime, traversând terenul viran care servea drept loc de adunare, până la una dintre clădirile din lemn şi oţel. Era întuneric înăuntru, nu existau ferestre. A arătat cu degetul un pat gol, de cazarmă.

— Asta e casa ta de acum încolo, spuse. E singura casă pe care o ai, păstreaz-o curată.

K s-a căţărat până la patul lui şi s-a întins pe cauciucul spongios, fără aşternut. De la pat şi până la acoperişul din tablă nu era o distanţă mai mare de un braţ. Aşteptă în lumina chioară şi în căldura înăbuşitoare să plece garda.

Toată după-amiaza a stat întins în pat, ascultând sunetele vieţii de colonie de afară. La un moment dat, o liotă de copii s-au repezit înăuntru, gonind unii după alţii pe paturi şi pe dedesubtul lor, făcând o zarvă de nedescris. Când au ieşit, au trântit uşa. A încercat să doarmă, dar nu a fost chip. Gâtul îi era uscat. Se gândi la răcoarea din peştera din munţi, la pâraiele care nu conteneau să curgă. Aici este ca la Huis Norenius, îşi zise; m-am întors la Huis Norenius, numai că acum sunt prea bătrân să mai pot suporta asta. S-a dezbrăcat de cămaşa kaki şi de pantaloni şi a deschis pachetul; dar hainele care până atunci nu purtaseră decât mirosul trupului său, ajunseseră în câteva zile să aibă un miros de lucru stricat şi murdar, un miros cu totul strain. Întins pe salteaua fierbinte, numai cu izmenele pe el, a aşteptat să treacă după-amiaza.

Cineva a deschis uşa şi a păşit tiptil prin cameră. K s-a prefăcut că doarme. A simţit că este atins pe braţ. A tresărit.

— Te simţi bine? se auzi o voce de bărbat.

Nu putea să discearnă faţa omului, pentru că lumina orbitoare a soarelui pătrundea prin uşă şi îi intra în ochi.

— Sunt bine, răspunse. Cuvintele păreau să vină de foarte departe.

Străinul a ieşit din cameră tiptil, aşa cum intrase. K se gândi: trebuia să fiu prevenit, trebuia să mi se spună că voi fi trimis înapoi printre oameni.

Mai târziu, şi-a pus hainele kaki şi a ieşit afară. Soarele era la apus, în aer nu se simţea nicio adiere de vânt. Două femei stăteau întinse pe o pătură, la umbra unui cort. Una dintre ele dormea, cealaltă ţinea la sân un copil care moţăia. I-a zâmbit lui K; el a salutat din cap şi a trecut. A găsit un rezervor cu apă şi a băut mult şi cu poftă. La întoarcere, i-a vorbit:

— Există vreun loc în care pot să spăl nişte haine? întrebă K.

Ea a arătat către spălătorie.

— Ai săpun?

— Da, a minţit K.

La spălătorie erau două bazine şi două duşuri. Dorea să facă un duş, dar când a încercat robinetul, a văzut că nu curgea apa. A spălat haina albă cu emblema pe care era scris numele Sfântului Ioan, pantalonii negri, cămaşa galbenă şi izmenele cu elasticul slăbit. Găsea că este foarte plăcut să înmoaie şi să stoarcă rufele, să stea cu ochii închişi şi cu mâinile cufundate până la cot în apa rece. Şi-a pus pantofii în picioare. Apoi, când s-a dus să agaţe hainele de frânghie, a văzut un anunţ pictat pe perete: COLONIA JAKKALSDRIF/ INTERVALE PENTRU ÎNTREBUINŢAREA BĂII/ BĂRBAŢI 6–7 AM/ FEMEI 7.30–8.30/ ORDIN/ ECONOMISIŢI APA/ FIŢI ECONOMI. Mergând de-a lungul conductelor care porneau de la rezervor, a văzut că ele ieşeau din tabără pe sub gard şi se opreau la o pompă situată pe un dâmb, la o oarecare depărtare.

Femeia cu copilul l-a oprit în clipa în care a trecut pe lângă ea:

— Dacă îţi laşi hainele aici, îl avertiză ea, o să dispară

până dimineaţă.

Aşa că a luat cu el rufele ude şi le-a întins pe pat.

Soarele era la asfinţit; tot mai mulţi oameni mişunau acum pe-afară, iar copiii alergau în toate direcţiile. Trei bătrâni jucau cărţi lângă baraca vecină. O vreme, K a stat şi s-a uitat.

A numărat treizeci de corturi plasate la distanţe egale şi şapte barăci construite lângă baie şi latrine. Se turnaseră deja fundaţiile pentru un al doilea şir de barăci, şi piroane ruginite ieşeau din suprafeţele de ciment.

A mers până la poartă. Pe veranda casei gărzilor, una dintre cele două santinele din Corpul Libertăţii moţăia într-un şezlong, cu cămaşa descheiată până la brâu. K şi-a lipit capul de plasa protectoare, dorind stăruitor ca gardianul să se trezească. „De ce am fost trimis aici?” ar fi vrut să întrebe. „Cât de mult trebuie să stau?” Dar gardianul a continuat să doarmă, şi K nu a avut curajul să strige.

A pornit-o agale înapoi, spre baraca lui, şi de acolo, spre cisterna cu apă. Nu ştia ce să facă. O fată a venit să umple o găleată, dar s-a oprit când l-a văzut şi a plecat imediat. K a mers până la gardul dindărătul coloniei şi a privit lung savana pustie.

Se aprinseseră deja focuri într-unul sau două dintre locurile special amenajate printre corturi; oameni zoreau în toate părţile; colonia prindea viaţă.

O dubă albastră a poliţiei a sosit într-un nor de praf şi s-a oprit la poartă; era urmată de un camion plin cu oameni înghesuiţi ca sardelele. Toţi copiii din tabără s-au repezit la poartă. Gardianul a lăsat duba să intre, şi aceasta a mers încet, până la baraca a patra din şir, cea cu burlanul de sobă. Două femei au ieşit din mulţime şi au descuiat-o; în spatele lor venea şoferul poliţist, cărând o cutie de carton. De unde stătea, de lângă gardul dindărăt, K auzea slab turuitul radioului din dubă. În curând, un prim nor de fum negru a ieşit pe coş.

Bărbaţii din camion descărcau legături de lemne pentru foc şi le îngrămădeau unele peste altele la intrare.

Poliţistul s-a întors la duba lui şi s-a urcat în cabină, unde s-a pieptănat. Una dintre femei, mai grasă şi îmbrăcată în salopetă, s-a ivit din baracă şi a început să lovească într-un triunghi. Înainte ca ultimul sunet să fie înghiţit de văzduh, o gloată de copii s-a îngrămădit la uşă, cu farfurii, căni sau cutii de conserve, urmată de mame cu sugari în braţe. Femeia i-a rânduit pe cei mici să intre doi câte doi. K a mers până acolo şi s-a aşezat la capătul cozii. A observat că atunci când copiii ieşeau, aveau supă şi felii de pâine în mâini.

Un băieţel s-a împiedicat în clipa în care a ieşit şi şi-a vărsat toată supa pe picioare. Mergând tiptil, să nu-l observe nimeni, de parcă ar fi făcut pe el, s-a aşezat din nou la coadă. Unii dintre copii s-au aşezat pe jos, pe pământul reavăn din faţa barăcii, să mănânce, alţii au plecat cu supa spre corturile lor.

K s-a apropiat de femeia de la uşă.

— Scuzaţi-mă, zise, pot să mănânc şi eu ceva? Nu am farfurie. Vin de la spital.

— Este numai pentru copii, a răspuns femeia şi i-a întors spatele.

S-a îndreptat către baraca lui, şi-a pus pantalonii negri, încă umezi. Pantalonii scurţi kaki i-a îndesat sub pat.

A intrat în vorbă cu poliţistul din dubă:

— Unde pot să găsesc ceva de mâncare? întrebă. Nu am cerut să fiu adus aici. Acum, de unde să iau de mâncare?

— Asta nu e puşcărie, răspunse poliţistul, este o colonie, munceşti ca să mănânci, la fel ca toată lumea de aici.

— Cum pot să muncesc dacă sunt închis? Unde găsesc eu aici de lucru?

— Drace, spuse poliţistul, întreabă-ţi şi tu amicii. Cine te crezi, de-mi ceri mie să-ţi dau drumul?

Era mai bine în munţi, se gândi K. Era mai bine la fermă,

era mai bine pe drumuri. Era mai bine chiar şi în Cape Town. S-a gândit la baraca întunecată, cu aer irespirabil, la străinii care stăteau înghesuiţi în paturi peste tot în jur, la batjocura la care era supus din partea tuturor. Este ca şi cum m-aş întoarce la anii copilăriei: e un coşmar.

Acum ardeau şi mai multe focuri, şi în aer era un miros de mâncare gătită şi de friptură la grătar. Femeia în salopetă i-a făcut semn să vină la bucătărie şi i-a dat o găleată de plastic:

— Spală asta, spuse ea, şi pune-o aici, înăuntru. Să încui uşa. Ştii cum funcţionează un lacăt?

K făcu semn din cap că ştie. Era un strat de terci rămas de la supă pe fundul găleţii. Cele două femei au urcat în dubă, cu poliţistul; K a observat că în timp ce maşina se îndepărta, ele priveau ţintă înainte, ca şi cum nu mai exista nimic în colonie care să le stârnească vreo umbră de curiozitate.

S-a lăsat întunericul. În jurul focului erau oameni adunaţi în pâlcuri, care mâncau şi vorbeau; mai târziu, cineva a început să cânte la chitară, şi lumea s-a pornit pe dansat. La început, K a stat mai degrabă retras, în penumbră, privind spectacolul; apoi, simţindu-se ridicol, a plecat şi s-a întins pe patul lui, în baraca goală.

A intrat cineva; K s-a întors, observând că silueta întunecată se apropia de el.

— Vrei o ţigară? se auzi o voce.

K a acceptat ţigara şi s-a ridicat în capul oaselor, stând cocoşat din cauza plafonului. La lumina chibritului a putut vedea un bărbat mai bătrân decât el.

— De unde eşti? întrebă omul.

— Azi după-amiază m-am plimbat de-a lungul gardului din spate, spuse K. Oricine îl poate sări. Chiar şi un copil poate trece dincolo într-un minut. De ce stau oamenii aici?

— Asta nu e o închisoare, răspunse bărbatul. Nu ai auzit când ţi-a zis poliţistul că aici nu-i puşcărie? Este

Jakkalsdrif. Este o colonie. Nu ştii ce este o colonie? Este un loc pentru oameni care nu au de lucru. Este pentru toţi oamenii care hoinăresc de la o fermă la alta, cerşind ceva de lucru, pentru că nu au mâncare, nu au un acoperiş deasupra capului. Pe toţi cei de felul ăsta îi pun într-o colonie, să nu mai fie nevoiţi să cerşească. Mă întrebi de ce nu fug. Dar toţi oamenii ăştia care nu au unde să se ducă, de ce ar fugi de viaţa frumoasă pe care o trăiesc aici? De ce ar fugi când aici au un pat moale, au lemne de foc gratis şi un om înarmat la poartă, care să oprească hoţii, să nu vină noaptea şi să le fure banii? De unde vii de nu ştii toate astea?

K tăcea. Nu înţelegea cine era învinovăţit.

— Dacă sari gardul, adăugă omul, îţi iei adio de la singurul adăpost. Jakkalsdrif este casa ta acum. Bine ai venit. Dacă pleci de-acasă, te culeg de pe drumuri, înseamnă că eşti un vagabond. Nu ai domiciliu fix. Prima dată, Jakkalsdrif. A doua oară, Brandvlei. Vrei să mergi la Brandvlei, acolo ai parte de detenţie grea, muncă silnică, lucrezi la cărămidărie, gardienii au bice. Dacă sari gardul, te găsesc imediat, eşti la a doua infracţiune, Brandvlei scrie pe tine. Ţine minte asta. E alegerea ta. Oricum, unde vrei să mergi? Brusc, coborî tonul vocii: Vrei să mergi în munţi?

K nu înţelegea la ce se referea omul din faţa lui. Bărbatul l-a lovit prieteneşte peste picior.

— Hai afară, să te distrezi cu noi la petrecere, spuse. Îi vezi pe ăia care controlează oamenii la poartă? Îi verifică să vadă dacă nu cumva au băuturi spirtoase asupra lor. Nu e voie cu băuturi spirtoase în colonie, aşa zice ordinul. Aşa că hai cu mine să bei ceva.

K s-a lăsat condus până la grupul de indivizi strânşi în jurul chitaristului. Muzica s-a oprit brusc.

— Acesta este Michael, spuse omul. A bătut tot drumul până la Jakkalsdrif, pentru a-şi petrece concediul alături de

noi. Să-l întâmpinăm cum se cuvine.

K a fost îndemnat să se aşeze, i s-a dat să bea vin dintr-o sticlă împachetată în hârtie cafenie şi a fost asaltat cu întrebări: De unde a venit? Ce făcea în Prince Albert? Unde fusese ridicat? Nimeni nu reuşea să înţeleagă de ce plecase din oraş şi venise în aceste locuri uitate de lume, unde nu găseai de lucru şi unde familii întregi fuseseră date afară de la fermele în care trăiseră generaţii la rând.

— O aduceam pe mama la Prince Albert să locuiască aici, încercă el să le răspundă. Era bolnavă, avea probleme cu picioarele. Dorea să trăiască la ţară, să scape de ploaie. Ploua tot timpul acolo unde locuiam noi. Dar a murit pe drum, în Stellenbosch, în spitalul de acolo. Aşa că nu a apucat să revadă Prince Albert. Aici se născuse.

— Biata doamnă, zise o femeie. Dar nu aveai ajutor social în Cape Town?

Nu a aşteptat răspunsul lui şi a continuat:

— Aici nu există ajutor social. Ăsta e ajutorul nostru social. A făcut un gest cu mâna, ca pentru a cuprinde întreaga colonie.

K continuă:

— Apoi am lucrat la căile ferate, spuse. Am dat o mână de ajutor la eliberarea unei linii care fusese blocată. După care am venit aici.

Urmă un moment de tăcere. Acum trebuie să vorbesc despre cenuşă, se gândi K, ca să termin povestea peripeţiilor mele şi să zic totul, până la capăt. Dar şi-a dat seama că nu putea, cel puţin nu pentru moment. Omul cu chitara ciupi corzile, ca pentru a începe o nouă melodie. K a simţit cum atenţia grupului se deplasa treptat de la el la melodie.

— Nici în Cape Town nu aveam ajutor social, spuse K. Nici acolo nu se mai dă.

Cortul vecin s-a luminat, o lumânare fusese aprinsă înăuntru; pe pereţii cortului erau proiectate siluete de

oameni mai mari decât în realitate. K s-a întins şi s-a uitat pierdut la stele.

— Deja suntem aici de patru luni, auzi o voce undeva aproape de el. Era omul din baracă. Se numea Robert.

— Nevasta mea, copiii mei, trei fete şi un băiat, sora mea şi copiii ei. Aveam de lucru lângă Klaarstroom, la o fermă. Eram acolo de mult timp, de doisprezece ani. Apoi, dintr-odată, a dispărut piaţa de lână. După aia, au introdus sistemul pe bază de raţie – numai atâta lână pentru fiecare fermier. Mai târziu, au închis un drum către Oudtshoorn, apoi l-au închis şi pe celălalt, le-au deschis mai încolo pe amândouă, pentru ca în cele din urmă să le închidă de tot. Aşa că, într-o zi a venit fermierul la mine şi mi-a zis: „Trebuie să te concediez. Prea multe guri de hrănit. Nu-mi permit". „Unde să mă duc?" am întrebat eu. „Ştii că nu e de lucru." „Îmi pare rău", mi-a zis, „n-am nimic personal cu tine, pur şi simplu nu-mi mai permit." Aşa că m-a concediat pe mine, care aveam familie, şi a păstrat un om care lucrase acolo doar puţină vreme, unul tânăr, pentru că era singur. Doar o gură de hrănit – asta-şi putea permite. I-am zis: „Nu mai am de lucru, ce pot eu să-mi *permit* acum?" Oricum, am împachetat tot ce aveam şi am plecat; pe drum, nu te mint, imediat după ce am plecat, ne-a ridicat poliţia, le telefonase fermierul, ne-a ridicat şi, în aceeaşi noapte, am fost aduşi aici, la Jakkalsdrif, şi puşi după gard. „Nu aveţi domiciliu fix" a fost acuzaţia. Le-am zis: „Aseară aveam domiciliu fix, de unde ştiţi că diseară n-o să avem din nou domiciliu?" Mi-au zis: „Preferi să dormi afară, pe câmp, sub un tufiş, ca animalele, sau într-o colonie, unde ai pat şi apă curentă?" Am zis: „Am de ales?" Ştii ce mi-au răspuns? „Ai de ales, şi alegi Jakkalsdrif. Pentru că nu le vom permite oamenilor să hoinărească pe unde apucă şi să creeze probleme." Dar am să-ţi spun adevăratul motiv, am să-ţi zic de ce erau aşa porniţi să ne ridice. Vor să împiedice oamenii să dispară în munţi şi apoi să coboare

noaptea, să le taie gardurile şi să le risipească turmele. Ştii câţi oameni sunt în colonie – câţi tineri?

S-a întors către K şi a rostit încet:

— Treizeci. Tu eşti al treizeci şi unulea. Şi câte femei şi câţi copii şi oameni în vârstă? Aruncă o privire în jur şi numără singur. Aşa că, te întreb, unde sunt bărbaţii care nu sunt aici, cu familiile lor?

— Eu am fost în munţi, zise K. Nu am văzut pe nimeni.

— Dar dacă le întrebi pe oricare dintre femeile astea unde le sunt bărbaţii, o să-ţi zică: „Are de lucru, îmi trimite bani în fiecare lună". Sau: „A fugit, m-a părăsit". Aşa că, cine ştie?

S-a aşternut o tăcere lungă. O lumină plăpândă a pâlpâit pe bolta cerească. K a arătat cu degetul:

— Uite o stea căzătoare, spuse.

În dimineaţa următoare, K a plecat la muncă. Administraţia Căilor Ferate a făcut apel mai întâi la bărbaţii de la Jakkalsdrif, apoi la Consiliul Regional Prince Albert şi, în cele din urmă, la fermierii locali. Camionul a venit să-i ia la şase şi jumătate, iar la şapte şi jumătate munceau deja la nord de Leeu-Gamka, curăţând albia unui râu de tufăriş în amonte, şi în aval, de un pod de cale ferată, săpând gropi şi preparând ciment pentru un gard de siguranţă. Munca era foarte grea; pe la jumătatea dimineţii, K simţea cum îşi pierde puterile. Timpul petrecut la munte m-a îmbătrânit, se gândea el.

Robert s-a oprit din lucru, lângă el.

— Înainte să-ţi rupi spatele, prietene, i-a spus, adu-ţi aminte câţi bani îţi dau. Primeşti salariul minim, un rand pe zi. Eu primesc unu cincizeci pentru că am o familie care depinde de mine. Aşa că nu te speti. Du-te şi fă-ţi nevoile. Ai fost la spital, nu te simţi bine.

Mai târziu, la pauza de prânz, i-a oferit lui K unul dintre sendvişurile lui şi s-a întins lângă el, la umbra unui copac.

— Cu cei cinci-şase ranzi pe care-i câştigi într-o

săptămână, i-a explicat, trebuie să-ţi faci rost de mâncare. Colonia este doar un loc în care poţi dormi. Doamnele de la organizaţia de caritate ACVV, pe care le-ai văzut ieri, vizitează colonia de trei ori pe săptămână, dar nu fac decât acţiuni de binefacere pentru copii. Soţia mea lucrează în oraş, ca servitoare, trebuie să meargă acolo de trei ori pe săptămână, câte o jumătate de zi. Îl ia pe ăla micuţ cu ea şi îi lasă pe ceilalţi cu soră-mea. Aşa că aducem acasă cam doişpe ranzi pe săptămână. Cu banii ăştia trebuie să hrănim nouă guri, trei adulţi şi şase copii. Alţi oameni o duc şi mai greu. Când nu e de lucru, cu atât mai rău pentru noi, stăm după gard şi strângem cureaua. Acum, banii pe care-i primeşti nu pot fi cheltuiţi decât într-un singur loc, în Prince Albert. Şi cum ajungi într-un magazin în Prince Albert, dintr-odată preţurile o iau razna şi se măresc. Oare de ce? Pentru că eşti din colonie. Ei nu vor colonia atât de aproape de oraşul lor. Întotdeauna au fost împotrivă. La început, au dus o campanie foarte aprigă contra aşezării ei aici. Pretind că le aducem boli. Cică nu e igienă la noi, nu e moralitate. Un cuib de vicii, bărbaţii şi femeile laolaltă. După cum vorbeau, ar fi trebuit să fie un gard pe la mijlocul coloniei, bărbaţii într-o parte, femeile în cealaltă, şi câini între noi, care să stea de veghe şi să patruleze noaptea. Părerea mea este că ei ar dori de fapt ca tabăra asta să fie la kilometri depărtare, în mijlocul regiunii Koup, nu care cumva să o vadă. Atunci am putea veni în oraş tiptil, în creierii nopţii, ca zânele, să le facem toată treaba, să le săpăm grădinile, să le spălăm vasele şi să plecăm înainte de răsăritul soarelui, lăsând în urmă totul frumos şi curat. Şi am impresia că vrei să întrebi cine e în favoarea coloniei? Am să-ţi spun. Mai întâi, Căile Ferate. Căile Ferate ar fi foarte mulţumite să aibă un Jakkalsdrif la fiecare douăzeci de kilometri de-a lungul liniei. Apoi, fermierii. Cu un grup de la Jakkalsdrif, un fermier îşi asigură o zi de lucru la un preţ de nimic, şi la

sfârşitul zilei îi ia camionul şi gata, au plecat, nu mai trebuie să-şi bată capul cu ei sau cu familiile lor, pot să moară de foame sau de frig, nu îl priveşte, nu e treaba lui.

La o mică distanţă, dar îndeajuns de departe cât să nu îi audă, stătea supraveghetorul grupului, pe un scăunel pliant. K îl urmări cum îşi toarnă cafea dintr-un termos. Nu putea să apuce toarta cănii cu toate degetele, căci avea nişte falange lungi şi plate. Aşa că a ridicat cana cu două degete şi a băut. A întâlnit privirea lui K peste buza cănii. Oare ce vede? se întrebă K. Ce sunt eu pentru el? Supraveghetorul a pus cana jos, a ridicat fluierul la gură şi, stând în continuare jos, a suflat insistent.

Mai târziu în acea după-amiază, în timp ce K tăia un tufiş de mărăcini de la rădăcină, acelaşi supraveghetor a venit şi s-a oprit în spatele lui. Trăgând cu ochiul pe sub braţ, i-a văzut pantofii negri şi bastonul de trestie cu care lovea în ţărână într-o doară, şi brusc a simţit cum îl apucă tremuratul şi îl cuprinde vechea nelinişte. A continuat să taie rădăcinile, dar nu mai avea vlagă în braţe. Numai după ce a plecat supraveghetorul a putut să se adune din nou.

Seara era prea obosit să mai mănânce. Şi-a scos salteaua şi s-a întins, privind stelele apărând una câte una pe cerul violet. Apoi, cineva care se îndrepta spre latrină s-a împiedicat de el. Au început să se certe, dar K a cedat primul. Revenit cu salteaua în baracă, s-a întins pe pat în întuneric, sub tăbliile de pe acoperiş.

Sâmbătă au fost plătiţi, şi a venit camionul cu aprovizionarea. Duminică, un pastor a vizitat colonia şi a ţinut o predică, după care porţile au fost larg deschise până la momentul stingerii. K s-a dus la slujbă. În timp ce stătea în picioare printre femei şi copii, a început să cânte cu toată adunarea. Apoi pastorul şi-a plecat capul şi s-a rugat:

— Doamne, fă ca pacea să intre din nou în inimile

noastre şi ajută-ne să ne întoarcem la casele noastre, fără să purtăm duşmănie cuiva, hotărâţi să trăim împreună ca fraţii, în comuniune cu numele Tău, ascultând poruncile Tale.

După aceea a vorbit cu câţiva bătrâni, a urcat în duba albastră care-l aşteptase la poartă în tot acest răstimp şi dus a fost.

Acum erau liberi să meargă în Prince Albert sau să îşi viziteze prietenii sau pur şi simplu să se plimbe pe câmp. K a observat o familie de opt persoane, soţul şi soţia în haine negre de duminică, fetele îmbrăcate în rochii cu alb şi roz, cu pălării albe pe cap, băieţii în costume, cu cravate de culoare cenuşie, având în picioare pantofi negri lăcuiţi, strălucitori. O porniseră cu toţii pe drumul lung care ducea spre oraş. Alţii i-au urmat: un grup de fete care mergeau la braţ şi se hlizeau, bărbatul care cânta la chitară pleca şi el, cu sora şi prietena lui.

— De ce nu mergem şi noi? i-a sugerat K lui Robert.

— Să se ducă ăştia tineri dacă vor, răspunse Robert. Ce e aşa de nemaipomenit la Prince Albert duminica? L-am mai văzut, nu mă interesează. Du-te cu ei dacă vrei. Ia-ţi o băutură rece, aşază-te la o terasă sau la o cafenea şi fă ce vrei, poţi chiar şi să-ţi scarpini muşcăturile de purici, dacă asta te ajută să te simţi mai bine. Altceva nu prea e de făcut. Eu spun că dacă tot e să stăm la închisoare, atunci să fie închisoare, şi să nu ne prefacem.

Cu toate acestea, K a plecat din colonie. A mers pe lângă Jakkalsrivier până ce nu s-au mai văzut nici gardul, nici barăcile, nici pompa de apă. Apoi s-a întins pe nisipul cald şi cenuşiu, cu bereta pe faţă, şi a adormit. S-a trezit leoarcă de transpiraţie. Şi-a ridicat chipiul şi s-a uitat drept în soare, cu ochii întredeschişi. Lumina umplea cerul şi ţesea toate culorile curcubeului printre genele lui. Sunt ca o furnică ce nu mai ştie unde îi este muşuroiul, se gândi K. Şi-a vârât mâinile în nisip şi l-a lăsat să-i curgă printre

degete, după care a repetat asta la nesfârşit.

Mustaţa pe care i-o bărbieriseră la spital mijea din nou deasupra buzei. Şi totuşi, îi venea greu să se destindă când şedea cu Robert şi familia lui în jurul focului, când ochii copiilor erau în permanenţă aţintiţi asupra lui. Mai ales unul dintre băieţei îl urmărea oriunde s-ar fi aşezat, apucându-l de faţă. Mama copilului, jenată, îl lua, dar băieţelul se zvârcolea şi scâncea, dorind cu tot dinadinsul să i se dea drumul, până când K nu mai ştia ce să facă sau unde să se uite. Bănuia că fetele mai mari râdeau de el pe la spate. Niciodată nu ştiuse cum să se poarte cu femeile. Doamnele Vrouevereniging, poate pentru că era aşa de slab, poate pentru că aveau convingerea că era mai netot, îi permiteau de obicei să cureţe găleata de supă; asta îi asigura masa de trei ori pe săptămână. Îi dădea jumătate din banii primiţi lui Robert, şi pe ceilalţi îi ţinea în buzunar. Nu dorea să cumpere nimic; nu mergea niciodată în oraş. Robert avea în continuare grijă de el în diverse feluri, dar îl cruţa de discursurile lui obişnuite despre colonie.

— N-am mai văzut pe nimeni aşa somnoros ca tine, i-a zis Robert.

— Da, ai dreptate, răspunse K, uimit că şi Robert observase lucrul acesta.

Munca la pod se isprăvise. Vreme de două zile, oamenii nu au mai avut de lucru, apoi camionul Consiliului a venit să-i ducă să lucreze la marcarea drumurilor. K s-a aşezat la coadă la poartă, ca toţi bărbaţii, dar în ultimul moment a refuzat să urce în camion.

— Sunt bolnav, nu pot să lucrez, i-a spus gardianului.

— Cum vrei, i-a zis acesta, dar nu vei fi plătit.

Drept urmare, K şi-a scos salteaua afară şi s-a întins la umbră, lângă baracă, cu o mână pe faţă, în timp ce colonia îşi trăia viaţa mai departe, în jurul lui. Era nemişcat, aşa încât copiii mai mici, care la început au stat la distanţă, au

încercat apoi să-l deştepte şi, când au văzut că nu vrea cu niciun chip să se trezească, l-au integrat în jocul lor. Se căţărau şi cădeau pe el, ca şi cum ar fi fost o movilă de pământ. Cu faţa ascunsă în continuare în mâini, s-a rostogolit şi a descoperit că putea să moţăie chiar şi cu toate acele mici făpturi care îi călăreau spatele. Găsea o plăcere neaşteptată în jocul lor. I se părea că absoarbe sănătate şi vigoare din atingerea acestor copilaşi; i-a părut rău când au venit cei de la Consiliu să toarne var peste latrine, şi toţi micuţii au dat năvală într-acolo să privească.

Prin gard, K a intrat în vorbă cu paznicul:

— Pot să ies?

— Credeam că eşti bolnav. De dimineaţă mi-ai zis că nu te simţi bine.

— Nu vreau să muncesc. De ce trebuie sa muncesc? Asta nu e închisoare.

— Nu vrei să munceşti, dar vrei să primeşti de mâncare.

— Nu am nevoie să mănânc tot timpul. Când îmi va fi foame, o să muncesc.

Gardianul stătea în şezlong, pe veranda căsuţei paznicilor, cu puşca alături, sprijinită de perete. Zâmbea privind în zare.

— Deci, poţi să deschizi poarta? întrebă K.

— Singurul mod de a ieşi de aici este împreună cu echipa de muncitori, spuse gardianul.

— Şi dacă sar gardul? Ce o să-mi faci dacă sar gardul?

— Dacă sari gardul, te împuşc, jur pe ce am mai sfânt că n-o să stau pe gânduri, aşa că nu încerca.

K a mângâiat sârma gardului, ca şi cum ar fi vrut să cântărească pericolul.

— Să-ţi spun ceva, prietene, spuse gardianul, pentru binele tău, că eşti nou pe aici. Dacă te las afară acum, peste trei zile o să te întorci, implorându-mă să te primesc înapoi. Sunt convins de asta. Peste trei zile, nu mai mult. O să stai la poartă, aici, cu lacrimi în ochi, rugându-mă să-ţi

dau drumul înăuntru. De ce vrei să fugi? Aici ai o casă, ai de mâncare, ai un pat. Ai de lucru. Oamenii o duc foarte greu afară, ai văzut, nu e nevoie să-ţi spun eu. De ce vrei să te alături lor?

— Nu vreau să stau într-o colonie, asta e tot, spuse K. Lasă-mă să sar gardul şi să plec. Întoarce-te cu spatele. N-o să observe nimeni că am plecat. Nici nu ştii câţi oameni ai aici.

— Domnule, dacă sari gardul, te împuşc pe loc. N-am nimic personal cu tine. Dar îţi spun.

În dimineaţa următoare, K a rămas în pat, în timp ce bărbaţii s-au dus la muncă. Apoi s-a dus din nou la poartă. Era de serviciu acelaşi gardian. Au vorbit despre fotbal.

— Am diabet, i-a zis paznicul. De aceea nu m-au trimis în nord. De trei ani lucrez cu hârţoage, în magazii, fac de pază. Tu te gândeşti că e rău în colonie, dar ia să stai aici, ca mine, doişpe ore pe zi, neavând nimic mai bun de făcut decât să te uiţi la tufişurile astea de mărăcini. Şi totuşi, îţi spun un lucru, prietene, şi ăsta e adevărul: în momentul în care primesc ordin să plec în nord, dezertez. N-o să mă găsească nicăieri. Nu este războiul meu. N-au decât să se lupte, e războiul lor.

A vrut să ştie ce păţise K la gură („Eram doar curios”, spuse), şi K i-a povestit. Gardianul a dat din cap:

— Asta mă gândeam şi eu. Dar am zis că poate te-a tăiat cineva.

În căsuţa lui, paznicul avea un mic frigider, care mergea cu parafină. A scos hrana pentru masa de prânz, carne rece de pui şi pâine, şi a împărţit-o cu K, strecurând mâncarea prin ochiurile plasei din gard.

— O ducem destul de bine, dacă stau să mă gândesc, având în vedere că e război.

A zâmbit ştrengăreşte.

A vorbit despre femeile din colonie, despre vizitele pe care li le făceau lui şi colegului său noaptea.

— Astea nu se mai satură de sex, zise. După care a căscat şi s-a întors la şezlong.

Dimineaţa următoare, Robert l-a scuturat zdravăn să se trezească.

— Îmbracă-te, trebuie să mergi la muncă, i-a spus Robert.

K l-a respins, dându-i braţul la o parte.

— Haide, insista Robert, au nevoie de toată lumea azi, fără scuze, fără comentarii, trebuie să vii.

Zece minute mai târziu, K stătea la poartă, în bătaia rece a vântului de dimineaţă, aşteptând ca toţi bărbaţii să fie număraţi şi urcaţi în camion. I-au plimbat pe străzile din Prince Albert şi au luat-o în direcţia Klaarstroom; au apucat-o pe un drum de ţară, au trecut pe lângă o gospodărie răsfirată la umbra unor copaci şi s-au oprit lângă un câmp bogat de lucernă, unde îi aşteptau doi rezervişti din poliţie, cu banderole şi puşti.

Când coborau, primeau secere de la un lucrător de la fermă, care nu schimba nicio vorbă cu ei şi nu îi privea în ochi. Un bărbat înalt, în salopetă kaki, de curând călcată, şi-a făcut apariţia. A ridicat o seceră:

— Ştiţi cu toţii cum să folosiţi o seceră, strigă el. Aveţi la dispoziţie două dimineţi în care să tăiaţi tot. Aşa că porniţi la treabă!

Dispuşi la o distanţă de trei paşi unul de altul, oamenii au început lucrul, croindu-şi drum prin câmp, tot aplecându-se, apucând, tăind de zor, înaintând cu jumătate de pas, într-un ritm care pe K l-a ameţit de-a binelea şi l-a umplut de sudoare.

— Taie de jos, taie de jos! auzi o voce zbierând chiar în spatele lui.

K s-a întors şi l-a văzut pe fermierul în kaki; era atât de aproape, încât simţea până şi mirosul dulce al deodorantului pe care-l folosea.

— Băi maimuţă, unde ai crescut tu, bă? strigă fermierul.

Taie de jos, de la rădăcină, fără să faci mizerie!

A luat secera din mâna lui K, l-a împins la o parte, a apucat următorul mănunchi de lucernă şi l-a tăiat frumos, de jos.

— Vezi? urlă el.

K încuviinţă din cap.

— Atunci fă şi tu, omule, fă odată! strigă el.

K se aplecă şi tăie următorul snop foarte aproape de nivelul solului.

— De unde or culege gunoaiele astea? îl auzi pe fermier vorbind cu unul dintre rezervişti. E pe jumătate mort! Nu mai e mult şi o să dezgroape morţii să ni-i aducă să muncească aici!

— Nu mai pot să lucrez! zise K gâfâind către Robert la prima pauză. Mă ucide spatele şi, de fiecare dată când mă ridic, parcă se învârte lumea cu mine.

— Ia-o mai încet, zise Robert. Nu pot să te oblige să faci ce nu poţi să faci.

K aruncă o privire la snopii pe care-i tăiase neregulat, aproape ciopârţindu-i.

— Vrei să ştii cine e ăsta? îi şopti Robert. Tipul ăsta este cumnatul şefului poliţiei, Oosthuizen. Dacă i se strică utilajele, ce crezi că se întâmplă? Pune mâna pe telefon, sună la poliţie, şi a doua zi dimineaţa are treizeci de oameni care să-i taie lucerna. Aşa funcţionează sistemul aici.

Au terminat de secerat când se lăsa întunericul, urmând ca baloţii să fie făcuţi a doua zi. K se clătina de oboseală. Cum s-a aşezat în camion, a închis ochii, simţind că se prăbuşeşte într-un gol nesfârşit. Ajuns în baracă, a adormit buştean. În mijlocul nopţii a fost trezit de un copil care plângea. S-au auzit nişte bombăneli nemulţumite în jur; toată lumea părea să fie trează. Vreme îndelungată, poate chiar ore întregi, au stat şi au ascultat copilul care ba scâncea, ba bocea, ba urla întruna, până nu mai avea aer.

Tânjind după somn, K a simţit cum furia pune stăpânire pe el. Stătea cu pumnii încleştaţi pe piept, dorind ca cineva să-l reducă pe copil la tăcere.

În camion, în timp ce curentul le vâjâia deasupra capetelor, K a adus vorba despre copilul care plânsese toată noaptea.

— Vrei să ştii cum i-au închis gura în cele din urmă? întrebă Robert. Cu rachiu. Rachiu şi aspirină. E singurul medicament. Nu e niciun doctor în colonie, nicio asistentă.

A făcut o pauză.

— Să-ţi spun ce s-a întâmplat când au deschis colonia, când au inaugurat adăpostul pe care-l construiseră pentru toţi amărâţii ăştia fără casă, vagabonzii din Boontjieskraal şi Onderdorp, cerşetorii de pe stradă, şomerii, nefericiţii care dorm prin munţi, oamenii goniţi de la fermele în care munceau. Nici nu trecuse o lună de la deschiderea porţilor, că toată lumea se îmbolnăvise. Dizenterie, apoi pojar, apoi gripă, una după alta. Asta pentru că erau închişi ca animalele în cuşcă. A venit o asistentă de la spitalul regional, şi ştii ce a făcut? Întreabă pe oricine care a fost aici, are să-ţi spună. Stătea în mijlocul coloniei, în văzul tuturor, şi plângea. Se uita la copiii cărora le ieşeau oasele prin piele şi nu ştia ce să facă, pur şi simplu stătea acolo, neputincioasă, şi plângea. O femeie corpolentă şi puternică. Asistentă la spitalul regional. Oricum, adăugă Robert, s-au speriat rău de tot. După aia au început să arunce fel de fel de medicamente sub formă de prafuri în apa pe care-o beam, au săpat latrine, au împrăştiat substanţe contra muştelor, au adus găleţi cu supă. Dar crezi cumva că fac asta pentru că ne iubesc? Nici pomeneală. Preferă să trăim, pentru că se îngrozesc prea tare atunci când ne îmbolnăvim şi murim. Dacă am slăbi aşa, pur şi simplu, şi ne-am transforma încetul cu încetul în hârtie, apoi în cenuşă, şi am dispărea în văzduh, n-ar da două parale pe noi. Numai că nu vor să se tulbure. Vor să

meargă la culcare cu inima împăcată.

— Nu ştiu ce să zic, spuse K. Chiar nu ştiu ce să zic.

— Nu priveşti lucrurile în profunzime, zise Robert. Uită-te bine în inimile lor şi ai să vezi.

K ridică din umeri nedumerit.

— Eşti copil, spuse Robert. Ai dormit toată viaţa. E timpul să te trezeşti. De ce crezi că vă dau de pomană, ţie şi copiilor? Deoarece cred că eşti inofensiv, nu ţi s-au deschis ochii, nu vezi adevărul din jurul tău.

Două zile mai târziu, copilul care plânsese toată noaptea era mort. De vreme ce exista o regulă foarte strictă care interzicea amplasarea cimitirelor în interiorul sau în vecinătatea coloniilor, copilul a fost îngropat într-o parte lăturalnică a cimitirului orăşenesc. Mama lui, o fată de optsprezece ani, s-a întors de la slujba de înmormântare, dar a refuzat să mănânce. Nu a plâns, doar s-a aşezat în faţa cortului, privind lung înspre Prince Albert. Nu îi auzea pe prietenii care veniseră să-i aline durerea; când o mângâiau, le respingea atingerea. Michael K a petrecut ore întregi lipit de gard şi urmărind-o cu privirea, fără ca ea să-l poată zări. Asta este educaţia de care am parte? se întrebă el. Acum ajung şi eu să învăţ cum e viaţa cu adevărat, aici, în colonie? I se părea că dinaintea ochilor lui se perindau scene diverse de viaţă şi că toate aveau un înţeles tainic. Presimţea că toate converg, aproape ameninţător, înspre un singur sens, deşi nu îi era foarte clar care ar putea fi acela.

O zi şi o noapte fata a rămas de veghe, apoi a intrat în cort. Tot nu plângea, aşa umbla zvonul, cel puţin, dar nici nu mânca. În fiecare dimineaţă, primul gând al lui K era: oare o s-o mai văd azi? Era scundă şi grasă; nimeni nu ştia cu siguranţă cine era tatăl copilului, deşi se zicea că ar fi departe, în munţi. K se întreba dacă nu cumva se îndrăgostise, în cele din urmă. După trei zile, fata a reapărut şi şi-a reluat viaţa. Observând-o în mijlocul

oamenilor, K a văzut că nu era cu nimic diferită de ceilalţi. Nu i-a vorbit niciodată.

Într-o noapte, în decembrie, treziţi de strigăte şi de freamăt, oamenii din colonie au sărit din pat, s-au împiedicat unii de alţii şi au ieşit afară, să privească în zare, în direcţia oraşului Prince Albert, văzând o flacără uriaşă şi deosebit de frumoasă, a cărei lumină înflorea pe cerul întunecat. Lumea murmura şi fluiera de uimire.

— Pe cât pariu că e secţia de poliţie? strigă cineva.

Au stat cam o oră şi au privit flacăra aceea revărsând lumină întocmai ca un izvor care mistuie şi este mistuit, în acelaşi timp. Erau momente când puteai să juri că se aud ţipete şi strigăte venind dintr-acolo, împreună cu trosnetul flăcărilor, peste kilometri de savană pustie. Apoi, încetul cu încetul, flacăra s-a făcut din ce în ce mai roşie şi s-a închis la culoare, şi-a pierdut din intensitate, până când nu a mai rămas nimic de văzut, decât un punct luminos care fumega în depărtare, aşa că s-a făcut vremea ca oamenii să meargă înapoi la culcare, mai ales că unii dintre copii adormiseră deja în braţele părinţilor, iar alţii îşi frecau ochii de somn.

În zori a năvălit poliţia. Era un detaşament de douăzeci de oameni, membri activi şi rezervişti care nu terminaseră încă şcoala, cu câini şi puşti; un ofiţer stătea pe o dubă şi le striga comenzile printr-un megafon. Au luat cu asalt locuinţele, smulgând ţăruşii corturilor, care astfel se prăbuşeau într-o clipă. Loveau cu bastoanele trupurile oamenilor, care se zvârcoleau prinşi în pânza corturilor şi dădeau năvală în bărăci, bătând oamenii în paturile lor, surprinzându-i în timp ce dormeau. Un tânăr care reuşise să pareze loviturile poliţiştilor şi să fugă a fost urmărit şi încolţit în spatele latrinelor, unde a fost bătut până şi-a pierdut cunoştinţa. Un băieţel a fost atacat de un câine şi salvat în ultima clipă. Plângea, şi capul îi sângera, pentru că avea pielea scalpului sfâşiată. Pe jumate îmbrăcaţi, unii

tânguindu-se sau rugându-se, alţii paralizaţi de frică, bărbaţi, femei şi copii laolaltă, au fost duşi cu toţii afară, pe terenul viran din faţa barăcilor, şi li s-a ordonat să stea jos. De acolo, supravegheaţi de câini şi de poliţişti cu mâinile pe trăgaci, au privit cum restul detaşamentului năvăleşte ca un roi de lăcuste printre şirurile de corturi, răvăşindu-le fără milă, aruncând tot ce găseau afară, golind valizele şi cutiile, până când întreg locul devenise asemenea unui imens morman de gunoi, în care se puteau zări haine, aşternuturi de pat, mâncare, obiecte de bucătărie şi vase de gătit, tacâmuri, cosmetice împrăştiate peste tot; după o vreme, s-au îndreptat spre barăci şi au făcut şi acolo un talmeş-balmeş.

În tot acest timp, K a stat cu bereta trasă peste urechi, ca să se ferească de vântul tăios de dimineaţă. Femeia de lângă el avea un copilaş cu fundul gol, care plângea întruna, şi două fetiţe care se ţineau strâns de braţele ei.

— Vino şi stai aici cu mine, i-a şoptit K fetei mai mici.

Fără să-şi dezlipească privirea de la grozăvia care se pogorâse peste ei, fetiţa a păşit peste picioarele lui şi s-a cuibărit între braţele lui ocrotitoare, sugându-şi în continuare degetul. A venit apoi şi sora ei mai mare. Amândouă stăteau lipite una de alta; K a închis ochii; bebeluşul din braţele femeii continua să plângă şi să dea din mâini şi din picioare.

Au fost puşi să se alinieze la poartă şi să iasă unul câte unul. Au fost, de asemenea, nevoiţi să lase deoparte tot ce aveau asupra lor, chiar şi păturile pe care unii dintre ei şi le puseseră peste hainele de noapte. Un poliţist cu un câine alături a smuls un mic aparat de radio din mâinile unei femei chiar în faţa lui K; l-a dat de pământ şi l-a lovit cu piciorul.

— Nu e voie cu radio, a catadicsit el să explice.

La intrare, bărbaţii au fost grupaţi la stânga, femeile şi copiii la dreapta. Porţile au fost închise, şi colonia a rămas

goală. Apoi căpitanul, tipul blond, corpolent, care până atunci zbierase comenzile prin megafon, i-a adus pe cei doi gardieni de la Corpul Libertăţii şi i-a pus alături de bărbaţii înşiruiţi de-a lungul gardului.

Gardienii erau neînarmaţi şi aveau îmbrăcămintea în neorânduială. K se întreba ce se întâmplase oare în baraca lor.

— Acum, spuse căpitanul, spuneţi cine lipseşte. Lipseau trei inşi, trei bărbaţi care dormeau într-una dintre colibe; K nu schimbase niciun cuvânt cu vreunul dintre ei.

Căpitanul urla la gardieni, care veniseră şi luaseră poziţie de drepţi în faţa lui. La început, K credea că urlă pentru că se obişnuise cu megafonul, dar, în curând, mânia care clocotea în spatele cuvintelor deveni atât de evidentă, încât nu mai putea fi ignorată.

— Ce ţinem noi aici, în curte! zbieră el. Un cuib de infractori! Criminali, sabotori şi paraziţi! Şi voi! Voi doi! Mâncaţi şi dormiţi şi vă îngrăşaţi şi habar nu aveţi pe unde umblă oamenii pe care ar trebui să-i păziţi! Ce credeţi că faceţi voi aici – aveţi grijă de o tabără de vacanţă? Este un lagăr de muncă, deştepţilor! Este o colonie unde leneşii învaţă să muncească! Să muncească! Şi dacă nu muncesc, închidem colonia! O închidem şi îi alungăm pe toţi vagabonzii ăştia! Plecaţi şi nu vă mai întoarceţi! V-aţi bătut joc de şansa pe care aţi avut-o!

S-a întors către grupul de bărbaţi.

— Da, voi, voi, ticăloşi nerecunoscători, despre voi vorbesc! urlă el. Nu sunteţi în stare să apreciaţi nimic! Cine vă construieşte case când nu aveţi unde să locuiţi? Cine vă dă corturi şi pături când tremuraţi de frig? Cine va îngrijeşte, cine îşi face griji pentru voi, cine vine aici zi de zi cu mâncare? Şi ce ne daţi în schimb? Ei bine, de acum încolo n-aveţi decât să muriţi de foame!

A tras adânc aer în piept. Peste umărul lui, soarele îşi făcea apariţia ca o minge de foc.

— Mă auziţi? zbieră el. Vreau să mă audă toată lumea! Dacă vreţi război, război veţi avea! Îmi pun oamenii mei de pază aici – s-o ia dracu' de armată – îmi pun oamenii de pază aici şi încui porţile, şi dacă oamenii mei îl văd pe vreunul dintre voi, bărbat, femeie sau copil, dincolo de gard, au ordin să tragă, fără somaţie! Nimeni nu pleacă din colonie decât la muncă. Fără vizite, fără ieşiri, fără picnicuri. Se face prezenţa dimineaţa şi seara, toată lumea prezentă trebuie să răspundă. Am fost prea toleranţi cu voi, prea mult timp. Şi închid şi maimuţele astea cu voi!

A ridicat un braţ şi a arătat teatral înspre cei doi gardieni, care stăteau în continuare în poziţie de drepţi în faţa lui.

— Îi închid cu voi, să le arăt cine e şeful aici! Voi doi! Voi credeţi că nu am stat cu ochii pe voi? Credeţi că nu ştiu ce viaţă de belferi duceaţi voi aici? Ce vă imaginaţi, că eu nu ştiu cum vă destrăbălaţi voi, când ar fi trebuit să staţi de pază?

Se pare că gândul ăsta l-a mâniat şi mai tare, fiindcă s-a întors brusc, a dat năvală în casa gardienilor şi, câteva clipe mai târziu, a reapărut în pragul uşii, cărând o mică ladă frigorifică, smălţuită în alb, pe care o ţinea lipită de burtă. Faţa îi era năpădită de sudoare din pricina efortului; a atins tocul uşii cu chipiul, şi acesta a căzut pe jos. A păşit până la marginea prispei, a ridicat lada frigorifică sus de tot şi a trântit-o. Aceasta a izbit pământul cu un zgomot puternic, şi parafina a început să se prelingă din motor.

— Vedeţi? întrebă el gâfâind.

A întors frigiderul într-o parte. Uşa s-a deschis, şi dinăuntru s-au deşertat zdrăngănind o sticlă de un litru de Coca-Cola, un tub de margarină, câţiva cârnaţi legaţi cu sfoară, câteva piersici şi cepe, un termos de plastic plin cu apă şi cinci sticle de bere.

— Vedeţi? întrebă el din nou gâfâind şi aruncând priviri mânioase.

Toată dimineaţa au stat în soare şi au aşteptat, în timp ce doi poliţişti şi un auxiliar îmbrăcat într-un tricou albastru cu inscripţia STATUL SAN JOSE pe piept şi pe spate căutau printre dărâmături cu o încetineală servilă. Au găsit în barăci depozite secrete de vin şi au vărsat toată băutura pe pământ. Au aruncat deoparte toate armele descoperite şi le-au îngrămădit într-un maldăr: o *kierie*[1], o bară de fier, o bucată de ţeavă, o pereche de foarfece pentru tuns oile, mai multe bricege. Apoi, la amiază, căutările au fost declarate încheiate. Poliţiştii i-au supravegheat pe locuitorii coloniei în timp ce intrau în curtea lagărului, după care au încuiat porţile, şi în câteva minute au plecat, lăsându-i în urmă pe doi dintre ei. Aceştia au stat toată după-amiaza sub un cort, uitându-se la locatarii coloniei Jakkalsdrif, care scotoceau prin talmeş-balmeşul de boarfe, doar-doar or găsi ceva ce le aparţine.

Mai târziu, au aflat de la unul dintre gardieni ce se întâmplase, de s-a pogorât peste ei mânia lui Oosthuizen. În toiul nopţii avusese loc o explozie puternică la atelierul de sudură de pe strada principală, urmată de un incendiu de necontrolat, care se răspândise la clădirea vecină, şi, de acolo, până la muzeul orăşenesc de istorie a culturii. Muzeul cu acoperişul din stuf şi cu plafonul şi podeaua din lemn galben fusese devastat de flăcări într-un ceas, deşi câteva obiecte vechi pentru lucrat pământul, care erau expuse în curte, fuseseră recuperate intacte. Căutând la lumina lanternelor prin molozul fumegând al atelierului de sudură, poliţia a găsit indicii ale unei intrări prin efracţie; şi, când unul dintre şoferii poliţiei şi-a adus aminte că la amurg, cu o seară înainte, oprise trei oameni străini pe două biciclete la bifurcaţia spre Jakkalsdrif (i-a prevenit că erau pe punctul de a depăşi momentul în care se dădea stingerea; ei au insistat, spunând că se grăbeau înapoi la

1 Bâtă cu un nod la unul din capete, folosită şi ca armă în Africa de Sud. (N. ed.)

Onderdorp, unde locuiau, aşa că el nu se mai gândise la asta), a devenit clar că oamenii din colonie erau implicaţi într-un act de incendiere premeditată.

Nu i-a luat mult lui K să-şi recupereze lucrurile, dar alţi oameni din barăci, care avuseseră cufere şi valize, hoinăreau abătuţi printre resturi, căutând lucrurile care le aparţineau. S-a iscat o încăierare pentru nici mai mult, nici mai puţin decât un pieptene de plastic. K s-a retras.

Deşi era o zi de miercuri, doamnele care veneau de obicei cu supa nu au apărut. Un grup de femei a mers la poartă să ceară permisiune de a folosi soba din bucătăria coloniei, dar gardienii au pretins că nu aveau cheia. Cineva, poate un copil, a aruncat o piatră în geamul de la bucătărie.

A doua zi nu a venit nici camionul care ducea de obicei bărbaţii la muncă. Dimineaţa târziu, cei doi gardieni de la poliţie au fost înlocuiţi cu alţii.

— O să ne înfometeze, spuse Robert îndeajuns de tare ca să audă şi ceilalţi. Incendiul ăla a fost pretextul pe care-l căutau. Acum o să facă ce au vrut dintotdeauna – să ne încuie aici şi să aştepte să murim.

În timp ce stătea sprijinit de gardul de sârmă, scrutând savana, K meditã la cuvintele lui Robert. Nu i se mai părea ciudat să se gândească la colonie ca la un loc în care oamenii erau aduşi pentru a fi daţi uitării. Nu i se mai părea întâmplător că lagărul era situat departe de oraş, departe de privirile locuitorilor din Prince Albert, pe un drum care nu mai ducea nicăieri. Dar nu-şi putea imagina că cei doi gardieni tineri care stăteau pe prispa casei ar fi fost în stare să privească nepăsători cum mor oamenii în faţa ochilor lor, fără să mişte un deget, continuând să caşte, să fumeze şi să se ducă din când în când înăuntru să mai tragă un pui de somn. Dacă mor, oamenii lasă nişte trupuri în urma lor. Chiar şi de pe urma oamenilor care mor de foame rămân trupuri. Trupurile moarte pot fi la fel

de respingătoare ca şi trupurile vii, asta dacă un corp viu poate fi respingător. Dacă oamenii ăştia chiar ar vrea să se descotorosească de noi, se gândi el (curios, privea modul în care gândul acesta se întindea peste mintea lui, întocmai ca o plantă care creşte), dacă ar vrea cu adevărat să ne uite aici pe vecie, ar trebui să ne dea târnăcoape şi cazmale şi să ne ordone să săpăm; apoi, după ce ne-am fi istovit tot săpând şi am fi reuşit să facem o groapă uriaşă în mijlocul coloniei, ar trebui să ne ordone să coborâm înăuntru şi să ne întindem acolo, pur şi simplu. Când am fi cu toţii jos, acolo, întinşi, ar trebui să demoleze barăcile, să doboare corturile şi gardul şi să le arunce pe toate, şi corturi, şi barăci, şi garduri, peste noi, împreună cu toate boarfele, până la cel mai mic lucru pe care l-am fi avut. După care ar urma să ne acopere cu ţărână şi să bătătorească pământul peste noi. Probabil că numai atunci ar putea începe efectiv să ne dea uitării. Dar cine ar putea săpa o groapă atât de mare? Nu treizeci de inşi, chiar dacă ar fi ajutaţi de femei, de copii şi de vârstnici, în niciun caz nu treizeci de inşi în starea noastră, numai cu lopeţi şi târnăcoape, aici, în câmpia asta cu solul atât de dur.

I se părea că acum gândeşte mai mult ca Robert; după câte se cunoştea, el n-ar fi gândit astfel. Asta însemna că, de fapt, gândul era al lui Robert şi că găsise doar un teren propice în mintea lui, sau s-ar fi putut spune că, deşi sămânţa acestui gând venise de la Robert, gândul crescuse în sufletul lui, deci era al lui acum?

Nu ştia ce să zică.

Apoi, luni dimineaţa, camionul de la Consiliul Regional a sosit, ca de obicei, să îi ia pe oameni la muncă, înainte să urce, gardienii au verificat numele lor pe o listă; altfel, nimic nu părea să se fi schimbat. Au fost debarcaţi la diferite ferme din zonă, aşa cum figura într-un registru pe care îl ţinea şoferul. K s-a trezit repartizat, împreună cu alţi doi tovarăşi, la reparatul gardurilor. Lucrul mergea

greu, pentru că nu foloseau sârmă nouă, ci bucăţi de sârmă veche care, atunci când erau legate cap la cap, se încolăceau în mod cu totul imprevizibil. Lui K îi plăcea munca aceasta repetitivă, pe care o făcea în tihnă. Vreme de o săptămână au lucrat la ferma aceasta, sosind aici dimineaţa şi plecând seara; nu au reuşit să construiască mai mult de câteva sute de metri de gard. La un moment dat, fermierul l-a luat pe K deoparte, i-a dat o ţigară şi l-a lăudat:

— Te pricepi bine la sârmă, i-a zis. Ar trebui să te apuci serios de construit garduri. Întotdeauna va fi nevoie de astfel de oameni în ţara asta, indiferent de ce se întâmplă. Dacă ai vite, ai nevoie de garduri: e foarte simplu. După care a continuat: şi lui îi plăcea să lucreze cu sârma. Îl durea sufletul că trebuia să folosească toate resturile de material, dar ce altceva putea face? La sfârşitul săptămânii, le-a dat celor trei suma convenită pentru munca efectuată, dar le-a oferit în plus şi pachete cu fructe, porumb necopt şi haine uzate. Lui K i-a dat un pulover vechi, celorlalţi doi, o cutie cu vechituri pentru soţiile şi copiii lor. La întoarcere, în camion, unul dintre camarazii lui K, scotocind prin cutie, a scos la iveală o pereche de chiloţi largi din bumbac. I-a ţinut la distanţă, cu vârfurile degetelor, a strâmbat din nas şi le-a dat drumul. Curentul de aer care se formase deasupra camionului i-a prins în vârtej şi i-a luat pe sus. Apoi bărbatul a răsturnat întreg conţinutul cutiei peste marginea camionului.

În noaptea aceea, cineva a adus alcool în colonie şi s-a iscat o încăierare. Când K s-a uitat mai bine, a văzut că unul dintre membrii Corpului Libertăţii, cel care spunea că are diabet, stătea la lumina focului, cu mâna strâns lipită de o coapsă, strigând după ajutor. Un lichid roşu îi licărea pe mâini, pantalonii îi erau îmbibaţi de sânge.

— Ce o să se întâmple cu mine? striga el întruna. Se

putea vedea cum i se prelinge sângele printre degete şi cum curge încet, ca un ulei foarte gros. Veneau oameni din toate părţile, să se holbeze la acest spectacol.

K a gonit spre poartă, unde cei doi gardieni stăteau şi priveau atent spre locul în care se iscase zarva.

— Omul acela a fost înjunghiat, bâigui el, sângerează, trebuie să-l duceţi la spital.

Între gardieni a avut loc un schimb de priviri.

— Aduceţi-l aici, spuse unul dintre ei, şi-o să vedem.

K a alergat înapoi. Rănitul stătea pe pământ acum, cu pantalonii coborâţi până la glezne, vorbind fără încetare, apăsând strâns coapsa din care sângele ţâşnea în continuare.

— Trebuie să-l ducem la poartă! urlă K.

Era pentru prima dată când ridica tonul vocii de când se afla în colonie, şi oamenii l-au privit curioşi.

— Duceţi-l la poartă, îl vor transporta ei la spital!

Rănitul, întins pe pământ, încuviinţa, dând din cap disperat.

— Duceţi-mă la spital, priviţi cum sângerez, ţipa.

Camaradul lui, celălalt membru al Corpului Libertăţii, îşi croi drum până la el, aducând un prosop pe care a încercat să îl lege în jurul rănii. Cineva l-a înghiontit pe K: un bărbat care locuia într-o altă baracă.

— Lasă-i în pace, lasă-i să se îngrijească unul pe altul, spuse.

Lumea a început să se împrăştie. În curând nu mai rămăseseră decât copiii şi K, care se uita cum bărbatul mai tânăr lega coapsa rănită a celui mai în vârstă la lumina tremurândă a flăcării.

K nu a aflat niciodată cine l-a înjunghiat pe gardian sau dacă acesta din urmă a scăpat cu viaţă, pentru că aceea a fost ultima lui noapte în colonie. În vreme ce lumea mergea la culcare, K şi-a adunat discret toate lucrurile şi le-a legat într-o bocceluţă cu ajutorul hainei lui negre, s-a

strecurat afară şi s-a aşezat în spatele rezervorului de apă, unde a aşteptat până când s-au stins şi ultimii tăciuni şi nu se mai auzea decât vântul şuierând peste savană. A mai aşteptat o oră, tremurând de frig, fiindcă îngheţase stând atât de mult în acelaşi loc. Apoi şi-a scos încălţările, le-a atârnat de gât, a mers în vârful picioarelor până la gardul din spatele latrinelor, a aruncat bocceaua de partea cealaltă şi s-a urcat. La un moment dat, cum stătea el crăcănat pe gard, pantalonii i s-au agăţat de sârma ghimpată, şi şi-a dat seama că ar fi fost o ţintă foarte uşoară, deoarece silueta i se proiecta pe cerul albastru-argintiu. A reuşit în cele din urmă să se desprindă şi dus a fost, mergând tiptil şi constatând cu uimire că pământul era la fel ca solul din interiorul coloniei împrejmuite de gard.

A mers toată noaptea, fără să simtă oboseala, tremurând uneori de emoţie la gândul că era liber. Când a început să se lumineze, a părăsit drumul şi a luat-o prin câmp. Nu a văzut niciun om, deşi de mai multe ori a fost luat prin surprindere de capre care săreau din ascunzişurile lor şi o luau la goană pe dealuri. Iarba albicioasă şi uscată se legăna în vânt, cerul era senin, trupul îi deborda de forţă şi energie. Făcea ocoluri foarte largi, aşa că a trecut pe lângă o fermă, apoi pe lângă încă una. Peisajul era atât de pustiu, încât uneori nu era greu de crezut că poate K era primul om care păşea pe vreo fâşie de pământ de aici sau răsturna o anumită pietricică din prundiş. Dar la fiecare doi-trei kilometri, un gard îi amintea că, de fapt, violase proprietatea cuiva şi că era un fugar. De câte ori se strecura pe sub vreun gard, pipăia cu plăcerea unui meşter sârma întinsă la maximum, care vibra şi suna plăcut în clipa în care o ciupea. Cu toate acestea, nu se vedea petrecându-şi toată viaţa înfigând ţăruşi în pământ, ridicând garduri şi parcelând terenuri. Nu se vedea ca pe un om cu greutate, care ar lăsa urme ale trecerii lui, ci mai

degrabă ca pe un fir de pulbere pe faţa unui pământ prea adormit ca să simtă furnicile zgâriindu-l cu picioarele lor sau fluturii rozându-l cu dinţii lor minusculi sau praful aşternându-se alene.

A urcat şi ultima culme, cu inima bătându-i tot mai repede. Când a ajuns pe vârful dealului, a zărit jos casa, mai întâi acoperişul şi frontonul năruit, apoi pereţii văruiţi în alb, totul era la fel ca înainte. Cu siguranţă, îşi spuse, acum nu cred că o să mai dau cu ochii de ultimul din neamul lui Visagie; fiecare zi pe care am petrecut-o în munţi, nehrănindu-mă decât cu aer, şi fiecare zi în care am fost devorat de viaţa în colonie a fost la fel de lungă şi la fel de greu de îndurat pentru mine ca şi pentru băiatul ăla, fie că a mâncat sau că a răbdat de foame, că a dormit sau că s-a plimbat prin ascunzătoarea lui.

Uşa din spate era descuiată. Când K a împins-o, ceva aproape că i-a sărit în faţă, după care a fugit într-un colţ: era o pisică uriaşă, cu blana pestriţă, neagră şi roşcată. Nu mai văzuse nicio pisică la fermă până atunci.

Casa era prăfuită, aerul dinăuntru era închis şi sufocant, mirosea a slănină râncedă şi a piele netratată. Mirosul devenea tot mai greu pe măsură ce se apropia de bucătărie. În faţa uşii a ezitat. Mai este încă timp, se gândi, să şterg urmele paşilor mei şi să ies tiptil. Oricare ar fi motivul pentru care m-am întors, nu am făcut-o pentru a trăi aşa cum au trăit cei din neamul lui Visagie, să dorm unde au dormit ei, să stau pe prispa lor şi să veghez asupra pământului lor. Dacă această casă trebuie părăsită şi lăsată în seama fantomelor tuturor generaţiilor trecute de Visagie, nici că mi-ar păsa. Nu pentru casă am venit.

Bucătăria, în care pătrundea o rază de lumină prin gaura din acoperiş, era goală; mirosul venea din cămară, unde K a întrezărit, scrutând penumbra, o bucată dintr-o oaie sau o capră atârnând de un cârlig. Deşi nu rămăsese mai nimic din stârv, în afară de oasele ţinute laolaltă de o

piele cenuşie şi uscată, muşte cu spatele verde roiau încontinuu în jurul lui.

K a ieşit din bucătărie şi a cutreierat restul casei, căutând prin întuneric semne lăsate de băiat sau indicii care să îi dezvăluie locul în care se ascundea. Nu a găsit nimic. Podeaua era acoperită de un strat de praf. Uşa care ducea spre pod era încuiată cu lacătul, pe dinafară. Mobila era tot acolo unde o lăsase, nu existau urme care să îi dezvăluie ceva anume. Se opri în mijlocul sufrageriei şi îşi ţinu respiraţia, ciulind urechile, doar-doar o auzi cea mai mică mişcare, cel mai slab zgomot deasupra sau dedesubt. Dar inima nepotului, dacă acesta mai era prin preajmă şi era încă în viaţă, bătea în acelaşi ritm cu a lui.

A ieşit la lumină şi a luat-o pe poteca ce tăia savana, îndreptându-se spre puţ, şi spre peticul de pământ unde odinioară împrăştiase cenuşa mamei lui. Recunoştea fiecare tufiş, fiecare piatră de pe drum. Se simţi ca acasă la dig, aşa cum nu se simţise la fermă. S-a întins şi s-a odihnit, cu haina neagră înfăşurată sub cap, privind cerul şi norii care treceau. Vreau să trăiesc aici, îşi zise K, vreau să trăiesc aici tot timpul, aici unde au trăit şi mama, şi bunica. E foarte simplu. Ce păcat că în vremurile astea, un om care vrea să trăiască trebuie să ducă un trai asemenea dobitoacelor. Un om care doreşte să trăiască nu poate sta într-o casă cu lumină la fereastră. Trebuie să se aciueze într-o văgăună şi să se ascundă în timpul zilei. Trebuie să trăieşti în aşa fel încât să nu laşi nicio urmă a existenţei tale. La asta s-a ajuns.

Digul era uscat, iarba grasă de odinioară din jurul lui era acum albă, veştejită, sfărâmicioasă. Nici urmă de dovlecii şi porumbul pe care îi semănase. Ierburile savanei puseseră stăpânire pe peticul de pământ pe care îl cultivase şi creşteau cu repeziciune.

A ridicat piedica de la pompa de apă. Roata a scârţâit, s-a clătinat, s-a urnit din toate încheieturile şi a început să

se învârtă. Pistonul se înfunda şi se ridica întruna. Apa a ţâşnit, la început de culoare ruginie, apoi s-a limpezit. Totul era la fel ca înainte, aşa cum îşi amintea de când fusese în munţi. Şi-a ţinut mâna sub jetul de apă şi a simţit forţa şuvoiului care îi lovea degetele; s-a cufundat în bazin şi a stat sub apa care cădea în cascade, ţinându-şi faţa la suprafaţă, aşa cum îşi ridică o floare corola în bătaia soarelui. A băut şi s-a scăldat şi parcă nu se mai sătura de apă.

A adormit sub cerul liber şi s-a trezit dintr-un vis în care se făcea că băiatul Visagieilor stătea ghemuit în întuneric, sub scândurile podelei; păianjenii mişunau peste el, şi dulapul stătea înclinat, cu toată greutatea lui deloc de neglijat, pe capul său. Băiatul rostea ceva cu voce tare, K nu ştia ce anume, poate rugăminţi, sau tânguieli sau ordine, dar nu le auzea, nici nu le putea înţelege. S-a ridicat în capul oaselor, simţindu-se înţepenit şi istovit. Nu vreau să-mi fure prima zi petrecută aici! oftă el pentru sine. Nu m-am întors să fac pe sora medicală! Şi-a purtat singur de grijă atâtea luni, mai poate s-o facă o vreme! Înfofolit cum era în haina lui neagră, şi-a încleştat fălcile şi a aşteptat zorii zilei, tânjind cu patimă după plăcerea de a săpa şi de a planta, aşa cum îşi promisese, nerăbdător să termine odată cu problema amenajării unei locuinţe.

Toată dimineaţa a bătut savana în lung şi-n lat, tot făcând căutări de-a lungul vâlcelelor mai puţin adânci care traversau versanţii dealurilor şi de-a lungul fisurilor din stânci, care se pierdeau în nenumărate brazde.

La vreo trei sute de metri de dig, două deluşoare mititele, ca doi sâni rotunzi, se arcuiau unul înspre altul.

În punctul de întâlnire, versanţii formau o văgăună cu pereţii înclinaţi, îndeajuns de adâncă încât să încapă în ea un om până la brâu, lungindu-se pe o distanţă de trei sau patru metri. Pe fundul acestei mici văgăuni se găsea un pietriş fin, albastru-închis; acelaşi tip de pietriş putea fi

spart şi din coastele dealurilor. Acesta era locul în care K hotărî să-şi încropească un adăpost. Din magazia de lângă fermă a adus unelte, o cazma şi o daltă. Din acoperişul unui ţarc de oi a desprins o folie de vreun metru şi jumătate de tablă ondulată. S-a căznit şi a scos trei ţăruşi din încâlceala de garduri rupte aflate dincolo de livada părăsită. A cărat toate astea până la baraj şi s-a pus pe treabă.

Primul pas a fost să mărească văgăuna, săpând în pereţii dealului; a lărgit-o în aşa fel încât, la urmă a devenit mai lată la bază decât în partea superioară; apoi a netezit şi stratul de pietriş. Capătul cel mai strâmt l-a închis cu o grămadă de pietre. Apoi a pus cei trei ţăruşi de-a curmezişul crăpăturii, şi pe ei a întins foaia de tablă, pe care a fixat-o cu lespezi de piatră. Acum avea o grotă sau mai degrabă o vizuină de cinci metri adâncime. Când s-a îndepărtat puţin, în drumul lui spre puţul pe care dorea să-l inspecteze, a observat îndată intrarea care se profila ca o gaură neagră. Aşa că şi-a petrecut restul după-amiezii căutând fel de fel de metode de a o camufla. La amurg, şi-a dat seama cu uimire că trecuse încă o zi, a doua, în care nu mâncase.

În dimineaţa următoare a târât desagă după desagă încărcată cu nisip de râu până la adăpost, că să-l împrăştie pe jos. A despicat câteva bucăţi de piatră netedă din roca de pe versanţii dealurilor şi a ridicat un zid în faţa intrării, lăsând doar o crăpătură îngustă prin care să se strecoare înăuntru. A făcut o pastă din noroi şi iarbă uscată, pe care a îndesat-o în crăpăturile dintre acoperiş şi pereţi. Pe deasupra, a împrăştiat pietriş. Nu a mâncat nimic toată ziua, nici nu a simţit nevoia să mănânce, dar a observat că lucra mai încet şi că erau momente când stătea pur şi simplu alături de strădania sa, în picioare sau în genunchi, cu mintea în altă parte.

În timp ce îndesa noroiul în crăpături şi îl netezea, şi-a

dat seama că, la următoarea rafală de ploaie, toată lucrătura asta de mortar urma să fie spălată de aversele puternice; într-adevăr, apa de ploaie s-ar scurge pe viroage şi s-ar înfiltra în casă. Ar fi trebuit să pun un strat de pietre sub nisip, se gândi el; şi ar fi trebuit să amenajez un fel de streaşină. Dar apoi îşi zise: nu construiesc aici o casă lângă dig, pe care să o las urmaşilor.

Ce ridic eu ar trebui să fie şleampăt, provizoriu, un adăpost pe care să-l pot părăsi fără regrete. Aşa încât, dacă vreodată locul ăsta va fi descoperit, chiar în ruină, şi dacă oamenii vor da din cap şi-şi vor zice unii altora: Ce fiinţe leneşe, ce puţin se mândreau cu lucrul lor!, nu va conta deloc.

În şopron mai rămăsese o mână de seminţe de dovleac şi de pepene. În cea de-a patra zi de la întoarcerea lui, K s-a pornit să le planteze, curăţând un petic de pământ pentru fiecare sămânţă, în marea de ierburi sălbatice care se legănau în vânt pe mormântul fostei recolte. Nu a mai îndrăznit să irige tot pogonul, pentru că verdeaţa proaspătă l-ar fi dat de gol. Aşadar, a udat seminţele una câte una, cărând apă din puţ într-o cutie de vopsea. După toată această muncă, nu mai era nimic de făcut decât să aştepte ca seminţele să încolţească, dacă vor încolţi vreodată. Stătea în vizuina lui şi se gândea la aceşti sărmani copii ai celei de-a doua generaţii şi la cum şi-au început truda şi urcuşul din pământul întunecos până la soare. Singurul gând rău care-l bântuia era că nu le asigura seminţelor prea multe condiţii prielnice, semănându-le în ultimele zile de vară.

În timp ce avea grijă de seminţe, stând, privind şi aşteptând ca pământul să-i rodească de-ale gurii, K simţea tot mai puţin nevoia de a mânca. Foamea era o senzaţie pe care nu o mai percepea şi de care cu greu îşi aducea aminte. Dacă mai mânca uneori, adesea te miri ce lucru comestibil pe care-l putea găsi prin pustietăţile acelea, o

făcea deoarece nu renunţase încă la ideea că trupurile care nu se hrănesc mor. Nu-i păsa ce mânca. Oricum, nu avea niciun gust, sau avea gust de praf.

Când va răsări mâncarea din pământ, îşi spunea, o să-mi revină şi pofta, pentru că roadele astea vor avea savoare.

După toate greutăţile prin care trecuse în munţi şi în colonie, slăbise îngrozitor, ajunsese numai os şi muşchi. Hainele, deja zdrenţuite, atârnau pe el în dezordine. Cu toate astea, în timp ce se plimba pe câmp, simţea că fiinţa lui este inundată de o mare bucurie. Păşea atât de uşor, încât de-abia dacă atingea pământul.

I se părea că poate zbura, i se părea că poate fi totodată şi trup, şi spirit.

A revenit la obiceiul de a mânca insecte. Cum avea la dispoziţie atât de mult timp liber, care se revărsa asupra lui asemenea unui şuvoi neîntrerupt, putea petrece dimineţi întregi stând pe burtă lângă un muşuroi de furnici şi scoţând larvele una câte una cu un fir de iarbă, pe care îl vâra apoi în gură. Sau rupea scoarţa de pe trunchiurile copacilor uscaţi, căutând viermi şi gândaci; mai prindea şi lăcuste, le rupea capul, picioarele şi aripile, apoi le pisa corpul mărunt, până făcea un fel de terci pe care-l punea la uscat, la soare.

Mânca şi rădăcini. Nu se temea că s-ar fi putut otrăvi, fiindcă părea să ştie diferenţa dintre gustul amar inofensiv al unor rădăcini şi amărăciunea altora, care îl atenţiona că sunt periculoase. Ca şi cum odinioară ar fi fost un animal, iar cunoaşterea plantelor bune şi a celor rele dăinuia încă în sufletul lui.

Adăpostul lui era la aproape doi kilometri depărtare de poteca ce trecea pe la fermă şi care, după un ocol, se unea din nou cu drumul secundar care ducea spre ţinuturile mai îndepărtate ale regiunii Moordenaarsvallei. Deşi poteca era foarte puţin umblată, motive de îngrijorare se găseau. De mai multe ori, K a auzit turuitul unui motor în

depărtare, fiind nevoit să se vâre în vizuina lui şi să stea acolo ascuns. Altă dată, cum mergea agale prin albia râului, s-a întâmplat să ridice privirea şi să vadă o căruţă trasă de un măgar şi condusă de un bătrân care mai avea pe cineva alături, o femeie sau un copil. Căruţa trecea atât de aproape, că, dacă i-ar fi strigat, l-ar fi auzit, cu siguranţă. Îl văzuseră cumva? Atât de frică i-a fost, ştiind că dacă s-ar fi mişcat ar fi atras atenţia asupra lui, încât a rămas încremenit acolo unde se afla, într-un loc deschis, din care putea fi văzut de oricine, privind căruţa deplasându-se încet pe potecă, dispărând după dealul vecin.

Alt lucru la fel de supărător ca şi veghea asta fără sfârşit era drămuirea apei pe care o folosea pentru irigaţii. Nimeni nu trebuia să vadă că se mişcă giruetele pompei, puţul trebuia să pară mereu gol, aşa încât numai la lumina lunii şi, câteodată, la amurg, dar cu inima foarte strânsă, îndrăznea să ridice piedica, să lase apa să curgă puţin şi să irige plantele.

O dată sau de două ori a dat peste urme de copite de capră în solul jilav, dar nu le-a dat nicio atenţie. Apoi, într-o noapte, a fost trezit de fornăitul unor animale şi de tropot de copite. S-a târât uşor afară din casă, adulmecându-le înainte să le vadă: erau caprele pe care el le crezuse plecate de mult timp, de vreme ce apa secase. Merse după ele împleticindu-se, înjurându-le în gura mare, azvârlind cu pietre în urma lor, ameţit de somn, dar mânat de dorinţa puternică de a-şi salva grădina; la un moment dat a căzut, şi un ghimpe i s-a înfipt adânc în palmă. Toată noaptea a patrulat pe lângă pogonul de pământ cultivat. Caprele s-au ivit din nou devreme, în zori; K le distingea ca pe nişte puncte pe coasta dealului, puncte care se deplasau câte două sau câte trei. Caprele aşteptau ca el să plece, aşa că toată ziua a trebuit să facă de pază, pornind câteodată după ele înarmat cu pietre.

Tocmai aceste capre sălbatice, care nu numai că îi ameninţau recolta, dar care, prin prezenţa lor, atrăgeau atenţia asupra pogonului de pământ cultivat, l-au făcut pe K să ia o decizie: de acum înainte avea să se odihnească ziua şi să stea de veghe noaptea, ca să-şi protejeze pământul şi să-l lucreze în linişte. La început nu a putut lucra decât în nopţile cu lună; când era înnourat şi întuneric beznă, K rămânea pe loc, întindea mâinile în toate direcţiile, bâjbâia încoace şi încolo, fiindu-i în permanenţă teamă de formele ce păreau că prind contur în jurul lui. Dar, odată cu trecerea timpului, a început să capete încrederea unui orb. Cu ajutorul unei nuiele pe care o ţinea îndreptată înainte, bâjbâia pe poteca ce ducea de la adăpost la câmpul cultivat, potecă pe care o bătătorise de atâta umblat, ridica piedica de la pompa de apă, învârtea robinetul, îşi umplea cutia de metal şi ducea apa la fiecare lujer, dând iarba la o parte ca să-l găsească. Cu timpul, frica de întuneric i-a dispărut. Mai mult, când se trezea câteodată ziua şi arunca o privire afară, se înfiora văzând lumina puternică şi se retrăgea în culcuşul lui cu strălucirea aceea verzuie, bizară, care-i zăbovea printre gene.

Vara era pe sfârşite şi trecuse o lună de când plecase de la colonia din Jakkalsdrif. Nu îl căutase pe băiatul Visagieilor, nici inima nu îi dădea ghes s-o facă prea curând. Încerca să nu se gândească la el, dar câteodată se pomenea întrebându-se dacă nu cumva îşi săpase vreo groapă în savană, unde stătea de unul singur, şi dacă nu cumva ducea şi el o viaţă asemănătoare cu a lui K, în alt loc din aceeaşi fermă, mâncând şopârle, bând rouă şi aşteptând ca armata să uite de el. Părea puţin probabil totuşi.

Se ţinea departe de fermă, ca şi cum aceasta ar fi fost un loc destinat morţilor; mai mergea pe acolo doar când dorea să caute niscaiva lucruri trebuincioase. Avea nevoie de

ceva cu care să facă focul, iar în valiza cu jucării stricate avu norocul să găsească un telescop roşu din plastic; cu o lentilă ar fi putut să focalizeze razele soarelui îndeajuns cât să aprindă o mână de iarbă uscată. A mai găsit în magazie şi o piele de capră şi a tăiat din ea câteva fâşii pe care le-a folosit ca să îşi confecţioneze o praştie nouă în locul celei pe care o pierduse.

Mai erau multe lucruri pe care le-ar fi putut lua ca să-i uşureze viaţa: un grătar, un vas de gătit, un şezlong, bucăţi de cauciuc spongios, mai mulţi saci de furaje. Scotoci printre toate nimicurile şi mărunţişurile din şopron, şi nu era nici măcar un singur obiect pentru care să nu găsească vreo întrebuinţare. Dar nu avea niciun chef să ducă tot gunoiul ăsta strâns de neamul Visagieilor în casa lui de sub pământ şi să aibă astfel parte de un destin presărat cu aceleaşi nenorociri care li se întâmplaseră lor. Cea mai mare greşeală, îşi spunea el, ar fi să încerce să ridice o nouă casă, să-şi clădească o soartă opusă predecesorilor, pe vizuina lui modestă de lângă puţ. Chiar şi uneltele lui vor fi din lemn, din piele şi maţ, materiale pe care insectele le vor mânca într-o bună zi, când el nu va mai avea nevoie de ele.

A rămas în picioare, sprijinit de pompă, simţind vibraţia care trecea prin ea de fiecare dată când pistonul atingea capătul cursei, auzind roata aceea mare de deasupra capului său învârtindu-se în întuneric, punând în mişcare toţi rulmenţii ei unşi. Ce fericire pe mine că nu am copii, se gândi; ce fericire că nu doresc să devin tată. Nici nu ştiu ce m-aş face cu un copil aici, în pustietatea asta, un copil care ar avea nevoie de lapte, de haine, de prieteni, de educaţie. Nu mi-aş putea îndeplini toate datoriile de părinte, aş fi cel mai prost tată cu putinţă. În schimb, nu este greu să duci o viaţă de felul ăsta, unde singurul lucru pe care îl faci este să observi cum se scurge timpul. Sunt unul dintre norocoşii care au scăpat de armată. S-a gândit

la colonia din Jakkalsdrif, la părinţii care îşi creşteau copiii după gardurile de sârmă ghimpată, la copiii copiilor, la copiii verilor primari şi ai verilor din generaţia următoare. Toţi trăiau pe un pământ aşa de bătătorit de atâţia paşi care treceau peste el zi de zi şi uscat de atâta soare, încât nimic nu mai avea să crească iar din el. Mama mea a fost femeia căreia i-am adus cenuşa înapoi acasă, se gândi K, iar tatăl meu a fost Huis Norenius. Tata a fost lista de reguli de pe uşa dormitorului, cele douăzeci şi una de reguli, dintre care prima era: „Se va păstra tăcere în dormitoare la orice oră din zi şi din noapte”, şi profesorul de tâmplărie cu degetele lipsă, care mă trăgea de urechi când nu desenam liniile drepte, şi dimineţile de duminică, în care ne puneam pe noi cămăşile kaki, pantalonii scurţi kaki şi ne încălţam şosetele şi pantofii negri şi mergeam, câte doi în rând, la biserica de pe strada Papegaai, să ni se ierte păcatele. Toate astea au fost tatăl meu, iar mama mea este acum îngropată, dar nu s-a ridicat încă din morţi, cum ne spuneau la biserică. De aceea este bine ca eu, neavând nimic să las în urma mea, să îmi petrec timpul aici, unde nu stau în drumul nimănui şi nu încurc pe nimeni.

Pe parcursul întregii luni care trecuse de la întoarcerea sa, K nu a avut niciun vizitator, cel puţin el nu văzuse niciunul. Singurele urme proaspete care se vedeau în praful de pe podeaua casei erau ale lui şi cele ale pisicii, care venea şi pleca după bunul ei plac, nici K nu ştia când şi cum. Dar când a trecut prin dreptul casei într-o zi, în timp ce îşi făcea plimbarea de dimineaţă, a rămas ca lovit de trăsnet văzând că uşa din faţă, tot timpul închisă, era acum crăpată. S-a oprit la mai puţin de treizeci de paşi de uşa întredeschisă, simţindu-se deodată foarte vulnerabil, ca o bufniţă ziua în amiaza mare. S-a retras tiptil, s-a ascuns în albia râului, şi apoi s-a furişat până la vizuina lui.

Vreme de o săptămână nu s-a mai apropiat de casă, ci s-

a mărginit doar la a se furişa noaptea până la pogonul lui cultivat, ca să aibă grijă de el, gândindu-se că ar fi de ajuns ca două pietricele să se lovească una de alta, ca pocnetul lor să răsune peste câmp şi să-l dea de gol. Frunzele tinere de dovleac păreau acum nici mai mult, nici mai puţin decât steaguri de un verde ţipător, care strigau sus şi tare cum a ocupat K zăgazul şi toată zona dimprejur. K a răspândit cu mare grijă iarbă peste lujeri, s-a gândit la un moment dat chiar să-i taie. Nu putea să doarmă, stătea doar întins pe patul lui de iarbă, într-o căldură înăbuşitoare, ca de cuptor, ciulindu-şi urechile să prindă niscaiva zgomote care i-ar da de ştire că a fost descoperit.

Cu toate astea, erau şi clipe când temerile lui i se păreau absurde, erau momente de luciditate, în care îşi dădea seama că, nemaifiind deprins cu prezenţa oamenilor, era în pericol să devină mai fricos şi mai intimidat decât un biet şoarece de câmp. Ce motive avea să creadă că uşa întredeschisă însemna întoarcerea neamului Visagie sau sosirea poliţiei, cu intenţia de a-l duce la temutul lagăr Brandvlei? Într-o ţară atât de întinsă, unde în fiecare zi sute de mii de oameni fugeau din calea războiului, mergând pe cărări numai de ei ştiute, întortocheate şi cu nimic mai importante decât dârele lăsate în praf de trecerea unor gândaci, de ce s-ar alarma K dacă vreun refugiat s-ar ascunde într-o fermă părăsită dintr-un colţ amărât de ţară? Cu siguranţă că el sau ei (K îşi imagina că este vorba despre un bărbat care împinge o roabă încărcată cu lucruri adunate de prin casă, însoţit de o femeie care se târăşte în urma lui şi de doi copii, unul dintre ei ţinând femeia de mână, celălalt cocoţat peste grămada de boarfe din roabă şi strângând la piept un pisoi care scânceşte tot timpul, toţi morţi de oboseală, în timp ce vântul le suflă praf în faţă şi mână înspre ei nori negri gonind pe cer) – cu siguranţă că, în loc să stea el cu frica-n sân, astfel de oameni ar avea motive mai întemeiate să se

teamă de el, un sălbatic numai piele şi os, îmbrăcat în zdrenţe, ridicându-se din pământ la ceasul când liliecii îşi încep zborul.

Dar imediat se gândea: şi dacă sunt altfel de intruşi, dacă sunt soldaţi fugari şi dezertori, dacă sunt poliţişti care tocmai au ieşit de la datorie şi au venit să împuşte capre de dragul distracţiei, dacă sunt nişte bărbaţi vânjoşi care s-ar ţine cu mâinile de burtă de râs văzând trucurile mele lamentabile, dovlecii mei ascunşi în iarbă, vizuina mea camuflată cu noroi, mi-ar trage câteva pe spinare, mi-ar zice să-mi bag minţile în cap, m-ar face sluga lor, m-ar pune să le tai lemne, să le car apă şi să asmut caprele în bătaia puştilor lor, ca să se poată ei înfrupta din cotlete la grătar, în vreme ce eu aş sta ghemuit după un tufiş, cu o farfurie de rămăşiţe? Nu ar fi mai bine să mă ascund şi ziua şi noaptea, nu ar fi mai bine să mă îngrop în măruntaiele pământului, decât să devin sluga lor? (Dar ce poţi să ştii, poate că ideea de a mă face sluga lor nici nu le-ar trece prin minte. Dacă ar vedea un sălbatic care-şi croieşte drum prin savană, apropiindu-se de ei, poate că ar pune rămăşaguri, să vadă cine ar putea trage un glonţ direct prin insigna de alamă de pe bereta lui.)

Zilele treceau, şi nu se întâmpla nimic. Soarele strălucea, păsărelele ţopăiau dintr-un tufiş într-altul, de la un capăt al zărilor până-n celălalt domnea o linişte adâncă. K a mai prins ceva încredere în sine. A stat o zi întreagă ascuns, pândind casa, în timp ce soarele îşi desena arcul pe cer, de la stânga la dreapta, şi în timp ce umbrele se deplasau pe pământ de la dreapta la stânga. Să fi fost oare fâşia aceea întunecată o uşă deschisă sau tocul care se căsca gol şi care lăsa să se întrevadă întunericul dinăuntru? Era prea departe pentru a distinge cu claritate. Când a venit noaptea şi a răsărit luna, s-a dus până aproape de livada uscată. Nu era nicio lumină în casă, niciun sunet nu se auzea. A mers în vârful picioarelor,

traversând curtea până în dreptul scărilor de la intrare, de unde a putut vedea, în cele din urmă, că uşa era deschisă, cum probabil fusese tot timpul. A urcat treptele şi a intrat în casă. A stat nemişcat şi şi-a ciulit urechile în întunericul din hol. Era o tăcere mormântală.

Restul nopţii şi l-a petrecut întins pe un sac, în magazie, aşteptând. Ba chiar a şi adormit, deşi nu era obişnuit să doarmă noaptea. Dimineaţa a intrat din nou în casă. Podeaua fusese măturată de curând, şi grătarul de la sobă fusese curăţat. Se simţea încă un miros vag de fum. În gunoiul din spatele şopronului a găsit şase conserve noi şi strălucitoare, fără etichete, de carne sărată de vită.

S-a întors în adăpostul lui şi şi-a petrecut toată ziua ascuns, zdrobit de certitudinea că la fermă fuseseră soldaţi, şi că veniseră pe jos. Dacă hăituiau rebeli prin munţi sau dacă erau pe urma unor dezertori sau dacă pur şi simplu făcuseră o inspecţie, doar un tur, de ce nu veniseră cu jeepurile sau cu camioanele? De ce operau pe ascuns, de ce doreau să li se piardă urma? Probabil că existau multe explicaţii, puteau fi o mie de motive, dar K nu reuşea să-şi dea seama ce avuseseră de gând să facă. Tot ce ştia era că doar norocul a făcut ca el să rămână teafăr şi nevătămat.

În noaptea aceea nu a pompat apă, sperând ca soarele şi vântul să usuce fundul bazinului. A smuls mai multă iarbă, braţe întregi de iarbă, şi a împrăştiat-o pe lujerii de dovlecel, care îl puteau da de gol. Stătea ascuns, aproape lipit de pământ, şi respira încet.

A trecut o zi, apoi încă una. La un moment dat, pe când soarele era la asfinţit şi K ieşise din adăpost să-şi mai dezmorţească trupul, i-au atras atenţia nişte siluete care traversau câmpul. S-a culcat la pământ. Văzuse un bărbat călare, care se îndrepta spre zăgaz, şi un altul alături de el, care mergea pe jos. Mai văzuse clar şi ţeava puştii care se iţea la spatele călăreţului, în dreptul umerilor. Se târî ca

un vierme înapoi în văgăuna lui, mânat de o singură dorinţă: să cadă întunericul mai repede, să mă înghită pământul şi să mă ferească.

Atunci când ajunse în spatele deluşorului din dreptul intrării în văgăuna lui, mai ridică o dată capul să privească.

Nu era un cal, ci un măgar, un măgar atât de plăpând, încât picioarele călăreţului aproape că atingeau pământul. Mai departe, în spatele lui, se afla un al doilea măgar, care nu ducea în spinare un călăreţ, ci două pachete cenuşii foarte voluminoase, legate lateral cu nişte curele. Între cei doi măgari, K a numărat opt oameni, iar la capătul şirului se afla un al nouălea. Toţi aveau puşti; unii păreau să care şi nişte pachete. Unul din ei purta pantaloni albaştri, altul, galbeni, dar în rest, toţi erau îmbrăcaţi în uniforme de camuflaj.

K se strecură înapoi în adăpostul lui, cât mai discret cu putinţă. De la intrare nu mai vedea nimic, dar prin văzduhul liniştit, netulburat de nicio adiere de vânt, a auzit cum descalecă lângă puţ, a auzit zăngănitul lanţului atunci când cineva a desfăcut piedica de la pompa de apă, a auzit cum murmurau ceva. Unul dintre ei s-a urcat pe scară, până la platforma care se găsea la o înălţime apreciabilă deasupra solului, apoi a coborât.

S-a făcut tot mai întuneric, până când numai fornăitul măgarilor îi mai amintea cât de aproape erau străinii. K a auzit zgomotul surd al unui topor lovind lemnul vreunui copac, jos, în albia râului; mai târziu, conturul crestei care se înălţa deasupra adăpostului său a devenit din nou vizibil, pe fundalul luminii difuze şi roşiatice răspândite de focul aprins de ei. S-a iţit o rafală de vânt; lopeţile moriştii s-au legănat, mecanismul a gemut din toate încheieturile lui metalice urnindu-se, roata pompei s-a învârtit o dată şi s-a oprit.

— De ce nu curge apă? a auzit K limpede.

Au urmat mai multe replici pe care nu le-a înţeles, şi totul s-a încheiat cu un hohot de râs. Vântul a suflat iarăşi, pompa a mugit din nou şi s-a urnit, iar K a auzit primul bubuit al pistonului lovind pământul cu putere, simţindu-l prin palme şi tălpi. Oamenii au întâmpinat evenimentul cu o veselie reţinută. Palele de vânt aduceau până la K mirosul de carne pusă la fript.

K a închis ochii şi şi-a cufundat faţa în mâini. Îi era clar acum că cei care îşi făcuseră tabăra lângă puţ şi care mai devreme se adăpostiseră în casă nu erau soldaţi, ci oameni veniţi din munţi, oameni care bombardau căile ferate, minau drumurile, atacau fermele şi alungau vitele, oameni care izolau un oraş de altul, despre care se povestea la radio cum erau exterminaţi cu zecile, ba chiar şi ziarele publicau imagini cu cadavrele unor astfel de indivizi, cu gurile larg deschise, zăcând în bălţi de sânge. Ăştia erau musafirii lui. Cu toate astea, lui îi păreau mai degrabă asemenea unei echipe de fotbal: unsprezece tineri veniţi de pe teren, după un meci greu, obosiţi, bucuroşi şi înfometaţi.

Inima îi zvâcnea în piept. Când pleacă dimineaţă, îşi zise, aş putea ieşi din ascunzătoare şi aş putea ţopăi în spatele alaiului lor, ca un copil care urmează o fanfară. După o vreme m-ar observa, cu siguranţă, şi s-ar opri să mă întrebe ce vreau. Iar eu aş putea să zic: daţi-mi un pachet să car; lăsaţi-mă să tai lemne pentru voi şi să fac focul la sfârşitul zilei. Sau aş putea, la fel de bine, să zic: faceţi în aşa fel încât să vă întoarceţi tot pe la puţ data viitoare, şi am să vă dau de mâncare. O să am dovleci şi pepeni atunci, o să am smochine, piersici şi pere, nu o să duceţi lipsă de nimic. Şi ei ar veni data viitoare, în drumul lor spre munţi sau cine ştie încotro s-ar îndrepta ei noaptea, iar eu le-aş da de mâncare şi aş sta cu ei lângă foc şi le-aş sorbi cuvintele. Poveştile lor vor fi diferite de cele pe care le-am auzit în colonie, fiindcă lagărul era

pentru cei rămaşi în urmă, pentru femei şi copii, pentru bătrâni, orbi, ologi, tâmpiţi, oameni care nu au ce să povestească decât ce şi cum au îndurat. În timp ce aceşti tineri au trecut prin aventuri, victorii, înfrângeri, evadări. Vor avea de istorisit nişte peripeţii pe care vor putea să le zică mult timp după ce războiul se va fi terminat, povestiri pe care poţi să le asculţi tot timpul, păţanii pe care şi nepoţii lor le vor asculta cu gura căscată de uimire.

Dar, exact în momentul în care s-a aplecat pentru a verifica dacă are şireturile pantofilor legate, K ştia că va renunţa şi că nu se va furişa niciodată afară din adăpost, nu se va ridica şi nu va traversa câmpul întunecat, până la focul lor, ca să-şi anunţe prezenţa. Ştia şi de ce: pentru că îndeajuns de mulţi oameni plecaseră la război spunând că timpul pentru grădinărit va veni abia după ce războiul se va isprăvi; şi totuşi, trebuie să mai fie şi oameni care să rămână acasă şi să ţină grădinăritul în viaţă, sau, cel puţin, ideea de grădinărit. Pentru că, dacă legătura cu pământul se va rupe, pământul se va întări şi îşi va uita copiii. Acesta era motivul.

Între acest motiv şi faptul că nu-şi va da niciodată în vileag prezenţa persista însă un hău mai mare decât distanţa dintre locul în care se afla el acum şi focul de pe câmp. Întotdeauna, când încerca să se înţeleagă, rămânea un gol, o prăpastie, o ceaţă în faţa căreia capacitatea lui de înţelegere se bloca, un gol în care era inutil să torni cuvinte. Cuvintele erau înghiţite, dar hăul rămânea. Povestea vieţii lui avea tot timpul un gol înăuntru: era o poveste nepotrivită, era mereu o poveste greşită.

Şi-a adus aminte de Huis Norenius şi de sala de clasă. Se uita împietrit de groază la problema din faţa lui, în timp ce profesorul păşea maiestuos printre rânduri, numărând minutele care mai rămâneau până în clipa în care elevii trebuiau să lase jos creioanele şi să fie împărţiţi în oi şi capre. Doisprezece oameni mănâncă şase plase de cartofi.

Fiecare plasă conţine şase kilograme de cartofi. Cât mănâncă fiecare? Se vedea cum scrie 12, apoi cum scrie 6. Nu ştia ce să facă din aceste numere. Le tăia pe amândouă. Se uita lung la cuvântul *cât.* Nu se schimba, nu se dizolva, nici nu-şi dezvăluia misterul. O să mor, îşi zise, şi tot n-o să ştiu cum se calculează.

A stat treaz mai toată noaptea, ascultând cum se umple bazinul încetul cu încetul, aruncând câte o privire afară, la lumina stelelor, să vadă dacă măgarii se întinseseră sau dacă păşteau încă din lujerii lui de dovleac. După care, probabil că a aţipit, fiindcă următorul lucru pe care l-a auzit a fost cum cineva bătătorea cu putere iarba de sub picioare, bătea din mâini şi alerga după măgari, în vreme ce conturul albăstrui al munţilor se vedea deja clar pe fundalul roz al cerului la răsărit. Vântul încetase, şi aerul purta zgomote difuze până la el: clinchetul unei catarame sau al unei linguriţe lovite de o cană, pleoscăitul apei.

Asta e ultima mea şansă, îşi zise pe deplin treaz: acum. S-a furişat afară din bârlogul lui, a înaintat de-a buşilea şi a privit peste creasta deluşorului.

Un bărbat tocmai se căţăra pe dig. A ieşit din apa care se răcise în timpul nopţii, s-a urcat pe zidul bazinului şi a rămas acolo, ştergându-se cu un prosop alb, primele raze slabe ale soarelui făcând ca trupul lui gol şi ud să strălucească.

Alţi doi bărbaţi încărcau povara pe un măgar, unul ţinând frâiele, celălalt aşezând doi saci de pânză voluminoşi pe spinarea dobitocului şi legându-i cu curele; mai avea şi un pachet lung, de formă tabulară, înfăşurat în pânză.

Restul bărbaţilor erau în spatele digului; câteodată K vedea ivindu-se capul vreunuia dintre ei.

Omul care se îmbăiase a reapărut, acum îmbrăcat însă. S-a aplecat şi a deschis robinetul. Apa a ţâşnit şi a curs pe făgaşurile pe care K le săpase în timpul primei sale şederi

la fermă, până a ajuns în câmp.

Asta e o greşeală, îşi zise K, e un semn lăsat în urmă.

Acelaşi bărbat a legat piedica la pompă.

S-au îndepărtat, apucând-o spre răsărit într-un şir lung şi cam răsfirat, străbătând savana şi îndreptându-se spre munţi, cu un măgar în fruntea alaiului şi celălalt la coadă, în vreme ce soarele, ridicat acum peste coamele munţilor, le bătea direct în faţă. K a rămas pe loc şi i-a privit din spatele crestei, unde se afla, până când alaiul a devenit un fuior de fire de praf pe iarba galbenă care acoperea versanţii. Se gândi: Nu este prea târziu să alerg după ei, nu este încă prea târziu. Apoi, când s-au făcut nevăzuţi, a ieşit din ascunzătoare şi a dat un ocol pogonului inundat, să vadă cât de mari erau distrugerile pe care le făcuseră măgarii.

Erau urme peste tot. Nu numai că păscuseră lujerii, dar în multe locuri îi călcaseră cu copitele. Prin iarbă zăceau răsucite fel de fel de plante târâtoare rupte de la rădăcină, ale căror frunze erau deja pleoştite. Puţinele boabe care încolţiseră şi arătau ca nişte nuci mici şi verzi, cam de mărimea unor bile din jocurile pentru copii, fuseseră toate mâncate. Pierduse jumătate din recoltă. Altminteri, străinii nu lăsaseră nicio urmă a trecerii lor. Peste locul în care făcuseră focul împrăştiaseră ţărână şi pietricele cu atâta grijă, încât l-a găsit numai după căldura pe care o emana. Bazinul se golise de mult; a închis robinetul.

A urcat movila de deasupra vizuinii lui şi, sus pe culme, s-a întins şi a privit spre răsărit. Nu vedea nimic. Alaiul se pierduse de mult printre dealuri.

Sunt ca o femeie ai cărei copii au plecat de acasă, se gândi K. Tot ce-mi rămâne este să fac ordine după ei şi să ascult tăcerea. Aş fi vrut să le dau de mâncare, dar n-am reuşit decât să le hrănesc măgarii, care s-ar fi mulţumit şi numai cu iarbă. S-a strecurat înapoi în vizuina lui, s-a întins apatic şi a închis ochii.

A fost trezit mai târziu, când era încă dimineaţă, de huruitul unui elicopter. A trecut pe deasupra, urmând cursul râului. S-a întors după cincisprezece minute, zburând mai departe, către nord.

O să vadă că terenul a fost inundat, se gândi K. O să observe că iarba este mai verde. O să le sară în ochi şi frunzele lujerilor de dovleac. Frunzele lor sunt ca nişte steaguri care flutură semeţ. Ei pot să vadă tot de sus, tot ce nu este pitit sub pământ. Ar fi trebuit să pun ceapă.

Mai am timp să alerg în munţi, îşi zise, chiar dacă tot ce o să pot face este să mă ascund într-o peşteră. Dar apatia care îl cuprinsese nu-l mai părăsea. N-au decât să vină, se gândi, ce mai contează. S-a culcat iar.

Vreme de o săptămână, K a fost mai precaut ca niciodată. Nu ieşea deloc din vizuina lui în timpul zilei şi uda atât de puţin lujerii care supravieţuiseră, încât frunzele lor s-au pleoştit, şi cârceii s-au ofilit. Lujerii care fuseseră ciopârţiţi i-a smuls. Chiar dacă fiecare floare ar fi să rodească, socoti pentru sine privind la ce mai rămăsese, tot nu o să am patruzeci de dovleci. Dacă însă îşi mână iar măgarii prin părţile astea, nu o să mai am nimic. Nu se mai punea problema să aibă o recoltă bogată, ci doar să cultive îndeajuns cât să nu rămână fără seminţe. Se tot consola, zicându-şi că vor mai fi şi alţi ani, şi alte veri în care va încerca din nou.

Erau ultimele zile de vară. După zile întregi de zăpuşeală şi cer acoperit de nori negri şi grei, veni şi furtuna. Şuvoaie de apă curgeau pe viroage şi au inundat văgăuna lui K, obligându-l să iasă afară. S-a ghemuit la adăpostul digului, ud leoarcă, simţindu-se ca un melc fără cochilie. După un ceas, ploaia s-a oprit, păsările au început să ciripească, şi înspre vest a apărut curcubeul. A târât afară rogojina din iarbă împletită, îmbibată cu apă, şi a aşteptat până când pârâiaşul care venea de sus a încetat să mai curgă. Apoi a strâns lut şi s-a pus să astupe din nou

acoperişul şi pereţii.

Măgarii nu s-au întors, nici cei unsprezece oameni, nici elicopterul. Dovlecii au crescut. Noaptea, K se furişa până la ei, mângâindu-le coaja netedă. Simţea cum se fac tot mai mari, cu fiecare noapte ce trecea. Cu timpul, a lăsat din nou să-i intre în suflet speranţa că totul va fi bine. Se trezea ziua şi arunca o privire asupra terenului cultivat; de sub camuflajul ierbii, coaja câte unui dovleac sclipea vag ici şi colo, iar licărirea ei ajungea până la K.

Printre seminţele pe care le semănase era şi una de pepene. Acum, doi pepeni de culoare verde-deschis creşteau într-un capăt mai îndepărtat al câmpului. Avea impresia că îi iubeşte pe aceşti doi pepeni, pe care în mintea lui îi vedea ca pe două surori, în timp ce pe dovleci îi vedea mai degrabă ca pe o ceată de fraţi de cruce. Sub pepeni pusese o căptuşeală din iarbă, să nu li se zgârie coaja.

Veni într-un târziu şi seara în care primul dovleac era îndeajuns de copt pentru a fi tăiat. Crescuse mai devreme şi mai repede decât ceilalţi, chiar în mijlocul câmpului. K l-a observat şi l-a numit în sinea lui primul fruct, întâiul născut. Coaja lui era moale, cuţitul a pătruns în ea fără nicio împotrivire. Pulpa, deşi la margine mai era încă verzuie, avea un miez portocaliu-aprins. Pe grătarul de sârmă pe care îl improvizase a pus felii de dovleac, pe un strat de cărbuni care străluceau tot mai puternic, pe măsură ce cădea întunericul. Mireasma pulpei fripte se răspândea în văzduh. S-a rugat, folosind cuvintele pe care le învăţase demult, adresându-se nu cerului, cum făcuse până atunci, ci pământului, pe care a îngenuncheat: „Fă-ne cu adevărat recunoscători pentru ce urmează să primim”. A întors feliile cu două frigărui din sârmă şi, în timp ce făcea asta, a simţit deodată cum inima îi dă pe dinafară de recunoştinţă. Era exact cum îi fusese descris, ca un torent de apă caldă. Acum, totul a fost înfăptuit, îşi zise. Nu mai

rămâne decât să trăiesc aici liniştit, tot restul vieţii, mâncând roadele pe care pământul mi le oferă de pe urma muncii mele. Tot ce-mi rămâne de făcut este să îngrijesc pământul ăsta. A dus la gură prima felie de dovleac. Dedesubtul marginii rumenite şi uşor crocante, miezul era zemos şi i se topea în gură. A mestecat cu lacrimi de bucurie în ochi. Cel mai bun dovleac, se gândi el, cu adevărat cel mai bun pe care l-am gustat vreodată. Pentru prima dată de când ajunsese aici, la ţară, îi făcea plăcere să mănânce. Gustul care i-a rămas în gură după prima felie l-a făcut să tânjească aproape cu durere după această încântare a simţurilor. A mutat grătarul de pe cărbuni şi a mai luat o felie, a doua. Dinţii i s-au înfipt în crustă şi au ajuns apoi în carnea moale şi fierbinte a dovleacului. Aş putea mânca aşa ceva în fiecare zi a vieţii mele, şi nici că aş mai vrea altceva, îşi zise. Şi ce gust desăvârşit ar avea cu un vârf de cuţit de sare – puţină sare, un strat subţire de unt, nişte zahăr şi nişte praf de scorţişoară presărate deasupra! A mâncat şi a treia felie, apoi a patra şi a cincea, până când nu a mai rămas decât jumătate din dovleac, iar K avea stomacul plin, desfătându-se cu amintirea a nenumărate arome, de sare, unt, zahăr şi scorţişoară, una câte una.

Dar odată cu coacerea dovlecilor, au venit şi alte griji noi. La început fusese posibil să ascundă lujerii, dar acum dovlecii erau nişte forme voluminoase, care, privite de la distanţă, făceau ca întreg câmpul să capete un aspect foarte ciudat, de parcă în iarba înaltă până la genunchi ar fi dormit o turmă de miei. K a făcut tot ce i-a stat în putinţă să acopere din nou dovlecii cu iarbă, dar nu a îndrăznit să-i ascundă de tot, pentru că ultimele zile de vară erau preţioase, şi dovlecii continuau să se coacă la căldura şi lumina soarelui. Tot ce putea face era să-i culeagă cât mai devreme, înainte ca tulpinile să se ofilească, uneori chiar când mai aveau încă pete verzi pe coajă, şi să-i ia cu el.

Zilele se scurtau, nopţile erau din ce în ce mai reci. Câteodată K era nevoit să poarte haina aceea neagră când lucra pe câmp. Dormea cu tălpile înfăşurate într-un sac şi cu mâinile între coapse. Dormea tot mai mult. Nu mai zăbovea pe-afară după ce îşi isprăvea treburile, nu mai privea stelele, încetase să mai asculte zgomotele nopţii, să se mai plimbe prin savană; acum se strecura în bârlogul lui şi dormea adânc. Dormea toată dimineaţa. La amiază, se răsfăţa o vreme, oscilând între apatie şi visare, stare din care se trezea în cele din urmă, scăldat de o căldură plăcută, venită dinspre acoperiş. Apoi, când soarele dispărea la asfinţit, ieşea afară, se întindea şi cobora în albia râului să taie lemne, până când nu mai vedea pe unde pune piciorul.

Săpase o groapă pentru foc, să nu fie văzut de la distanţă, şi construise un canal de ventilaţie. După ce mânca, punea două lespezi de piatră peste groapă, pe care presăra apoi ţărână. Tăciunii continuau să mocnească până în noaptea următoare, iar în pământul din jurul gropii şi-au făcut loc treptat o mulţime de insecte, care mai de care mai diferite, atrase de căldura permanentă şi prielnică.

Nu ştia ce lună este, deşi intuia că e aprilie. Nu ţinuse evidenţa zilelor, nici a fazelor lunii, noaptea. Nu era prizonier sau naufragiat, viaţa lui de lângă dig nu era o sentinţă pe care trebuia să o îndure până la sfârşitul zilelor.

Devenise într-o asemenea măsură o fiinţă a asfinţitului şi a nopţii încât, atunci când dădea cu ochii de lumina zilei, avea dureri. Nu mai era nevoit să se ghideze după poteci când se deplasa în jurul zăgazului. Un simţ mai degrabă tactil decât vizual, presiunea uşoară pe care prezenţa obiectelor din jur o exercita asupra globilor săi oculari şi asupra feţei, totul îl avertiza dacă avea vreun obstacol în cale. Puteau trece ore întregi fără ca privirea lui să se aţintească asupra vreunui lucru anume, întocmai cum li se

întâmplă orbilor. Ajunsese să se încreadă foarte mult şi în miros. Inspira adânc în plămâni aroma dulceagă şi proaspătă a apei aduse din măruntaiele pământului. Îl îmbăta mirosul acesta, niciodată nu se sătura de el. Deşi nu le cunoştea numele, putea să diferenţieze arbuştii şi tufişurile după parfumul frunzelor lor. Simţea în aer când urma să vină ploaia.

Dar, pe măsură ce vara se apropia de sfârşit, învăţase mai ales să iubească trândăvia. K nu profita de trândăvie doar în anumite clipe de libertate pe care le-ar fi răpit pe ascuns, în timp ce ar fi trebuit să facă vreo corvoadă către care inima nu îi dădea ghes, momentele acestea atât de plăcute de leneveală nu le fura, şi nu se bucura de ele pe furiş, ghemuit pe călcâie în faţa unui strat de flori, legănând grebla între degete aşa, într-o doară, când, de fapt, ar fi avut altceva mai bun de făcut. Dimpotrivă. Se preda necondiţionat timpului, timp care se scurgea încet, cum curge uleiul, de la un capăt al zărilor până la celălalt, acoperind toată faţa pământului, spălându-i tot trupul, ungându-i subsuorile şi vintrea, gâdilându-i pleoapele. Când avea ceva de făcut nu era nici încântat, dar nici nemulţumit; îi era indiferent. Putea sta întins toată după-amiaza cu ochii deschişi, uitându-se lung la striaţiile din tabla de fier de pe acoperiş şi la urmele de rugină; mintea nu-i hoinărea, nu vedea decât metalul, striaţiile nu se transformau în modele sau în vreo fantezie. Era doar el, întins în vizuina lui, tot ce se mişca era timpul, care-l ducea cu sine în curgerea lui. O dată sau de două ori, celălalt timp, în care se desfăşura războiul, îşi făcea amintită prezenţa când avioanele militare cu reacţie şuierau sus, deasupra lui. Dar, în rest, trăia departe de controlul calendarului sau al ceasului, într-un colţ binecuvântat şi uitat de lume, între veghe şi visare. Ca un parazit care moţăie într-un intestin, îşi zicea el, ca o şopârlă sub o piatră.

Îşi aminti că însuşi căpitanul poliţiei folosise acest cuvânt: parazit. Spunea că lagărul de la Jakkalsdrif era un cuib de paraziţi care atârna de oraşul curat şi scăldat în soare, sugându-i seva şi neoferind nimic în schimb. Şi totuşi, lui K, care stătea întins în pat şi judeca lucrurile fără patimă (La urma urmei, ce importanţă mai are pentru mine? se gândi el), nu îi mai era foarte clar cine era gazda şi cine era parazitul, oraşul sau colonia. Dacă viermele devora oaia, de ce înghiţea oaia viermele? Şi dacă ar mai fi şi alte milioane de paraziţi, mult mai multe milioane decât se ştie, care trăiesc în colonii, trăiesc din pomana oamenilor, de pe urma roadelor pământului, din înşelătorii, furişându-se prin colţuri ca să scape de greutăţile vremilor, prea şmecheri ca să înalţe steaguri, să atragă atenţia asupra lor şi să fie luaţi în evidenţă? Dar dacă gazdele ar fi depăşite numeric de paraziţi, paraziţii trândăviei şi ceilalţi paraziţi, tainici, din armată, poliţie, din şcoli, fabrici şi birouri, ca şi de paraziţii din inimă? Ar mai putea fi ei numiţi în continuare paraziţi? Poate că şi paraziţii au carne şi sevă; şi ei ar putea cădea pradă altora. Că lagărul este parazitul oraşului sau oraşul parazitul lagărului nu reprezintă decât o chestiune de perspectivă, prin prisma felului în care fiecare dintre ele îşi face auzită vocea.

Se gândi la mama lui. Îi ceruse să o aducă înapoi pe plaiurile ei natale şi, teoretic cel puţin, el făcuse întocmai, deşi nu reuşise, de fapt, să-i aducă decât cenuşa. Dar dacă această fermă nu era adevăratul ei loc de naştere? Unde erau pereţii de piatră ai casei tip vagon de care vorbise ea? S-a hotărât să facă un tur al fermei la lumina zilei, să inspecteze căsuţele de pe deal şi peticul de pământ necultivat de lângă ele. Dacă mama a trăit vreodată aici, cu siguranţă îmi voi da seama, îşi zise. A închis ochii şi a încercat să-şi zugrăvească în minte pereţii din cărămizi de lut uscat şi acoperişul din stuf care reveneau în poveştile

mamei lui, grădina de peri ţepoşi, puii alergând după grăunţele pe care le împrăştia fetiţa desculţă. Iar în spatele copiliţei, în pragul uşii, K căuta o a doua femeie, cu faţa ascunsă de umbră, femeia care a adus-o pe lume pe mama lui. Când mama murea în spital, se gândi el, când ştia deja că i se apropie sfârşitul, nu pe mine mă privea, ci pe cineva care stătea în spatele meu; propria ei mamă sau poate doar fantoma ei. Pentru mine, mama mea a fost o femeie, dar ea încă se vedea ca un copil care îşi strigă mama să o strângă de mână şi să-i ceară ajutor. Iar propria ei mamă, într-o viaţă secretă, pe care n-o putem vedea, era doar un copil pentru o altă mamă. Mă trag dintr-un şir nesfârşit de copii.

A încercat să-şi imagineze o fiinţă care să stea singură în capătul şirului, o femeie într-o rochie cenuşie, fără formă, care să nu se tragă din nicio mamă; dar când a fost să-şi închipuie tăcerea în care trăia acea femeie primordială, tăcerea timpului dinainte de începuturi, mintea i se blocă derutată.

Acum că dormea aşa de mult, animalele se întorseseră să-i distrugă recolta şi avea probleme în special cu iepurii de câmp. Nu l-ar fi deranjat prea mult dacă s-ar fi mulţumit să ciugulească vârfurile lujerilor, dar îl apucau crize de mânie şi devenea de-a dreptul furibund când animalele muşcau lujerul şi lăsau fructul să se veştejească. Nu ştia ce se va face dacă ar fi să piardă ambii pepeni care îi erau atât de dragi. A petrecut ore în şir încercând să meşterească, din sârmă, o capcană, dar nu a reuşit să o facă să funcţioneze. Într-o noapte, şi-a făcut culcuşul chiar pe câmp. Lumina lunii l-a ţinut treaz, a tresărit la fiece foşnet, şi tălpile i-au amorţit din pricina frigului. Cât de uşor ar fi totul, îşi zicea, dacă ar exista un gard în jurul digului, un gard solid, din plasă de sârmă, cu marginea de jos înfiptă, odată cu ţăruşul, la treizeci de centimetri sub pământ, ca să ţină departe toate vieţuitoarele astea care

scormoneau recolta lui.

Simţea mereu în gură gust de sânge. Maţele îi chiorăiau întruna şi avea momente de ameţeală atunci când se ridica în picioare. Câteodată îşi simţea stomacul ca pe un pumn încleştat în măruntaiele lui. Se căznea să înghită mai mulţi dovleci decât îi dădea ghes pofta de mâncare; asta îi slăbea strânsoarea din stomac, dar nu-l făcea să se simtă mai bine. A încercat să vâneze păsări, dar îşi pierduse îndemânarea şi răbdarea pe care le avusese înainte. A ucis o şopârlă şi a mâncat-o.

Dovlecii se coceau toţi acum, lujerii se îngălbeneau şi apoi se ofileau. K nu se gândise unde îi va depozita pe toţi. A încercat să taie pulpa în fâşii pe care să le usuce la soare, însă putrezeau şi adunau furnici. A făcut o grămadă din cei treizeci de dovleci, ca o piramidă, lângă vizuina lui. Arăta ca un semn de avertisment. Nu puteau fi îngropaţi, fiindcă aveau nevoie de un loc cald şi uscat, doar erau făpturi ale soarelui. În cele din urmă, i-a depozitat de-a lungul albiei râului, pe o distanţă de cincizeci de paşi, printre arbuşti. Ca să-i camufleze, a făcut o pastă din mâl şi a pictat pe coaja lor un model pestriţ.

A venit vremea când s-au copt şi pepenii. I-a mâncat pe aceşti copii ai săi în două zile la rând, rugându-se ca miezul lor să-l facă să se simtă mai bine. Aşa s-a şi simţit după aceea, dar tot era slăbit. Miezul lor avea o culoare portocalie, ca aluviunile de râu, dar era o nuanţă mai închisă. Niciodată nu mai gustase nişte fructe atât de dulci. Câtă dulceaţă provenea oare din sămânţa lor şi câtă din pământ? A strâns cu grijă seminţele şi le-a întins, să se usuce. Dintr-o singură sămânţă obţinuse acum o mână de seminţe: asta însemna cu adevărat dărnicia pământului.

A trecut şi prima zi în care K nu a ieşit deloc din bârlogul lui. S-a trezit la amiază, fără poftă de mâncare. Bătea un vânt rece; nu trebuia să se îngrijească de nimic; isprăvise munca pentru tot anul. S-a întors în pat şi a

adormit din nou. Când a deschis ochii, erau zorii zilei următoare, şi păsările cântau deja.

A pierdut noţiunea timpului. Uneori, când se trezea înăbuşit sub haina neagră şi cu picioarele înfăşate în sac, ştia că este ziuă. Erau perioade lungi în care zăcea într-o apatie sumbră, prea obosit să alunge somnul care-l toropea. Simţea cum se încetineşte ritmul tuturor activităţilor dinăuntrul trupului său. Uiţi să tragi aer în piept, îşi spunea adesea, şi, iată, zaci întins fără să respiri. Ridica o mână, grea ca de plumb, şi o punea în dreptul inimii: departe, ca dintr-o altă ţară, simţea cum se întinde şi cum se strânge ceva, fără vlagă.

Când dormea, parcă trecea prin mai multe ceruri ale raiului. Odată a visat că era scuturat de un bătrân care purta nişte haine zdrenţuite şi murdare şi mirosea a tutun. S-a aplecat asupra lui K, apucându-l de umeri. „Trebuie să pleci de pe pământul ăsta!” zicea el. K încerca să se elibereze de strânsoare, dar mâna bătrânului îl strângea şi mai tare, ca un cleşte. „O să ai probleme!” şuiera moşul.

A visat-o şi pe mama lui. Umbla cu ea prin munţi. Deşi ea avea picioarele umflate şi mergea greoi, era tânără şi frumoasă. Cu gesturi largi, îi arăta orizontul de la un capăt la celălalt; era vesel şi emoţionat. Dungile verzi ale văilor râurilor se distingeau de cafeniul pământului; nu erau nicăieri drumuri sau case; văzduhul era liniştit. Cu toate gesturile largi şi sălbatice pe care le desena cu braţele, întocmai ca paletele unei mori de vânt, îşi dădea seama că era în pericol să-şi piardă echilibrul şi să alunece peste marginea stâncilor, în golul imens care se căsca între pământ şi ceruri; cu toate astea, nu se temea deloc, ştia că va pluti.

Uneori, când se trezea brusc, nu era sigur dacă dormise o zi, o săptămână sau o lună. I s-a năzărit că poate nu mai era în toate minţile. Trebuie să mănânci, îşi spunea, şi fă efortul să te dai jos din pat şi să cauţi un dovleac. Dar

imediat se liniştea din nou, îşi întindea picioarele şi căsca cu o plăcere atât de dulce şi de senzuală, încât nu mai dorea nimic altceva decât să zacă, şi plăcerea asta să îi traverseze tot corpul, aşa cum traversează valurile faţa mării. Nu avea poftă de mâncare: i se părea un lucru ciudat să mănânce, să culeagă diverse lucruri şi să şi le îndese pe gâtlej în trup.

Apoi, treptat, somnul lui nu a mai fost greoi şi adânc, iar perioadele de veghe s-au îndesit. A început să fie bântuit de şiruri de imagini atât de iuţi şi de dezlânate, că nici nu le putea urmări. Se perpelea şi se agita în pat, somnul nu-l mai mulţumea, dar era prea stors de vlagă ca să se ridice în picioare. A început să aibă dureri de cap; scrâşnea din dinţi şi sărea ca ars de fiecare dată când îi zvâcnea sângele în tâmple.

Apoi s-a stârnit o furtună. Deşi tunetele bubuiau în depărtare, K abia dacă a acordat vreo atenţie vijeliei. Dar apoi a trăsnit chiar deasupra lui şi a început să toarne cu găleata. Apa se înfiltra în vizuină şi curgea pe pereţi; venea în şuvoaie pe făgaşuri, spăla tencuiala din mâl şi, în cele din urmă, i-a inundat culcuşul. S-a ridicat cu capul aplecat şi umerii încovoiaţi sub tabla joasă de pe acoperiş. Nu avea unde să se ducă. Stătea ghemuit într-un colţ, în timp ce apa ţâşnea înăuntru, şi îşi strânse în jurul lui haina udă deja leoarcă; adormi şi se trezi în mai multe reprize.

Când a ieşit afară, la lumina zilei, tremura de frig. Cerul era înnourat, nu avea cum să facă focul. Nu poţi trăi în halul ăsta, se gândi K. A hoinărit pe câmp şi a trecut pe lângă pompa de apă. Totul îi părea familiar, şi totuşi se simţea ca un străin sau ca o fantomă. Erau bălţi peste tot şi, pentru prima dată, era şi apă în albia râului, un şuvoi iute, de culoare maronie, lat de câţiva metri. La capătul celălalt al albiei, un obiect de o culoare destul de spălăcită îi sări brusc în ochi, distingându-se de pietrişul albăstrui-metalizat. Ce o fi, se minună K, oare o ciupercă albă, foarte

mare, scoasă din pământ de ploaie? Tresări când îşi dădu seama că era un dovleac.

Tremura încontinuu. Nu avea putere în picioare; când punea un picior jos, în faţa celuilalt, o făcea şovăielnic, asemenea unui bătrân care merge şontâc-şontâc. Simţind deodată nevoia să se aşeze, s-a lăsat pe pământul jilav. Toate treburile care-l aşteptau păreau prea numeroase şi prea grele. M-am trezit prea devreme, se gândi. Nu mi-am făcut încă somnul. Bănuia că trebuie să mănânce, să nu-i mai joace toate prin faţa ochilor, dar stomacul lui nu era pregătit pentru mâncare. S-a căznit să-şi imagineze o ceaşcă cu ceai fierbinte, cu mult zahăr, s-a aşezat de-a buşilea şi a băut dintr-o băltoacă.

Era încă întins pe jos când l-au găsit. A auzit uruitul vehiculelor când erau încă la distanţă, dar a crezut că sunt tunete îndepărtate. Numai în momentul în care au ajuns la poarta de la poalele movilei pe care se afla ferma le-a văzut şi şi-a dat seama ce sunt de fapt. S-a ridicat, a ameţit şi s-a culcat la loc. Una dintre maşini s-a oprit în faţa casei; cealaltă, un jeep, a traversat câmpul plin de hârtoape, până la el. Erau patru oameni înăuntru; i-a privit cum vin; l-a cuprins o deznădejde fără seamăn.

La început au fost înclinaţi să creadă că era un simplu vagabond, un amărât pierdut şi uitat de lume, pe care poliţia l-ar fi prins în cele din urmă şi i-ar fi găsit un adăpost în Jakkalsdrif.

— Locuiesc pe câmp, spuse el, răspunzând astfel întrebării lor. Nu am un domiciliu stabil.

Imediat după aceea a trebuit să-şi odihnească fruntea pe genunchi. Simţea tot felul de bubuituri în creier, şi în gură îi venea gust de fiere. Unul dintre soldaţi i-a ridicat o mână cu două degete şi i-a scuturat-o. K nu şi-a tras braţul înapoi. Îl simţea ca pe ceva străin de el, ca şi cum ar fi fost un băţ care îi ieşea din trup.

— Cu ce crezi că trăieşte? întrebă soldatul. Muşte?

Furnici? Lăcuste?

K nu vedea decât cizmele lor. A închis ochii; o vreme a fost complet absent. Apoi cineva l-a bătut pe umăr şi a împins ceva către el: un sendviş, două felii groase de pâine albă cu nişte carne la mijloc. S-a ferit şi a clătinat din cap, refuzându-l.

— Mănâncă, omule! îi spuse binefăcătorul. Trebuie să prinzi şi tu nişte putere.

K a luat sendvişul şi a muşcat din el. Dar înainte să poată mesteca, l-a cuprins imediat greaţa, deşi avea stomacul gol. Cu capul între genunchi, a scuipat îmbucătura de pâine şi carne şi i-a dat înapoi sendvişul.

— E bolnav, spuse o voce. A băut, zise o alta.

După câtva timp, i-au găsit casa; zidul de piatră din faţă fusese dezgolit de furtună, fiind vizibil acum. Au intrat de-a buşilea, cu rândul, să arunce o privire înăuntru. Apoi au tras acoperişul de deasupra vizuinii şi au scos la iveală interiorul destul de aranjat, lopata şi toporul, cuţitul, lingura, farfuria şi cana aşezate pe un raft săpat în coasta dealului, lupa şi culcuşul din iarbă, acum îmbibat de apă. L-au adus pe K până la bârlogul lui, să-şi vadă propria creaţie şi l-au ţinut ridicat în capul oaselor; acum nu mai erau dispuşi să îi arate vreun semn de amabilitate. Pe obrajii lui K şiroiau lacrimile.

— Tu ai făcut asta? l-au întrebat.

El a încuviinţat din cap.

— Eşti singur aici?

K a încuviinţat din nou.

Soldatul care îl ţinea pe K i-a smucit cu putere braţul şi i l-a imobilizat la spate. K a şuierat de durere.

— Adevărul! rosti soldatul.

— Ăsta e adevărul, răspunse.

Imediat după aceea a sosit şi un camion. Văzduhul răsuna de voci şi de zgomotele aparatului de emisie-recepţie, care cârâia şi scrâşnea întruna. Soldaţii se

îngrămădiseră în jurul lui K şi al casei pe care o construise.

— Împrăştiaţi-vă! strigă unul dintre ei. Vreau ca întreaga zonă să fie inspectată! Căutăm urme de paşi, gropi, tuneluri, căutăm orice spaţiu sau loc de depozitare!

Apoi coborî tonul vocii. Era îmbrăcat într-o uniformă de camuflaj, ca toată lumea; nu avea nicio insignă după care K să-şi fi putut da seama dacă el era ofiţerul lor.

— Vedeţi ce fel de oameni sunt, adăugă; îşi roti privirea de jur-împrejur neliniştit; nu părea să i se adreseze cuiva anume. În permanenţă sunteţi înclinaţi să credeţi că totul e în regulă, şi, de fapt, în tot acest răstimp, pământul de sub voi e găurit de tunele şi pasaje subterane. Aruncaţi o privire spre locurile astea, aţi putea să juraţi că aici nu trăieşte niciun suflet pe o rază de kilometri întregi. Ia întrebaţi-l de cât timp s-a aciuat pe aici.

S-a întors înspre K şi a ridicat vocea:

— Tu! De cât timp eşti aici?

— De anul trecut, răspunse K, neştiind dacă făcuse bine sau rău minţind.

— Bun, şi când îţi vin amicii? Când ţi se întorc amicii?

K ridică din umeri.

— Întrebaţi-l şi voi din nou, spuse ofiţerul, întorcând spatele. Nu vă lăsaţi şi întrebaţi-l. Vedeţi când i se întorc prietenii. Vedeţi când au fost pe aici ultima dată. Poate o avea şi limbă, ia vedeţi şi asta. Aflaţi dacă este într-adevăr atât de tâmpit pe cât pare.

Soldatul care-l ţinea pe K i-a prins ceafa între degetul mare şi degetul arătător şi l-a împins până când acesta a îngenuncheat, şi faţa mai că i-a atins ţărâna.

— Ai auzit ce a spus ofiţerul, zise el, aşa că zi-mi. Spune-mi toată povestea.

I-a aruncat chipiul şi i-a îndesat cu putere faţa în ţărână. Cu nasul şi buzele turtite, K a simţit gustul solului umed. A oftat. L-au ridicat şi l-au ţinut din nou în capul oaselor. Nu a deschis ochii.

— Aşa, acum spune-ne despre prietenii tăi, repetă soldatul.

K clătină din cap, semn că nu vrea să vorbească. I-au tras o lovitură puternică în coşul pieptului, şi K a leşinat.

Au petrecut toată după-amiaza căutând proviziile de mâncare şi armele despre care erau convinşi că fuseseră dosite pe undeva prin împrejurimi. Mai întâi au cutreierat şi au scotocit zona din jurul digului, apoi şi-au extins căutările spre albia râului, atât în aval, cât şi în amonte. Unul dintre ei folosea un instrument cu căşti şi o cutie neagră; K l-a privit deplasându-se încet pe creasta malului, unde pământul era moale, înfigând băţul în sol. Cei mai mulţi dintre dovleci, poate chiar toţi, au fost descoperiţi; soldaţi mai tineri se perindau întruna, cărându-i şi îngrămădindu-i la marginea câmpului. Dovlecii n-au făcut decât să le întărească şi mai mult convingerea că erau depozite ascunse prin preajmă. („Altfel, de ce ar lăsa maimuţoiul ăsta să trăiască aici?” auzi K fără să vrea.)

Au vrut să-l interogheze din nou, dar devenise clar pentru toată lumea că era prea slăbit. I-au dat ceai, pe care K l-a băut, şi au încercat să lege două vorbe cu el.

— Eşti bolnav, omule, i-au zis. Uită-te la tine. Uită-te la cum te tratează prietenii tăi. Nu le pasă ce se întâmplă cu tine. Vrei să mergi acasă? Te ducem noi acasă şi te ajutăm să iei viaţa de la capăt.

L-au ridicat în capul oaselor şi l-au sprijinit de o roată a jeepului. Unul dintre ei i-a adus chipiul şi i l-a aruncat în poală. I-au dat şi o felie de pâine albă şi moale. A luat o îmbucătură din pâine, s-a aplecat într-o parte şi a vomat-o împreună cu ceaiul.

— Lăsaţi-l în pace, e terminat, a zis cineva.

K şi-a şters gura cu mâneca. S-au strâns în cerc în jurul lui; K simţea că nu mai ştiau ce să facă cu el.

Atunci vorbi:

— Nu sunt ce credeţi voi, rosti. Dormeam, şi voi m-aţi

trezit, atâta tot.

Dar soldaţii nu dădeau semne că înţeleg ce spune. S-au încartiruit în casa de la fermă. Au instalat propriul lor cuptor în bucătărie; în curând, K a simţit miros de roşii gătite. Cineva atârnase un aparat de radio de un cârlig pe pridvor; văzduhul răsuna de ritmuri electrice foarte agitate, care îl tulburau.

L-au pus în dormitorul de la capătul coridorului, pe o prelată împăturită în patru, şi l-au acoperit cu o pătură. I-au dat lapte cald şi două medicamente despre care ziceau că sunt pilule de aspirină, dar pe care K nu le-a înghiţit. Mai târziu, după ce s-a lăsat întunericul, un băiat i-a adus o farfurie cu mâncare.

— Vezi dacă poţi să mănânci câtuşi de puţin, zise el.

A aprins lanterna deasupra farfuriei. K a văzut doi cârnaţi într-un sos gros şi piure. A refuzat şi s-a întors cu faţa la perete. Băiatul i-a lăsat farfuria la capătul patului („În caz că te răzgândeşti”.) După care nu l-au mai deranjat. A moţăit agitat o vreme, tulburat de mirosul mâncării. În cele din urmă, s-a ridicat şi a pus farfuria într-un colţ. Unii dintre soldaţi erau pe prispă, alţii, în camera de zi. Se auzeau vorbind şi râzând, dar nicio lumină nu era aprinsă.

În dimineaţa următoare a sosit poliţia din Prince Albert, cu câini, să dea o mână de ajutor la depistarea tunelurilor şi a proviziilor ascunse. Căpitanul Oosthuizen l-a recunoscut pe K îndată.

— Cum aş putea să uit o faţă ca asta? zise el. Glumeţul ăsta a fugit de la Jakkalsdrif în decembrie. Numele lui e Michaels. Cum v-a spus că îl cheamă?

— Michael, răspunse ofiţerul.

— E Michaels, zise căpitanul Oosthuizen.

L-a împuns pe K în coaste cu cizma.

— Nu e bolnav, tot timpul arată la fel de rău. Hei, Michaels?

L-au dus pe K înapoi la dig, unde a văzut cum câinii îi trăgeau pe poliţişti în toate părţile pe terenul cultivat şi acoperit cu iarbă, dar şi de-a lungul malurilor râului, scheunând zeloşi, smucindu-se vârtos în lesă, dar, în cele din urmă, nu au reuşit să-i ducă decât la vizuini de porci spinoşi şi la capcane pentru iepuri de câmp. Oosthuizen i-a tras lui K o palmă peste tâmple.

— Ce înseamnă asta, maimuţă? îl întrebă. Te joci cu noi?

Câinii au fost urcaţi înapoi în dubă. Toată lumea îşi pierduse interesul pentru inspecţie. Soldaţii tineri stăteau la soare, vorbind şi bând cafea.

K a rămas aşezat, cu capul între genunchi. Deşi avea mintea limpede, nu îşi putea controla ameţeala. O dâră de salivă i se prelingea din gură; nu se sinchisi să se şteargă. Fiecare grăunte de pământ va fi spălat de ploaie, îşi zicea, va fi uscat de soare şi trimis de vânt în alte zări, înainte să se facă din nou vremea pentru însămânţare. Nu va mai rămâne niciun fir de praf care să poarte urma mea, aşa cum mama, după ce a stat un timp în pământ, a fost acum spălată, suflată de vânt în toate părţile, şi ce o mai fi rămas din ea a fost supt de firele de iarbă.

Aşa că, se întrebă el, ce mă mai leagă de peticul ăsta de pământ, ca şi cum ar fi o casă pe care nu pot să o părăsesc? Cu toţii trebuie să plecăm de acasă, la urma urmei, cu toţii trebuie să ne părăsim mamele care ne-au dat viaţă. Sau poate că sunt un copil care se trage dintr-un şir de copii ce nu pot pleca prea departe şi trebuie să se întoarcă să moară aici, cu capul în poala mamei care i-a născut, eu în poala ei, ea, la rândul ei, în poala mamei sale, şi tot aşa, înapoi, de generaţii întregi?

A avut loc o explozie puternică, urmată imediat de o a doua. Văzduhul s-a umplut de zgomot, păsările au făcut o larmă de nedescris, dealurile au vuit şi au bubuit din pricina ecoului. K s-a holbat în jur, cu o privire sălbatică.

— Priviţi! zise un soldat şi arătă cu degetul.

În locul în care se înălţase casa Visagieilor era acum un nor cenuşiu-portocaliu. Nu era fum, ci praf, ca şi cum o tornadă lua casa pe sus. După o vreme, norul s-a făcut străveziu, şi prin el a început să se contureze un schelet: o parte din zidul din spate, cu hornul, şi trei stâlpi care susţineau veranda. O folie din tabla de pe acoperiş se prăvăli şi lovi pământul fără zgomot. Răsunetul exploziilor continua să vuiască, dar K nu mai ştia dacă era purtat de ecou sau reverbera doar în capul lui.

Rândunicile zburau atât de aproape de pământ, încât le-ar fi putut atinge dacă şi-ar fi întins mâna.

După o vreme, s-au auzit şi alte explozii, dar K nu a mai ridicat privirea, intuind că se duseseră şi dependinţele. Se gândi numai: Acum, ăştia din neamul lui Visagie nu mai au unde să se ascundă.

Jeepul s-a întors, sărind peste hârtoapele savanei. Toţi cei din jurul lui adunau lucruri şi le împachetau. Numai pe pogonul de pământ cultivat mai rămăsese un soldat singur, care încă îşi vedea de lucru. Scotea smocurile de iarbă din rădăcină şi le punea deoparte cu grijă. Nervos, K s-a ridicat în picioare şi s-a îndreptat, împleticindu-se, către el.

— Ce faci acolo? strigă.

Soldatul nu răspunse. Începu să scobească o groapă, punând pământul pe o folie neagră de plastic. Era a treia groapă pe care o săpa, după cum observă K; celelalte două aveau lângă ele mormane de ţărână bine aranjate pe alte folii de plastic, iar smocuri de iarbă, cu rădăcină cu tot, încă atârnau de pământul reavăn.

— Ce faci acolo? repetă K întrebarea. Văzându-l pe străinul acesta care săpa pământul lui, se tulbură mai mult decât s-ar fi aşteptat. Lasă-mă pe mine să fac asta, se oferi el, sunt obişnuit cu săpatul. Dar soldatul îl alungă. După ce a terminat cea de-a treia groapă, s-a dat înapoi opt paşi şi a întins o altă folie de plastic. Când lopata a lovit din nou pământul, K s-a ghemuit peste ţărână şi a acoperit iarba cu

propriile-i mâini.

— Te rog, prietene! spuse.

Soldatul s-a dat înapoi, exasperat. Cineva l-a tras pe K de ceafă.

— Ţine-l deoparte, să nu mă împiedic de el pe-aici, zise soldatul.

K a rămas lângă pompa de apă şi a privit. Când a terminat de săpat cinci gropi aşezate la distanţe inegale una de cealaltă, soldatul a derulat un mosor cu funie albă, cu care a delimitat perimetrul. Doi dintre tovarăşii săi au adus o ladă din camion şi au început să introducă minele. Amorsau fiecare mină, o puneau în groapă, după care acelaşi soldat turna pământul la loc şi planta iarba deasupra, mână cu mână; la sfârşit bătătorea suprafaţa cu palma şi ştergea toate urmele cu o măturică, dându-se înapoi de-a buşilea.

— Dă-te din drum, îi spuse cineva din spate lui K. Mergi şi aşteaptă lângă camion.

Era ofiţerul. Pe când se retrăgea, K auzi instrucţiunile pe care le dădea.

— Puneţi două în stâlpi, pe la înălţimea taliei. Mai puneţi una sub platformă. Când calcă pe ea, vreau să nu mai rămână nimic din tot locul ăsta.

Totul a fost împachetat, şi erau pe punctul de a porni, cu K în spatele camionului, printre soldaţi, când cineva a arătat către grămada de dovleci pe care-i lăsaseră la marginea câmpului.

— Încărcaţi-i! strigă ofiţerul din jeep.

Au încărcat dovlecii.

— Şi aranjaţi puţin şi coteţul ăla în care a stat, să arate cum era înainte! ordonă el.

Au aşteptat cu toţii până când au pus la loc acoperişul.

— Puneţi şi pietre pe el, ca să-l ţină fixat, cum era la început! Grăbiţi-vă!

Au pornit-o pe drumul de ţară; camionul îi hurduca şi îi

zdruncina întruna, în urma jeepului. K a apucat strâns cureaua de sprijin care atârna deasupra; îşi simţea tovarăşii de călătorie încordaţi, ferindu-se să nu cadă peste el, aşa de rău se clătina camionul. Un nor de praf se ridică în spatele lor, până ce nu mai văzu nimic din locurile pe care le lăsa în urmă.

S-a aplecat înspre soldatul tânăr din faţa lui.

— Ştii, spuse el, era un băiat care se ascundea în casa aia.

Soldatul nu înţelese. K a fost nevoit să repete.

— Ce spune? întrebă cineva.

— Zice că mai era un băiat care se ascundea în casă.

— Spune-i că e mort acum. Spune-i că a ajuns în rai.

După o vreme, au ajuns la bifurcaţie. Camionul a prins viteză, cauciucurile îl făceau să vibreze. Soldaţii erau voioşi. Praful din spate s-a împrăştiat încet, lăsând să se vadă drumul lung şi drept care ducea la Prince Albert.

PARTEA A DOUA

Avem un pacient nou în secţie, un bătrânel care s-a prăbuşit în timpul antrenamentului fizic şi a fost adus respirând foarte greu şi cu pulsul foarte scăzut. Sunt multe dovezi care indică faptul că a suferit de malnutriţie o perioadă îndelungată: are pielea crăpată, răni pe mâini şi pe picioare, iar gingiile îi sângerează. Oasele îi ies prin piele la încheieturi şi cântăreşte mai puţin de patruzeci de kilograme. Povestea lui este destul de tristă: a fost găsit singur cuc în mijlocul unei pustietăţi, în zona Karoo, conducând un post de tranzit pentru gherilele care activează în munţi, depozitând armament şi cultivând diverse legume, din care, în mod evident, nu mânca. I-am întrebat pe gardienii care l-au adus de ce au forţat un om într-o stare atât de jalnică să facă exerciţii fizice. A fost o scăpare, mi-au zis: a venit cu noul lot de prizonieri, selectarea lor a luat mult timp, iar sergentul care se ocupa de ei a vrut să le dea ceva de făcut în timp ce aşteptau, aşa că i-a pus să alerge pe loc. Nu a văzut că omul ăsta e incapabil să facă aşa ceva? am întrebat. Prizonierul nu s-a plâns, mi-au răspuns. Spunea că se simte bine, că a fost dintotdeauna slab. Voi nu faceţi diferenţa între un om slab şi un schelet? i-am întrebat din nou. Au ridicat din umeri.

*

Mă tot lupt cu pacientul cel nou, Michaels. El insista că se simte bine, doar vrea ceva pentru durerea de cap. Spune că nu îi este foame. De fapt, nici nu prea poate să înghită mâncarea. Îl ţin pe perfuzii, faţă de care manifestă o slabă împotrivire.

Deşi arată ca un om în vârstă, pretinde că nu are decât treizeci şi doi de ani. Poate că este adevărat. Vine din Cape Town şi ştie despre cursele de cai care se organizau pe vremuri acolo. L-a distrat să afle că locul în care stă a fost cabina unui jocheu.

— Aş putea să mă fac şi eu jocheu, la greutatea mea, a spus.

A lucrat pentru consiliul local ca grădinar, dar şi-a pierdut slujba şi a plecat să-şi încerce norocul la ţară, luându-şi mama cu el.

— Unde este mama ta acum? am întrebat eu.

— Acum face plantele să crească, mi-a răspuns, ferindu-şi privirea de a mea.

— Adică a murit? am întrebat eu.

A dat din cap.

— Au ars-o, a spus. Părul i-a ars cu o flacără atât de luminoasă, de credeai că are o aură în jurul capului.

Spune lucrul ăsta cu atâta nepăsare, de parcă ar vorbi despre vreme. Nu ştiu ce să zic, parcă n-ar fi de pe lumea asta. Încerc să îmi imaginez cum putea să conducă un post de tranzit pentru insurgenţi, dar nu reuşesc, mă îngrozesc doar gândindu-mă. Mai degrabă, cred că a venit cineva, i-a dat de băut şi l-a rugat să aibă grijă de o mitralieră, şi el a fost prea tont sau prea inocent să refuze. Este închis deoarece, chipurile, ar fi insurgent, dar de-abia dacă ştie că suntem în război.

*

Acum că Felicity l-a bărbierit, am avut prilejul să-i examinez gura. O despicătură simplă şi incompletă, la care se adaugă şi deviaţia de sept. Dar cerul gurii este intact. L-am întrebat dacă a existat vreo încercare de a-şi corecta acest defect. Nu ştia. I-am explicat că operaţia este una uşoară, chiar şi la vârsta lui. Ar fi de acord cu o astfel de operaţie dacă s-ar putea aranja? A răspuns (citez): „Sunt ce sunt. Niciodată n-am fost o partidă pentru fete”. Îmi venea să-i spun că nu contează fetele, că, de fapt, s-ar descurca mult mai uşor dacă ar putea vorbi ca toată lumea. Dar, în cele din urmă, nu am mai zis nimic, pentru

că nu am vrut să-l jignesc.

Am vorbit despre el cu Noël. N-ar putea de unul singur să ducă la bun sfârşit nici măcar un joc pentru copii mici, ce să mai spunem de condus un post de tranzit, i-am zis. E un om sărman cu duhul, care s-a trezit fără voia lui într-o zonă de război şi nu a ştiut cum să iasă din încurcătură. Ar trebui să trăiască într-un mediu protejat, să împletească acolo coşuri sau să pună mărgele pe sârmă, nu să stea într-un lagăr de reabilitare.

Noël a scos registrul.

— Dacă ne luăm după asta, spuse, Michaels se face vinovat de incendiere cu premeditare. Este şi evadat dintr-un lagăr de muncă. Avea grijă de o grădină foarte bine pusă la punct, într-o fermă abandonată, şi se ocupa cu furnizarea de alimente pentru gherilele locale în clipa în care a fost prins. Asta este povestea lui.

Am dat din cap neîncrezător.

— Au făcut o greşeală, am spus. L-au confundat cu vreun alt Michaels. Michaels ăsta este un idiot. Nu ştie nici cum să aprindă un foc. Dacă ăsta îngrijea o grădină atât de aranjată, cum spui tu, de ce murea de foame?

— De ce nu mâncai? l-am întrebat pe Michaels când m-am întors în rezerva lui. Ei spun că aveai o grădină. De ce nu te hrăneai?

Răspunsul lui a fost:

— M-au trezit în timp ce dormeam.

Probabil că mi se citea nedumerirea pe faţă, fiindcă el a continuat:

— Nu am nevoie de mâncare în somn.

Spune întruna că numele lui nu este Michaels, ci Michael.

*

Noël mă presează să grăbesc rotaţia pacienţilor în

paturi. Sunt opt paturi în infirmerie şi, în acest moment, şaisprezece pacienţi, dintre care opt sunt adăpostiţi în fosta cameră a cântarelor. Noël mă tot întreabă dacă nu-l pot trata şi externa mai repede. Eu îi spun că nu văd de ce am elibera un pacient cu dizenterie şi de ce l-am trimite înapoi la traiul de lagăr, doar dacă nu cumva vrea să declanşeze o epidemie în toată colonia. Bineînţeles că nu vrea o epidemie pe cap, răspunde; dar în trecut au fost cazuri de oameni care se prefăceau că sunt bolnavi, şi vrea să se asigure că nu este vorba despre aşa ceva. Eu i-am răspuns că, aşa cum el este responsabil cu programările, eu am o responsabilitate faţă de pacienţi, asta presupune serviciul medical. Mă bate pe umăr spunându-mi:

— Faci o treabă bună, nu pun asta la îndoială. Tot ce vreau este să nu se intre la idei cum că am fi prea indulgenţi.

Între noi s-a aşternut tăcerea; stăm şi privim muştele care se aşază pe geam.

— Dar chiar suntem indulgenţi, îi sugerez eu.

— Poate că suntem, zice. Poate că o facem puţin şi premeditat, în adâncul sufletului nostru. Poate ne gândim că, dacă într-o zi vin şi dau pe toată lumea în judecată, cineva va ieşi în faţă şi va zice: „Lăsaţi-i pe aceia doi în pace, au arătat milă”. Cine ştie? Dar nu despre asta vorbesc. Mă refer acum la numărul de pacienţi. Pentru moment, ai mai mulţi pacienţi care se internează în infirmerie decât cei care se externează. Aşa că întrebarea mea este: Ce ai de gând să faci în privinţa asta?

Când am ieşit din biroul lui, am văzut îndată că un caporal înălţa drapelul portocaliu, alb şi albastru pe catargul de steag, în mijlocul drumului, şi o fanfară de cinci instrumentişti intona *Uit die blou.* Cornetul era dezacordat; şase sute de oameni posomorâţi stăteau în poziţie de drepţi, desculţi, în hainele lor kaki jerpelite, părând concentraţi, dacă nu de-a dreptul îndoctrinaţi. Cu

un an în urmă, încă mai încercam să-i facem să cânte; dar am renunţat la asta între timp.

*

Felicity l-a scos pe Michaels afară, să ia aer, în dimineaţa asta. Am trecut pe lângă el în timp ce stătea pe iarbă, cu capul ridicat spre soare, ca o şopârlă care se încălzeşte. L-am întrebat dacă îi place la infirmerie. A fost neaşteptat de vorbăreţ.

— Mă bucur că nu e niciun aparat de radio pe-aici, a spus. Când am stat dincolo, era un radio care mergea tot timpul.

La început am crezut că se referă la alt lagăr, dar mai târziu a reieşit că, de fapt, vorbea despre un cămin uitat de Dumnezeu, în care şi-a petrecut copilăria.

— Mergea muzica toată după-amiaza şi toată seara, până la ora opt. Era impregnată în toate obiectele, ca petele de ulei de care nu mai poţi scăpa.

— Vă puneau muzică să vă calmaţi, i-am explicat. Altminteri v-aţi fi bătut între voi şi aţi fi aruncat scaunele pe fereastră. Rolul muzicii era să liniştească fiara din voi.

Nu ştiu dacă a înţeles, dar a zâmbit, în felul lui strâmb.

— Muzica îmi dădea o stare de nelinişte, a continuat el. Nu-mi găseam locul, nu puteam gândi în tihnă.

— Şi la ce doreai să te gândeşti?

Iar răspunsul lui:

— Mă gândeam ce bine ar fi fost dacă aş fi putut zbura. Dintotdeauna mi-am dorit să zbor. Aveam obiceiul să-mi întind braţele şi să-mi închipui că îmi iau zborul peste garduri şi printre case. Zburam jos, peste capetele oamenilor, dar ei nu mă vedeau. Când dădeau însă drumul la muzică, deveneam prea agitat pentru a mai putea zbura.

Şi chiar mi-a spus numele câtorva dintre cântecele care îl deranjaseră cel mai mult.

L-am mutat în patul de la fereastră, departe de băiatul cu glezna luxată, căruia nu îi place deloc de el, Dumnezeu ştie de ce, şi care îi tot îndrugă minciuni şi se stropşeşte la el. Acum, când se ridică în capul oaselor, poate să vadă măcar cerul şi vârful catargului de steag.

— Dacă mănânci puţin mai mult, poţi să ieşi la plimbare, îl tot îndemn eu. Dar el are nevoie de fizioterapie, lucru pe care nu putem să i-l oferim aici. Seamănă cu una dintre jucăriile acelea făcute din beţişoare, care sunt ţinute laolaltă de zgârciuri. Are nevoie de o alimentaţie graduală, de exerciţii fizice uşoare şi de fizioterapie, pentru ca într-o bună zi, curând, să se poată întoarce la regimul de lagăr, să poată avea ocazia de a mărşălui încoace şi încolo pe pista de curse, să poată saluta steagul şi să exerseze săpatul şi astupatul gropilor.

*

Am auzit fără să vreau la cantină:

— Copiii se adaptează foarte greu la viaţa în apartament. Duc dorul grădinii mari pe care o aveam, le lipsesc şi animalele. A trebuit să evacuăm casa, pur şi simplu: am primit înştiinţare cu doar trei zile înainte. Îmi vine să plâng când mă gândesc la ce am lăsat în urmă.

Vorbeşte o femeie cu faţa roşie, într-o rochie cu picăţele, de parcă tocmai s-ar duce la dans. Cred că e soţia unuia dintre subofiţeri. (Are nişte coşmaruri în care un străin se întinde pe aşternuturile ei încălţat sau deschide congelatorul şi scuipă în îngheţată, şi toate astea se întâmplă în casa pe care a părăsit-o.)

— Nu-mi spune să nu mă simt ca cel mai amărât om, spuse.

Însoţitoarea ei este o femeie subţire şi micuţă de statură, pe care nu am recunoscut-o, cu părul pieptănat pe spate, ca cel al bărbaţilor.

Credem vreunii dintre noi în ceea ce facem aici? Mă îndoiesc. Iar soţul ei, subofiţerul, cu atât mai puţin. Ni se dă tuturor o pistă de curse părăsită, nişte sârmă ghimpată, şi ni se spune să schimbăm sufletele oamenilor. Nefiind noi experţi în sufletul uman, dar bănuind cu oarecare prudenţă că ar avea o legătură cu trupul, i-am pus pe captivii noştri să facă flotări şi să mărşăluiască încoace şi-ncolo. Îi copleşim cu fel de fel de melodii din repertoriul fanfarei şi le arătăm filme cu tineri în uniforme îngrijite, care fac demonstraţii prin sate, explicându-le bătrânilor cum să scape de ţânţari şi să are pământul după trasee dinainte stabilite. La sfârşitul acestui proces de educare, le dăm un certificat prin care se atestă că li s-a curăţat memoria, şi îi trimitem pachet către batalioanele de muncă forţată, să care apă şi să sape gropi pentru latrine. Când se organizează parade militare mai importante, întotdeauna există o companie ce reprezintă batalioanele de muncă şi care mărşăluieşte prin faţa aparatelor de fotografiat printre tancuri, rachete şi artilerie de teren, să demonstreze că putem transforma duşmanii în prieteni. Dar am observat că mărşăluiesc purtând pe umeri lopeţi, nu mitraliere.

*

Mă întorc în lagăr după o duminică liberă şi mă prezint la poartă, simţindu-mă ca un parior profesionist venit la cursele de cai, care îşi plăteşte biletul de intrare. CURTEA A, stă scris pe o tablă prinsă deasupra porţii principale. NUMAI PENTRU MEMBRI ŞI OFICIALITĂŢI, scrie deasupra intrării la infirmerie. De ce oare nu or fi dat jos anunţurile astea? Mai cred cumva că pista de curse va fi redeschisă în curând? Mai există pe undeva oameni care antrenează cai pentru curse, convinşi că după toată harababura asta lumea se va aşeza în orânduială, aşa cum

a fost înainte?

*

Am rămas acum cu doisprezece pacienţi. Cu toate acestea, starea lui Michaels nu dă semne de îmbunătăţire. Este clar că pereţii săi intestinali sunt grav afectaţi. L-am trecut din nou pe regimul cu lapte smântânit.

Stă întins, privind cerul prin fereastră, cu urechile clăpăuge scoase în evidenţă de capul pleşuv, zâmbind. Când a fost adus aici, avea un pachet învelit în hârtie cafenie pe care l-a pus deoparte, sub pernă. Acum a ajuns să ţină pachetul strâns la piept. L-am întrebat dacă acolo este *mămica* lui. Nu, mi-a spus el, şi mi-a arătat nişte seminţe uscate de dovleac. Am fost foarte impresionat.

— Neapărat să te apuci din nou de grădinărit când se termină războiul, i-am zis. O să te întorci în Karoo? Ce zici?

Avea un aer nedumerit, cred că dorea să răspundă în doi peri.

— Desigur, este sol bun şi în peninsulă, sub toate pajiştile alea deluroase, i-am zis. Mi-ar plăcea să văd că oamenii din peninsulă se apucă din nou de grădinărit, ca apoi să vândă zarzavaturile în piaţă.

Nu a zis nimic. I-am luat pachetul din mână şi i l-am vârât sub pernă „ca să stea la loc sigur”. Când am trecut iar pe acolo, o oră mai târziu, dormea deja, cu gura îndesată în pernă, ca un copil mic.

De fapt, el e ca o piatră, sau ca o pietricică. A stat cuminte la locul lui, văzându-şi de treabă încă de la începutul veacurilor, şi acum este culeasă de jos şi azvârlită la întâmplare dintr-o mână în alta. O pietricică dură, mai deloc conştientă de lumea din jurul ei, închisă în sine, înfăşurată în propria ei viaţă. Trece prin toate aceste instituţii, lagăre şi spitale şi Dumnezeu mai ştie prin câte altele, ca o piatră. Trece prin chiar intestinele acestei

creaturi feroce, care este războiul. E ca o fiinţă nenăscută şi care nu poate da naştere. Nu pot să mă gândesc la el ca la un bărbat în toată firea, deşi, după câte socotesc, este mai în vârstă decât mine.

*

Starea lui este acum stabilă, diareea, sub control. Totuşi, pulsul este scăzut, ca şi tensiunea. Astă-noapte s-a plâns că îi este frig, deşi, de fapt, nopţile sunt tot mai călduroase, aşa că Felicity a trebuit să-i dea o pereche de şosete. Azi-dimineaţă, în timp ce încercam să fiu prietenos, m-a repezit.

— Crezi că o să mor dacă mă laşi aici de unul singur? m-a întrebat el. De ce vrei să mă îngraş? De ce faci atâta tărăboi în legătură cu mine, de ce sunt atât de important?

Nu aveam chef să mă cert. Am încercat să-i apuc încheietura, dar şi-a tras mâna cu surprinzător de multă putere, fluturând braţul în aer, ca şi cum ar fi fost o insectă cu cleşti. L-am lăsat în pace până mi-am terminat rondul, apoi m-am întors. Aveam ceva să-i spun.

— Mă întrebi de ce eşti important, Michaels. Adevărul este că nu eşti important. Asta nu înseamnă însă că eşti dat uitării. Nimeni nu e dat uitării. Adu-ţi aminte de vrăbii. Se vând cinci vrăbii cu un bănuţ, dar nici chiar ele nu sunt uitate.

A privit îndelung în tavan, ca un bătrân care se sfătuieşte cu duhurile, şi apoi a vorbit:

— Mama a lucrat toată viaţa, a început el să povestească. A frecat podelele din casele altor oameni, le-a gătit, le-a spălat vasele. Le-a spălat până şi hainele murdare. Curăţa baia după ei. Se punea în genunchi şi curăţa toaleta. Dar când a îmbătrânit şi s-a îmbolnăvit, au uitat de ea. Au dat-o la o parte, să n-o mai vadă. Când a murit, au aruncat-o în foc. Mi-au dat o cutie veche cu

cenuşă şi mi-au zis: „Aici e maică-ta, ia-o, n-avem ce face cu ea”.

Băiatul cu glezna luxată stătea cu urechile ciulite, prefăcându-se că doarme.

I-am răspuns lui Michaels cât am putut de prompt. Nu avea niciun rost să îi arăt îngăduinţă pentru starea de autocompătimire în care se complăcea.

— Facem pentru tine ce avem de făcut, i-am zis. Nu eşti cu nimic special, poţi să stai liniştit în privinţa asta. Când te vei înzdrăveni, te vor aştepta multe podele de frecat şi multe toalete de curăţat. Iar în legătură cu mama ta, sunt convins că nu mi-ai spus totul, şi sunt sigur că şi tu ştii asta foarte bine.

Cu toate acestea, are dreptate: într-adevăr, îi acord prea multă atenţie. Cine este el, la urma urmei? Pe de o parte, avem o avalanşă de refugiaţi care vin de la ţară şi caută adăpost în oraş. Pe de altă parte, avem oameni care s-au săturat să trăiască cinci într-o cameră, care nu mănâncă îndeajuns şi care pleacă de la oraş, încercând să-şi ducă zilele, aşa amărâţi cum sunt, la ţară, în satele părăsite. Cine este Michaels, dacă nu unul dintre atâţia care alcătuiesc cea de-a doua categorie? Un şoarece care a părăsit o navă supraaglomerată, pe punctul de a se scufunda? Doar că, fiind un şoarece de la oraş, nu ştia cum să trăiască de pe urma pământului şi a ajuns efectiv să facă foamea. După care a avut norocul să fie zărit şi chemat înapoi la bord. De ce o fi, atunci, atât de nervos?

*

Noël a primit un telefon de la poliţia din Prince Albert. A fost avariată rezerva de apă a oraşului astă-noapte. Pompa a fost bombardată, la fel şi o parte dintre conducte. Până la sosirea inginerilor, vor trebui să se descurce cu apa din sonde. Au căzut şi liniile de electricitate de la suprafaţă.

Evident, se mai scufundă o bărcuţă, în timp ce navele mari înaintează cu greu prin întuneric, din ce în ce mai singuratice, gemând sub greutatea oamenilor aflaţi la bord. Poliţia ar vrea să vorbească din nou cu Michaels despre cei responsabili, adică amicii lui din munţi. De asemenea, vor ca noi să îi punem anumite întrebări.

— Nu au mai fost o dată aici deja? am protestat eu în faţa lui Noël. Ce rost are să-l interogheze a doua oară? E prea bolnav pentru a se putea deplasa şi, în orice caz, nu este responsabil nici măcar de ce face el însuşi.

— E prea bolnav pentru a putea vorbi? a întrebat Noël.

— Nu este chiar atât de bolnav, dar nu vei scoate nimic de la el care să aibă vreo noimă, i-am răspuns.

Noël a scos din nou fişa lui Michaels şi mi-a arătat-o. În dreptul rubricii *Categorie* am citit *Opgaarder* scris caligrafic, aşa cum fac poliţiştii de la ţară.

— Ce e ăla, un *Opgaarder*? am întrebat.

Noël a zis:

— E ceva ca o veveriţă, o furnică sau o albină.

— Asta e o categorie nouă? am întrebat. A mers la o şcoală de *opgaarder* şi a obţinut o insignă de *opgaarder*?

L-am luat pe Michaels aşa cum era îmbrăcat, în pijamale şi cu o pătură peste umeri, şi l-am dus la magazia de la capătul celălalt al tribunelor. Erau cutii de vopsea peste tot, cutii de lemn îngrămădite şi lipite de perete, pe la colţuri atârnau pânze de păianjeni, un strat gros de praf acoperea podeaua, şi nu aveai unde să te aşezi. Michaels s-a uitat la noi, vădit supărat, ţinând pătura strâns, stând ferm pe picioarele lui subţiri ca două beţe.

— Eşti într-un mare rahat, Michaels, începu Noël. Prietenii tăi din Prince Albert nu au fost cuminţi. Sunt o adevărată pacoste. Trebuie să-i prindem şi să avem o discuţie serioasă cu ei. Dar nu credem că tu ne ajuţi pe cât de mult ai putea. Aşa că mai ai o şansă. Vrem să ne spui câte ceva despre amicii tăi: unde se ascund şi cum putem

ajunge la ei.

Şi-a aprins o ţigară. Michaels nu a schiţat niciun gest şi nu şi-a luat privirea de la noi.

— Michaels, i-am zis, Michaels, unii dintre noi nici măcar nu sunt convinşi că tu ai avut de-a face cu insurgenţii. Dacă poţi să ne demonstrezi că nu lucrai pentru ei, ne scuteşti de multe probleme şi te scuteşti şi pe tine de multe necazuri. Aşa că, spune-mi şi zi-i şi maiorului: ce făceai de fapt la fermă când ai fost prins? Pentru că tot ce ştim este ce citim în documentele astea de la poliţia din Prince Albert şi, la drept vorbind, ce zic ei nu prea are sens. Spune-ne adevărul, spune-ne tot adevărul, şi poţi să te duci înapoi la culcare, n-o să te mai deranjăm.

Acum se ghemuise, apucând pătura şi înfăşurând-o în jurul gâtului, holbându-se la noi.

— Haide, prietene! am adăugat. Nimeni n-o să-ţi facă vreun rău, spune-ne doar ce vrem să aflăm!

Tăcea. Noël nu mai spunea nimic, pasându-mi mie întreaga povară a acestei misiuni dificile.

— Hai, Michaels, am zis din nou, nu avem toată ziua la dispoziţie, suntem în război.

A vorbit, în cele din urmă:

— Eu nu sunt în război.

Simţeam că explodez de nervi.

— Tu nu eşti în război? Bineînţeles că eşti în război, omule, fie că-ţi place, fie că nu! Ăsta este un lagăr, nu e staţiune de vacanţă, nu e un azil pentru convalescenţi. Este un loc în care reeducăm oamenii ca tine şi îi punem să muncească! Ai să înveţi să umpli saci cu nisip, să sapi gropi, prietene, până o să ai spatele frânt de oboseală! Şi dacă nu cooperezi, o să ajungi într-un loc mult mai rău decât ăsta! O să ajungi într-un loc unde o să stai în picioare toată ziua, o să te prăjeşti la soare şi o să mănânci coji de cartofi şi ştiuleţi de porumb, şi dacă nu supravieţuieşti, ghinion, îţi taie numărul de pe listă şi s-a

zis cu tine pentru totdeauna! Aşa că hai, vorbeşte, nu mai ai mult timp la dispoziţie, spune-ne ce făceai, ca să notăm şi să trimitem declaraţia la Prince Albert! Maiorul nostru e un om ocupat, nu este obişnuit să piardă timpul, a renunţat la pensie ca să conducă acest lagăr minunat şi să ajute oameni ca tine. Trebuie să cooperezi.

Încă ghemuit şi gata să fugă din calea mea dacă m-aş fi repezit la el, răspunse în cele din urmă.

— Nu mă pricep la cuvinte, a spus.

Asta a fost tot. Cu limba lui ca de şopârlă îşi umezi buzele.

— Nu asta ne interesează, dacă eşti sau nu priceput la cuvinte, omule, vrem doar să spui adevărul!

Zâmbi viclean.

— În grădina asta pe care ai avut-o, zise Noël, ce creşteai acolo?

— Era o grădină de zarzavaturi.

— Pentru cine erau legumele? Cui i le dădeai?

— Nu erau ale mele. Răsăreau din pământ.

— Te-am întrebat cui i le dădeai.

— Le-au luat soldaţii.

— Te-a deranjat faptul că soldaţii ţi-au luat zarzavaturile?

A ridicat din umeri.

— Ce creşte din pământ este al tuturor. Suntem cu toţii copiii pământului.

Atunci am intervenit eu.

— Propria ta mamă este îngropată la ferma aia, nu-i aşa? Nu mi-ai spus tu că mama ta este îngropată acolo?

Brusc, faţa i s-a înăsprit, a rămas nemişcat ca o stană de piatră, iar eu am continuat să vorbesc, simţind că momentul era prielnic.

— Mi-ai spus povestea mamei tale, dar maiorul nu a auzit-o. Spune-i maiorului despre mama ta.

Am observat din nou cât de trist devenea când trebuia

să vorbească despre mama lui. Îşi zgârci degetele de la picioare, în timp ce stătea desculţ pe podea, şi începu să-şi lingă buzele care se deschideau strâmb, dând la iveală o gură atât de prost croită.

— Spune-ne despre prietenii tăi care vin în toiul nopţii, dau foc la case şi omoară femeile şi copiii, zise Noël. Asta vreau să aud.

— Zi-ne ceva despre tatăl tău, am continuat eu. Vorbeşti mult despre mama ta, dar niciodată despre tatăl tău. Ce s-a întâmplat cu el?

Şi-a închis gura încăpăţânat, gura lui care nu se închidea niciodată complet, şi ne-a privit încruntat.

— Nu ai copii, Michaels? am zis eu. Un bărbat de vârsta ta... Nu ai o femeie şi copii ascunşi pe undeva? De ce eşti singur? Ce o să se aleagă de tine în viitor? Vrei să se termine totul cu tine? Ar fi o poveste foarte tristă, nu crezi?

Era o tăcere atât de adâncă, încât o auzeam răsunându-mi în urechi, o linişte ca cea din puţurile de mină, din pivniţe, adăposturi contra bombardamentelor sau din locuri în care nu este aer.

— Te-am adus aici ca să vorbeşti, Michaels, i-am zis. Noi îţi dăm un pat bun, multă mâncare, poţi să stai comod toată ziua şi să priveşti păsările cum zboară pe cer, dar aşteptăm ceva în schimb. A venit vremea să dai ce datorezi, prietene. Ai ceva de povestit, şi noi vrem să ascultăm. Poţi să începi de unde vrei. Spune-ne despre mama ta. Sau despre tatăl tău. Spune-ne ce părere ai tu despre viaţă. Dacă nu vrei să ne zici nimic despre părinţii tăi şi despre părerile tale asupra vieţii, atunci zi-ne ceva despre recenta ta iniţiativă de a cultiva pământul şi despre amicii tăi din munţi, care mai trec în vizită din când în când să ia masa. Spune-ne ce vrem să aflăm, după care te vom lăsa în pace.

M-am oprit. S-a uitat la mine rece.

— *Vorbeşte*, Michaels, am reluat eu. Vezi ce uşor e să vorbeşti, aşa că acum vorbeşte. Ascultă la mine, ascultă cât de uşor umplu eu camera asta cu nenumărate cuvinte. Cunosc oameni care pot vorbi toată ziua fără să obosească, care ar putea umple lumi întregi cu pălăvrăgeala lor.

Noël mi-a surprins privirea, dar eu am continuat.

— Dă-ţi puţină importanţă, omule, altminteri ai să treci prin viaţă neobservat de nimeni. Vei fi doar o zecimală, nici măcar o unitate în coloana cu cifre de la sfârşitul războiului, când vor face adunările şi scăderile, vor trage linia şi vor calcula diferenţa. Asta vei fi, nimic mai mult. Doar nu vrei să fii numai unul dintre cei mulţi care au pierit, nu-i aşa? Vrei să trăieşti, aşa-i? Ei bine, atunci vorbeşte, fă-te auzit, spune-ne povestea! Ascultăm! Unde naiba o să mai găseşti tu doi domni politicoşi, pregătiţi să asculte povestea ta, chiar şi o zi întreagă, dacă ar fi cazul, şi, pe deasupra, să mai ia şi notiţe?

Fără un cuvânt, Noël a părăsit camera.

— Aşteaptă-mă aici, mă întorc, i-am ordonat lui Michaels şi l-am urmat grăbit.

Când am ajuns în pasajul întunecos, l-am oprit pe Noël şi l-am implorat.

— Niciodată nu o să-l poţi face să zică ceva cu noimă, i-am zis, sigur că observi şi tu asta. E un nerod, şi nici măcar unul interesant. E un biet suflet neajutorat căruia i s-a dat voie să rătăcească pe câmpul de bătălie, dacă pot să mă exprim astfel, pe câmpul de bătălie al vieţii, când, de fapt, ar fi trebuit să fie închis într-un aşezământ cu pereţi înalţi, unde să umple perne cu fulgi sau să ude straturile de flori. Ascultă-mă, Noël, am ceva foarte serios să-ţi cer. Lasă-l să plece. Nu încerca să scoţi vreo poveste de la el cu bătaia…

— Dar cine a zis ceva de bătaie?

— …Nu încerca să storci vreo poveste de la el cu forţa, fiindcă nu are nimic de povestit. Efectiv nu ştie ce se

întâmplă cu el: l-am urmărit zile în şir şi sunt sigur de asta. *Încropeşte tu ceva pentru raportul asta.* Cât de mare poate să fie banda asta de insurgenţi din Swartberg, ce crezi? Vreo douăzeci de inşi? Să fie treizeci? Scrie în raport că ţi-a zis că sunt douăzeci de oameni, tot timpul aceiaşi. Veneau la fermă o dată la patru, cinci sau şase săptămâni, nu-i spuneau niciodată când urmau să vină data viitoare. Le ştia numele, de fapt, numai prenumele. Fă o listă cu prenumele lor. Fă o listă cu armele pe care le aveau în posesie. Zi că aveau o tabără undeva în munţi, dar nu i-au spus niciodată unde anume. I-au zis numai că era undeva sus şi că erau necesare două zile pentru a ajunge acolo pe jos de la fermă. Să spui că dormeau în peşteri şi că aveau şi femeile cu ei. Şi copiii. E de-ajuns. Spune toate astea într-un raport şi trimite-l. E suficient ca să ne ia poliţia de pe cap, aşa încât să ne putem vedea de treaba noastră.

Am rămas amândoi în picioare afară, în lumina soarelui, sub un cer senin de primăvară.

— Deci vrei să mint şi să mai şi semnez minciuna asta.

— Nu e o minciună, Noël. Probabil că e mai mult adevăr în povestea pe care ţi-am zis-o decât ai putea tu obţine vreodată de la Michaels, chiar de i-ai strânge degetele într-o menghină.

— Şi dacă banda asta nu trăieşte în munţi? Dacă insurgenţii trăiesc în Prince Albert sau în împrejurimi, iar ziua îşi văd liniştiţi de treburi, după cum au fost instruiţi, dar când le dorm copiii, îşi scot mitralierele ascunse sub scândurile podelelor, hoinăresc la adăpostul întunericului bombardând, incendiind case şi terorizând lumea? Te-ai gândit şi la posibilitatea asta? De ce eşti aşa pornit să îi iei apărarea lui Michaels?

— Nu îi iau apărarea, Noël! Vrei să îţi petreci restul zilei în văgăuna aia mizerabilă, încercând să smulgi o poveste de la un sărman idiot care nu ştie să discearnă dreapta de stânga, care tremură în pantaloni când se gândeşte la o

mamă cu părul în flăcări ce-i bântuie visele, care crede că poţi găsi copii sub frunzele de varză? Noël, avem alte lucruri mai bune de făcut! *Nu ai nimic de găsit aici* îţi spun, iar dacă l-ai preda poliţiei, ar ajunge şi ei la aceeaşi concluzie: nu ai nimic de aflat în acest caz, nicio poveste câtuşi de puţin interesantă pentru oameni cu scaun la cap. L-am urmărit, ştiu ce zic! Nu e din lumea asta. Trăieşte într-o lume a lui.

Aşadar, Michaels, pe scurt, elocinţa mea te-a salvat. O să inventăm o poveste ca să facem pe plac poliţiei şi, în loc să mergi înapoi la Prince Albert, cu cătuşele la mâini, în fundul unei dube, într-o baltă de urină, poţi să stai întins în aşternuturi curate, să asculţi uguitul porumbeilor, moţăind, cufundat în gândurile tale. Sper că îmi vei fi recunoscător într-o bună zi.

Şi totuşi, este uimitor că ai supravieţuit treizeci de ani în umbra oraşului, după care ai hoinărit, timp de un an, prin zona de conflict (dacă e să credem povestea ta), pentru ca acum să apari teafăr şi nevătămat. Deşi, a te ţine pe tine în viaţă este la fel ca a ţine în viaţă cel mai plăpând pui de raţă sau un puiandru de pisică de-abia fătat sau un pui de pasăre căruia nu i-au crescut penele şi a fost izgonit din cuib. Fără acte, fără bani, fără familie, fără prieteni, fără nicio idee despre cine eşti. Cel mai necunoscut dintre toţi necunoscuţii, atât de necunoscut, încât ai putea deveni o minune vie tocmai prin aceasta.

*

Era prima zi de vară, o zi numai bună pentru plajă. Dar, în schimb, a fost adus un pacient nou cu febră mare, ameţeli, stare de vomă şi cu nodulii limfatici foarte umflaţi. L-am izolat în vechea cameră a cântarelor şi am trimis la Wynberg mostre de sânge şi de urină pentru analiză. Acum o jumătate de oră, trecând prin camera în care se colectau

coletele ce urmau să fie trimise prin poştă, am observat că pachetul încă zăcea acolo, deşi avea pe el crucea roşie şi ştampila cu mesajul URGENT scris clar, să vadă toată lumea. Maşina poştei nu vine azi, mi-a explicat funcţionarul. Nu ar fi putut să o trimită printr-un curier, cu bicicleta? Nu există niciun curier care să poată fi trimis, răspunse el. Nu este vorba despre un prizonier, am zis eu, este o problemă de sănătate care priveşte întreg lagărul. A ridicat din umeri. *Môre is nog 'n dag.* Pentru ce atâta grabă? Pe masă avea deschisă o revistă cu fel de fel de imagini cu fetişcane.

În spatele zidului vestic, după gardul de cărămidă şi sârmă ghimpată, stejarii plantaţi de-a lungul bulevardului Rosmead risipesc zilele astea un colorit minunat, de un verde-smarald, prin coroanele dese. Tot dinspre bulevard vine şi sunetul copitelor de cai, şi acum, din cealaltă direcţie, dinspre terenul de antrenament, melodiile micului cor de la biserica din Wynberg, care vine o dată la două duminici împreună cu acordeonistul lor, să le cânte prizonierilor. Cântă *Loof die Heer*, ultimul număr din program, după care prizonierii vor trebui să meargă mărşăluind până la imobilul B, să ia masa, terci, fasole şi sos. Pentru suflete au un cor şi un pastor (nu ducem lipsă de pastori), iar pentru trup au medic. Astfel că nu le lipseşte nimic. În câteva săptămâni vor ieşi de aici cu un atestat care va confirma că au mintea purificată şi sunt dornici să muncească, după care alte şase sute de feţe senine îşi vor face apariţia în curtea lagărului.

— Dacă n-o fac eu, o va face altcineva, spune Noël, şi acel cineva sigur va fi mai rău ca mine. Cel puţin, prizonierii nu mai mor de cauze nenaturale de când am preluat eu colonia, a adăugat Noël. Războiul ăsta nu poate dura o veşnicie, spune el, se va termina într-o bună zi, ca toate lucrurile.

Astea sunt vorbele maiorului von Rensburg.

— Totuşi, am zis eu când mi-a venit rândul să vorbesc, când o să înceteze împuşcăturile, când santinelele vor fi fugărite, iar duşmanul va intra nestingherit prin porţi, se vor aştepta să îl găsească pe comandantul lagărului la biroul său, cu un revolver în mână şi un glonţ în cap. Asta este gestul la care se vor aştepta, fără doar şi poate.

Noël nu a răspuns, deşi bănuiesc că s-a gândit la toate astea.

*

Ieri l-am externat pe Michaels. Pe adeverinţa de externare am specificat explicit scutirea de exerciţiu fizic pentru o perioadă de minimum şapte zile. Cu toate acestea, când am ieşit din tribuna centrală azi-dimineaţă, primul lucru pe care l-am văzut a fost că Michaels alerga cu încăpăţânare de-a lungul pistei împreună cu ceilalţi, dezbrăcat până la brâu, un schelet care se târa în spatele a patruzeci de corpuri umane robuste. I-am reproşat asta ofiţerului de serviciu. Răspunsul lui a fost:

— Când nu mai poate, să iasă din şir.

Am protestat:

— Va cădea mort. Inima lui va înceta să mai bată.

— V-a spus poveşti, a răspuns el. Nu trebuie să daţi crezare tuturor poveştilor pe care vi le înşiră ciudaţii ăştia. Asta nu are nici pe dracu'. Dar, la urma urmei, de ce vă daţi aşa de mult interesul? Priviţi.

A arătat cu degetul spre Michaels, care trecea de noi, cu ochii închişi, respirând adânc, relaxarea citindu-i-se pe faţă.

Poate că, într-adevăr, cred prea multe din poveştile pe care le spune. Poate că, de fapt, el chiar are nevoie de mai puţină mâncare decât ceilalţi.

*

M-am înşelat. Nu ar fi trebuit să mă îndoiesc. După două zile, s-a întors. Felicity s-a dus la uşă, şi el era chiar acolo, susţinut de doi gardieni, inconştient. Ea a întrebat ce s-a întâmplat. Ei au pretins că nu ştiu. Să îl întrebe pe sergentul Albrechts, i-au zis.

Avea mâinile şi picioarele reci ca gheaţa, tensiunea îi era foarte scăzută. Felicity l-a înfăşurat în pături, punând pe el şi sticle cu apă fierbinte. I-am făcut o injecţie, iar mai târziu l-am alimentat cu glucoză şi lapte printr-un tub.

Albrechts consideră acest caz un simplu exemplu de insubordonare. Michaels a refuzat să participe la activităţile prescrise. Drept pedeapsă, a fost forţat să facă exerciţii fizice: statul pe vine şi sărituri. După ce a repetat exerciţiile de vreo şase ori, s-a prăbuşit şi nu a mai putut fi trezit din leşin.

— Ce nu dorea să facă? am întrebat eu.

— A refuzat să cânte, a zis ofiţerul.

— Să cânte? Nu e normal la cap, omule, nu poate nici să lege două vorbe ca lumea, cum să cânte?

A ridicat din umeri.

— Nu o să păţească nimic rău dacă încearcă, a zis.

— Şi cum de ai putut să-i dai drept pedeapsă exerciţii fizice? E plăpând ca un bebeluş, se vede asta cu ochiul liber, nu?

— Aşa scrie la regulament.

*

Michaels şi-a revenit. Primul gest a fost să-şi scoată tubul din nas, iar Felicity a ajuns prea târziu pentru a-l opri. Acum stă lângă uşă, sub grămada de pături, arătând ca un cadavru, refuzând să mănânce. Cu braţele lui ca nişte beţe, împinge sticla cu mâncare.

— Nu e genul de hrană care îmi place mie, e tot ce zice

întruna.

— Ce dracu' de gen de hrană îţi place ţie? îl întreb. Şi de ce ne tratezi astfel? Nu vezi că încercăm să te ajutăm?

Îmi aruncă o privire senină şi indiferentă, care chiar îmi stârneşte mânia.

— Sunt sute de oameni care mor de foame în fiecare zi, şi tu nu vrei să mănânci! De ce? Ţii post? Faci greva foamei în semn de protest? Asta este? Care este lucrul împotriva căruia protestezi? Îţi vrei libertatea înapoi? Dacă te-am lăsa de capul tău şi ţi-am da drumul, dacă te-am lăsa în stradă în starea în care eşti, ai fi mort în douăzeci şi patru de ore. Nu poţi să te îngrijeşti singur, nu ştii cum. Felicity şi cu mine suntem singurii oameni din lume cărora le pasă îndeajuns de tine, şi noi chiar vrem să te ajutăm. Nu pentru că ai fi special, ci pentru că asta este meseria noastră. De ce nu vrei să cooperezi?

Scandalul ăsta în văzul tuturor a creat senzaţie în rezervă. Toată lumea a tras cu urechea. Băiatul pe care-l suspectam că suferă de meningită (şi pe care l-am prins ieri cu mâna sub fusta lui Felicity) s-a ridicat în genunchi în pat şi şi-a lungit gâtul să vadă mai bine, cu faţa toată un zâmbet. Chiar şi Felicity nu-şi mai dădea osteneala să se prefacă acum că dă cu mătura.

— N-am cerut niciodată tratament special, bodogăni Michaels.

I-am întors spatele şi am ieşit.

N-ai cerut niciodată nimic, şi totuşi ai ajuns ca un albatros care se ţine de gâtul meu. Braţele tale numai piele şi os sunt împreunate în spatele meu, la ceafă. Merg încovoiat sub povara ta.

Mai târziu, când lucrurile s-au mai calmat la secţie, m-am întors şi m-am aşezat la căpătâiul patului tău. Am aşteptat mult timp. Apoi, într-un sfârşit, ţi-ai deschis ochii şi ai vorbit.

— Nu o să mor, ai spus. Doar că nu pot să mănânc

mâncarea de aici, asta e tot. Nu pot să mănânc mâncare de lagăr.

— De ce nu-i scrii tu o fişă de externare, l-am zorit pe Noël. Am să-l duc la poartă diseară, îi pun câţiva ranzi în buzunar şi îl azvârl afară. Apoi va putea să aibă grijă de el însuşi cum vrea. Faci o fişă de externare, şi eu am să-i scriu raportul pentru tine: „Cauza decesului: pneumonie, urmare a malnutriţiei cronice de care suferea deja la data admiterii sale în colonie". Astfel, putem să-l tăiem de pe listă şi nu va mai trebui să ne batem capul cu el.

— Sunt uimit de interesul pe care ţi-l dai pentru el, îmi zise Noël. Nu-mi cere să falsific registrele, n-am s-o fac. Dacă e să moară, dacă vrea să se înfometeze până moare, nu are decât. E foarte simplu.

— Nu are nicio legătură cu moartea, i-am spus. Nu e vorba că vrea să moară. Pur şi simplu nu-i place mâncarea de aici. O detestă, şi asta-i tot. Nu vrea să primească nici măcar mâncare pentru bebeluşi. Poate că se hrăneşte doar cu pâinea libertăţii.

S-a aşternut o tăcere stânjenitoare între noi.

— Poate că nici nouă nu ne-ar plăcea mâncarea de lagăr, am insistat eu.

— L-ai văzut când l-au adus, răspunse Noël. Era ca un schelet chiar şi atunci. Trăia singur în ferma aia, liber ca păsările cerului, hrănindu-se cu pâinea libertăţii. Cu toate astea, a ajuns aici arătând ca un schelet. Arăta ca cineva proaspăt ieşit de la Dachau.

— Poate că omul este doar foarte slab, am zis.

*

Era întuneric în rezervă, iar Felicity dormea în camera ei. M-am oprit în dreptul patului lui Michaels cu o lanternă, scuturându-l până când s-a trezit şi şi-a ferit privirea de lumina puternică. Am vorbit în şoaptă,

aplecându-mă înspre el atât de mult, încât simţeam mirosul de fum pe care îl degaja, în ciuda faptului că se spală atât de des.

— Michaels, vreau să-ţi spun un lucru. Dacă nu mănânci, chiar că ai să mori. E simplu ca bună ziua. Va dura ceva timp, nu va fi plăcut, dar în cele din urmă vei muri, cu siguranţă. Iar eu nu o să fac nimic pentru a te împiedica. Ar fi simplu pentru mine să te leg undeva, să-ţi ţin capul fix şi să-ţi vâr un tub pe gât, prin care să-ţi torn mâncare, dar n-am de gând să fac asta. Am să te tratez ca pe un om liber, nu ca pe un copil sau ca pe un animal. Dacă vrei să scapi de viaţa asta, n-ai decât, e viaţa ta, nu a mea.

Şi-a luat mâna de la ochi şi şi-a dres glasul, tuşind puternic. Părea că vrea să vorbească, dar mai apoi nu a făcut decât să dea din cap şi să zâmbească. La lumina lanternei, zâmbetul lui era de-a dreptul respingător, ca un zâmbet de rechin.

— Ce fel de mâncare vrei? am întrebat în şoaptă. Ce fel de hrană ai fi gata să mănânci?

A întins încet mâna şi a împins lanterna într-o parte. După care s-a întors cu spatele la mine şi s-a culcat la loc.

*

Perioada de instrucţie pentru lotul venit în luna septembrie s-a terminat, aşa că, în dimineaţa aceasta, o coloană lungă de bărbaţi desculţi, cu un toboşar în frunte, flancaţi de gardieni înarmaţi, au pornit într-un marş de doisprezece kilometri până la depoul de cale ferată, de unde urmau să fie trimişi prin toată ţara. Lasă în urma lor vreo şase inşi care sunt clasificaţi drept needucabili. Aceştia vor fi închişi până în momentul în care vor fi transferaţi la Muldersrus. Lor li se adaugă şi cei trei de la infirmerie, care sunt incapabili să meargă. Michaels se numără printre aceştia din urmă: nu a mai pus nimic pe

limbă de când a refuzat să fie hrănit cu tubul.

În aer pluteşte un miros de săpun cu carbol şi o linişte plăcută. Mă simt uşurat, aproape fericit. Aşa va fi oare atunci când se va termina războiul şi lagărul va fi închis? (Sau poate că lagărul nu se va închide nici măcar atunci? Coloniile astea cu pereţii înalţi vor fi întotdeauna bune la ceva.) Toată lumea e plecată, fiind liberă la sfârşit de săptămână, cu excepţia câtorva angajaţi. Luni trebuie să sosească lotul pentru noiembrie. Cu toate acestea, serviciile căilor ferate s-au deteriorat într-un aşa hal, că nu ne putem planifica activităţile decât de pe o zi pe alta. A mai avut loc un atac în De Aar săptămâna trecută, cu daune serioase mai ales la depou. Nu a ajuns în buletinul de ştiri, dar Noël a auzit de incident din surse sigure.

*

Am cumpărat azi un soi de dovleac de la un negustor ambulant care-şi făcea veacul pe strada principală. L-am tăiat în felii subţiri şi l-am pus la fript în prăjitorul de pâine.

— Nu e ca dovlecii pe care îi creşteai tu, i-am zis lui Michael, ajutându-l să se ridice în capul oaselor şi sprijinindu-l cu perne, dar are aproape acelaşi gust.

A luat o îmbucătură, şi l-am privit cum o plimba prin gură.

— Îţi place? l-am întrebat.

A dat din cap. Presărasem zahăr peste dovleac, dar nu fusese chip să găsesc scorţişoară. După o vreme am plecat, să nu-l stingheresc. Când m-am întors, stătea întins, iar farfuria era goală lângă el. Probabil că, atunci când va veni Felicity data următoare să mănânce, va găsi dovleacul sub pat, năpădit de furnici. Mare păcat.

— Ce te-ar face să mănânci? l-am întrebat mai târziu.

A rămas tăcut atât de mult timp, încât am crezut că

adormise. După care şi-a dres vocea.

— Nimeni nu s-a mai preocupat vreodată dacă am de mâncare sau ce mănânc, mi-a zis. Aşa că sunt nedumerit de ce o faci tocmai tu.

— Pentru că nu vreau să văd cum te înfometezi. Nu vreau ca cineva de aici să moară de foame.

Nu cred că m-a auzit. Buzele lui strâmbe erau întredeschise şi se mişcau ca şi cum ar fi rostit un lucru important şi se temea să nu piardă şirul.

— Mă tot întreb: Ce sunt eu pentru omul ăsta? Ce-i pasă lui dacă trăiesc sau mor?

— Ai putea să te întrebi şi de ce nu împuşcăm prizonierii. E cam acelaşi fel de întrebare.

A dat din cap încet şi apoi, din senin, şi-a deschis ochii mari şi negri şi i-a aţintit asupra mea. Aş fi vrut să mai spun ceva, dar nu am putut vorbi. Mi se părea o prostie să mă cert cu cineva care mă privea ca şi cum tocmai s-ar fi întors de dincolo de mormânt.

Ne-am uitat unul la altul îndelung. După o vreme, m-am trezit vorbind, deşi era mai degrabă o şoaptă, în timp ce rosteam cuvintele, mă gândeam: Cedează. Cam ăsta trebuie să fie gustul cedării.

— Aş putea să te întreb acelaşi lucru, i-am zis, aş putea pune aceeaşi întrebare ca tine: Ce sunt eu pentru omul ăsta? apoi am şoptit şi mai încet, cu inima-mi zvâcnind cu putere: Nu eu am cerut să fii adus aici. Mi-era bine înainte să apari tu. Eram fericit, pe cât de fericit poate fi cineva într-un loc precum ăsta. Aşa că te întreb la rândul meu: De ce tocmai eu?

A închis din nou ochii. Aveam gâtul uscat. L-am lăsat, am mers la baie, am băut apă şi am stat mult timp sprijinit de chiuvetă, măcinat de regrete, gândindu-mă la necazurile ce aveau să vină şi la faptul că nu sunt pregătit. M-am întors la el cu un pahar cu apă.

— Chiar dacă nu mănânci, trebuie să bei, i-am spus.

L-am ajutat să se ridice în capul oaselor şi să ia câteva guri de apă.

*

Dragul meu Michaels,

Răspunsul meu este: Pentru că vreau să aflu povestea ta. Vreau să ştiu cum se face că, dintre toţi oamenii, tu ai fost singurul care te-ai alăturat unui război de care eşti complet străin. Nu eşti soldat, Michaels, eşti o persoană caraghioasă, stârneşti râsul, precum clovnii, şi eşti inert, ca un om de paie. Ce cauţi tu în acest lagăr? Nu putem face nimic aici pentru a te recupera din mâinile mamei răzbunătoare cu părul în flăcări care îţi tulbură visele. (Înţeleg eu bine partea asta din povestea ta? Oricum, aşa o văd eu, şi altă interpretare nu pot să-i dau.) Şi chiar dacă te-am recupera, ce am putea face cu tine? Să te punem să împleteşti coşuri din nuiele? Să tunzi peluzele? Eşti ca o insectă neajutorată, Michaels, o biată insectă a cărei singură metodă de apărare împotriva unui întreg univers de prădători este forma ciudată a trupului său. Eşti ca o insectă care a aterizat, Dumnezeu ştie cum, pe o suprafaţă de beton, imensă, goală, netedă. Îţi ridici încet picioarele subţiri ca nişte beţişoare, fiecare pe rând, tatonezi terenul, căutând vreun cotlon cu care să te contopeşti, şi nu găseşti nimic. De ce ai lăsat arbuştii şi tufişurile, Michaels? Acolo era adevărata ta casă. Ar fi trebuit să stai toată viaţa agăţat de ramurile unui tufiş oarecare, într-un colţ liniştit al unei grădini neştiute dintr-o suburbie paşnică, făcând ce fac toate insectele pentru a supravieţui, ciugulind câte o frunză ici şi colo, mâncând câte un păduche de plantă care se mai nimereşte prin preajmă şi bând rouă. Şi, dacă-mi permiţi să-ţi dau un sfat personal, ar fi trebuit să te desprinzi de la o vârstă fragedă de mama aia a ta, care-mi

dă impresia că a fost un adevărat monstru ucigaş. Ar fi trebuit să te aciuezi într-un alt tufiş, cât mai departe de ea, şi să începi o viaţă pe cont propriu. Ai făcut o mare greşeală, Michaels, când ţi-ai legat-o în spinare şi ai fugit din oraşul în flăcări, căutând siguranţa vieţii la ţară. Pentru că, atunci când mi te închipui cărând-o, gâfâind sub greutatea ei, sufocându-te din pricina fumului, ferindu-te din calea gloanţelor şi făcând tot ce ai crezut de cuviinţă că îi datorezi mamei tale, din dragoste de fiu, văd şi cum stă ea pe umerii tăi, hrănindu-se cu creierul tău, privind în jur biruitoare, o întruchipare a morţii, a mamei noastre a tuturor. Şi acum, că ea s-a dus, ai de gând să o urmezi şi tu. M-am tot întrebat, Michaels, ce vezi tu, de fapt când deschizi ochii, pentru că, mai mult ca sigur, nu mă vezi pe mine, nu vezi pereţii albi şi paturile goale ale infirmeriei, nu o vezi pe Felicity cu turbanul ei alb ca neaua. Ce vezi tu? O vezi pe mama ta, cu aura ei de păr cuprins de flăcări, rânjind şi făcându-ţi semn cu degetul ei strâmb, îmbiindu-te să treci de cortina de lumină şi să i te alături în lumea de dincolo? Asta să fie explicaţia pentru indiferenţa ta faţă de viaţă?

Un alt lucru pe care aş vrea să-l aflu este cu ce te hrăneai în sălbăticie, de ai ajuns să găseşti că orice altă mâncare este lipsită de gust. Singurii pe care i-ai pomenit au fost dovlecii. Apoi, tu însuţi cari cu tine seminţe de dovleac. Dovleacul este singura hrană pe care o găseşti în Karoo? Vrei să cred că ai trăit un an numai cu dovleci? Corpul uman nu este în stare de aşa ceva, Michaels. Ce ai mai mâncat? Ai vânat? Ţi-ai făcut un arc cu săgeţi şi ai pornit la vânătoare? Ai mâncat rădăcini şi fructe de pădure? Ai mâncat lăcuste? În registrele noastre scrie despre tine că erai un *opgaarder,* un om care se ocupa cu depozitarea, dar nu se specifică ce anume depozitai. Era mană? Cădea mană din cer pentru tine, o depozitai în cutii pe care le ascundeai sub pământ pentru prietenii tăi care

veneau noaptea să mănânce? De aceea nu vrei să mai mănânci mâncarea pe care ţi-o dăm noi în lagăr, pentru că te-ai obişnuit prea mult cu gustul de mană şi ţi-ai răsfăţat cerul gurii cu nectarul zeilor?

Ar fi trebuit să te ascunzi, Michaels. Ai fost mult prea neglijent. Ar fi trebuit să te furişezi în colţul cel mai întunecat din cea mai adâncă văgăună şi ar fi trebuit să te înarmezi cu răbdare, până când treceau toate necazurile. Ai crezut cumva că eşti un duh invizibil, vreun vizitator venit aici de pe altă planetă, o fiinţă pe care legile popoarelor nu o pot atinge? Ei bine, legile naţiunilor nu-ţi mai dau drumul acum: te-au ţintuit într-un pat, sub tribuna principală a vechiului hipodrom de la Kenilworth, aceleaşi legi o să te strivească în ţărână, dacă e nevoie. Legile sunt de fier, Michaels, sper că îţi dai seama de asta. Oricât de mult te-ai subţia, şi chiar de ai dispărea de pe faţa pământului în cele din urmă, ele tot nu se vor domoli. Nu mai este niciun adăpost rămas pentru suflete hoinare ca tine, poate doar în Antarctica sau pe vreo mare înviforată.

Dacă nu faci un compromis, ai să mori, Michaels. Şi să nu îţi închipui că o să te ofileşti pur şi simplu şi o să te topeşti văzând cu ochii, până nu mai rămâne decât spiritul din tine, şi o să te împrăştii în văzduh. Moartea pe care ai ales-o este foarte dureroasă, plină de nefericire, ruşine şi regret, şi ai multe zile de îndurat până vine izbăvirea. O să mori, şi povestea ta o să moară cu tine, pentru totdeauna, dacă nu-ţi bagi minţile în cap şi nu mă asculţi. Ascultă ce-ţi zic, Michaels. Sunt singurul care te poate salva. Doar eu te văd aşa cum eşti cu adevărat. Sunt singura persoană căreia îi pasă de tine. Numai eu îmi dau seama că, de fapt, tu nu eşti un caz uşor pentru un lagăr permisiv, dar nu eşti niciun caz dificil pentru un lagăr dur; eşti o fiinţă umană care se situează dincolo de orice clasificări, un suflet binecuvântat şi neatins de doctrine, neatins de istorie, un suflet care dă din aripi într-un sarcofag prea strâmt,

suspinând sub o mască de bufon. Eşti preţios, Michaels, în felul tău; eşti ultimul din soiul ăsta, o fiinţă rămasă dintr-o altă epocă, ca un celenterat sau ca ultimul om care vorbeşte yaqui. Cu toţii ne-am împiedicat de buza cazanului istoriei şi am căzut înăuntru; tu singur însă urmai ca un tâmp o lumină pe care o vedeai doar tu, ai pierdut vremea într-un orfelinat (cine altcineva s-ar fi gândit la locul *ăsta* ca la o ascunzătoare?), ai fugit de pace şi de război, ascunzându-te, culmea, sub cerul liber, unde nimeni nu-şi închipuia să caute, şi astfel ai reuşit să trăieşti cum se trăia înainte, plutind peste timp, urmând firul anotimpurilor, fără să încerci câtuşi de puţin să schimbi cursul istoriei, după cum niciun grăunte de nisip nu are ambiţia de a face acest lucru. Ar trebui să te preţuim, să te sărbătorim, ar trebui să-ţi punem hainele pe un manechin într-un muzeu, să-ţi expunem hainele şi punga cu seminţe de dovleac, cu o etichetă; ar trebui să se pună o plăcuţă pe zidul hipodromului, care să amintească de vremea când ai stat aici. Dar nu o să se întâmple nimic din toate astea. Adevărul este că o să pieri neştiut de nimeni, o să fii înhumat într-o groapă oarecare dintr-un colţ al hipodromului, fiindcă transportul până la Woltemade iese din discuţie în zilele noastre. Nimeni nu îşi va aminti de tine în afară de mine, dacă nu cedezi şi nu deschizi odată gura ca să mănânci. Te implor, Michaels: *cedează!*

Un prieten.

*

După o avalanşă de zvonuri, în fine am primit şi informaţii sigure despre deţinuţii de luna aceasta. Lotul principal este reţinut pe drum, la Reddersburg, aşteptând să-i vină rândul să fie transportat. Iar cât priveşte lotul din regiunea Eastern Cape, el nu va mai veni deloc; lagărul de

escală de la Uitenhage nu mai are personal care să se ocupe de separarea prizonierilor în recalcitranţi şi docili, aşa că toţi deţinuţii din acel sector sunt transferaţi în lagăre de maximă securitate până la noi dispoziţii.

Prin urmare, atmosfera de vacanţă de la lagărul din Kenilworth persistă. Pentru mâine a fost programat un meci de crichet între personalul lagărului şi o echipă de ofiţeri însărcinaţi cu încartiruirea. În mijlocul hipodromului se desfăşoară o activitate frenetică, fiindcă se tunde iarba şi se netezeşte pământul pentru terenul de crichet. Noël va fi căpitanul echipei. Spune că nu a mai jucat de treizeci de ani. Nu găseşte o pereche de pantaloni albi care să i se potrivească.

Poate dacă drumurile vor fi bombardate în continuare, şi transporturile oprite peste tot, ne vor uita cei de la sediul central şi ne vor lăsa în pace să jucăm crichet pe toată durata războiului, pitiţi în spatele zidurilor hipodromului.

A venit Noël în inspecţie. Erau doar doi prizonieri în rezervă, Michaels şi cazul de comoţie. Am vorbit despre Michaels în şoaptă, deşi el dormea. I-am spus lui Noël că aş putea să-l salvez încă dacă aş folosi un tub, dar nu doream să-l forţez să trăiască dacă dorinţa de viaţă murise în sufletul lui. Regulamentul vine în ajutorul meu: este interzisă hrănirea forţată sau prelungirea în mod artificial a vieţii. (Mai există o regulă, care interzice să li se facă publicitate deţinuţilor care vor să intre în greva foamei.)

— Cât crezi că va mai dura? întrebă Noël.

I-am răspuns că probabil două săptămâni, poate chiar trei.

— Cel puţin este un sfârşit liniştit, spuse el.

Eu însă l-am contrazis, explicându-i că este, de fapt, un sfârşit dureros şi plin de suferinţă.

— N-ai putea să-i faci o injecţie? întrebă el din nou.

— Să-l ucid? am întrebat eu.

— Nu, încercă el să se corecteze, nu asta doream să zic,

doar să-i faci sfârşitul mai uşor de suportat.

Am refuzat. Nu pot să-mi asum această responsabilitate, nu câtă vreme mai există încă şansa să se răzgândească. Am lăsat-o aşa, în coadă de peşte.

*

Am jucat meciul de crichet şi l-am pierdut, fiindcă aruncam tot timpul mingile în afara terenului, pe porţiunea de gazon care nu fusese netezită, iar jucătorii noştri, care ar fi trebuit să lovească mingea, mai degrabă se fereau de ea, sărind în lături. Noël juca într-un costum de trening alb cu dungi roşii, care-l făcea să arate ca Moş Crăciun îmbrăcat în lenjerie intimă groasă, de iarnă. A reuşit să lovească din cea de-a unsprezecea încercare, şi abia atunci i s-a acordat şi lui prima minge.

— Unde ai învăţat să joci aşa? l-am întrebat.

— La Moorreesburg, prin anii treizeci, pe terenul de joacă al şcolii, în pauzele de prânz, răspunse el.

Şi totuşi, mi se părea unul dintre cei mai buni jucători din echipa noastră.

Ne-am despărţit noaptea târziu, cu mult timp după terminarea meciului. S-a stabilit organizarea unui alt meci pentru luna februarie, la Simonstown, dacă vom mai fi cu toţii pe-aici.

*

Noël este foarte abătut. A auzit azi că Uitenhage este doar începutul, că se va şterge diferenţa dintre lagărele de reabilitare şi cele de concentrare. Baardskeerdersbos va fi închis, şi celelalte trei care mai rămân, inclusiv Kenilworth, vor fi transformate în lagăre de detenţie. Se pare că reeducarea este un ideal şi că încercarea de a-i dovedi legitimitatea a eşuat. Cât priveşte batalioanele de

muncă mai mult sau mai puţin silnică, acestea pot fi foarte bine alcătuite şi din deţinuţi de la lagărele de concentrare. Noël ripostă:

— Adică, vreţi să spuneţi că o să internaţi aici, la Kenilworth, soldaţi hârşiiţi în războaie, aici, în mijlocul unei zone rezidenţiale de care îi despart doar un zid de cărămidă şi două fire de sârmă ghimpată? Şi că o să-i păzească doar o mână de bătrâni, câţiva puştani şi nişte pacienţi bolnavi de inimă?

Răspunsul a fost următorul:

— S-a luat act de aceste inconvenienţe. Se vor face modificări, se va remedia sistemul de iluminat, iar turnurile de pază vor fi consolidate înainte de redeschiderea lagărului.

Noël îmi mărturiseşte că se gândeşte să demisioneze: are şaizeci de ani, şi-a consacrat o bună parte din viaţă slujbei, are o fiică văduvă, care îl tot bate la cap să vină să locuiască cu ea în Gordon’s Bay.

— E nevoie de un om de fier ca să conducă un lagăr de fier. Eu nu sunt tipul ăsta de om.

Nu aş putea să-l contrazic. De fapt, cea mai mare calitate a lui este tocmai faptul că nu este un om de fier.

*

Michaels a plecat. Probabil că a evadat în timpul nopţii. Felicity a observat că patul lui era gol când a sosit dimineaţa, dar nu a raportat lucrul acesta („M-am gândit că s-a dus la toaletă”!). Se făcuse deja ora zece când am aflat. Acum, privind în urmă, îmi dau seama ce uşor trebuie să-i fi fost. De fapt, pentru orice persoană sănătoasă ar fi foarte uşor să scape. Cum lagărul este aproape gol, singurele santinele de serviciu erau la poarta principală şi la poarta care permite accesul personalului angajat. Nu erau echipe care să patruleze pe întreg

perimetrul lagărului, iar uşa laterală era doar încuiată. Nu era nimeni înăuntru care să vrea să scape, şi cine dintre cei de afară ar fi dorit să intre? Bun, uitasem de Michaels. Probabil că a mers în vârful picioarelor, a escaladat zidul – Dumnezeu ştie cum – şi s-a făcut nevăzut Sârma nu pare să fi fost tăiată; dar Michaels este atât de slab, încât se poate strecura pe oriunde.

Noël este pus în încurcătură. Procedura oficială prevede că evadarea trebuie raportată, iar responsabilitatea pentru prinderea evadatului trebuie transferată poliţiei civile. Dar în cazul acesta s-ar face o anchetă şi s-ar scoate la iveală atmosfera relaxată şi degajată în care decurg lucrurile aici, în lagăr: jumătate din personal plecat peste noapte cu permise, echipele de teren care patrulează mai mult decât sporadic etc. Alternativa ar fi să falsifice un raport de deces şi să-l lase pe Michaels în pace. Am încercat să-l conving pe Noël că asta ar fi cea mai bună cale de urmat.

— Pentru numele lui Dumnezeu, hai să terminăm cu povestea asta cu Michaels aici şi acum, i-am zis. Bietul nătâng a plecat ca un câine bolnav, să moară într-un colţ. Lasă-l în pace, nu-l aduce înapoi, nu-l forţa să moară aici, sub un reflector, cu străini care să-l privească insistent.

Noël a zâmbit.

— Zâmbeşti, am adăugat, dar ce spun este adevărat: oameni ca Michaels au relaţii speciale cu lucruri pe care eu sau tu nu le înţelegem. Aud chemarea marelui şi bunului stăpân şi i se supun. N-ai auzit de elefanţi? Nu ştii cum mor ei? Michaels n-ar fi trebuit să vină în acest lagăr niciodată, am continuat eu. A fost o greşeală. De fapt, toată viaţa lui a fost o greşeală, de la început până la sfârşit. E crud ce zic, dar tot o zic: este un om care n-ar fi trebuit să se nască într-o lume ca a noastră. Ar fi fost mai bine dacă maică-sa l-ar fi sufocat discret, fără vâlvă, când a văzut cum este, şi l-ar fi aruncat la lada de gunoi. Acum, cel puţin, lasă-l să moară în pace. O să scriu eu un

certificat de deces, tu o să-l contrasemnezi, vreun funcţionar de la centru o să-l claseze fără să arunce nici măcar o privire, şi ăsta va fi sfârşitul poveştii lui Michaels.

— Da, dar poartă haine din dotarea lagărului, pijamaua kaki, de exemplu, spuse Noël. Poliţia îl va prinde, îl vor întreba de unde vine, el le va spune că vine de la Kenilworth, ei vor verifica şi vor descoperi că nu s-a raportat niciun caz de evadare, şi va fi vai de noi.

— Nu purta pijamaua, am răspuns. Nu ştiu cu ce s-a îmbrăcat, dar a lăsat pijamaua aici. Cât priveşte îngrijorarea ta că va recunoaşte faptul că vine de la Kenilworth, fii pe pace, nu va zice asta pentru simplul motiv că nu vrea să fie readus aici. O să le spună probabil una dintre poveştile lui fantastice, cum că vine din grădina raiului, de pildă. O să scoată pacheţelul cu seminţe de dovleac, o să le zornăie pe la urechea lor, o să le zâmbească cum ştie el mai bine şi, mai mult ca sigur, poliţiştii îl vor trimite direct la balamuc, dacă n-au fost închise şi casele de nebuni până acum. Asta este ultima dată când auzi de Michaels. Noël, îţi jur că aşa va fi. În plus, ştii cât cântăreşte? Treizeci şi cinci de kilograme, e numai piele şi os. Vreme de două săptămâni nu a mâncat nimic. Corpul lui a pierdut deprinderea de a digera hrană obişnuită. Mă mir că mai avea puterea să stea în picioare şi să meargă; e un miracol că a reuşit să se caţere pe zid. Cât crezi că mai poate să supravieţuiască? O noapte sub cerul liber, şi va fi mort de frig. Inima i se va opri.

— Că tot ai pomenit, m-a întrerupt Noël, a verificat cineva dacă nu cumva zace pe undeva pe-afară, dacă nu cumva s-a căţărat doar pe zid, a căzut pe partea cealaltă şi zace pe-acolo?

M-am ridicat brusc.

— Pentru că ultimul lucru de care avem nevoie pentru a atrage atenţia asupra noastră, continuă el, ar fi să avem un cadavru lângă lagăr, cu muşte bâzâind deasupra lui. Ştiu

că nu este treaba ta, dar dacă vrei să verifici, fă-o, te rog. Poţi să iei maşina mea.

Nu am luat maşina, dar am făcut un tur al lagărului pe jos. Buruienile creşteau în voie peste tot; pentru a putea înainta de-a lungul peretelui din spate, a trebuit să mă lupt cu iarba care crescuse până la genunchi. Nu am văzut pe nimeni şi nu am zărit nicio spărtură în gardul de sârmă ghimpată. După o jumătate de oră, am ajuns de unde am plecat, puţin surprins de cât de mic pare lagărul pe dinafară, în timp ce pentru cei aflaţi înăuntru el reprezintă o întreagă lume. Apoi, în loc să mă duc să-i raportez lui Noël, am hoinărit pe strada Rosmead, la umbra punctată cu petice de lumină a stejarilor plantaţi pe marginea ei, bucurându-mă de liniştea amiezii. Un bătrân a trecut pe lângă mine pe o bicicletă care scârţâia la fiecare pedalare. A ridicat mâna, în semn de salut. M-am gândit că, dacă l-aş urma, mergând înainte în linie dreaptă, aş putea ajunge la plajă pe la ora două. Exista oare vreun motiv, m-am întrebat, pentru care ordinea şi disciplina să nu se facă ţăndări astăzi, mai degrabă decât mâine, sau luna viitoare, sau la anul? Ce anume ar aduce un mai mare beneficiu umanităţii: să stau toată după-amiaza în dispensar, făcând bilanţul, sau să mă duc la plajă, să mă dezbrac şi să rămân doar în chiloţi, să absorb lumina binefăcătoare a soarelui de primăvară, să privesc copiii care se zbenguie în apă şi mai târziu să-mi cumpăr îngheţată de la chioşcul din parcare, dacă mai e vreun chioşc pe acolo? La urma urmei, ce obţinea Noël lucrând fără încetare, făcând bilanţul indivizilor care intră şi al celor care ies? N-ar fi mai câştigat dacă ar trage un pui de somn? Poate că gradul de fericire de pe tot pământul ăsta ar creşte simţitor dacă am declara după-amiaza asta perioadă de odihnă şi ne-am duce cu toţii la plajă: comandant, doctor, capelan, responsabili cu antrenamentele fizice, gardieni, paznici cu câini, absolut toţi, împreună cu cele şase cazuri

nerezolvate din secţia de detenţie, să lăsăm doar pacientul cu comoţia să aibă grijă de toate în absenţa noastră. Poate ne-am întâlni cu nişte fete. Pentru ce purtăm noi războiul ăsta, la urma urmei, dacă nu pentru a spori şi mai mult fericirea din univers? Sau poate că mă înşel şi nu mai ţin bine minte, poate că mă gândeam la alt război.

— Michaels nu zace pe lângă niciun zid, am raportat. Nici nu poartă haine care să ne dea de gol. Poartă o salopetă albastru-închis, cu inscripţia TREEFELLERS pe piept şi pe spate. Salopeta asta atârna de un cui în toaletele de la tribuna oficială, Dumnezeu ştie de când. Aşa că putem foarte bine să-i negăm existenţa în deplină siguranţă.

Noël avea înfăţişarea unui om bătrân şi obosit.

— A, mai e ceva, am zis eu, poţi să-mi reaminteşti de ce ducem războiul ăsta? Mi s-a spus odată, dar asta a fost cu mult timp în urmă, şi se pare că am uitat.

— Purtăm războiul ăsta, explică Noël, pentru ca minorităţile să aibă un cuvânt de spus în privinţa sorţii lor.

Ne-am aruncat unul altuia priviri golite de orice înţeles. Oricare ar fi fost dispoziţia mea sufletească, se vede treaba că nu reuşeam să i-o transmit şi lui.

— Dă-mi certificatul ăla pe care mi l-ai promis, spuse el. Nu scrie data, lasă rubrica necompletată.

Apoi, aşezat seara la masa asistentei, neavând nimic de făcut decât să stau în rezerva întunecată, ascultând vântul care începea să bată dinspre sud-est şi respiraţia monotonă a pacientului cu comoţia, mi-am dat brusc seama, foarte limpede, că îmi iroseam viaţa, că o iroseam trăind zi după zi într-o stare de aşteptare, că de fapt mă predasem ca prizonier în acest război. Am ieşit afară şi am rămas în picioare pe pista goală a hipodromului, privind lung la cerul înseninat de vântul care împrăştiase norii, sperând ca neliniştea care mă cuprinsese să se spulbere şi să revin la calmul dinainte. Războiul este un timp al

aşteptării, spusese odată Noël. Ce altceva ai avea de făcut într-un lagăr, dacă nu să aştepţi, să faci toate lucrurile pe care trebuie să le faci zi de zi, să-ţi îndeplineşti obligaţiile, să stai cu urechea ciulită tot timpul la vuietul războiului care răzbate de dincolo de pereţi, să vezi dacă se schimbă tonalitatea muzicii lui? Şi totuşi, la un moment dat m-am întrebat dacă Felicity, ca să nu iau în discuţie decât cazul ei, consideră că trăieşte suspendată, în viaţă, dar parcă nu prea vie, în vreme ce istoria ezită în faţa parcursului pe care să-l aleagă. Dacă ar fi să judec prin prisma celor întâmplate între mine şi Felicity, aş zice că ea nu s-a gândit niciodată la istorie ca la altceva decât ca la o materie de învăţat de şcoală („Când a fost descoperită Africa de Sud?" „1652." „Unde este cea mai mare groapă făcută de om?" „Kimberley.") Mă îndoiesc că Felicity vede şuvoaiele de timp care se învolburează şi nasc vârtejuri peste tot în jurul nostru, pe câmpurile de luptă sau în comandamentele militare, în fabrici şi pe străzi, în săli de consiliu şi cabinete de miniştri, şuvoaie care se revarsă la început pline de nămol, întunecate, dar limpezindu-se pe parcurs, îndreptându-se spre un moment de transfigurare, când din haos se naşte un tipar, şi istoria se manifestă triumfătoare, în deplinătatea semnificaţiei sale. Dacă nu mă înşel în ceea ce o priveşte, Felicity nu se consideră o naufragiată lăsată de izbelişte într-un cotlon al timpului, timpul aşteptării, timpul lagărului şi al războiului. Pentru ea, timpul a rămas la fel de plin ca întotdeauna, există în continuare un timp dedicat spălării aşternuturilor sau măturatului podelei. Pentru mine însă, care stau cu o ureche ciulită la conversaţiile banale din lagăr şi cu cealaltă încerc să ascult rotirea sferelor Marelui Plan Universal, timpul s-a golit. (Sau poate o subapreciez eu pe Felicity?) Chiar şi pacientul cu comoţia, care s-a închis complet în sine, învăluit în mrejele propriei sale stingeri lente şi tăcute, îşi trăieşte ultimele clipe mult mai intens

decât îmi trăiesc eu viaţa.

În ciuda complicaţiilor pe care le-ar presupune lucrul acesta, tare aş vrea să vină un poliţist la poarta lagărului, ţinându-l pe Michaels de ceafă ca pe o păpuşă zdrenţuită, şi să strige la noi: „Ar trebui să îi urmăriţi mai atent pe ticăloşii ăştia”, după care să-l lase în mijlocul drumului şi să plece. Michaels, cu închipuirea lui care face să răsară flori de dovleac în mijlocul deşertului, este un alt om prea ocupat, prea nătâng şi prea absorbit de gândurile lui pentru a auzi cum se învârt roţile istoriei.

*

În dimineaţa aceasta, fără să primim niciun anunţ în prealabil, a sosit un convoi de camioane cu patru sute de prizonieri noi, lotul care fusese reţinut mai întâi la Reddersburg, timp de o săptămână, şi mai apoi pe o linie la nord de Beaufort West. Iar noi, în tot acest timp, jucam aici fel de fel de jocuri, pierdeam timpul cu fetele, filosofam despre viaţă, moarte şi istorie. În vremea asta, toţi oamenii ăştia aşteptau în vagoane pentru vite oprite pe linii secundare sub soarele de noiembrie, dormind înghesuiţi unul în altul, ca să se mai încălzească, zgribuliţi de frigul nopţilor reci de la munte, lăsaţi să iasă afară doar de două ori pe zi pentru a-şi face nevoile, mâncând lângă liniile de cale ferată numai terci gătit la foc de crengi smulse din tufişuri de mărăcini, privind cum trec huruind pe lângă ei transporturi mult mai urgente decât al lor, în timp ce păianjenii îşi ţeseau în voie pânza lor printre roţile vagoanelor care le deveniseră casă. Noël spune că la început avea de gând să refuze categoric această livrare, cum avea de altfel şi dreptul s-o facă, dată fiind absenţa utilităţilor, până când i-a văzut pe prizonieri, i-a adulmecat, i-a simţit cât sunt de extenuaţi şi de deznădăjduiţi şi şi-a dat seama că, dacă ridică obiecţii, ei

vor fi pur şi simplu încărcaţi din nou în aceleaşi vagoane cu care au venit, vor fi trimişi în aceleaşi depouri unde vor aştepta până când cineva, de undeva de sus, în birocraţia asta de neînchipuit, se va sesiza şi va urni puţin lucrurile sau până când vor muri cu toţii. Aşa că am muncit cot la cot toată ziua, fără pauză, să-i primenim: i-am despăduchiat, le-am ars hainele vechi, le-am dat hainele de lagăr, le-am dat de mâncare, le-am administrat medicamente, i-am separat pe cei bolnavi de cei care erau doar lihniţi de foame. Toată rezerva şi anexele de-abia fac faţă şi mai că stau să pice din cauza puhoiului de lume; unii dintre pacienţi sunt la fel de firavi ca şi Michaels, şi mă gândesc că sunt într-o stare avansată de degradare, ca nişte morţi vii sau nişte vii morţi, mă şi mir că este omeneşte posibil să înduri aşa ceva. Deci, în două cuvinte, avem iar de lucru, şi nu va trece mult timp până când vom avea din nou exerciţii fizice, până când se va înălţa din nou steagul şi se vor interpreta cântece educative care vor spulbera liniştea după-amiezilor de vară.

Cel puţin douăzeci dintre ei au murit pe drum, asta ne-au zis prizonierii. Morţii au fost îngropaţi în morminte nemarcate, pe câmp. Noël a verificat documentele. Se pare că au fost redactate foarte recent, chiar în dimineaţa asta, în Cape Town, şi că în ele nu este trecut decât numărul de deţinuţi sosiţi.

— De ce nu ceri documentele de îmbarcare? l-am întrebat.

— Ar fi o pierdere de vreme, mi-a răspuns. Ar zice că documentele nu le-au parvenit încă. Dar problema este că actele astea nu vor ajunge niciodată. Nimeni nu vrea o anchetă. Şi, la urma urmei, cine poate să spună că douăzeci de morţi dintr-un lot de patru sute este o rată de deces inacceptabilă? Oamenii mor sau sunt pe moarte tot timpul, asta e firea omenească, nu poţi face nimic.

Hepatita şi dizenteria sunt în floare, ca şi viermii

intestinali, desigur. E clar că Felicity şi cu mine nu vom putea face faţă. Noël a fost de acord să folosesc doi prizonieri ca infirmieri.

Între timp, planurile pentru modernizarea lagărului Kenilworth şi aducerea lui la statutul de lagăr de maximă securitate sunt în toi. 1 martie a fost aleasă ca dată pentru începerea renovării. Vor fi schimbări majore, se va dărâma tribuna oficială, se vor construi barăci care să adăpostească încă cinci sute de prizonieri. Noël a sunat la comandamentul central pentru a protesta împotriva faptului că a fost anunţat cu prea puţin timp înainte şi a primit următorul răspuns:

— Calmează-te. Avem noi grijă de tot. Mai bine fă-te folositor şi pune oamenii pe care îi ai să elibereze şi să cureţe terenul. Dacă e iarbă, daţi-i foc. Dacă sunt pietre, daţi-le la o parte. Fiecare piatră face umbră. Multă baftă. Ţine minte, *'n boer maak 'n plan.*

Am impresia că Noël bea mai mult decât de obicei. Poate că acum ar fi cel mai bun prilej, atât pentru el, cât şi pentru mine, să părăsim fortăreaţa – este clar că asta va ajunge peninsula, o fortăreaţă – şi să lăsăm în urmă prizonierii să-i păzească pe prizonieri, pe cei bolnavi să se îngrijească de bolnavi. Poate că noi doi ar trebui să rupem o foaie din cartea lui Michael, din atlasul lui, şi să facem o excursie către unul dintre ţinuturile mai liniştite ale ţării, unul dintre cotloanele întunecate ale districtului Karoo, de exemplu, şi să ne facem acolo o casă, ca doi domni dezertori cu mijloace modeste de supravieţuire şi cu îndeletniciri serioase. Dar cum să ajungem atât de departe ca Michaels fără să fim prinşi pe drum, asta e cea mai dificilă problemă. Am putea începe prin a ne descotorosi de uniforme, adunând puţină ţărână sub unghii şi mergând mai aduşi de spate, mai aplecaţi spre pământ, deşi mă îndoiesc că vom putea arăta vreodată atât de şterşi şi de greu de clasificat precum Michaels, sau, mai bine zis,

precum Michaels în zilele lui bune, înainte să ajungă un schelet. Când mă gândesc la Michaels, îmi imaginez tot timpul că cineva a adunat o mână de ţărână, a scuipat pe ea şi a jucat-o în palme până când a ajuns la forma unui om rudimentar, scăpând totuşi una sau două greşeli (gura şi, fără îndoială, mintea, sau ce-o avea el în cap), mai omiţând câte un detaliu ici şi colo (sexul), dar reuşind să obţină în cele din urmă un omuleţ de pământ destul de original, tipul de siluetă pe care-l întâlnim în arta populară, în arta ţăranilor, care vine pe lume dintre coapsele turtite ale maicii sale, glodul, cu degetele deja încârligate şi cu spatele încovoiat, pregătit pentru o viaţă de scormonit prin pământ, o fiinţă care, cât e trează, stă încovoiată deasupra gliei şi care, când i se apropie sfârşitul, îşi sapă singură groapa, se vâră discret înăuntru şi-şi trage pământul peste cap cum şi-ar trage o plapumă, zâmbeşte pentru ultima oară, se întoarce şi se adânceşte în somn, ajunsă, în sfârşit, acasă, în vreme ce undeva departe, neobservat, ca de obicei, roţile istoriei macină fără încetare. Ce organism al statului s-ar amuza la gândul de a recruta astfel de fiinţe drept agenţi şi la ce altceva ar putea ei folosi, în afară de a căra diverse lucruri şi de a muri pe capete?

În timp ce, dacă într-o noapte aş pune pe mine o salopetă, m-aş încălţa cu tenişi, m-aş strecura afară şi m-aş căţăra pe zid (rupând sârma ghimpată, din moment ce nu sunt făcut din aer), sunt sigur că aş fi prins de prima patrulă care ar trece prin preajmă şi m-ar surprinde şovăind în faţa alegerii drumului pe care să o apuc şi care să mă ducă spre izbăvire. Adevărul este că singura şansă pe care o aveam s-a dus, ba mai mult, s-a dus înainte ca eu să-mi dau seama că era şansa mea. În noaptea în care a evadat Michaels, atunci ar fi trebuit să-l urmez. Acum degeaba încerc eu să îmi spun că nu eram pregătit. Dacă l-aş fi luat pe Michaels în serios, aş fi fost oricând gata. Aş fi avut la îndemână o bocceluţă, cu un schimb de haine, un

portofel cu bani, o cutie de chibrituri, un pachet de biscuiţi şi o conservă cu sardele. Nu l-aş mai fi scăpat din ochi. Când ar fi dormit, m-aş fi culcat şi eu în pragul uşii; când s-ar fi trezit, eu l-aş fi urmărit cu privirea. Iar când s-ar fi strecurat afară, m-aş fi furişat şi eu după el. Aş fi mers ferit, călcându-i pe urme, ţinându-mă de poteci umbroase, aş fi escaladat zidurile prin colţurile cele mai întunecoase, l-aş fi urmat pe cărările mărginite de stejari, sub cerul înstelat, păstrând totuşi distanţa, oprindu-mă când s-ar fi oprit şi el, aşa încât nu ar fi fost niciodată nevoit să îşi spună: „Cine e ăsta din spatele meu? Ce o vrea de la mine?” sau să o ia la fugă, crezând că sunt vreun poliţist în civil, cu o salopetă pe el şi tenişi în picioare, cu o bocceluţă în care a ascuns un pistol. Aş fi mers pe urmele lui toată noaptea, pe străzi lăturalnice, până când, în zori, ne-am fi trezit la marginea şesurilor sterpe din zona Cape, târându-mă cu dificultate la vreo cincizeci de paşi în urma lui, prin nisip şi tufişuri, evitând pâlcurile de cocioabe unde, ici şi colo, se vede câte un fuior de fum înălţându-se la cer. Iar la un moment dat, în plină zi, te-ai întoarce în cele din urmă, m-ai privi pe mine, farmacistul devenit peste noapte medic locţiitor, care acum te urmez îndeaproape pe jos şi care, cu numai o seară înainte, îţi dictasem când să te culci, când să te trezeşti, eu care îţi vârâsem tuburi pe nas şi pastile pe gât, care făceam glume pe seama ta, deşi tu mă puteai auzi, eu care, mai mult decât orice, încercasem neobosit să te forţez să mănânci hrana pe care era clar că nu o puteai înghiţi. Plin de bănuieli şi poate chiar clocotind de mânie, ai fi aşteptat în mijlocul drumului să mă apropii şi să mă justific.

Iar eu aş fi venit înaintea ta şi aş fi vorbit. Aş fi rostit:

— Michaels, iartă-mă pentru felul în care te-am tratat, nu am apreciat cu adevărat cine eşti tu de fapt, până mai zilele trecute. Te rog să mă ierţi şi pentru faptul că te urmăresc aşa. Promit să nu fiu o povară pentru tine (Să zic

oare: „Promit să nu fiu o povară cum a fost mama ta”? Poate că nu ar fi foarte prudent să spun asta.) Nu îţi cer să ai grijă de mine, să mă hrăneşti. Nevoia mea este una banală. Deşi asta e o ţară întinsă, atât de întinsă, încât ai putea să crezi că este loc în ea pentru toată lumea, viaţa m-a învăţat că este foarte greu să supravieţuieşti în afara lagărului. Şi totuşi, sunt convins că sunt anumite locuri aflate între lagăre, dar care nu aparţin nici unuia, care nu ţin de ele – niscaiva vârfuri de munte, nişte insule în mijlocul unor mlaştini, câteva fâşii de pământ uscat, unde oamenii îndeobşte nu ar crede că merită câtuşi de puţin să trăiească. Caut un astfel de loc pentru a mă stabili acolo, poate numai până când se îmbunătăţeşte situaţia, poate pentru totdeauna. Nu sunt însă atât de imbecil, încât să îmi închipui că mă pot baza pe hărţi şi pe drumuri care să mă ghideze. De aceea te-am ales pe tine, să-mi arăţi calea.

Apoi m-aş fi apropiat atât de mult de tine, încât te-aş fi putut atinge, iar tu nu ai fi avut cum să te fereşti de privirea mea:

— Din momentul în care ai venit, Michaels – aş fi spus eu, dacă m-aş fi trezit şi te-aş fi urmat –, mi-am dat seama că locul tău nu era în lagăr. La început, trebuie să mărturisesc, te vedeam mai mult ca pe un bufon. Într-adevăr, l-am îndemnat pe maiorul van Rensburg să te scutească de regimul de lagăr, dar numai fiindcă mi se părea că a te forţa să treci prin toate acele activităţi de recuperare ar fi avut la fel de mulţi sorţi de izbândă ca a învăţa un şobolan, un şoarece sau (să zic oare?) o şopârlă să latre, să cerşească sau să prindă o minge. Dar, cu trecerea timpului, mi-am dat seama cât de originală era rezistenţa ta, încăpăţânarea ta. Nu erai un erou, nici nu pretindeai că ai fi unul, nici măcar un erou al ajunării. De fapt, tu nu opuneai niciun fel de rezistenţă. Când îţi spuneam să sari, tu săreai. Când îţi spuneam să sari din nou, tu săreai din nou. Dacă îţi ziceam şi a treia oară să

sari, atunci tu nu mai reacţionai, ci cădeai grămadă pe jos. Iar noi vedeam cu toţii, chiar şi cei care nu doreau să recunoască acest lucru atât de evident, că tu nu reuşiseşi din pricina faptului că erai total istovit, erai sleit de puteri, tot supunându-te voinţei noastre. Aşa că noi te culegeam de pe jos, descoperind astfel că erai la fel de uşor ca un sac umplut cu fulgi, îţi puneam mâncare în faţă şi îţi ziceam: Mănâncă, adună-ţi puterile, să poţi să te istoveşti din nou, făcându-ne pe plac. Iar tu nu ziceai nu. Sunt convins că încercai să faci cum ţi se spunea. Consimţeai în sinea ta (iartă-mă că fac aceste distincţii, sunt singurele mijloace prin care pot să mă justific), voinţa ta consimţea, dar trupul tău se împotrivea. Aşa am văzut eu situaţia. Trupul tău respingea mâncarea pe care ţi-o dădeam, şi slăbeai tot mai mult. *De ce*? mă întrebam. De ce refuză omul ăsta să mănânce, când este clar că e lihnit de foame? Apoi, tot privindu-te zi după zi, am început să înţeleg încet-încet adevărul: că, de fapt, tânjeai şi plângeai în ascuns, nici măcar conştientul tău nu îşi dădea seama de asta (iartă-mi cuvintele), tânjeai aşadar după o altă hrană, o hrană pe care niciun lagăr nu o putea furniza. Voinţa ta se pleca în faţa exigenţelor noastre, dar trupul tău cerea mâncarea pe care o dorea el, şi nimic altceva. Eu am învăţat că în trup nu există nicio ambiguitate, nu există două voci contradictorii. Am învăţat că trupul vrea doar să trăiască. Am înţeles că suicidul nu este un gest al trupului împotriva lui însuşi, ci un gest al voinţei împotriva trupului. Şi totuşi, aveam în faţa mea un trup care era gata mai degrabă să moară, decât să-şi schimbe deprinderile. Stăteam ore întregi în pragul rezervei privindu-te, intrigat de acest mister. Nu exista niciun principiu, nicio idee în spatele declinului tău. Nu voiai să mori, şi totuşi erai pe moarte. Erai ca un iepuraş închis în pielea unui tigru, sufocându-te, fără îndoială, murind de foame printre coşuri întregi de carne, tânjind după mâncarea adevărată.

Aici aş fi făcut o pauză în discursul meu, cum as fi stat eu în mijlocul câmpului, în vreme ce de undeva, la mică distanţă în spatele nostru, s-ar fi auzit un om tuşind, horcăind şi scuipând şi s-ar fi simţit mirosul de fum emanat de vreun foc de vreascuri; dar sclipirea din ochii mei te-ar fi reţinut, pentru moment, împietrit acolo unde te găseai.

— Am fost singurul care a văzut că erai mai mult decât păreai a fi, aş fi continuat eu. Încetul cu încetul, pe măsură ce refuzul tău încăpăţânat devenea tot mai puternic, am început să simt că erai mai mult decât un pacient, o altă victimă a războiului, o altă cărămidă din piramida sacrificiului pe care cineva ar putea să se caţere la final, să stea cu picioarele crăcănate în vârful ei, să strige şi să se bată cu pumnii în piept, proclamându-se împărat a tot ceea ce cuprinde cu privirea. Aveai obiceiul să stai întins pe pat, chiar în dreptul ferestrei, la lumina nopţii, cu ochii închişi, dormind poate. Eu stăteam în pragul uşii, respirând încet, ciulind urechea la mormăielile şi freamătul celorlalţi pacienţi, aşteptând. Iar în tot acest timp îmi devenea din ce în ce mai clar că în jurul unui singur pat dintre toate paturile din rezervă aerul parcă se închega, întunericul se făcea atât de gros, încât puteai să îl tai cu cuţitul, o viforniţă neagră vuia într-o linişte deplină deasupra trupului tău, arătând înspre tine, deşi fără să clintească nici măcar un colţ al aşternutului. Eu scuturam puternic din cap, asemenea unui om care încearcă să scape de un vis urât, dar sentimentul ăsta nu-mi dădea pace.

— Aceasta nu este doar închipuirea mea, mi-aş zice. Aceste înţelesuri profunde şi dense nu sunt ca o radiografie pe care o fac unui bolnav, nu sunt ca un halat pe care îl pun pe vreun pacient sau altul după bunul meu plac. Michaels aduce cu sine un înţeles nou, iar înţelesul acesta nu îmi este destinat doar mie. Dacă ar fi aşa, dacă originea acestui înţeles ar fi numai un gol dinăuntrul meu sau neputinţa mea de a crede în ceva, pentru că ştim cu

toţii cât este de greu să astâmperi foamea de credinţă cu nişte biete viziuni despre vremurile ce vor să vină (războiul şi lagărele nu ne oferă decât aceste biete viziuni), aşadar, dacă tânjirea după vreun înţeles m-a trimis la Michaels şi la povestea lui, dacă Michaels însuşi nu ar fi mai mult decât pare, un om numai piele şi os, cu o buză strâmbă (iartă-mă, mă opresc numai la ce este foarte evident), atunci aş avea toate motivele să mă retrag într-una dintre toaletele din spatele vestiarelor jocheilor, să mă închid în cea mai mică firidă şi să-mi trag un glonţ în cap. Şi totuşi, când am fost eu vreodată mai sincer decât în seara aceasta?

Stând aşa în prag, cu privirea deja întunecată de apropierea morţii, m-aş uita pentru ultima dată în sinea mea, cu bruma de forţă pe care aş mai avea-o, să văd dacă există vreun mugure de rea-credinţă în convingerea sau hai să-i spunem dorinţa mea de a fi singurul pentru care lagărul nu este doar vechiul hipodrom Kenilworth, cu barăci din materiale prefabricate amplasate ici şi colo de-a lungul lui, ci un loc privilegiat, de unde înţelesuri până atunci ascunse ţâşnesc în lumea întreagă. Dar dacă un astfel de mugure ar zăcea înăuntrul meu, nu ar scoate capul la vedere, şi dacă nu doreşte să o facă, ce pot eu face la rândul meu pentru a-l obliga? (Am rezerve, oricum, că se poate separa sinele care scrutează de sinele care se ascunde, şi nu cred că pot fi asmuţiţi unul împotriva altuia, ca şoimul şi şoarecele; dar hai mai bine să amânăm discuţia asta pentru altă dată, când nu fugim de poliţie.) Aşa că priveam din nou în jur şi, într-adevăr, nu mă înşelam, nu mă flatam, nu mă consolam, totul era exact ca înainte, acesta era adevărul, un întuneric foarte dens doar deasupra unui pat, iar patul acela era al tău.

În momentul acesta, am bănuiala că te-ai fi întors deja cu spatele la mine şi ai fi mers mai departe, pierzând firul discursului meu şi fiind oricum foarte preocupat să te

depărtezi cât mai mult cu putinţă de lagăr. Sau poate că, de pe acum, atraşi de vocea mea, o liotă de copii din cocioabe s-ar fi strâns deja în jurul nostru, unii numai în pijamale, ascultând cu gura căscată cuvintele mari pe care le rosteam pătimaş, lucru care mai mult ca sigur că te-ar nelinişti. Aşa că acum ar fi trebuit să grăbesc pasul după tine, călcându-ţi pe urme şi stând pe-aproape, să nu fiu nevoit să strig.

— Iartă-mă, Michaels, aş fi zis, nu mai este mult, ai puţină răbdare. Vreau doar să-ţi spun ce însemni tu pentru mine, după care te las în pace. Promit.

În clipa aceea, probabil pentru că aşa ţi-e firea, ai rupe-o la fugă. Aşa că ar trebui să alerg după tine, înaintând cu dificultate prin nisipul greu şi cenuşiu, ca şi cum aş merge prin apă, ferindu-mă de crengi şi strigând:

— Şederea ta în lagăr a fost doar o alegorie, dacă ştii cuvântul. A fost o alegorie la cel mai înalt nivel despre cum un înţeles poate, într-o manieră absolut scandaloasă, revoltătoare, să se aciueze într-un sistem, fără să devină parte din el. Nu ai remarcat că, de fiecare dată când încercam să te ţintuiesc locului, reuşeai să scapi? Eu am observat. Ştii ce mi-a trecut prin cap când am văzut că ai evadat fără să tai sârma? M-am gândit: „Cu siguranţă este săritor cu prăjina”. Asta am crezut. Ei bine, poate că nu sari cu prăjina, Michaels, dar eşti un artist într-ale evadării, unul dintre cei mai mari din câţi există: Jos pălăria!

Acum, din cauză că am alergat prea mult, dar şi pentru că nu m-am oprit din vorbit, aş fi început să gâfâi, şi tu te-ai fi îndepărtat încet-încet de mine.

— Şi acum, un ultim cuvânt despre grădina ta, aş fi zis eu cu răsuflarea întretăiată. Să îţi spun care este înţelesul grădinii sacre şi ispititoare care înfloreşte în inima deşertului şi rodeşte hrana vieţii. Grădina către care te îndrepţi acum este niciunde şi peste tot, numai în lagăre

nu. Este un alt nume pentru locul de care aparţii, Michaels, în care nu te simţi un străin fără casă. Nu apare în hărţi, niciun drum obişnuit nu duce acolo, şi numai tu ştii să ajungi.

Să fie închipuirea mea sau să fie aievea, în momentul acesta ai începe să fugi cât te ţin picioarele, aşa că ar fi limpede pentru oricine, chiar şi pentru cel mai nepriceput eventual martor, că vrei să scapi de omul care ţipă în urma ta, omul îmbrăcat în haine albastre care aduce a procuror, a nebun, a copoi, a poliţist. Nu ar fi de mirare dacă toată liota de copii, care până acum ar fi tropăit după noi ca să se amuze, ar începe să-ţi ţină partea şi s-ar pune să mă hărţuiască din toate părţile, ar arunca în mine cu pietre şi cu beţe, aşa că ar trebui să mă opresc, să-i iau la bătaie până aş scăpa de ei, în timp ce ţi-aş striga ultimele cuvinte, înainte să te înghită cele mai adânci desişuri, alergând acum cu o viteză mult mai mare decât s-ar putea aştepta cineva de la o persoană înfometată.

— Am dreptate? aş urla eu. Te-am înţeles? Dacă am dreptate, ridică-ţi mâna dreaptă; dacă mă înşel, ridică-ţi mâna stângă!

PARTEA A TREIA

Cu genunchii slăbiţi din pricina drumului lung pe care îl parcursese, cu ochii închişi din cauza luminii prea puternice a soarelui de dimineaţă, Michael K stătea pe o bancă de lângă micul teren de golf de pe esplanada Sea Point, cu faţa spre mare, odihnindu-se, încercând să îşi adune puterile. Văzduhul era liniştit. Auzea valurile lovindu-se de stâncile de dedesubt şi şuieratul apei în timp ce se retrăgea. Lângă el s-a oprit un câine, i-a mirosit picioarele, după care a urinat la colţul băncii. Trei fete în pantaloni scurţi şi flanele au trecut pe-aproape, alergând umăr la umăr, şuşotind împreună şi lăsând o mireasmă dulce în urma lor. Dinspre strada Plajei se auzea clinchetul clopoţelului unui vânzător de îngheţată, la început mai tare, pe măsură ce vânzătorul se apropia, apoi tot mai încet. Împăcat, ajuns într-un loc atât de familiar lui, plin de recunoştinţă pentru această zi călduroasă, K a oftat şi şi-a lăsat uşor capul să-i cadă într-o parte. Dacă a adormit sau nu, nici el nu ştia; dar când a deschis ochii, era îndeajuns de înzdrăvenit să pornească din nou la drum.

Acum, mai multe ferestre ale clădirilor aşezate de-a lungul străzii Plajei păreau să fie închise cu obloane sau cu scânduri de lemn, decât atunci când plecase. În special ferestrele care dădeau înspre stradă păreau să fie acoperite. Aceleaşi maşini erau parcate în aceleaşi locuri, deşi acum erau mai ruginite; o carcasă de maşină, un morman de fiare vechi, fără roţi şi incendiată, stătea răsturnată pe-o parte, lângă peretele falezei. A luat-o pe promenadă, conştient de faptul că era gol puşcă pe sub salopeta albastră, conştient că dintre toţi cei care se plimbau la ora aceea, el era singurul desculţ. Dar dacă privirea vreunuia dintre ei se abătea înspre el, se oprea asupra feţei, şi nu cobora până la tălpi.

A ajuns la un petic de iarbă pârjolită, unde, printre cioburi şi gunoi făcut scrum, noi fire verzi de iarbă îşi înălţaseră deja capul. Un băieţel se căţărase pe barele

înnegrite ale unui balansoar şi avea palmele şi tălpile negre de funingine. K şi-a croit drum de-a lungul peluzei, a traversat strada şi s-a ascuns de lumina soarelui în casa scărilor a acelei clădiri de pe Côte d'Azur, neluminată şi deci destul de întunecoasă. Acolo, pe un perete, scria cu litere încârligate, desenate cu spray negru, de graffiti JOEY E ŞEFU. Şi-a ales un locşor nu departe de holul care ducea spre camera cu craniul de avertisment pe uşă, unde mama lui trăise odată, s-a aşezat pe vine, cu călcâiele sprijinite de perete, gândindu-se: este în regulă, oamenii vor crede că sunt un om al străzii. Şi-a adus aminte de bereta pe care o pierduse şi pe care ar fi putut-o pune alături, pentru ca oamenii să îi arunce de pomană. Asta ar fi întregit imaginea lui de cerşetor de la colţul străzii.

A aşteptat ore în şir. Nu a venit nimeni. Nu s-a ridicat să traverseze pasajul şi să încerce uşa, pentru că nu ştia ce să facă după ce o va deschide. Când trecuse bine de amiază şi frigul a început să îi intre în oase, a părăsit clădirea din nou şi a coborât pe plajă. A adormit pe nisipul alb şi cald, în plin soare.

S-a trezit buimac, îi era sete, transpirase tot în salopetă. A găsit o toaletă publică pe plajă, dar robinetele nu funcţionau. Geamurile erau acoperite de nisip. Nisipul ajunsese până şi în colţul cel mai ferit, purtat de vânt, probabil. Se formase astfel un strat de vreo treizeci de centimetri grosime.

În timp ce K stătea în faţa chiuvetei şi cugeta la ce să facă mai departe, a văzut în oglindă trei oameni care au intrat prin spate. O femeie îmbrăcată într-o rochie albă, mulată pe corp, cu o perucă blondă platinată, care ţinea în mână o pereche de pantofi argintii cu tocuri înalte. Ceilalţi doi erau bărbaţi. Cel mai înalt dintre ei a venit drept la K şi l-a luat de braţ.

— Sper că ţi-ai terminat treaba pe-aici, i-a zis, pentru că locul ăsta e rezervat.

L-a condus pe K afară, în lumina orbitoare de pe plajă.

— Găseşti tu alte locuri în care să mergi, i-a mai spus şi l-a lovit cu palma pe spate, deşi la fel de bine s-ar putea spune că l-a împins uşor.

K s-a aşezat pe nisip. Bărbatul înalt care-i vorbise a luat poziţie de drepţi lângă uşa toaletei, cu ochii pe el. Avea o şapcă în carouri, pusă pe-o ureche.

Ici şi colo se vedeau oameni împrăştiaţi pe plaja îngustă, dar nu era nimeni în mare, în afară de o femeie care stătea în apa puţin adâncă de pe mal, cu fusta ridicată, cu picioarele depărtate, dar puternic înfipte în nisip, fiindcă îşi ţinea bine echilibrul. Ţinea în braţe un copil mic, pe care îl tot legăna la stânga şi la dreapta, iar degetele de la picioruşele micuţului atingeau în treacăt valurile. Bebeluşul ţipa, deopotrivă înfiorat şi vesel.

— E sora mea, a rostit omul de la uşa toaletei, arătând spre femeia din apă. Cea de dincolo, spuse arătând de data aceasta peste umăr, înspre toaletă, e şi ea sora mea. Am o groază de surori. Familie mare, deh.

Lui K îi zvâcnea deja capul. Şi-ar fi dorit să aibă şi el o pălărie sau o şapcă. A închis ochii.

Celălalt bărbat a ieşit din toaletă şi a coborât repede treptele care duceau spre esplanadă, fără să zică niciun cuvânt.

Soarele atingea deja în zare suprafaţa goală şi netedă a mării. K se gândi: Am să mai stau până se răceşte nisipul, apoi mă mai gândesc unde mă duc.

Străinul cel înalt era acum chiar lângă el, l-a împuns uşor în coaste cu vârful pantofului. În spatele lui erau cele două surori, una cu copilul legat la spate, cealaltă, cu capul gol acum, cărând peruca şi pantofii. Tot împungându-l cu vârful pantofului, străinul a ajuns la şliţul de la salopetă, l-a deschis tot cu vârful pantofului, scoţând parţial la iveală coapsele dezgolite ale lui K.

— Ia te uită, omul ăsta e dezbrăcat! strigă străinul,

întorcându-se către surorile lui, râzând.

— Un om în pielea goală! Când ai mâncat ultima oară, frate?

De data asta l-a împuns cu putere în coaste.

— Haideţi, să-i dăm omului ăstuia ceva să îl trezească!

Femeia cu copilul a scos dintr-o pungă o sticlă de vin înfăşurată în hârtie cafenie. K s-a ridicat în capul oaselor şi a băut.

— Bun, de unde eşti, omule? l-a întrebat străinul. Lucrezi pentru ăştia?

A întins un deget lung către salopetă şi către literele aurii de pe buzunar.

K avea de gând să răspundă când, din senin, stomacul i s-a încordat, iar vinul i-a venit înapoi pe gât. A vărsat un şuvoi limpede, auriu, care a fost imediat absorbit de nisip. A închis ochii, în vreme ce lumea se învârtea toată în jurul lui.

— Hei! zise străinul râzând şi lovindu-l pe K prieteneşte pe spate. Asta se întâmplă dacă bei pe stomacul gol! Stai să-ţi spun. Când te-am văzut, mi-am zis: „Omul ăsta e cu siguranţă subnutrit. Este clar că are nevoie de o masă sănătoasă în stomac!”

L-a ajutat pe K să se ridice.

— Vino cu noi, domnule Treefeller, o să-ţi dăm ceva de mâncare, să nu mai fi aşa de slab.

Au luat-o împreună la picior pe esplanadă, până au găsit o staţie goală de autobuz. Străinul a scos din pungă o pâine întreagă şi o cutie de lapte condensat. A mai scos din buzunarul de la şold ceva subţire şi negru, pe care l-a trecut prin faţa ochilor lui K. A făcut ceva cu obiectul ăsta, că s-a transformat imediat într-un cuţit. Le-a arătat lama strălucitoare tuturor, fluierând a uimire, după care s-a pus pe râs, lovindu-se cu mâna peste genunchi şi arătând spre K. Bebeluşul s-a uitat cu ochi mari peste umărul mamei sale şi a început şi el să râdă, lovind aerul cu pumnul lui

mic.

Străinul s-a oprit din râs şi a tăiat o felie groasă de pâine, peste care a turnat lapte condensat, făcând tot felul de cercuri şi rotocoale deasupra feliei. Apoi i-a dat-o lui K. A mâncat, în vreme ce toată lumea se uita la el.

Au trecut pe o alee, unde era o ţâşnitoare care picura. K s-a desprins de grup ca să bea. A băut atât de mult, de ai fi zis că nu se va mai opri niciodată. Apa părea să-i traverseze tot trupul; a fost nevoit să se retragă la capătul aleii, unde s-a aşezat pe vine, deasupra unui mic canal de scurgere. Mai târziu s-a simţit atât de ameţit, încât i-a luat mult timp să găsească mânecile salopetei.

Au lăsat în urmă zona rezidenţială şi au început să urce panta molcomă a colinei Signal. K, rămas la coada grupului, se opri să-şi tragă sufletul. Femeia cu copilul s-a oprit şi ea.

— Greu! zise ea, arătând spre cel mic şi zâmbi.

K s-a oferit să-i care sacoşa, dar ea a refuzat.

— E o nimica toată, sunt obişnuită, spuse ea.

S-au strecurat printr-o gaură din gardul care marca limita rezervaţiei naturale împădurite. Străinul şi cealaltă femeie mergeau înaintea lor pe o potecă ce şerpuia la deal; în urma lor, jos în vale, luminile înspre Sea Point începuseră să clipească; marea şi cerul, acum de un roşu-aprins, străluceau în zare.

S-au oprit sub un pâlc de pini. Femeia în alb s-a făcut nevăzută în întunericul copacilor. După câteva minute, a reapărut; purta jeanşi şi căra două pungi de plastic destul de umflate. Cealaltă soră s-a descheiat la bluză şi a alăptat copilul. K nu ştia unde să mai întoarcă privirea. Omul a întins o pătură, a aprins o lumânare şi a pus-o într-o cutie de conserve. După care a scos mâncarea: pâinea, laptele condensat, un cârnat întreg („Aur!” zise, bâţâind cârnatul dinaintea ochilor lui K. „Pentru ăsta trebuie să plăteşti aur!”) şi trei banane. A deşurubat dopul de la sticla de vin

şi a trecut-o pe la toată lumea. K a luat doar o gură şi a dat-o înapoi.

— Ai nişte apă? întrebă el.

Omul dădu din cap că nu.

— Avem vin, avem lapte, de fapt, avem două feluri de lapte – arătă dezinvolt spre femeia cu copilul mic –, dar apă nu avem, prietene, îmi pare rău că nu e apă prin părţile-astea. Dar promit că mâine o să ai. Mâine va fi o nouă zi. Mâine vei avea toate cele trebuincioase pentru a te face un alt om.

Zăpăcit din pricina vinului, sprijinindu-se de pământ din când în când ca să nu-şi piardă echilibrul, K a mâncat pâine şi lapte condensat, a mâncat chiar şi jumătate dintr-o banană, dar a refuzat cârnatul.

Străinul începu să vorbească despre viaţa din Sea Point.

— Ţi se pare ciudat, întrebă el, că dormim aici, în munţi, ca vagabonzii? Nu suntem vagabonzi. Avem mâncare, avem bani, avem din ce trăi. Ştii unde trăiam înainte? Spune-i domnului Treefeller unde locuiam.

— Strada Normandie, spuse femeia în jeanşi.

— Aşa, strada Normandie, nr. 1216. Apoi am obosit să tot urcăm scări şi am ajuns aici. Ăsta e reşedinţa noastră de vară, aici venim să facem picnicuri. (A râs.) Şi înainte de asta, ştii unde locuiam? Spune-i.

— Clippers, răspunse soră-sa.

— Da, lângă frizeria Clippers. Aşa că vezi, e uşor să trăieşti în Sea Point dacă ştii cum. Dar acum spune-mi, de unde vii tu? Nu te-am mai văzut.

K a priceput că acum era rândul lui să vorbească.

— Am stat trei luni în lagărul de la Kenilworth, până aseară, zise el. Pe vremuri am fost grădinar, am lucrat pentru consiliul local. Asta a fost demult. Apoi a trebuit să plec şi am mers cu mama în provincie, avea probleme de sănătate. Mama lucra în Sea Point, avea o cameră aici, am trecut de ea în drumul nostru.

I-a venit din stomac o senzaţie de greaţă; s-a străduit să se controleze.

— A murit la Stellenbosch, în drum spre nord, continuă el.

Lumea începu să se clatine, ca şi cum ar fi fost o corabie pe valurile mării, apoi se linişti din nou.

— Nu aveam întotdeauna destulă mâncare, spuse în continuare.

Îşi dădu seama că femeia cu copilul mic în braţe şuşotea ceva cu bărbatul. Cealaltă femeie dispăruse din preajma lumânării cu flacăra care pâlpâia tot mai des. Tot acum şi-a mai dat seama şi că nu le văzuse pe cele două surori vorbindu-şi una alteia. A priceput că povestea lui era meschină şi nu merita povestită, plină de aceleaşi spaţii goale şi pauze pe care nu va şti niciodată cum să le umple. Sau poate că pur şi simplu nu ştia să spună o poveste, cum să ţină treză atenţia ascultătorilor. I-a trecut greaţa, dar transpiraţia care-l năpădise se răcise pe el, aşa că a început să tremure. A închis ochii.

— Văd că ţi-e somn! spuse străinul, lovindu-l peste genunchi. E vremea să mergem la culcare. Mâine vei fi un om nou, ai să vezi.

L-a lovit din nou pe K, de data aceasta mai uşor.

— Te simţi bine, prietene? întrebă.

Şi-au făcut culcuşul pe acele de pin. Ei păreau să aibă toţi aşternuturi pe care le-au scos din pungi şi pachete şi le-au despăturit. Pentru K aduseseră o folie groasă de plastic şi l-au ajutat să se înfăşoare în ea. Învelit cum era, asudând şi tremurând în acelaşi timp, tulburat de tiuitul continuu din urechi, K a dormit în reprize. S-a trezit în mijlocul nopţii, când bărbatul, al cărui nume nu îl ştia încă, a îngenunchiat în dreptul lui, şi astfel nu a mai putut vedea vârfurile copacilor şi stelele. Se gândi: trebuie să vorbesc, până nu e prea târziu, dar nu făcu lucrul acesta. Mâna străinului i-a atins gâtul, apoi degetele au dibuit nasturele

buzunarului de la piept. Pacheţelul cu seminţe a căzut cu oarecare zgomot, aşa încât lui K i-a fost jenă să pretindă că nu a auzit nimic. A mormăit şi s-a agitat puţin. Mâna rămase nemişcată un moment, după care bărbatul s-a retras în întuneric.

Restul nopţii, K a privit printre ramuri cum luna traversa bolta cerească. Când se crăpa de ziuă, s-a târât afară din folia de plastic destul de rigidă şi s-a îndreptat spre locul în care stăteau ceilalţi. Bărbatul dormea lângă femeia cu copil. Micuţul era treaz şi se juca cu nasturii de la haina de tricot a mamei sale. S-a uitat la K fără frică în priviri.

K l-a scuturat pe bărbat de umăr.

— Poţi să-mi dai pachetul înapoi? şopti el, încercând să nu le trezească pe surori.

Omul mârâi ceva şi se întoarse cu spatele.

La câţiva metri depărtare, K a găsit pachetul. S-a aşezat în patru labe şi a căutat seminţele împrăştiate, până a recuperat aproape jumătate din ele. Le-a pus în buzunar, a încheiat nasturele, gândindu-se la cele pe care le-a abandonat în iarbă: Ce păcat – nu va creşte nimic la umbra unui pin. Apoi şi-a croit drum pe poteca şerpuitoare, coborând la vale.

A traversat străzile goale, fiindcă era foarte devreme, şi a ajuns pe plajă. Soarele era încă în spatele dealurilor, aşa că nisipul era rece la atingere. S-a plimbat printre stânci, examinând bălţile formate de maree, pline de melci şi anemone. Când a obosit de atâta privit, a traversat strada Plajei şi a petrecut o oră lipit de zidul din faţa uşii vechi de la camera mamei sale, aşteptând ca persoana care locuia acolo să iasă. Apoi s-a întors pe plajă şi s-a întins pe nisip, ascultând cum ţiuitul din urechi devine tot mai puternic; nu ştia dacă era sunetul sângelui care îi curgea prin vine sau sunetul gândurilor ce i se perindau prin cap. Avea senzaţia că ceva înlăuntrul lui cedase sau avea să cedeze. Nu ştia încă ce anume, dar simţea că ceva din el însuşi,

ceva care până atunci fusese tare ca o funie, aşa crezuse el, cel puţin, se înmuiase, se făcuse aţos. Cele două senzaţii nu păreau străine una de cealaltă.

Soarele era sus pe cer. Ajunsese acolo cât ai clipi. Nu-şi amintea de orele care cu siguranţă trecuseră. Poate că am adormit, îşi zise, sau poate şi mai rău. Am fost absent tot timpul ăsta; dar unde am fost? Nu mai era singur pe malul mării. Două fete în bikini făceau plajă la câţiva paşi de el, cu pălării pe faţă, şi mai erau şi alţi oameni. Încins şi buimac, a mers poticnit până la toaleta publică. Robinetele erau încă uscate. Şi-a scos mâinile din mânecile salopetei de lucru, s-a aşezat pe stratul de nisip aşa cum era, gol până la brâu, încercând să îşi adune gândurile.

Era încă acolo când acelaşi bărbat înalt a intrat cu femeia care îi fusese prezentată ca fiind a doua soră. A încercat să se ridice şi să plece, dar omul l-a îmbrăţişat:

— Dragul meu prieten, domnule Treefeller! zise. Ce bucuros sunt să te revăd! De ce ai plecat aşa devreme azi-dimineaţă? Nu ţi-am spus că asta o să fie ziua cea mare pentru tine? Ia uite ce ţi-am adus!

Din buzunarul hainei a scos o sticlă de brandy pe jumătate plină. (Cum o rămâne aşa curat şi îngrijit, deşi trăieşte în munţi? se minună K.) L-a condus pe K până în colţul acoperit de nisip.

— Diseară mergem la o petrecere, a şuşotit el. Acolo o să întâlneşti mulţi oameni.

A băut şi i-a dat sticla. K a luat o înghiţitură. Trupul i-a fost cuprins de o toropeală care a pornit din dreptul inimii şi care, din fericire, i-a amorţit vuietul din cap. S-a întins din nou, ameţit; simţea că pluteşte.

A auzit şoapte; apoi cineva i-a descheiat ultimul nasture al salopetei şi a vârât înăuntru o mână rece. K a deschis ochii. Era femeia: îngenunchease lângă el şi acum se juca cu penisul lui. I-a respins mâna şi a încercat să se ridice în picioare, dar omul îi zise:

— Relaxează-te, prietene, spuse, aici eşti în Sea Point, asta e ziua în care se întâmplă numai lucruri frumoase. Relaxează-te şi distrează-te. Serveşte-te cu un păhărel.

A pus sticla în nisip, lângă K, şi a plecat.

— Cine e fratele tău? întrebă K pe un ton răguşit. Cum se numeşte?

— Numele lui este Decembrie, răspunse femeia.

Oare auzise bine? Era prima oară când îi vorbea.

— Asta e numele din buletinul lui. Mâine poate să aibă alt nume. Alt buletin, alt nume, pentru poliţie, ca să fie uşor de confundat.

S-a aplecat şi i-a luat penisul în gură. A încercat să o dea la o parte, dar s-a lăsat păgubaş, căci îi era silă să atingă părul artificial şi tare al perucii ei. Aşa că s-a liniştit, s-a lăsat pradă vârtejului din capul lui şi căldurii umede care se simţea mult mai departe.

După o vreme în care poate că şi dormise, nu ştia, ea s-a întins lângă el pe nisip, ţinându-i în continuare penisul în mână. Era mai tânără decât o făcea să arate peruca. Buzele îi erau încă umede.

— Deci, e cu adevărat fratele tău? se bâlbâi el, gândindu-se la omul care aştepta afară.

Ea zâmbi. Sprijinindu-se în cot, l-a sărutat chiar pe gură, iar limba ei i-a pătruns printre buze. I-a tras penisul afară cu forţă.

Când s-a terminat, el a simţit că ar fi bine să spună ceva, pentru amândoi. Dar niciun cuvânt nu părea să îi vină în minte. Liniştea pe care băutura i-o dăduse se destrăma. A luat o înghiţitură din sticlă, după care i-a dat-o fetei.

Nişte siluete prindeau contur deasupra lui. A deschis ochii şi a zărit-o pe fată, încălţată acum. Lângă ea se afla fratele ei.

— Dormi puţin, prietene, zise bărbatul cu o voce care venea parcă de la mare depărtare. Diseară o să vin iarăşi, să te iau la petrecere, cum am promis. Acolo o să ai

mâncare din belşug şi o să vezi cum se trăieşte în Sea Point.

K crezu că plecaseră, în sfârşit; dar bărbatul s-a întors şi s-a aplecat deasupra lui, să-i mai şoptească ultimele cuvinte: E greu sa fii bun, zise, cu o persoană care nu vrea nimic. Nu trebuie să-ţi fie teamă să spui ce vrei, doar spune şi vei obţine. Ăsta e sfatul meu, firavul meu prieten. L-a lovit pe K blând peste umăr.

Singur în cele din urmă, tremurând de frig, cu gâtul pârjolit de sete, simţind cum îl pândeşte în străfundul gândurilor lui amintirea ruşinosului episod petrecut cu fata, K şi-a încheiat nasturii şi a ieşit din toaletă pe plajă, unde soarele era deja la asfinţit. Fetele în bikini îşi strângeau lucrurile şi se pregăteau să plece. Mergea greoi prin nisip, i se părea că era mult mai obositor decât înainte; la un moment dat, chiar şi-a pierdut echilibrul şi s-a răsturnat într-o parte. A auzit clinchetul clopoţelului omului care vindea îngheţată şi a încercat să alerge după el, înainte să-şi aducă aminte că nu are bani. O clipă, mintea i s-a limpezit îndeajuns cât să îşi dea seama că era bolnav. Părea că temperatura corpului îi scăpase de sub control. Îi era deopotrivă frig şi cald, dacă aşa ceva era posibil. După care i se lăsă din nou ceva ca un văl peste minte şi iar nu mai pricepu nimic. La capătul scării, în timp ce stătea ţinându-se de balustradă, cele două fete l-au depăşit, ferindu-şi privirile şi, bănuia el, ţinându-şi respiraţia. Le-a privit din spate pe când urcau şi s-a trezit mânat de dorinţa de a-şi înfige degetele în carnea lor moale.

A băut de la robinetul din spatele complexului Côte d’Azur, închizând ochii în timp ce înghiţea, gândindu-se la apa rece care curge din munţi, până când ajunge la rezervoarele din parcul De Waal, şi apoi, prin kilometri întregi de ţevi îngropate în pământul întunecos de sub străzi, ca să curgă, în fine, în locul acesta şi să îi

potolească lui setea. Nu s-a putut abţine, aşa că s-a uşurat şi apoi a băut din nou. Simţea că este atât de uşor, încât nu era sigur că picioarele îi atingeau pământul. Cu senzaţia aceasta că pluteşte, a plecat şi a intrat în clădirea plină de umbre, lăsând în urmă ultimele raze ale asfinţitului. Fără să ezite, a tras de clanţa de la uşă.

În camera unde locuise mama lui era acum o grămadă de mobilă, aşezată în totală neorânduială. Pe măsură ce ochii lui se obişnuiau cu semiîntunericul dinăuntru, a observat zeci de scaune din metal puse unul peste altul într-un morman care ajungea până în tavan, umbrele de plajă foarte mari care zăceau înfăşurate prin toate părţile, mese albe din vinil cu găuri la mijloc şi, foarte aproape de uşă, trei statui vopsite, din ghips: o căprioară cu ochi ciocolatii, un pitic într-o vestă din piele, pantaloni scurţi şi o şapcă verde cu ciucure şi, mai mare decât celelalte două, o fiinţă cu un nas lung, care putea servi drept cuier, pe care a recunoscut-o apoi ca fiind Pinocchio. Peste tot se aşternuse un strat de praf alb.

Purtat de miros, K a scotocit în colţul întunecat din spatele uşii. Tot bâjbâind, a găsit o pătură mototolită pe un strat de cartoane presate care zăceau direct pe podea. A dat şi peste o sticlă goală, care s-a răsturnat şi s-a rostogolit. Dinspre pătură venea un miros greu de definit, un amestec de vin dulce, scrum de ţigară şi sudoare. S-a înfăşurat cu pătura şi s-a întins pe jos. Imediat ce s-a aşezat, au început să îi ţiuie din nou urechile, iar acesta nu era decât preludiul, căci capul îi bubuia, semn că îi reveneau migrenele.

Acum chiar m-am întors, se gândi el.

Porni prima sirenă care anunţa stingerea. Vaietul ei a fost preluat de toate sirenele fabricilor din întregul oraş. Cacofonia sonoră crescu în intensitate, apoi se stinse.

Nu putea dormi. Deşi se împotrivea, gândurile i se întorceau la imaginea perucii blonde-argintii care stătea

aplecată peste sexul lui, la felul în care mormăia fata în timp ce ostenea deasupra lui. Am ajuns de mila tuturor, îşi zise. Oriunde merg, oamenii abia aşteaptă să-şi reverse mila asupra mea în diverse forme. Au trecut atâţia ani, şi eu tot mai arăt ca un orfan. Mă tratează ca pe copiii de la Jakkalsdrif, pe care erau dispuşi să îi hrănească pentru că erau încă prea mici pentru a se face vinovaţi de ceva. De la copii nu se aşteptau decât la mulţumiri bâlbâite de emoţie. De la mine vor mai mult, pentru că am trăit mai mult pe lumea asta. Vor ca eu să îmi deschid inima şi să le deapăn povestea unei vieţi petrecute în cuşti. Vor să audă despre toate cuştile prin care m-am perindat, de parcă aş fi vreun şoarece alb sau vreo maimuţă. Dacă la Huis Norenius aş fi învăţat să spun poveşti în loc să curăţ cartofi sau să fac adunări, dacă m-ar fi pus să exersez zilnic şi să repet povestea vieţii mele, dacă ar fi stat mereu în preajma mea cu băţul, până aş fi putut povesti fără să mă poticnesc, aş fi putut să le fiu pe plac. Aş fi zis povestea unei vieţi petrecute în închisori, în care am stat zi de zi, an de an, cu fruntea lipită de sârma de la gard, privind lung în depărtare, visând la experienţe prin care nu aveam să trec niciodată, aş fi zis cum mă insultau gardienii, cum mă loveau cu picioarele în spate şi cum mă trimiteau să frec podelele. Când aş fi terminat povestea, oamenii ar fi dat din cap, le-ar fi părut rău, unii ar fi fost chiar mânioşi, m-ar fi îmbiat cu mâncare şi băutură; femeile m-ar fi luat în paturile lor şi ar fi avut grijă de mine mai bine chiar decât mama mea. Dar adevărul este cu totul altul, şi anume că am fost grădinar, mai întâi pentru consiliul local, mai târziu doar pentru mine, iar grădinarii stau mult timp cu nasul în pământ.

K s-a tot răsucit pe cartoane, incapabil să stea locului. A descoperit că-l stârneşte de-a dreptul să spună aşa, la întâmplare: *adevărul*, *acesta este adevărul despre mine*. *„Sunt grădinar*”, zise din nou, cu voce tare. Pe de altă

parte, nu era puţin ciudat pentru un grădinar să doarmă într-o debara, nu departe de mare şi de vuietul valurilor?

Sunt mai degrabă un vierme de pământ, îşi zise. Care e tot un fel de grădinar. Sau o cârtiţă, tot un grădinar, cineva care nu spune poveşti, pentru că îşi duce traiul în tăcere. Dar cum să îţi închipui o cârtiţă sau un vierme de pământ care trăieşte pe o podea de ciment?

A încercat să îşi liniştească fiecare părticică a trupului, aşa cum ştia odinioară să facă.

Cel puţin, se gândi el, nu am făcut pe deşteptul şi nu m-am întors în Sea Point cu tolba plină de poveşti despre cum m-au bătut în lagăre până când am ajuns aşa slab mort şi m-am prostit de-a binelea. Am decis de la început să tac şi să fac pe nătângul, aşa voi face până la sfârşit. Nu e nicio ruşine în a fi mai sărac cu duhul. Primii pe care i-au închis au fost nătângii. Acum au lagăre pentru copii ai căror părinţi au fugit, lagăre pentru oameni care se agită şi fac spume la gură, lagăre pentru oameni cu capul mare şi altele pentru oameni cu capul mic, lagăre pentru oameni care, după toate aparenţele, nu au niciun mijloc de supravieţuire, lagăre pentru oameni goniţi de pe pământurile pe care le munceau, pentru oameni găsiţi prin canalele de scurgere, pentru fete fără adăpost care trăiesc pe străzi, pentru oameni care nu pricep nimic şi nu ştiu cât face doi plus doi, pentru oameni care îşi uită actele acasă, pentru oameni care locuiesc în munţi şi bombardează poduri noaptea. Poate că, într-adevăr, este suficient să nu fii în niciun lagăr, să te ţii departe de toate aceste lagăre. Poate că asta este chiar o realizare pentru moment. La urma urmei, câţi oameni au rămas care să nu fie sau închişi în vreun lagăr, sau paznici la poarta vreunuia? Am scăpat din lagăre; acum poate că, dacă stau ascuns, scap şi de mila oamenilor.

Greşeala pe care am făcut-o, se gândi el, dacă privesc în urmă, este că nu am avut suficiente seminţe, un pachet de

seminţe pentru fiecare buzunar: seminţe de dovleac, de fasole, de morcovi, de sfeclă roşie, de ceapă, de roşii, de spanac. Să fi avut seminţe şi în pantofi, în căptuşeala hainei, în caz că dădeam peste hoţi pe drum. O altă greşeală a mea a fost că am plantat toate seminţele împreună, într-un singur loc. Ar fi trebuit să le plantez pe rând, răspândite pe kilometri de câmpie, pe petice mici de pământ, nu mai mari decât palma mea, aş fi întocmit apoi o hartă şi aş fi ţinut-o cu mine tot timpul, astfel încât, în fiecare noapte, să fac un tur al tuturor acestor locuri, pentru a le uda. Un lucru pe care l-am descoperit la ţară este că există timp pentru orice.

(Asta să fie oare morala, îşi zise el, morala întregii istorii: că este destul timp pentru orice? Aşa se iveşte de obicei morala în cursul evenimentelor, nechemată, când te aştepţi mai puţin?)

S-a gândit la fermă, la tufişurile cenuşii cu spini, la pământul stâncos, la lanţul de dealuri, la munţii cu vârfuri îndepărtate în nuanţe de la purpuriu la roz, la cerul măreţ, senin şi liniştit şi la pământul de jos, cenuşiu sau maro pe tot cuprinsul, afară de nişte locuri în care, dacă te uitai atent, vedeai deodată un vârf de lujer verde-aprins, o frunză de dovleac sau tulpina vreunui morcov.

Nu i se părea cu neputinţă ca cineva, indiferent cine ar fi fost, care nu ar ţine cont de semnalul de stingere şi ar veni când ar pofti să doarmă în acest colţ pestilenţios (K îşi închipuia un bătrânel adus de spate, cu o sticlă în buzunarul lateral, care ar mormăi tot timpul în barbă, genul de bătrân ignorat de poliţie) să fie deja plictisit de viaţa pe malul mării şi să vrea să îşi ia o vacanţă şi să meargă la ţară, dacă ar găsi un însoţitor care să cunoască drumurile. Ar putea să împartă un pat noaptea, nu ar fi prima oară când ar face asta. Dimineaţa, la primele raze de lumină, ar porni în căutarea vreunei roabe părăsite pe străzile lăturalnice; cu puţin noroc, ar porni deja la drum,

pe strada principală, pe la ora zece, amintindu-şi să se oprească să cumpere seminţe şi alte câteva lucruşoare, evitând poate oraşul Stellenbosch, care părea să fie un loc ce aduce ghinion.

Iar dacă bătrânelul ar coborî din căruţ şi s-ar întinde (lucrurile căpătau ritm acum) şi ar căuta pompa de apă pe care soldaţii o dinamitaseră ca să nu mai rămână nimic în picioare şi dacă s-ar plânge spunând: „De unde o să facem rost de apă?”, el, Michael K ar scoate o linguriţă de ceai din buzunar, o linguriţă şi un mosor cu aţă. Ar curăţa gura puţului de pietriş, ar îndoi coada linguriţei până ar face o buclă, ar lega aţa de ea şi ar coborî-o prin puţ până în adâncul pământului, iar când ar ridica-o, ar fi apă în cupa linguriţei; şi astfel, ar zice, se poate trăi.

Cuprins

PARTEA ÎNTÂI.....4
PARTEA A DOUA.....156
PARTEA A TREIA.....206